

Table 18

7.46 b

7116

BAN FA

083

K. 0000 1533194

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICAE
ET
CRITICAE
AD VARIAM LOCA
VETERIS TESTAMENTI.

In quibus, ope præcipue Linguae Arabicæ,
multa ab Interpretibus nondum satis in-
tellecta illustrantur, quam plurima
etiam nove explicanda mo-
deste proponuntur

AB

ALBERTO SCHULTENS.

AMSTELÆDAMI,

Apud WETSTENIOS & SMITH.

MDCCXXXII.

Francisco Codera.

ANIMADVERSIONES
PHILOGICAE

ET

CRITICAE

AD PARSIM LINGVAM

HEBRÆAM

In quibus, eorum principum Iohannis A. de
Santis et Iohannis de S. Iohannis
Iohannis de S. Iohannis, de
etiam, de S. Iohannis
de S. Iohannis

AB

ALBERTO SCHUMBERGERO

AMSTELÆDAMI

APUD P. VAN DEN BROEK

MDCCLXXII

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICAE

ET

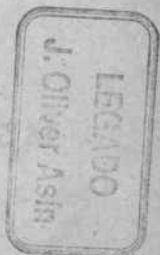
CRITICAE

AD VARIA LOCA

VETERIS TESTAMENTI,

A B

ALBERTO SCHULTENS.

ANIMADVERSIONES
PHILOGICAE
ET
CRITICAE
AD VARIAS
VETERIS TESTAMENTI
A. B.
ALBERTO SCHULTENS.

QUOS IN AMBIGUO EST
AN DIGNOS MAGIS REDDAT
IMMORTALI AEVO

ET TRANSSCRIBAT
AETERNITATI
REIPUBLICAE CURA

AN
ORTHODOXIAE PATROCINIUM

AN
LITERARUM AMOR
IN SANCTISSIMAE ERGA EOS
VENERATIONIS ET PIETATIS

TESSERAM
MENTISQUE DEVOTAE
PIGNUS
INSCRIBIT OFFERT

ET
CONSECRAT

CUM

CUM CALIDISSIMIS IMO EX PECTORE
AD
DEUM TER OPT. MAX.
VOTIS
UT TUTIS IPSIS INVICTIS
ET
GLORIOSIS
DET REM PROLEMQUE
MUNIFICENTIAE ET
DECUS OMNE
ILLUSTRIBUS ET PRAE POTENTIBUS
EORUM NOMINIBUS
MAEST
MENTISQUE DEVOTAE
SIGNUS
INSERIBIT OFFERT
ET
DEVOTISSIMUS
ALBERTUS SCHULTENS.

ILLUSTRIBUS
ET
PRAEPOSENTIBUS
DOMINIS
DNN. **ORDINIBUS**
CIVITATIS
GRONINGAE
ET
OMLANDIAE
PATRIAE PATRIBUS
PIIS FELICIBUS
UT
AETERNAE REIPUBLICAE
STATORIBUS

* 3

SIC

SIC
FIDEI DEFENSORIBUS
ET
ECCLESIAE NUTRICIIS
DOCTRINAEQUE AC LITERARUM
FAUTORIBUS
ET
CUSTODIBUS
HOC QUAEVCUNQUE LABORIS LITERARI
MONUMENTUM
SUB PRAESIDIO
AUSPICATISSIMAE IPSORUM POTESTATIS
ATQUE
INTRA SPATIA INCLUTAE EORUM
ACADEMIAE
CONCEPTUM FORMATUM
COMPACTUMQUE
UT SUMMIS SUIS DOMINIS
DOMINIS CLEMENTISSIMIS
ET
INDULGENTISSIMIS
QUOS

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
LIBRUM GENESEOS.

C A P. II.

Verf. 2. אעשה לו עזר כנגדו.

Arie & diversissime hæc ab Eruditis exponi solent. Maxima difficultas est in locutione illa כנגדו, quæ propterea difficilium accurata explicatione elucidari potest, quod non alibi unquam usurpetur.

Non satisfacit sensus, quem multi huic loco tribuunt, de *comite* Adamo dando, quod כ tunc superfluum sit, neque נגר co-

A

mita-

mitatum dicat: nec etiam, quod *ministerium*, vel *adjumentum* per hanc phrasin intelligi putent, nam $\tau\delta$ כ etiam tunc supervacaneum est: denique עו id jam significabat. Liceat mihi modeste & cum præfatione honoris ea, quæ mihi de hoc loco in mentem venerunt, proponere.

Videtur mihi facer Scriptor usum matrimonii respicere, in quam mentem incidi ex paraphrasi Chaldaica Jonathanis, qui ita vers. hunc transfert: לא תקין דיהי אדם דמיך בלחודוהי אעביר ליה איתתא דתהי סמיך לקבליה *Non rectum est, ut homo dormiat solus; (viden' eum respicere ad concubitum?) faciam ipsi uxorem, quæ jungatur anterioribus ejus.* Scilicet Hebraice נגר notat *anterius*, unde pro *coram*, e regione, ex adverso sæpissime usurpatur; quod probari necesse non est; Quapropter כנגרו vi vocis notat *secundum anteriora ejus: faciam ipsi auxilium secundum anteriora ejus*; intellige auxilium tale, quod ad matrimonii usum justam cum viro habeat proportionem. *Anteriora* honeste vocat *pudenda*, ut puto, quod confirmabo aliquantum ex Arabismo.

Voci Hebraicæ נגר respondet Chaldaicum & Arabicum قبل קבל unde Onkelos pro Hebr: כנגרו verbotenus Chaldaice dedit

dit כקבליה *secundum anterius ejus*: קבל autem Chald. & Arabibus honeste *pudenda* denotat; de Chaldæis quidem dubium non est ex loco Jonathanis supra citato; *femina quæ jungi queat לקבליה anterioribus ejus*. Arabibus قبل קבל itidem hoc sensu usurpatur, uti Golius etiam annotavit, unde per فرج, qua voce tam viri quam feminæ pudenda indicantur, solet declarari ab Lexicographis.

Contra *فبر posteriora* de podice spectantim, uti & ab Latinis & Belgis, solet dici. Non ausim porro huc trahere Hebræum נכו Synonymum vocabulo נגר in loco Gen. 25: 21. *Isaac deprecatus est לנכו pro נכו uxoris suæ, quia sterilis erat*: scil. ל post עתר notat objectum pro quo supplicatur; uti liquet ex Exod. 8: 5. al. 9. אעתר לך ולעבדך *deprecabor pro te & servis tuis*; licet enim ל post עתר aliquando objectum adorationis denotet, id tamen huic loco Genes. convenire non potest. Non ausim fere, inquam, locum hunc ita explicare, licet vero simillimum sit Hebr. נכו ita olim usu venisse; nam apud Arabes נכו seu نکاح notat *inire feminam*, نکاح nuptiam, نکاح coitum & matrimonium; quod non vi-

detur aliunde ortum, quam quod נכה Veteribus Hebræis ita usurpatum fuerit. Sed de loco hoc Geneseos infra videbimus; illud saltem constabit, Arabicum نکاح ab Hebr. נכה deductum esse, quasi dicas *anterioribus applicare*, quod non parum roboris conjecturæ nostræ de נגר addit.

Vidimus quomodo usus vocis נגר & συν-
ωνύμων nos ducat ad usum matrimonii in locutione illa עור כנגרו, cui accedit ipsam vocem עור honeste *auxilium*, quod ad propagandum genus humanum inter se conferunt conjuges, denotare; unde ער seu عزר a Lexicographis Arabum inter alia exponitur per تکاح congressus, concubitus, debitum conjugale. Ita ענה in lege Exod. 21: 10. per quod *debitum conjugale* intelligi omnes consentiunt Interpretes, nihil aliud est quam Arabicum عونة *auxilium*, a radice عون *auxilio esse*, uti suo loco latius ostendam. Vel potius ער hic vocatur illa ipsa, quæ adjumento viri foret, *uxor* aut *femina*, quomodo Arabibus عوان a radice عون *adjuvit*, est *hera*, *conjux*, *materfamilias*, quasi *adjutricem* dicas vel *auxilium*.

CAP. III.

Verf. 8. לרוח היום.

HÆc locutio Interpretes in diversiffima trahit. Græcorum varias versiones refert *Hieronymus*. *Aquila* habet; ἐν τῷ ἀνέμῳ τῆς ἡμέρας. *Symmach.* Διὰ πνεύματ' ἡμέρας. *Theodot.* ἐν τῷ πνεύματι πρὸς κατὰ ψυχὴν τῆς ἡμέρας. Scil. utrumque *Rouach*, *ventum*, & *Revach*, *requiem* expressit. *Onkelos* & *Jonathan* למנח דיומא *ad quietem diei*. Sic *Arabs Erpen.* لهدى النهار. *Targum Hieros.* לתוקפא דיומא *in robore diei*. Alius *Arabs* في حركة النهار *in motu diei*. *Persa.* بهوای ان روز *in aura diei*. Nulla harum versionum commodum satis sensum fundit. *Ol Lxx* reddiderunt τὸ δευτερον, ut & *Hieron.* *post meridiem*, & *Syrus* qui לפניא דיומא habet, id est, *die inclinante & ad occasum præcipitante*.

Nihil hoc sensu potest aptius inveniri; ad *vesperam* enim fere Deum Adamo apparuisse, ex historia lapsus facile elicitur, & *Orientalium* constans est traditio. *Aben Esra* סרתו בעשיריה וזה היה סמוך לערב. *Jarchius* סרתו בעשיריה. *rebellarunt hora decima* : seu, duas horas

ante solis occasum. Confirmatur veterum horum interpretatio usu verbi רוח apud Arabas. Radix راح seu רוח notat *Vespertino tempore, circa solis occasum facere aliquid.* Ut E. G. راح بالسير *Vespertino tempore iter fecit: راح بالشراب Circa vesperam vino indulfit: similiaque.* Inde رواح tempus pomeridianum, *vespera.* Lubet hic adponere quæ Clar. Guss. ad illustrationem hujus loci produxit. „Hæc locutio, inquit Vir Doct. utcunque spectetur, semper aliquid habet insoliti. Dicere forte voluit sonum Dei ambulantis ab illo hor- ti [רוח] *latere, aut parte, unde [היום] dies lucebat; non dicit ab Oriente, quia potuit hora meridiana jam venisse & transisse, sed a regione unde dies lucebat, prout sol tunc erat positus.*“ Hæc obscuriora paulo Jarchius clarius proposuit. לרוח היום לאותו רוח שהשמש באה משם וזו היא מערבית שלפנות ערב חמה באה נמערב. *Ad ventum diei, id est, ad illum ventum (plagam) unde Sol allucebat tunc temporis, quæ erat plaga Occidentis, vespera enim inclinante, Sol in Occidentem fertur. Occidentem ergo רוח היום plagam diei dici posse putant, quoniam ab illa parte Sol tunc lu-*

lucet; quod mihi non arridet; quin potius *Orientem* ita dici posse concederem.

CAP. XVI.

Verf. 5. חַמְסִי עָלַיךְ.

VUlg. *Inique agis contra me*: alii hoc sensu: *injuria mihi fit propter te.*

Guss: *injuria quæ mihi fit, contra te ipsum est.* Primus Lud. de Dieu vir doctiss. & κερτικώτατος ad hunc locum annotavit ὅτι hic eo usu sumendum esse, quem apud Arabas frequentissime obtinet, ut debitum & officium indicet, atque mentem suam de verbis hisce ita explicuit.

Injuria quæ mihi fit, tibi incumbit, tuum est eam præstare, mea injuria est tuum debitum a te præstandum. Verum est ὅτι non raro tam Hebræis quam Arabibus officium seu debitum notare, uti etiam ad Cant. 7: 12. annotabo ex scriptis Arabum; at huic loco non video quo pacto hic usus conveniat, nisi hic *debitum* pœnæ intelligas, ad quod tamen exempla a L. de Dieu prolata non ducunt. Ego locum hunc ita explicandum censeo. *Injuriam mihi factam pœna sit in te.* חַמְסִי sæpe pœnam violentiæ & injuriæ

§ ANIMADVERS. PHILOL.

juris notat. Ita Judic. 9: 24. ubi Belgæ nostri Doctiss. *Getwelt dat is straffe des gewelts*: h̄y autem seu *علي* sæpe Arabice poenam incumbentem notat: Coran. 11: 37. *An dicent, effuxit illum* (Alcoranum). *Dic, si effuxi illum* *فعلي اجرامي* in me incumbit peccatum meum *עלי אגראמי*. Ita sapissime alibi infinitis in locis. Non dubito verum hunc esse loci nostri sensum, quia id postulat locus Jerem. 51: 35. ubi eadem phrasîs occurrit: *חמסי ושאריו על גבלי & carni mea*: id est, *cognatis meis facta sit super Babel*. Rabbini etiam in Beresch. Rabb. Sect. 45. hunc sensum tradunt. Dixit Rabbi Berechja nomine Rabbi Abba Bar Cahana *בעי דיני נגן*, quod Gloss. hoc pacto exponit *חמסי הנעשרה לי הוה נתבע אצלך ועליך*: *Injuria mihi facta a te requiretur & tibi incumbit*. Mitto nunc aliam explicationem, quam dat R. Abun in Beresch. Rabb. Sect. 45. a sign. Arabica verbi *חמש* *خمش* quod est *Scalpere & lacerare faciem unguibus* *חמסא בפניו* *laceravit faciem ejus*, quam explicat: præterea ex *Felammedenu* citat etiam Glossator, ac si Sara Abrahamo comminata foret sese in faciem ejus involaturam & unguibus suis eam dilaceraturam esse, hisce verbis: *חמסי עליך* quæ ex mente Rabbînorum sonant, *Laceratio in te erit.*

CAP.

CAP. XIX.

Verf. 4. *Viri Sodomæ cinxerunt domum a puero usque ad senem:* כל העם

מקצה.

Difficultatem insignem peperit Interpretibus illud מקצה quod plurimi ad urbem referunt & intelligunt, omnes ab ipsa etiam urbis extremitate circa domum hanc confluisse, nam מקצה proprie designat ab extremo. Aliter Lxx. & Vulg. qui ἀπὸ simul reddunt, quam versionem sequendam puto. Verba illa כל העם מקצה proprie notant: *Omnis populus ab extremo*, hoc ex Arabismo tantundem est ac *populus ad unum omnes*. Ita מקצה seu عن اقصا ab extremo usurpatur ab Arabibus. Abulpharag. Hist. Dyn. p. 542. *Et circumdederunt Alamoddineum Senjarum:* وجميع من قتلوه من اقصاهم. Et omnes qui cum eo erant, eosque ad unum omnes occiderunt. In Arabico est ab extremo eorum. Iterum p. 538. *Si animis erga nos sinceris fuissetis, haud equidem coram nobis fugissetis, و قتلوه من اقصاهم ولم يقلت منهم.* Omnesque ad unum (in Arab. ab extremo)

internecione deleverunt, nullo evadente. Ita sæpe alibi apud Abulphar. hanc locutionem invenies, cui affinis est altera illa **عن آخر** *ab ultimo*, qua frequentius adhuc quam priori utuntur Historici Arabes, Abulpharagius, Auctor Hist. Tamerl. Patricides Elmacinus aliique, quos mihi evolvere contigit, ex quibus exempla hic non cumulabo; duo tantum loca proferam ex Hist. Sarac. quorum alter in mendocubatur, alter a doctiss. Interprete non fuit intellectus. Primus exstat pag. 184. Hist. Sarac. ubi editio Erpen. ita præfert. **ثم قتلوا عن اجرهم** quæ Clar. Interpres ita vertit: *Deinde interfecti sunt uti meruerant.* Verum **عن اجرهم** sensu quem dat Erpen. Arabicum non est, ideoque pro **اجرهم** lego **آخرهم** *ab ultimo eorum*, id est, *ad unum omnes.* Secundus locus est pag. 95. verba sunt **وقتلوهم عن اخرهم** quæ ita interpretanda rebatur Erpen. *Et omnes a tergo interfecerunt*, cum debuisset: *Et omnes ad unum interfecerunt.* Ne autem dubites interpretationi huic nostræ, quam ex Arabismo eruimus, manus dare, sistam tibi egregium locum ex Sacro Codice ubi **מאخرם** *ab extremo* evidentissime ita sumitur.

Is est Esa. 56: 11. כלם לרוכם פנו איש לכצעו
 מקצתו Omnes illi ad vias suas declinant, quis-
 que ad lucrum suum, ab extremo eorum,
 اقصابهم عن ad unum omnes, qui locus
 propius aliquanto etiam ad Arabismum
 nostrum accedit, quod pronomen in fine
 additum sit, quod a loco Geneseos abest.

C A P. XXXI.

Verf. 26. ויאמר לבן ליעקב מה עשית ותגוב את לבבי

OMnes quos vidi Interpretes: *Quid fecisti quod furatus es cor meum.* Lxx.
 τι ἐποίησας; ἵνα τι ληστὴν ἢ ἀπέδρας. Ele-
 gantissimum Hebraismum ignorarunt Inter-
 pretes; quo עשית ותגוב *fecisti & furatus es*
 ponitur pro simplici תגוב *furatus es.* Sic in
 Fab. Locm. وجعل يلويم. *Et fecit vitupe-*
ravit eum. Sed hanc locutionem cla-
 rissima luce perfusam invenies ad Dan. 8:
 12. ubi multa exempla ex Arabum libris
 congeffi. Interim ne de Hebræis dubites
 vid. 1. Reg. 8: 32. & Jud. 9: 16. Ab hoc
 usu pleonastico verbi עשה apud Hebræos,
 mihi orta videtur locutio ista, quam Arabes
 cum

cum *عسي* formant. Alcor Sur. 28 : 21.

عسي *ربي ان يهديني*. *Diriget me Dominus*, & Sur. 66 : 8. *عسي* *ربكم ان يكفر*.

عنيكم *هدياتكم*. *Dominus expiabit peccata vestra*. *עשה אין יכפר*. Et *عسي* *يكفر* sine *ان*

monente Zjauhario. Hæc ab Hebræorum hoc loquendi more profluxisse fere non dubito; atque inde constat, adeo non attendi ad signifi-
faciendi, in hac phrasi, ut Arabes verbum *عسي* proprie *facere* significare ignorent.

C A P. XXXI.

Verf. 34. *Et sumsit Rachel Teraphim & posuit ea*: *בכר הגמל ותשב עליהם*.

O Ccurrit hic vox semel tantum lecta *Car*; licet enim *כר* pro *ariete* in S. Scr. notissimum sit; nihil tamen duabus his vocibus commune est. Inde est quod R. Nathan in Concord. & Kimch. peculiarem ei tribuant radicem. Ex Veteribus Lxx. *σάγματα* intelligunt. Vulg. *stramenta*: Chald. *עניטא* quod idem est. Et sic Magistri in Rabboth Sect. 74. Ex recentioribus Rashi & Kimchius *כר* exponunt per *מורעת* *stramenta* & Arabs Erpen. eadem voce *برسعة*. Affert etiam Kimch. linguam Rabbinicam
Thal-

Thalmudis, ubi occurrit כר וכמה: *Car & pulvillus*. Sed adeo certa non est & indubitata hæc signif. ut Aben Ezra eam deferere non veritus sit; qui *Car* hic sumit de pullo camelino; in quo egregie eum falli ostendit Boch. in Hieroz. pag. 90. edit. Lond. Quibus addo Ab. Ezram in maximum hic incommodum incidere; fingere enim debuit Rachelem tentorio suo egresfam, pullo camelino se imposuisse; ita discrete monet לא היתה באהל *non fuit in tentorio*. Sed de hoc nihil in Textu sacro; imo contrarium potius satis liquet. Interim dubitari forsitan posset, an *stramenta* notet *Car*, quod in nulla vicinarum linguarum *Car* hac significatione appareat; quod magni fane momenti est, si reputemus vulgatissimum & creberrimum camelorum in Sciente usum. Quod enim Kimch. כר Rabbanicum huc trahat, extra oleas est; nam Baal Aruch docet *Car* apud Rabb. esse *pubinar*, alii autem *pulvillum* potius, qui capiti supponitur, intelligunt; quod nihil ad nostrum *Car*. Ni veterum obstaret auctoritas, non dubitarem כר idem esse quod Arabicum كور *sellam camelinam*; quum tamen non infrequenter lapsos eos constet, videamus an sententia hæc vero magis propior non sit.

fit. Incipio per Damirium. *Camelus est, inquit, animal admirabile; magni corporis, surgens cum onere gravi & cum eo genu flectens, ويدخن علي ظهره بيت يقعد به الانسان مع ماكوله ومشروبه وملبوسه وطروفه ووسايدته ويدخن للبيت شقف وهو يمشي بكل ذلك. Dorso suo domum gestat, in qua homo degit, cum cibo, & potu, & vestibus, & vasis, & pulvinaribus suis, & supra domum tectum: atque his omnibus onustus iter facit.* Boch. Hieroz. tales plerumque domunculas mulieribus parare solent, cum ob equitandi minorem peritiam, tum ne promiscue cernantur. Nomina harum fellarum quam plurima inter Arabes celebrantur, in quibus præcipuum رحل & nostrum رحل seu مكور & مكور quod speciatim a Lexicographis dicitur esse الرحل بانائه sella camelina cum omni suo apparatu. Tales fellas a Jacobo adhibitas fuisse longinquitas persuadet itineris, & feminarum parvulorumque, (quos omnes camelis subvectos legimus supra vl. 17.) mollis & tenera ætas. Uni harum, qua scil. vehi solebat, quæque per noctem in tentorium ejus reposita fuerat, Rachel insedit, tanquam in sedile aliquod aut lectulum com-

modiorem: pulvinaribus enim aliisque
 utensilibus instrui solent; quod si in
 stramentis aut clitellis cameli sedisset Ra-
 chel, nonne fraudem subolere potuisset La-
 ban, ex eo, quod incommodæ & ad con-
 fidendum ineptæ sese applicasset supellecti-
 li. Potest & hoc addi si כר *stramenta* ef-
 sent, dicendum fuisse כר תחת כר: nunc כר
 dixit *in sella cameli*.

C A P. XXXIV.

Verf. 13. ויענו בני יעקב את שכם ואת
 חמור אביו במרמה וידברו אשר
 טמא את דינה אחתם:

ET responderunt filii Jacobi Sichemo &
 patri Hemero dolose וידברו *quia violave-*
rat Dinam sororem eorum. Tò וידברו sen-
 sum hic mire turbat & negotium faceffit In-
 terpretibus; si enim ex usitatissima signif.
 veritas & locuti sunt, coactus est sensus;
 quod prima fronte apparet; accedit verf.
 seq. per ויאמרו incipere. Tamen Onkelos
 ומלילו & locuti sunt vertit; & Lxx. Καὶ ἐλά-
 λησαν sed αὐτοῖς addentes incommode.
 Egregie hic ut solent Nostri, qui verba ista
 טמא אשר &c. parenthesi includant; unde
 ta-

tamen mirus exurgit pleonasmus ויענו וירבו ויאמרו cui in tota Hebraica lingua parem non invenies. Quin & cum אמר sequitur post וירבו solet poni לאמר hoc pacto וירבו. Concinnior, ab Hebræo tamen aliena Vulgata est versio, quæ reddit. *Et responderunt filii Jacobi &c. Savientes ob stuprum sororis.* Qua auctoritate וירבו & savierunt dederit, mihi non constat. Cunctanter & coactus ad Arabismum accedo; qui sane hic omnem tollit difficultatem & sensum parit liquidum, ut non possim non eum Eruditis proponere. Verto itaque: *Et responderunt filii Jacobi Sichemo dolose, & machinas struxerunt, propterea quod Dinam violasset.* Arabice ^ودبر in secunda conj. ^ودبر est dolos struere, machinari. Abulphar. pag. 294. قبلغ بن مقله ان القاهر يجتهد في التدبير عليهم. *Audiens autem Ebn Mokla Alkaberum contra ipsos dolos moliri. Sequitur, illud sociis indicavit qui Alkaberum imperio amovendum censuerunt.* Et pag. seq. 295. Nihil dubito de Kakeri malitia, quem ad Chaliphatum promovendum esse negavi. Nunc summo eum despectui habetis; neque ille contemptum vestrum patienter fert ^{الا من حيث طوبته ليدبر عليكم} nisi

nisi ex malo animi proposito, ut dolo vos circumveniat ירבר עליכם. Hæc loca ideo pleniora produxi, quia de hac significatione nihil monet Cel. Golius. Ne autem solo hic Arabismo nitamur, en locum, ubi רבר similiter per loqui reddi nequit, circumveniendi vero notionem facile admittit. 2. Chron. 22 : 10. Et surrexit Athalia ותברר omni regiam posteritatem. Vulg. interfecit. Lxx. ἀπώλεσε. Nimirum ex loco parallelo 2. Reg. 11 : 1. ubi pro רברר est תברר concludunt רבר esse perdere. At necesse non est, ut verbum רבר eandem plane habeat significationem; si talem modo habeat vim, quæ cum perdendi significatione quodammodo conveniat. Potest igitur verti: Et dolos struxit omni regie stirpi, vel dolo circumvenit, uti in exemplo Abulphar. proxime citato. Adde Hos. 10 : 14. רברו רברים Dolose verba faciunt, jurantes fraudulentè in fædere pangendo. Neque tibi difficultatem pariat quod in Chron. dicatur רבר את זרע עם potius dicendum fuisset; solent ita Hebræi. Gen. 37 : 18. ויתנכלו אתו.

CAP. XXXVII.

וְאִנּוּ שָׁמַר אֶת הַדָּבָר . . .

ET pater rem tacitus considerabat. Sic Vulg. & Lxx. Jarchius ex signif. *considerandi* & *expectandi*: היה ממתין ומצפה, כתי יבא *expectabat* & *speculabatur*, quando *res eveniret*. Fallitur in eo quod שמר aliquando *esse putet*, & locus Job. 14: 16. quem citat, huic signif. non favet; recte tamen מצפה addit: verum aliud שמר hic loci notare puto: scil. *custodire* simpliciter hic ponitur pro *memoria custodire*, *Ἀγγηπεῖν ἐν τῇ καρδίᾳ*, Luc. 2: 51. quod ex Danielis phrasi נטר בלב expressed est. Cap. Dan. 7: 28. Arabice verbum حفظ eandem vim habet, quam Hebr. שמר: id inter alia a Golio exponitur *memoria mandare*. Exempla ubivis sunt obvia. Abulphar. 350. أعدت قراءة أربعين مرة وصار لي محفوظا *Ejus libri lectionem quadragies iteravi, adeo ut memoria eum tenerem*. In Arab. est; *adeo ut mihi custoditus fuerit*. Sic in Diss. Tophaili. ثابت الحفظ *firma memoria præditus*, est. Sic alias saepe. Non

ta-

tamen speculationem & temporum observationem omnino hinc exulare volo.

C A P. XL.

Verf. 11. *Et sumsi uvas, & expressi eas in poculum Pharaonis.* ואקח את הענבים ואשחט אתם אל כוס פרעה.

Verbum שחט hic omnes fere Interpretes *exprimere* reddunt; ut Hieron. Lxx. ἐκθλίβειν. Chaldaeus, Syrus, Arabs, Persa, verbo עצר declarant: apposite sane, nam עצר pecul. notat *uvas exprimere*, unde عَصِير mustum Marc. 14: 25. Ab his non recedunt recentiores. R. Salomo אשחט כתרגומו עצירת והרבה יש בלשון כושנה; *Eshat* notat *expressi*, prout in *Targum* redditur: atque hujus signif. exempla sunt quamplurima in *Misna*. Ita est. Verbum שחט in *Misnajoth* satis est familiare *exprimendi* sensu; & significatio ista apprime huic loco nostro convenit. Unus Aben Esra Rabbiorum hic idiomate rejecto vulgarissimam verbi שחט signif. retinet; at qua ratione ipse non explicat. Mihi quidem etiam, si id ulla via fieri possit, שחט communiore sensu retineri tutissimum videtur,

præsertim quia in nulla linguarum cognatarum, Chald., Syra, Arab vel Æthiop. verbum *חנן* *exprimere* notat. Quod ad Rabb. *חנן*, quod hac signif. usurpatur, potest illud ex male intellecto hoc loco originem traxisse, unde *חנן* *exprimere* esse solide probari non potest. Exempla talis erroris multa sunt. Vox *חנן* in Thalm. præsepe est, ex usu Biblico, uti putabant Rabbini: at *aream* revera significare satis verisimile reddit Cel. Guss. Sic *חנן* Rabbinis est *rudere* ex male accepto loco Jer. 51:38. ubi Lxx. & Vulg. *excutiendi* vulgarem signif. recte retinent; multa ejus generis in Rabbiorum idiomate exempla observari possunt; unum tantum nunc addam omni exceptione majus. Rabbinis *חנן* est *pulvillus*, ex Ezech. 13:18. ubi *חננות* *pulvillos* explicabant, quam signif. fundamento carere & textui plane accommodari non posse clarissimum est. Atque hic iterum te ad Cel. Guss. remitto, qui id solide ostendit. Viginti iisq; amplius id ostendi posset exemplis, si tanti esset. Teneamus *jugulandi* signif. qua sexcenties verbum *חנן* in Sacr. Script. usurpatur. Hoc ut adstruam, observo locutiones Arabum, *scindere*, *secare*, *vulnerare*, *occidere*, *jugulare* vinum, pro *miscere*

&

& aqua diluere. Verbum قطب *cadere, ex-*
scindere notat, unde Hebr. קטב : inde est
 شراب قطب & مقطوب *vinum mixtum*
 apud Giggejum. Idem est قطع: inde est
 in Camus قطع بالشراب *caedit vi-*
num, id est, miscuit. Verbum شج *vulnerare*
 sonat, inde dicunt شج الشراب *vulne-*
ravit vinum, id est, aqua diluit. Occidere
vinum dicitur etiam, cujus rei fidem fa-
 ciet Celeb. Reland. linguarum Orientalium
 unicus Stator, in Diss. Misc. de Samarit.
 Par. XXX. ubi ad verba Chron. Samarit.
 يا قاتل النيل بعصاة *O tu qui occi-*
dis Nilum baculo tuo; hæc annotat. „Ele-
 „ ganter Arabes *jugulari* liquores dicunt,
 „ quum inficiuntur, aut aliis rebus ineptis
 „ miscentur. Sic & Latini, de quibus egi
 „ in Dissert. Sec. de Nummis Vet. Hebr.
 „ p. 18. Hoc addam in Lexico Zjeuhari legi
 „ قتل الشراب *jugulavi vi-*
 „ num, id est, miscui illud.“ Tandem quod
 omnium maxime huc facit ipsum verbum
 nostrum שחט seu سحط apud Arabes *ju-*
gulare notat, & *miscere* vinum. Ita invenio
 in Giggejo سحط فلان الشراب *jugu-*
lavit o delvæ vinum, id est, miscuit, &

22 ANIMADVERS. PHILOL.
 22 ^{חוב} 22 שראב apud Golium, *vinum jugulatum* de mixto. Contra Rabbiniס ן״ ן״ *vinum vivum*, & ן״ ן״ ן״ *opponuntur* Mass. Pesach. Et Græcum ΖώρⓈ est quasi Ζώη-
 ρⓈ. Nullus equidem de hoc usu verbi שחט in loco nostro dubitarem, si pro ענבים legeretur ן״, nam שחט ענבים *miscere uvas* non satis recte dicitur, nisi *uvas* de vino capias, quomodo Horat. *uvas bibere* dixit. Hebræis id quoque non insolens est. Hof. 3:1. ^{אששי} ענבים *crateres uvarum sunt vini crateres*. Sed & hoc locus hicce ægre admittere videtur ob vñ. præc. Nec tamen video, cur dici non possit: *Miscui uvas*, ut succum ex iis expressum aqua dilutum indicet, & potui aptum redditum. Ut contra Mich. 6:15. דרך חירוש *calcare mustum* dicitur, quum ענבים *uvas* dicere debuisset. Sin autem coactum hoc nimis videbitur, dispici poterit, an non *jugulare uvas* dici possit, qui earum *succum*, (rubrum, si velis, ut major etiam sit convenientia;) *exprimit*, quod certe adeo absonum non est; eaque forte Aben Esræ fuit mens. Cogites etiam præterea ענב ן״ ן״ a Mose Deut. 32. *vinum* dici.

C A P . XLVIII.

Verf. 19. *Ephraïmo benedicens Jacobus, prædicit majorem eum fore quam Manasse*

וזרעו יהיה מלא הגוים

VUlg. *Et semen illius crescet in gentes.*
Lxx. πληθὺν ἐθνῶν. *multitudo gentium* Junius : ita plerique sumunt.

At aliter plane Onkelos ובנוהי יהון שליטין בעמיה *filius ejus erunt dominantes in populis.*

Cujus. versionis rationem, quia prima fronte cum Hebraicis non convenire videtur, pandam ex Arabismo. Scil. מלא seu ملا

Arabibus etiam sunt *Nobiles, optimates* in populo : qua significatione sæpissime hæc vox in Alcorano occurrit. Sur. 10 : 76.

ألي فرعون وملايحه باياتنا
ad Pharaonem & proceres ejus, cum signis nostris. Sur. 12 : 44. يا ايها الملا

افتوني في رويائي ان كنتم للروياء
تعبرون *Heus principes, responsa mihi date de somniis meis, si somnia explicare valetis.*

Conferantur Doctiss. Erpenii notæ in hunc locum : Vide etiam Sur. 23 : vs. 24. Asserere non ausim verum hujus loci sensum esse,

quem tradit Onkelos: attamen Historiæ Sacræ mire responderet; nam quemadmodum ex posteris Judæ orti sunt reges Judæ, sic penes Ephraimi posteritatem sceptrum decem tribuum fuit, unde hæc passim apud Prophetas *Ephraimi* nomine veniunt: neque insolens est ut Israëlitæ נְיִי appellentur, quod probare supervacaneum duco.

C A P. XLIX.

Verf. 4. *Superbus instar aquarum*

פְּהוּ כַמַּיִם

EX Arabico *فخر* sic intellige, non ut vulgo solent *levis, instabilis*; quod fundamento caret. Lxx. vel ex sensu, vel quia פְּהוּ legerunt, ἐξὺς ἑσθλας peropportune ad sententiam nostram firmandam; nam פְּהוּ quod extra controversiam *superbire* est, a Lxx. semel & iterum *ὑπερήφαν* redditum est. Sicut autem *superbiam* aquis familiarissime Orientales tribuere exemplis pluribus ad Job. 38: 11. ostendimus; sic ἐξὺς ἑσθλας idem apud Græcos obtinere nunc moneo. Plura ad Jobum l.c. reperies, quem adi si tanti est. Hieron. similitudinis rationem enarrans hæc habet. *Quasi aqua, quæ vasculo non continetur*

inetur, voluptatis effusus es impetu. Præclare. Fortius tamen, si sic. Tanquam fluvius superbus, qui alveo non continetur.

Ibid. *Non excelles* כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אֲבִיךָ
אוּ יְצוּעֵי עָלָה

Ultimum עלה sensum turbat; Vulgat. omisit. Chald. & Lxx. עליקתא & ἀνέβης, *ascendisti*; ac si esset עליה. Vulgo sic solent. *Quia scandisti cubilia patris; tunc profanasti lectum meum ascendit.* Hoc pacto sensus non uno modo interruptus redditur & parum fluens. Primo non additur, quid profanaverit: deinde durum est substant. sequens a verbo, quod illud regere videtur, divelli; postremo fingendum est Jacobum ad alios se convertentem personam mutasse, & quem prius ipse alloquebatur, de eo nunc ad alios in tertia loqui persona. Accedit, vanam videri posse repetitionem: *Lectum meum ascendit*: nam in prioribus factis id acerbe objecerat. Ego ob has difficultates sic tento. *Scandisti cubilia patris, tunc violasti pellicem meam lactantem.* יצויע *lectum, stratum* metaph. hic sumo; nam *lectum* proprie dictum jam per משכבי factis indicaverat. Sic Arab. قريش & قراش

stratum a rad. **فرش** *sternere*, de *muliere*, *pellice*, *concupina* ulurpantur: crimen adauget ex eo, quod *lactans* esset, unde ipsi constare poterat, non rejecisse eam aut ejus usum intermisisse patrem. Posset etiam **עלה** honeste intelligi, ut Gen. 31: 10, 12. Sed prior tunc redit difficultas, personam mutari, & sensum dari minus liquidum. Tandem omnium forte commodissime veritas: *Tunc violasti in lecto meo* (supp. **ב**) *lactantem*. Hæc Gusset. explicatio est.

C A P. XLIX.

Verf. 6. **שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם.**

PAgninus. *Simeon & Levi fratres; arma iniquitatis in habitationibus eorum; quasi esset מכרותיהם: uti monet Kimch. in Lexico: qui in explicatione vocis hujus מכרה Mechera ad Græcum μάχαραιαν recurrunt, plane ἀπεγοδιόνιστος mihi videntur. מכר usitatissime notat vendere, apud Arabes autem **مكر** notat fallere, circumvenire, quæ significatio ex prima illa vendendi facile profluit, cum fallaciis & circumventionibus in venditionibus fere semper locus sit; inde מכרה ut*

ut Arabicum **ك** hic sumo, pro *circum-
ventione, fraude* hoc sensu: *Simeon & Levi
fratres instrumenta violentiæ seu oppressi-
onis quoad fraudes suas.* Scilicet cum plerisque
Interpretibus מכרות non facio כלים *instru-
menta*, quia *fraudes* non recte *instrumenta*
vocares: Fratres autem illi possunt meta-
phor. כלים dici; ut Esai. 13:5. & alibi: faci-
le etiam est ב subaudire; & sic conveniat fere
cum locutione illa תאבדו דרך; vel potius נכה
רגלים *percussus pedes*; aut קרוע כתנתו *scissus tu-
nicam*, & similia.

CAP. XLIX.

Verf. 8. יהודה אתה יורוך אחיך.

Vulg. *Juda! te laudabunt fratres tui.*
Sic Lxx. Ἰὺδα σε αἰνέσασιν ἀδελφοί.
Vapulant a recentioribus Interpreti-
bus Veteres hi, quod hoc pacto אתה con-
junxerint cum sequenti יורוך, unde inutilis
pleonasmus oriatur; quare τὸ אתה ad præ-
cedens *Juda* referri volunt hoc sensu: *Ju-
da tu, supple, es*: vel ut Belgæ nostri;
יְהוּדָא / עַל שֵׁם הַעַבְדִּים; Verum
ego non dubitaverim versioni τῶν Lxx. &
Vulg. subscribere, neque tunc inutilis quin
po-

potius elegantissimus emerget pleonasmus; mitto etiam situm accentuum, qui versioni, quam propugnamus, favet, & sensum illum, *tu es Juda*, **עו שׁוֹרְיָדָא** / non esse valde ἐνεργητικὸν: quapropter Belgæ nostri efficacius maluerunt: **יְהוּדָא / עו שׁוֹרְיָדָא**; scil. sumendo *Judam* separatim, ut Lxx. & **יְהוּדָא** etiam separatim: prius laudo; posterius cum Hebraismo non convenire video; itaque potius maluissem: *Juda!* *wat u aangaat* / *U sullen uwe broeders loven*: nam pronomina illa **אני אלה** &c. sæpe valere *quod ad me, quod ad te attinet*, Hebraice docti ignorare non possunt. Ego tamen ita rem non instituo, sed **אלה** cum sequenti **יוד** conjungo hoc pacto: *Juda!* *tu laudabunt te fratres tui*; elegantissimo pleonasmō *tu te* pro simplici *te*, qui apud Arabes frequentissime usurpatur. Ita in Alcor. Sur. 19: 3. **ان** *Utique ego, debilia sunt ossa mea.* **أني وهن العظم مني** *utique ego, pro* **ان** *utique*: Sic Sur. 22: 56. *Qui impii sunt & signa nostra abnegant* **فأولئك لهم عذاب** *certe illi, ipsos manet pœna ignominiosa:* **لهم** *illi ipsos*, pro simplici **لهم** *ipso*. Infinita hujusce pleonasmī exempla occurrunt in Corano per **أولئك هم** **هم**

והם ען אלאחרה הם האחרת הם. Ita dicitur etiam *وهم عن*

وهم عن אפלון *Et illi, a futura vita illi socordes sunt;*

illi illi bis ad majorem emphasim & elegantiam. En tibi etiam exemplum plane simile, ex Tograjo. Quare precipitem te das in

profunda maris, ut naviges *وانتى يكفيكى*

Et tu satis est tibi ex eo sorpsisse paululum. Sic in MSS. Hemst.

والثقة بالله انكى لا يفوتك ما قسم

id est, Ut de Deo confidas non intermoriturum tibi eorum quicquam, quae jurejurando promisit. In Arab. est quod tu, non intermorietur tibi. Ita hic tu te pro te. Similis etiam est pleonasmus familiarissimus Arabibus, ubi

non præcedit pronomen, quod regitur, sed ei postponitur, ut scil. pro *يودى انا* *dicatur* *يودى انا* *laudabunt te*

tu. Hist. Tamerl. pag. 353. *وولاكى انتى*

من جملة نلكى قندهار

Et ex earum (regionum) numero præfecit te tu (ولان انا) Kandaharo: in ead. Hist. p. 117.

مع وجودكى انتى cum tu existas. In Arabico est cum existentia tui tu. Abulphar.

Histor. Dyn. p. 43. Et revelavit Deus Sa-

mue-

mueli dicens **لم يعصوك انت لكن لي**
انا عصوا *non rebellant in te tu, verum in*
me ego rebellant. Te tu & me ego pro simpli-
ce te & me. Hebræis etiam pleonasmus hic
fatis cognitus fuit, uti ad 1. Sam. 25: 24.
& Pf. 9: 7. ostendam, quæ loca conferri
nunc velim.

C A P. XLIX.

Verf. 10. **ולו יקה עמים**

Multi multa de voce obscuriore, quæ
 hic occurrit, **יקה** scripserunt. Vi-
 deatur Thef. Pagnin. c. 7. cum notis
 Merceri. Jac. Alting. Schil. L. 3: 9. & no-
 vissime Gyn. sub radic. **יקה** & **נקה**. Ego
 non dubitem R. Jonam sequi citatum &
 laudatum a Kimch. in libr. rad. qui hic Ara-
 bismum in subsidium vocat & exponit *obe-*
dientiam; recte equidem, & Arabice **יקה**
وقه cum He mobil. seu Mappikato no-
 tat *obedire*; at video L. Capell. id jam mo-
 nuisse in Crit. Sacr. ideoque nihil am-
 plius addam.

Verf.

Verf. 11. אמרי לגפן עירה.

Omnes in universum Interpretes ד' in אמרי paragogicum habent, ac nihil quicquam notare volunt, neque illud pro affixo primæ sumunt. Non obtinate negare velim id aliquando fieri, ut Jod mere sit paragogicum; multa tamen loca notavi, ubi Jod, quod pro mero paragogico sumunt Interpretes, si ut affixum sumatur, elegantissimum pariat Hebraïsmum. Sumas exempl. grat. hic pro affixo primo, nonne id eleganter Belgice exprimeres? **Die my sijn jongen Esel aan den Wynstok bindt.** Ita Ps. 113: 5. **Belgice eadem elegantia: die my hoge sit.** Thren. 1: 1. **העיר רבתי** **עבד** **de stad die my veel van volk was** &c. sic sequentia in eodem vs. **Esai. 1: 21.** **כלאתי** **משפט** **die my bol was van gerechtigheit.** Hof. 10: 11. **sp heeft my het dozschen lief.** Latinis eadem elegantia in usu est. Horat. Epist. Lib. 1: 3. **Quid mihi Celsus agit.** **Wat maakt my Celsus.** In Terent. hoc aliquoties observari potest. Notus quidem fuit hic elegans pleonasmus Doctis cum pronomine separato, ut quum dicitur **לי לך**, *i nunc mihi*, pro *ito*: at nescio an de affixo quisquam monuerit.

Ara-

Arabibus non tantum usus hic pleonasticus affixi priuæ in usu est, sed & secundæ. Coran. 14: 64. **أرايتك هذا الذي**

كرمت علي *An vides tibi illum, quem mi-*

hi præponis: כרמתך שיהיה עמי pro fiet עמי. Hist.

*Tamerl. p. 444. **أرايتك لو امتنعت عن***

الخروج اكانوا يريقون دمك

putasne tibi, si te exiturum negasses, eos sanguinem tuum effusuros fuisse. Similis est ter-

tixæ pleonasmus, qui singularem etiam habet elegantiam. Hist. Tamerl. p. 325. Erat

hic Abu Beer ex Zjagataeis equitibus, qui uno ictu caput galeatum medium dissecabat

ينذكر انه كان يوقف بقرة او ينيخ

بكرة ويضربها بالشيف صربة لا

ضربتين وجعلها قطعيتين مفصولتين

De hoc fertur, illum bovem suum constituisse, aut camelum suum procumbere fecisse, eum-

que unico tantum gladii ictu medium disse-

cuisse. Et hic pleonasmus Latinis est usi-

tatus.

Verf. 14. **חמור גרם** *Iffaschar Lxx.*

καλὸν ἐπεθύμησεν, bonum concupivit: cujus

versionis ratio mihi non constat, nisi pro חמור legerunt חמור, καλὸν, desiderabile, &

*גרם intellexerunt ex sign. verbi **غرم** Ara-*

bica,

bica, *addictum esse rei, concupiscere*; unde *گرام* *cupido*. Rectius Vulg. *asinus fortis*: proprie dicas *asinum ossis*; id est, *bene ossatum, ossibus valentem*; unde mox in seq. subjungitur; *qui inclinatur humerum suum ad bajulandum*. Apud Arabas *جرم* est *corpore validus & robustus*, & *جرم* seu *גרם* in laude jumenti ponitur: ita dicunt *فرس جرم* *equum eximium*; *حصار جرم*, *Asinum validum*, aliaque ejusmodi: unde mirari subit R. Jonam Arabismi alias observatorem haud indiligentem *גרם חמור* hic exponi voluisse per *שבור* *asinus fractus*: *שאינו יכול לזוז ממקומו* *qui loco moveri nequit* ex signif. qua verbum *גרם* invenitur Num. 24: 8. Vid. Kimch. Libr. Rad.

C A P. XLIX.

Verf. 24. ותשב באיתן קשתו ויפזו זרעי ירין.

INvidos Josephi fratres inducit hic Jacob quasi praelium cum fratre committentes, illumque sagittis petentes; Josepho autem in hoc praelio victoriam ad-

C scri-

scribit verbis citatis. *Et mansit in robore arcus ejus, & יַדָּי brachia manuum ejus.* Variant Interpretes in expositione verbi יַדָּי. Lxx. vim ejus exprimunt per *ἀκλύειν, dissolvere*: ἢ ἐξελύθη τὰ νεῦρα βραχιόνων χεῖρ^{ων} αὐτῶν, scilicet hæc non ad Josephum, sed ad fratres ejus referentes contra textum Hebræum, qui habet יָדָי, *manus ejus*, non יָדָי, *manus eorum*. Vulg. *dissoluto sunt vincula brachiorum & manuum ejus*, quod quo pacto ad victoriam Josephi, quam celebrat Patriarcha, faciat, equidem non video. Certe si scopum verborum consideres, יַדָּי hic non potest esse *dissolvere*, quod locum inspicienti facile apparet, unde fere significatio *corroborandi* hic recepta fuit ab Interpretibus. Antequam sententiam meam de hoc verbo aperiā, moneo radicem יַדָּי in Sacro Codice bis tantum exstare, scilicet hic, & 2. Sam. 6: 16. significatio autem *corroborandi*, quæ ei tribuitur, convenit quidem huic loco nostro, sed alia quoque convenire potest: 2. Sam. 6. ea notio omnino non convenit, quicquid Kimchius aliique tentent; unde Chaldæus יָדָי *saltare*, nostri Belgæ *springen* / Hier. *subtilire* reddere maluerunt, sensu loci id postulante; utrique loco ut aptam & convenien-

nientem notionem inveniam, recurro ad Arabicum **פז** **פז**, quod ab Lexicographis Arabum **خف** *Levem esse* exponitur, præfertim in 10. conj. Camus. **استغفر** **استغفر** **استغفر** *Istaphazza, est levem fecit.* Atque sic duo hæc tanquam synonyma junguntur Histor. Tamerl. pag. 301. **حتى** **استغفر** **الطرب** **والبطور** **واستغفر** **النشاط** **والاشهر** *Donec levem ipsum, & agilem reddiderunt lubentia & latitia exultans.* Hinc **פז** seu **פז** in plur. **افراز** *leves sunt & inanes homines:* **פז** *itidem pullus vaccæ sylvestris, & levitate nempe, id est, celeritate: nam Latinis etiam levis est celer: Virg. Ecl. 1.*

Ante leves ergo pascentur in athere cervi,

& proprie quidem de cervis dicitur: ita Phædrus: *Cursu levi canes elusit;* de cervo. Eodem modo **خفة** *levitas* pro celeritate ponitur in Fab. Lock. & **خف** *verbum, in* **قزع**, quod exponitur de dorcadis exultantis levi motu, **أسرع** **وخف** *properavit & levis fuit* in Camulo habes: In Thalmude etiam radix **פז** *levitatis* notione cognita est, & **פז** *est præcept.* Sabb. fol. 88: 1. **עמיה** **פז** **דקדמיתון** **פומיכו** **לאודניכו**

præceps estis populus, quorum aures os antevortat, id est, quorum cognitionem oris suffragium & rei non bene intellectæ assensus præcurrat: Ibidem פזיזותא est præcipitatio iudicii: אכתי בפזיזותיכו קימיתו Ergone in levitate vestra persistitis? Levitatem dedi, quoniam id Latinis etiam est, animi iudicium præceps. Phædr. Prol. Lib. 5.

*Ergo non levitas mihi,
Sed certa ratio, causam scribendi dedit.*

Sic & homo levis est facilis, sibi non constans, ad omnia præceps. Miror Viros Doctos, qui hoc ab Hebr. פז confirmare deducant, quia, qui festinat, vires intendit & roborat. Silices concoquere potest, qui hæc ferat: quin etiam פז Hebr. non id, quod volunt, notat, uti jam nunc ostendam. Puto itaque, ut Arabibus فز phazza, sic Hebræis פז nihil aliud dici, quam levem esse. Hæc certe significatio pulcre utroque in loco, ubi פז occurrit, convenit, & quam ceteri Interpretes πολυσημίαν ex duobus tantum exemplis admittere cogebantur, evitat, eademque uni tantum subjicit notioni levitatis. 2. Sam. 6:16. מפז ומכרך Mephazzets, & saltans, verti potest per ἐν δὲ δυνῶν Levem se gerebat & saltabat; pro, expedite

te, agiliter saltabat; vel etiam *אז כרכר* sic
 פון potest *saltandi* esse verbum, quod pu-
 tabant Interpretes: quibus equidem haud
 ægre me adjungam, si modo primariam
levitatis notionem retineant. Sic *levis saltu*
 dixerit Latinus; neque aliter Græci loquun-
 tur. At magis ad rem erit, si Arabas rad.
 hanc ad *saltationem* transferre docuero. Di-
 cunt nempe Arabes *فزت الظبية*, *levis*
fuit dorcas, id est, *exsilivit*. Et conj. 10.
أسدغز لءءم فءء, exponi debet, *ad sal-*
tationem incitavit: in Histor. Tamerl. 301.

أسدغزه النشءاء والأشءر
tubentia eum & effusa lætitia levem reddide-
runt, hoc est, *ad saltandum impulerunt*, ut
 ex sequent. clarum est, ubi Tamerlanem sal-
 tasse narrat in nuptiis nepotis sui Olug
 Beig; actionem autem hanc scenico magis
 Actore quam Summo Imperatore dignam,
 ita false deridet auctor.

ومن عجب الدنيا أشء مصفء
وأبكم قوال وأءرج راقص

Miracula mundi sunt, mancus si plaudere,
mutus si loqui, & claudus si saltare velit.
 Videamus an non æque commode signif. a
 me proposita loco Genes. congruat. Uti-
 que se prima statim fronte commendat.

Permansit in robore arcus ejus, וַיִּפְּחֵן עַל לֵוְיָא *levia fuerunt brachia manuum ipsius. Levia, id est, agilia, expedita; eodem plane modo Virgil. Æneid. Lib. 9. Ense levis nudo. Sic خفة levitas in Hist. Tamerl. est expedita in pugna agilitas: Et طيش levitas eodem sensu Hist. istius pag. 356. نَا طِيْسِسْ وشجاعة وتهور ورقاعة* inf. 5. Lexicis ignotum *virtutem* notat & *ardorem bellicum*, quod ex Sadi Gulistan didici pag. 46. edit. Gent. & ab Auctore nostro simili iterum sensu repetitur, pag. 360. استعمل تهورة وطيشة. Aliud in hac oratione verbum obscurius est رقاعة, quod etiam *virtutem* designat & *alacritatem ad pugnandum*: nullum tamen istius significationis vestigium in Lexicis invenias. Auctor autem noster ter ita hac voce usus est, scil. præter hunc locum, pag. 192:7. ubi cum شجاعة jungitur, & pag. 231. itidem. عثمان عند شجاعة ورقاعة. Hæc in Arabicæ linguæ studiosorum gratiam scripsi, ne verba obscuriora crucem figerent. Cum his ergo *fortitudinis & strenuitatis* nominibus طيش levitas conjungitur; unde *alacritatem ad pugnam* eo designari perspicuum

cuum est; atque ita sapissime Arabsjadi nostro usurpatur. Multa ejusdem generis hic cumulari possent, sed brevitatis studio ductus unico tantum exemplo, quod ad rem facere videtur, contentus ero: **ربن** est *levis fuit*: unde **ناقة ربدة** *camela levis*; inde dicunt Arabes: **ربنت يده بالقوس**, *levis fuit & agilis manus ejus in arcu tractando*: & **ربنت يديه بالقذاح** *Leves fuerunt manus ejus in sagittis*, id est, agiles fuerunt in sagittis versandis. Aurum **מופו** 1. Reg. 10: 18. huc non pertinet, aperte enim ad **פו** respicitur. Sic Thalm. in Joma **לפו שדומה לפו מופו**: ut ne dicam Huetium id contractum putare ex **מאופו** quomodo est apud Jerem. 10: 9. Aurum autem *phaz* nomen proprium potius a prima existimant origine Viri Docti, licet labente tempore appellativi usum assumfisse liquido constet, cujus rei exempla dabit Huetius. Hoc ideo moneo, ne cui illud nomen *phaz*, quod a *soliditate* dictum autumant, significationi novæ, radici **פו** a me tributæ officere videatur. Ceterum non prætermittendum videtur, Guffetium in Comm. rejectis etiam vulgatis significat. novam *extendendi* notionem radici nostræ tribuisse; quæ quamvis

non male quadret, fundamento tamen
 omni destituta est, utpote quæ ex Viri
 Celeb. ingenio nata sit; nulla vicinarum
 linguarum cognatam significationem sup-
 peditante, ac proinde quo jure proponi-
 tur, eodem etiam rejici poterit.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
LIBRUM EXODI.

C A P. II.

Verf. 13. *Duo viri Hebræi נצים rixantes.*

Ta vulgo, & recte. Quædam tamen non injucunda forte de radice נצה hic subjungam. Exponi solet *contendere, rixari, decertare*: Kimchius per לייב *litigare* declarat. Volunt Viri Docti vim verbi esse *verbis contendere*, indeque ad manuum etiam & belli pugnam transferri: Sic Piscat. in Ps. 60: 2. Lud. de

Dieu in Actor. 7: 26. quo pacto נַחַן apud Chaldæos in usu est & Syros. Mihi aliter videtur: נַחַן primaria ac propria signif. notare puto, *manus conferere*; vel si magis etiam proprie velis, *prehensis antiis invicem decertare*; quod Belg. una voce dicimus *plohhaiten*. Veteres certe Interpretes amplius quid in verbo hoc animadverterunt, quam nudam verborum contentionem; unde Vulg. *rixari* vertere solet: ut hic, & inf. c. 21: 22. & 2. Sam. 14: 6. *Rixa* autem non sine plagis. Juvenal. Sat. 3.

Si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum:

Et Sat. 15. *jurgia scite tubam rixæ vocat, eamque ita describit.*

*Dein clamore pari concurritur, & vice telī
Sævit nuda manus, paucæ sine vulnere malæ.*

Lxx. etiam ἀπληκλιζεδος, quod est, *invicem sese plagis excipere*; & μάχεδος, quod quamvis ad jurgia referri sciam in Homero sæpe & aliis, unde in Gloss. μάχη, ἡ δὲ λόγων, *litigatio, jurgium*, proprie tamen de bello dicitur & verberum decertatione. Exdem Gloss. μάχη, ἡ δὲ χειρῶν, *rixæ: μάχη, ἡ ἐν πολέμῳ, prælium, pugna*. Itaque tam Hebræi verbi נַחַן, quam ejusdem etiam ad Chaldæos & Syros translati propria, ut dixi,

dixi, significatio videtur, *antiis prehensis pugnare*; quam conjecturam nobis suppeditat Arabismus. Nimirum قاصية Arabice est *coma in fronte, antiæ*; unde in Alcorano Sur. 96: 15, 16. **كلا لين لم يئته لئسعا بالناصية قاصية كانية خاطية**: Certe nisi abstinuerit, *prehensis ipsum antiis trahemus in infernum, antiis, inquam, illis fraudulentis & peccantibus*. Inde verbum נצה seu **נצה** a Golio ita exponitur: *Apprehendit eum antiis suis: & in 3. conj. **נצה** prehendit antiis alterius & ita certavit*. Hæc certe signif. locis, ubi נצה occurrit, egregie convenit. Inspice locum hunc nostrum, & non simpliciter *litigationem* denotare hoc verbum, sed verberum etiam conjunctam animadvertes significationem. Dicit enim Moses; *Quid percutis proximum?* Sic inf. 21: 22. unice quadrat: *Viri **נצה** rixati fuerint, & percusserint feminam gravidam, ut abortum faciat &c.* non si scientes mulierem percusserint, sed imprudentes nec data opera. Maimon. Hilch. Nezikoth, cap. 4. quod fieri aliter non potest, nisi putentur sese invicem verberibus excipere, & antiis prehensis colluctari, ut ita imprudentes in feminam impingant, ac irruant.

ruant. Confer etiam 2. Sam. 14:6. ubi eandem vim observare est. Restat ut ostendam, qua ratione latius id verbum patere cœperit, atque ad alia transferri. Ad verborum contentionem & litigationem, (qua sign. in Script. etiam occurrit Num 26, 9. Chaldæisque fere semper & Syris usurpatur,) indicandam deductum est hoc verbum, pari, ac Lat. *rixa*, ratione, quomodo *jurgia* quandoque tantum dici perspicuum est. Ad bella etiam pertinet נצה. Pf. 60: 2. בהצותו את ארם נהרים *Quum pugnasset cum Syris Mesopotamiæ.* Ubi omnino male Lxx. & Vulg. הצות reddunt ἰμπνεῖζειν, *succendere, flammis devastare*, tanquam si esset הצית a יצת. Errori ansam dare potuit, quod *rixandi* verbum incommode ad *bellum* deflecti crediderint. Verum usitatius nihil in linguis, quod, ne Latinorum hic aut Græcorum scrinia excutiam, vel ex foliis patet Arabibus. لكر notat *pugno percutere*: in 3. conj. لاكر *pugnis decertare*; hoc de conflictu & bello in Hist. Tamerl. p. 318. occurrit. Verbum قراع est *pulsare*: in 3. قراع *verberibus contendere*; hoc ad bella iterum & prælia transfertur ab Abulphar. Hist. Dyn. pag. 561. لا يحب المس

المسرعة للمقاومة *non amat festinare ad
 bellum inferendum.* Longum esset nimis, si
 hic verba *لاطم* *alapis pugnare*, *عاش*
 & *عاند* *collo invicem prehenso certare*,
ناقف *ictibus contendere*, pluraque ejusdem
 generis alia ab idoneis auctoribus de bel-
 lis & pugnae conflictibus usurpari ostende-
 rem. Sufficiat monuisse Hebræorum *ליתג* *li-*
tigare ad eundem usum adhiberi, atque in-
 de *ליתג* *Hof 5: 13.* & *10: 6.* non esse
regem Jareb, qui revera nullus est, & Inter-
 pretum potius figmentum, sed *regem* esse,
qui vobiscum litigare solet, id est, *qui bello vos*
aggredi consuevit, qua nota Rex Assyriæ
 maximus terræ sanctæ hostis, insigniter de-
 claratur. Futurum illud *ליתג* *litigare solet*
 verti, ita enim Hebræi hoc tempore non-
 nunquam utuntur, uti annotavit Casaub.
 ad Perf. Sat. 2. ad verba illa,

At bona pars procerum tacita libabit acerra:

Ubi etiam illud *libabit* tantundem est ac
libare solet, uti Vir Doctiss. ibidem docet.
 Sic Horat.

Non hic cuiquam parcet amico.

Hoc est, *parcere solet.* Nec Græci ab hac
 locutione abhorrent. Hesiod. Oper. & Dies.

ΑΨα

Αἰψά δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας·

*Celeriter vero senescentes contumelia affi-
cient parentes.*

Id est, *afficere solent*, uti ad illum locum annotavit Maximus Grævius, cui nihil vi-
get par aut secundum, qui ibidem etiam
plura hujus locutionis exempla cumulavit.
De Hebræis clarus est locus Gen. 29: 26.
לא יעשה כן במקומו *Non fit ita in loco nostro,*
id est, *fieri solet. Non est consuetudinis;* uti
recte Vulg.

C A P. XXI.

Verf. 10. וענתה לא יגרע

DE filio familias, qui virginem servam
duxit uxorem, præcipit Moses: *Ille*
viçtum, vestitum & ענתה non immi-
nuet. Veteres pariter & recentiores Inter-
pretes tum Judæi tum Christiani extremam
illam vocem ענה de *nuptiali*, quod ait Pe-
tronus, *officio*, vel *vacatione maritali*, ut
est apud Martianum, intellexerunt. No-
tius hoc est, quam ut probari debeat. De
etymo vero non constat; multo minus de
vera ac propria significatione vocis. Qui-
dam

dam *tempus*, alii *habitationem*, *primariam* esse volunt *notionem*: *Tempus* illud *amorum tempus* עַתָּה וְרוּיָם explicant, seu עַתָּה וְרוּיָם חֲשׂוּשׁ, *constitutum Veneri tempus*, ut Kimch. in Lex. ubi equidem istius hominis constantiam desidero; qui enim עַתָּה *tempus* non a rad. עִנָּה cum Aben Esra deducebat, sed a rad. עִנָּה, qua tandem auctoritate vel ratione voci עִנָּה *temporis* notionem obtrudere possit, non video: speciosius & magis scite Aben Esra, qui quum עַתָּה *tempus* a rad. עִנָּה derivandum esse statueret, fundamenti plus habuit, quo עִנָּה *tempus* exponeret: sed de hac Aben Esra etymologia jam nunc videbimus, ubi ea, quæ de voce obscuriore & semel tantum lecta conjeci, Eruditis examinanda proposuero. Puto itaque עִנָּה, quod aperte radicem עִנָּה indicat, quamvis in Sac. Cod. non lectam, ex Arabismo tamen facile restituendam, proprie notare *auxilium*; עִנָּה enim seu عَوْنٌ est, *juvit, adjuvit*: عَوْنٌ & عَوْنَةٌ, quod est Hebr. עִנָּה, *auxilium, adjumentum*. Exempla cuique in promptu esse possunt, ideoque ea in re clara citare supersedeo.

Auxilii autem verbum recte & verecunde, id quod Interpretes hic intelligi volebant,

bant, designat; eoque sane magis, genuinam notionem a me positam esse existimo, quod *tempus* ad συνασιασμόν ab Orientalibus referri non videam; at *auxilium* persæpe: עז vox notissima est pro *auxilio*; ea ab Arabibus ad concubitum transfertur: unde عز in Camus est تكاح congressus, ὀμιλία: quam Hebræis etiam in simili fuisse usu, a veritate non abhorret. Vid. quæ ad Gen. 2. scripsi. Illud ipsum etiam verbum עז ad eandem rem adhibetur: unde عوان est *materfamilias*, quasi *adjutricem* dicas, ut monet *Golius*: عادة *pubes*, qua adjuvatur. Neque tamen necesse est ut *auxilium* hic memoratum tam arctis includamus terminis: percommode enim ad cetera boni mariti officia in כסות & שואר *victu & vestitu* non comprehensa illud extendi potest; ut adeo necesse non sit ea ex Synedrii & Scribarum decretis repetere cum Maimon. Tract. de matrim. Qualia sunt, *ut uxorem sanet, si ægrotaverit; ut eam redimat, si captiva fuerit; ut sepeliat, cum mortua fuerit; pluraque ejuscemodi alia.* Hæc, inquam, mariti officia ex magistrorum Constitutionibus repetere nihil est, quod cogat, cum ea verbo עז *auxilio*, omnia con-

contineri possint. Abulphar. certe **معوذة**,
 quod est illud ipsum **ענה** cum Mem fervi-
 li, hoc sensu usurpavit. Hist. Dyn. p. 90.
 ubi de Platonis loquitur institutis: *E disci-
 pulis suis, qui cœlibem agere vitam non sustine-
 rent, plures unius uxoris participes esse permisi,*

لما في ذلك من قلة الموتة وكثرة المعوذة

*Cum ita & sumtui parceretur, & mutuo au-
 xilio abunde prospiceretur. Victum & vesti-
 tum una voce **موتة** vocat, studia autem &*

*officia matrimonii **معوذة** seu **ענה** auxilium.*

Nunc de Aben Esræ sententia videbimus.

Vult ille **ענה** tantundem esse ac **ענה** *tem-
 pus ejus*; ratio ejus, uti jam monui, in eo

consistit, quod **ענה** *tempus* non a radice **ענה**

aut **ענה** repetendum putet, ut alii existima-

bant; sed a **ענה**, prout **נה** est a **ננה** & ejus-

dem generis alia; hanc suam mentem ape-

rui ad Ecclef. 9: 12. atque ibidem etiam

nostrum **ענה** ad hanc significat: trahit.

Quod si Aben Esræ conjectura probaretur,

egregie eam ex Arabismo confirmare lice-

ret: ex receptis enim verbi **ענה** significa-

tionibus nulla apta nata est, quæ origi-

nem **ענה** dare possit; verum in Arabia ea

latet sub rad. **عني**, quod est *habitare,*

commorari: undè **ענה** commode deduci po-

D

test,

test, ut notet spatium quo homo in terra commoratur; sicut etiam דור *tempus* ab *habitando* dictum esse vulgo creditur. Certe Chald. נון *tempus* aperte Nun radicale exprimit, quod in voce Hebraica sub Dagesh forti latet. Neque huic Etymologiæ officit Esai. 50: 4. לענה, quod volunt esse a rad. נון *tempestive loqui*; vero enim similis est נון a נון esse formatum, quam contra. Mitto L. Capell. ל non pro fervili habere, sed rad. statuere לענה, quod est *loqui, eloqui* apud Arabes. Ceterum ענה priscis Hebræis *habitandi* notione cognitum fuisse, non solum liquet ex derivato ענה, (si modo inde derivandum est) sed & ex altero inde deflexo nomine מען *domus*; quod est a ענה ut מחן *scopus* a חנה, & מער *nuditas* a ערה. Rabbinum etiam duo Ab. Esra & Raschi verbum hoc bis in Scriptura per *habitare* exposuerunt; Esai. 13: 22. ubi etiam Lxx. κατοικεῖν & Hof. 2: 15. ubi Raschi לשון דירה, *notionem habitandi possidet*. Conferantur etiam Aben Ezræ annotationes. Utrum vero jure hæc duo loca ita explicaverint nunc non inquirō: illud tantum certum videtur ענה eam notionem, quam Rabbinum admiserunt, habuisse; neque enim video, quorsum alias דר מען referri possit. Atque sic

fic sponte sua ad tertiam de voce ענה *fen-*
tentiam examinandam delapsi sumus, qua
 דירה *habitatio* exponi solet, quæ ex obser-
 vatione nostra non parum roboris accipit:
 ענה enim potest esse a verbo ענה *habitare* ut
 גלה a גלה. *Habitatio* autem ad ὀμιλίαν
 etiam refertur, quod ex Alcorano illustri
 exemplo docebo. Sur. 30: 20. ومن آياته
 ان خلق لكم من انفسكم ازواجاً
 لتسكنوا اليها وجعل بينكم مودة ورحمة
 Est & ex signis ejus, quod ex vobis ipsis crea-
 verit vobis conjuges, ut eas habitetis ἐν φιλό-
 τητι μιγέντες, amoreque vos & mutuo affectu
 conjunxit. Sic alibi etiam in Corano illud
 سكنن seu سكن occurrit. Atque hæc qui-
 dem *habitationis* signif. hoc pacto ex Ara-
 bismo etiam stabilita eo videtur commo-
 dior, quod cum מען eandem tunc habeat ra-
 dicem, verbum scil. עני seu ענה *habitare*,
 ut adeo necesse non sit novam rad. ענ *auxi-*
liandi Hebraismo obtrudere.

C A P. XXXII.

Verf. 22. *Tu nosti populum hunc,*
 כִּי בָרַע הוּא.

R *Aschi supplet ורך, quod in via mala fit. Alii: quod in malo fit; alii: ad malum, scil. pronus; uti supplet Vulgat. Nulla erit difficultas, si ב pro nota nominativi sumatur, uti frequenter fit apud Arabes. הוא כִּי בָרַע הוּא populus, quod in malo fit, id est, quod malus fit. Ita in Corano من كان بمؤمن: qui fuerit in credente, id est, qui fuerit credens. Sur. 11: 99. ما امر فرعون برشيد: Jussum Pharaonis non in recto est, id est, non rectum est. انا عليكم بشهيد: Ego contra vos in teste sum, id est, testis. Et sic infinitis in locis alibi. Hunc usum טעם ב jam notaveram ad Job. cap. 23: 13. ubi alia reperies exempla: Sic Hebraice Prov. 3: 26. יהוה בכסלך Ps. 68: 5. ביה שמו & Esai. 26: 4. ביה יהוה צור עולמים. 10. יהוה בחוק. uti in Corano الله بقدير: Deus in forti, id est, fortis.*

Verf.

Vers. 25. לשמזה.

Vox alibi non lecta. Vulg. *ignominiam sordis* videtur dedisse. *Chald.* שום ניש : an quia compositam putarunt vocem ex שום & צאה *sordes*? Lxx. reddunt ἐπίχασμα. Rabbini גנאי & שום רע & רופי & רנה, quæ omnia *contumeliam* significant & *infamiam*. Duplicem de hac voce habeo conjecturam. Prima est, quæ cum interpretatione τῶν Lxx. congruit, *ludibrium* notare, a rad. Arab. شمع, *lustit, risit, jocatus est*. In secunda شمع, *ludibrio exposuit, risui habuit*. Hanc signif. potuit radix שמץ apud Hebræos obtinuisse, unde Arabes شمع formaverint; uti pro חלץ *exuere*, خلع; literas צ & ע esse permutabiles satis notum est. Sic שמזה *ludibrium* exponemus, quod sensui optime convenit; at quia שמץ, quæ vox bis apud Jobum legitur, ac *parum* notat, vix ad hanc radicem referri potest, ideo שמזה etiam hic *parum quid, res vilis & abjecta*, qualis est *uvæ pellicula*, commode exponi potest: שמץ proprie *pelliculam uvæ* notare vero similiter adstruxi ad Job. cap. 4: 12. Interim quærant Eruditi, an non

& שִׁמְעַן Jobi ad rad. شَمِع ludere referri
 possit hoc pacto scil. ut *lusus*, vel *ludi-*
crum quid transferatur ad designandum
parum, *pusillum*. Certe قَرِهَةٌ &
 حَرْعِبِيلَةٌ quæ *ludicrum quid* notant, pro
re parva & *nullius momenti* sumuntur. Am-
 pliore res indagine digna.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
LEVITICUM.

C A P. XVI.

Verf. 22. אל ארץ גורה

Optimè est quam varie Eru-
ditis ארץ גורה exponatur, ter-
ra ista in quam hircus ἄσπο-
πομπαι̅ deducendus erat.
Plurimi quidem *terram incul-*
tam intelligunt, vel *solitariam*; ut habet
Hieron. & Jonath. priori modo *Onkelos* ארעא
צריא *terra desolata*. Hæc sententia potior
mihi videtur, & simplicissima: Arabice
etiam ארץ גורה notat *terram sterilem, pluvie*
defectu laborantem, & expertem omnis herbae:

uti habet Zjauhari. Alcoran. Sur. 32: 27.

أو لم يروا أنا نسوق الماء إلى
الأرض الجرز ونخرج زرعاً:

an non animadvertunt, nos aquas immittere in
נורה ארץ terram desolatam & semina protrudere. Quin Suratae hujus titulus, qui nonnullis est Surata السجدة adorationis, ab aliis سورة الجرز Surata terræ aridæ נורה appellatur. Iterum Alcor. Sur. 18: vf. 7.

إذا لجا علون ما عليها صعيدا جزرا
Nos quicquid super terra est, pulverem faciemus sterilem & aridum. Sic dicunt:

جراز & جاززة Dura, sicca terra, & herbis nuda. Ita nomen جروز a Maruphide, Perfice exponitur خشكي

ficcitas, sterilitas. Pertinent quidein hæc exempla ad radicem جزر, non autem جزر.

Sed nihil hoc officit, nam synonymæ sunt radices, & confundi solent, etiam apud Hebræos; unde נרות Psalm. 31. & גרון securis: Sicut autem Hebræi גור potius utuntur, quam גרו, ita contra Arabibus جرز

frequentius est: & quas significationes Hebræi radici גור tribuerunt, eas Arabes in جرز receperunt. Alia & illustriora omitto, unicum duntaxat idque rarissimi usus exemplum

plum

plum in medium proferam. Esai. 9: 19. גור
 ponitur pro *comedere*; nam cum אכל jungitur;
 dubitant multi, & de *amputatione* hic co-
 gitant. Dubitandi rationes tollet Arabif-
 mus, ubi גור גרז inter alia exponitur אכל
 comedit in Camuso, & جراز a Maru-
 phide, bene comedens, جروز & ناقة جراز
 multum citoque comedens, vorax camela in
 Camus. Proprie dici videtur de bestiis qui
 carpendo comedunt, unde جروز
 de campo herbis absuntis nudo in Zjauh.
 ad homines tamen etiam refertur; sic
 جروز امرأة mulier vorax. Hinc patet,
 quod Hebræis est גור, id Arabibus esse
 أرض جازة esse ארץ גורה גרז,
 vel جرز terram nudam, siccam & sterilem.

CAP. XIX.

Verf. 20. והוא שפחה נחרפת לאיש

ARdua & difficillima intellectu est lex
 hoc vs. tradita de concubitu cum
 ancilla נחרפת Viro; cujus verum
 sensum nondum affecuti videntur Interpre-
 tes; neque id mirum, cum ob verbi præ-
 cipui, & a quo omnia cetera pendent,

D 5

quod

quod est נחרפה in solo hoc loco usum, (nusquam enim alibi sensu finitimo reperitur) tum propter materiae hujus servitia spectantis in vita nostrae rebus insolentiam. Duplici modo solet locus hic exponi; vel *desponsata*, vel *despecta*: prior illa ex Jonath. paraphrasi desumpta est, qui נחרפה per מאורסה *desponsatam* declarat, quem sequitur Kimchius aliique, eam significationem probantes ex Thalmudico vocabulo חרופה, quod de *desponsata* usurpatur; at quis non videt, illud חרופה, quo *desponsatam* indicant Thalmudici, ex hoc loco male ab iis sumto efformatum & in linguam vulgarem receptum fuisse; neque insolens est Doctoribus Thalmudicis aliisque Rabbiniis voces Sac. Script. rariores, neque exemplorum agmine munitas & cognititas creberrime usurpare in lingua sua, licet saepius a vero verborum sensu aberraverint; cujus rei exempla alibi dedi. Corruit ergo haec interpretatio sponte sua & eodem jure, quo proponitur, rejici potest. Ab. Esra etiam expositionem hanc Rabbinicam improbat. Quidam, inquit, *sumunt pro יערה addicta, desponsata: sed mea sententia propagatum est נחרפה a חרפה probro בעבור היותה שפחה, eo quod והיא בתולה ברשות אחר ואינו מאורסה* estque

estque ea virgo alienæ potestati subiecta; ואינו
 atqui id non est, desponsata. Ipsa Ab. Esræ
 verba ideo interferui, quia video Eruditos
 locum hunc non recte & ex mente scriben-
 tis cepisse; scil. volunt hanc esse Ab. Esr.
 mentem, נחרפה hic poni a Mose ad indican-
 dum statum *servilem* seu *despectum* femi-
 næ, de qua hic loquitur, a voce חרפה *op-*
probrium notante; at alia plane & toto cœ-
 lo diversa est Ab. Esræ sententia, uti infra
 ostendam. Ex hoc itaque verbi חרף usita-
 tissima in Sacr. Cod. usu, cum scil. *probro*
afficere, *despectui* habere notat, plurimi In-
 terpretes נחרפה vertunt, ut dixi, *despecta*, *an-*
cilla despecta viro, illud vel de servili con-
 ditione exponentes, *een veragte of geringe*
slabinne / vel de odio & contemptu domini
 explicantes, ut Belg. nostri: *Eene dienst-*
maagt by den man versmaat. Verum totus
 nunc locus est inspiciendus. *Vir si con-*
cubuerit וזוהו שפחה אה אשה *cum muliere aliqua*
 נחרפה *eaque serva fit* נחרפה *viro*,
nec fuerit redempta illa, *nec libertas ei data*,
 תהיה נקרה *flagellatio erit*; (ita vulgo sumi-
 tur) *non morientur, quia libertas ei data non*
fuit. Observandum est in hac lege mani-
 festo agi de crimine fornicationis aliquo,
 quod morte luendum esset alio in casu;
 cum

cum enim dicat reos morte non esse mul-
tandos, idque ex defectu libertatis ancil-
læ deducat, ostendit, nisi hæc ratio obsta-
ret, nece in hanc fornicationem animadver-
tendum esse. Est igitur non simplex hæc for-
nicatio; ea enim ex lege mortem non meretur,
sed vel ex consanguinitate damnabilis ea, vel
ex adulterio; de consanguinitate nullum in
verbis vestigium; unde infertur, crimen adul-
terii intelligendum esse. Vides hinc quid Jo-
nathanem, Kimchium, aliosque Interpretes
moverit, ut נחירת *desponsatam* verterent, ut
scil. hoc pacto crimen adulterii haberent;
at eadem ratione videas, si נחירת *despecta*
vertatur, nihil esse quod adulterii reum ar-
guat fornicatorem. *Si aliquis concubuerit cum
muliere, quæ serva sit despecta viro;* quid
quæso in hac oratione est, quod adulterii
reum constituat corruptorem? hoc animad-
vertentes Eruditi Interpretes multa sup-
plenda sibi sumserunt; *despecta viro* suppl.
*cui desponsata fuerat, vel cui matrimonio
juncta fuerat, at postea despectui habita.*
At quænam illa interpretandi est ratio; ut
in legibus, quæ claris & expressis proponi
debent verbis, præcipuam, undè cetera
dependent, dictionem supplies, & ex pro-
pria mente infercias; sed quid si non *de-
specta,*

speſta, at *grata* at *dilecta* fuerit domino ſer-
 va? an lege hac non teneretur compreffor,
 cum tam expreſſe monuerit, ſe loqui de
 נחירת *deſpeſta* Domino? præterea poſita hac
 interpretatione, ex ferie orationis & ver-
 borum nexu efficietur, fornicatorem non
 haberi reum adulterii, propter violatum
 fœdus conjugale, ſed cauſa, propter quam
 adulterium cenſeatur hoc crimen, ex odio
 & contemptu Domini in ſervam erit repe-
 tenda. Has rationes validas fatiſ puto, cur
 receptæ & communi expoſitioni non aſſen-
 tiar. Videor mihi locum hunc obſcuriſſi-
 mum egregie ex Arabiſmo illuſtrare poſſe.
 Scilicet ex ſtylo Arabum שפחה נחירת לאיש
Ancilla deſpeſta viro (ita quoque cum Eru-
 ditiſſ. Interpr. verto, ac vim rad. חרף reti-
 neo) ſeu potius, *ancilla vilis reddita viro*,
 eſt ancilla, in quam viro, id eſt, Domi-
 no poteſtas data eſt ea libere utendi; vel
 quam Dominus pro lubitu utendam ſibi
 ſumſit; ita Ab. Eſra hæc verba intelligen-
 bat; quod indicat, cum ita hæc explicat.
 והיא בתולה כרשות אחר *Estque ea virgo alie-
 næ poteſtati ſubjecta*: Jam mentem legis in-
 ſpiciamus. *Si quis concubuerit cum muliere,*
quæ ſervæ ſit vilis reddita נחירת viro לאיש vel
alicui (per quem *Dominum* ſervæ intelligen-
 dum

dum esse, res ipsa loquitur) id est, quam Dominus pro lubitu ex potestate sua utendam sibi sumsit; pergit lex; *nec fuerit redempta, nec libertas ei data*, בקרה *flagellatio* (א בקר, ut lat. *taurea*, apud Lat. Interp. 2 Mach. 7: 1. *flagris & taureis cruciati*) erit, non morientur, quia illa non fuit libertati restituta. Hic nimirum legis sensus est: Qui ancillam, cujus hæc sit cum domino suo conditio, ut ea libere utatur, constupraverit, reus quidem erit adulterii (nempe quia uxor illa a Domino habetur, & aliquam uxoris speciem habet) at non tenebitur capitis supplicio, quod alias adulterium sequi solet, quia cum sit serva, Dominus eam non tanti facit, ut uxorem ducere velit, ideoque conjugium & sponsalia adhuc sunt neglecta; quæ ratio est, cur a pœna capitali liberetur adulter; hoc amplius etiam patet ex addita conditione, והפרה לא נפרתה, *Et redempta non fuerit*; nam si redempta fuisset, & tamen Dominus eam retinisset, vera uxor cenferi debuerat, alio enim jure post redemptionem apud Dominum non remansisset, atque ita verum & plenum adulterium corruptor commisisset, & pœnam mortis meritus fuisset: nunc quia verum adulterium non est, pœna mitiga-

tigatur, & *Taurea* solummodo בקרה infligenda sancitur.

Supereſt ut ex Arabiſmo oſtendam locutionem iſtam שפחה נחרפה לאיש *ſerva vilis alicui reddita* id notare, quod dixi. Arabice verbum رخص notat, *vilem, abjectum*

eſſe: unde in 2. conjug. رخص *vilem reddere*: inde dicunt Arabes رخص له في

الشيء, *vilis ipſi reddita fuit res*, id eſt, ipſius poteſtati permiſſa conſeſſaque fuit res, ut libere ac pro arbitrio ea uti poſſit.

رخص له في الامراة *vilis ipſi reddita eſt mulier*, id eſt, poteſtati & arbitrio ipſius conſeſſa eſt. Abulphar.

Hiſtor. Dyn. pag. 208. *Appellatus eſt idem Chaddaſi, & religionem profeſſus eſt Horremiticam* (ſecta eſt libidini tota dedita, a Perſico حرم *Horrem latum* notante ita dicta)

ورجص لبعضهم في ثمن بعض

Et aliis aliorum uxoribus uti permiſit: proprie, verba Arabica ſonant: *Et aliis aliorum uxores viles reddidit*. Similes fere ſunt locutiones a verbo ذل *abjectus, vilis fuit*:

ut in Corano Sur. 67: 15. هو الذي جعل لكم الارض ذلولا وامشوا فيها
منادبها

مناكبها وكلوا من رزقها

*Is est qui vobis terram vilem fecit; itaque incedite in regionibus ejus, & donis ipsius frui-
mini. Terram vobis vilem fecit, id est, in vestram tradidit potestatem, imperioque &
voluntati vestræ auscultaturam. Et Sur. 36:
vf 71, 72. Annon vident, nos creasse ipsis ca-
melos انعاما utilissimum Arabibus animal,*

وهم لها مالكون quibus ipsi imperent
ونلناها لهم eosque iis viles reddidimus,
id est, potestati eorum subjecimus, iis
ut pro arbitrio uterentur. Quo pacto?

فمنها ركوبهم ومنها ياكلون
nam & iis vehuntur, & ad cibum iis utun-
tur. Dispar quidem paululum est ratio in
phrasibus hisce, attamen quam proxime ad
locutionem, quam explicamus, accedunt.
Egregium adhuc suppeteret exemplum, si
vera essent & certa satis, quæ de radice
بذل conjeci. Dicunt Arabes بذلت لى
الامرأة, cum indicant potestatem alicui
in mulierem datam ea pro voluntate uten-
di, hæc verba proprie sonare puto, *vilis
aut despecta ipsi reddita est femina: ايشة
aut despecta ipsi reddita est femina: نحرפה لى
scilicet puto non male primariam
significationem radice بذل statui posse,*

vilem,

vilem, abjectum esse, idem ut fit, quod
 ذذل, & ذذل: nam ب & ن Beth &
 Nun sunt literæ permutabiles; inde expli-
 carem locutiones, quas ope hujus radice
 formant Arabes. Exempl. grat. ذذل
 المال apud Abulphar. 364. profudit opes,
 largiter donavit, proprie, ut puto, tanquam
 rem vilem habuit opes largiterque effudit:
 adeoque familiaris est hæc locutio, ut fere
 solam eam in conjug. prima hujus verbi
 agnoscant Lexicographi; unde solet ذذل
 in prima conj. exponi liberaliter dare & elar-
 giri: & ذذل apud Abulphar. 321. est
 liberalis; non male tamen putem verba ista
 intelligi posse eo, quo explicui, modo; summa
 enim munificentia efficaciter ita indicatur;
 accedit, eos a rad. ذذل, quæ indubitate
 vilitatem significat, eandem locutionem
 fingere. Ita in Histor. Tamerl. pag. 45.
 وذذلت في ذلك مالي ووجهاتي.
 Et vilem habui ea in re pecuniam & dignita-
 tem meam; id est, opes meas in ea profu-
 di, & dignitatem meam in periculum ad-
 duxi. Ita apud Sadi in Gulistan ذذل
 درويشان کند, pauperibus largitur:
 proprie vile reddit: ubi ذذل ad eundem

E

usum

usum adhibetur, quo alias *بذل* solet: porro ab hac rad. *بذل* dicunt etiam Arabes *بذل جهده* *omnes nervos intendere*: proprie, *vires suas viles habere*; ut Belgæ fere: *zyne kragten spillen*. Histor. Tamerl. pag. 407. *فيبذل كل جهده*, *Et omnes intendat vires*. Tandem dicunt *بذل نفسه* *animam morti exposuit*: proprie, *animam suam vilem habuit*, id est, eam periculis exposuit, quasi nihili æstimans; cum quo convenit elegantissimus iste Hebraismus *חרף נפשו למות* *vilem habuit animam suam morti*, eam omnibus periculis exposuit Jud. 5: 18. & alibi. Ita in Hist. Tamerl. p. 411. *وهم ان يجعل رقابهم قرابة* *Voluit Tamerlanes ut collarum ipsi essent loco vaginae, & ut sanguine ipsorum aciem gladii potaret*, *وهم بذلوا نفوسهم ناكستوا رؤسهم*. *Erantque ipsi viles habentes animas suas*, id est, periculo mortis se expositos videbant, *capitibus deorsum inclinatis*; quæ ex Corano pro more istius auctoris desumpta sunt Sur. 32: 12.

Contra dicunt *caram & pretiosam habuit animam*, id est, conservavit nec periculis exposuit vitam; *غالي بنفسه* apud Tograj.

graj. Poetam vs. 41. Porro non temere me primariam verbi **بذل** significat: in notione *vilitatis* positam existimare liquet ex derivato **مبذول**, quod pro *vili* & *abjecto* usurpatur: *vestes viles* vocantur **ثوب بذل**, & absol. **بذلة** *Bedlaton*, & **مبذلة** *Mebdalaton*; qui *vestes viliores* induit *Mobtadilon* **مبتذل** dicitur: quæ omnia signif. primariam a me indicatam postulare videntur. **مبتذل** *Mobtadelon* etiam pro *vili* & *abjecto* sumitur apud Tograj. vs. 41. **وخيض القدر مبذول**. *Qui vilis est pretii & abjectus*. Sicut ergo, ut vela tandem contraham, Arabes dicunt **بذل نفسي** *vilem habuit animam suam*, cum quis periculis vitam exponit, ut contra qui conservare studet, *caram eam habere* dicitur: Ita eodem plane modo dicunt Hebræi **חרף נפשו** *despectam habuit animam suam*. Sicut Arabes **رخص & بذلت لة الامراة** *vilis ipsi facta fuit mulier*, ut copiam ejus utendique pro lubitu potestatem indicent, ita Veteres etiam Hebræi dixerunt **נחרפה לו אשה** *tanquam res vilis concessa est ipsi mulier*, libere ea & ex potestate potitus est. Ignoscant Eruditi, si præter mo-

rem latius explicuerim de hoc obscurissimo loco animi mei sententiam: quod si, quæ dixi, cum impedita legis hujus locutionisque difficultate comparentur, justo etiam fortasse breviora videri possunt.

C A P. XXII.

Verf. 23. ושור ושה שרוע וקלוט

DE vocibus ignotis שרוע & קלוט de quibus nihil certi habent Interpretes, quasque non nisi ex conjectura attingunt, vid. not. meas ad Esai. 28: 20. ubi veram earum significationem ex Arabismo illustratam & stabilitam reperies.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
NUMEROS.

C A P. III.

Verf. 12. פטר רחם

Hrasis non semel in Lege lecta, cujus tamen significatio hactenus non satis expedita est: Plerique *apertionem vulvæ* explicant, quod vulvam antea clausam aperiat primogenitus. At sibi non constant & parum apte ita vertunt ii, qui radici פטר signif. *dimittendi & discendi* etiam tribuunt; unde פטר non potest

E 3

esse

esse *apertura*. Hæc ratio movit Bochartum, ut פטר ex Arab. *فطر* explicare voluerit, *incipere, inchoare, & الفطر* Alphatro, *initium, exordium, quod in unaquaque re primum est*: unde primogenitus, *initium vulvæ*: sunt multa, quæ adversus hanc interpretationem objici possent, maxime quod *incipiendi* signif. aliis S. Script. locis, ubi radix פטר invenitur, plane non conveniat, tum etiam, quod *incipiendi* signif. radici Arabicæ *فطر* non propria sit, sed per metaph. ei tributa: proprie & notione primaria *فطر* apud Arabas est *findere*: idem quod *شف* apud Lexicographos, ex Corano collatis Sur. 82: 1. cum 84: 1. ad hanc ceteræ notiones referri possunt.

Hanc eandem ego solam signif. radici Hebrææ פטר tribuendam puto: nimis enim diversæ sunt & vagæ signif. quas vulgo ei adscribunt. *Discedere* exponitur uno loco, altero *dimittere*, tertio *diducere* vel *distorquere* ex Pf. 22. Tandem *aperire*; unde deduci volunt nostrum פטר *pheter*. Recta via rem puto institui, si tam diversæ signif. ad unam reduci possint. Videamus an non sub *findendi* prima notione omnes contineantur.

Primo

Primo פטר רחם *fissio uteri*, vel *id quod vulvam findit* de fœtu in lucem edito, aptus est & usitatus Hebraismus, pluribusque a me ostensus ad Job. cap. 39: 3. ubi monui fœtum in lucem prodeuntem, *findere* dici.

Secundo 1. Reg. 6: 8. יפטורי צצים quid hic ab illis certi expectes, qui *discedere*, *dimittere*, *laxare* aut simile quid פטר notare volunt? Mihi a *findendo* sunt *eruptiones* vel *fissiones florum*; scil. figuræ florem ostendentes, qui calyce fisso erumpere incipit, ac sese pandere; qui florum status est amœnissimus. Arab. *جزل* est *fidit*: inde est in 7. *ادبرل*, *prodiit palmæ spatha erumpente flore*: propriè *fissa fuit*. Conf. etiam Cant. 7: 12.

Tertio Prov. 17: 14. פוטר מים ראשית מרון Vocem פוטר hic substantive sumo ad formam עורב & similium, ob sequens ראשית substant. quoque, nam sic aptior est & sensus & oppositio: *Fissio est aquarum, eruptio est aquarum, initium litis*. Aquæ ex terra, & fonte ebullientes *findere* dicuntur, ut Job. 28: 4. Sensus est: ut tenuis est aqua, cum primum ex fonte ebullit, paulatim tamen crescere non desinit & cuncta inundare; sic initium est litis. Participii etiam vis in פוטר retineri potest. *Findens aquas*, id est, *scaturiens*;

zurians; hoc sensu sic interpretaberis: *Tanquam fons, qui aquas findit, vel tanquam locus irriguus, qui perennes emittit scaturigines, sic initium est litis.* Contra terra *findere* dicitur aquas Hab. 3: 9. נהרות תבקע ארץ
Terra fluvios fidit, id est, scaturire fecit.
 Thalmudici in Gemar. Sanhedr. Prov. locum ita explicant: דאי חגרה דמיא לצינורא דאי חגרה דמיא דבירקא דמיא
Lis similis est meatui stagni exundantis.

Hæc derivata substantiva *findendi* signif. libenter admittunt; videamus etiam de verbo ipso. 1 Sam. 19: 10. ויפטר מפני שאור
 Vulgat. *declinavit*: Lxx. ἀπέστει; nostri *ferre discessit*; sensu ita postulante. At signif. hæc nullam cum præc. exempl. habet convenientiam; nimis etiam tenue videtur & simplex *discedere*. Forte ita non male rem concipias; Davidem in summo vitæ periculo viam sibi fecisse per media custodum fervorumque regis agmina, ea vi quasi per-rumpens & findens. Ita בקע *findere* usurpatur 2 Sam. 23: 16.

Alter est locus 2 Chron. 23: 8. כי לא פטר יהוידע הכהן את המחלקות
 diverso hic iterum a præcedentibus sensu reddunt vulgo:
Quia non dimittebat Jehojada ephemerias; sensus hic, utpote promptus & facilis, Inter-

terpretibus arrisit. Haud convenit tamen, quia מחלקי in plurali *Ephemeris* non *dimitti* debebant, sed מחלקי tantum, ea scil. quæ hebdomadem suam absolverat. Hæc autem quum contra morem a Jehojada detineretur, & cum altera ephemeris, quæ opus hebdomadale aggrediebatur, conjuncta fuerit, ad majorem regis securitatem; Sacer Scriptor id exprimit: לֹא פָשַׁר אֶת הַמַּחְלָקִים *Non fudit, id est, non segregari voluit Jehojada ephemeris.* Ultimus est locus Psalm. 22: 7. יִפְשְׁרוּ בַשֶּׁפֶה. nec *discedere*, nec *dimittere* hic quadrat. Lxx. ἐλάλησαν ἐν χείλεσιν. Sic Vulg. *loquuti sunt labiis*: Arabs تكلموا بشفتهم. Rabbinī *aperiunt*. Alii *distorquent*. Quidni? *Findunt labia sua*; scil. lingua exerta, quod maximum est derisionis indicium.

C A P. XIII.

Verf. 19. מִה הָעָרִים אֲשֶׁר הוּיָא יוֹשֵׁב בָּהֶנָּה הַבְּמַחְנִים אִם כַּמְבָצְרִים.

Optime Hieron. *Urbes quales, muratae an absque muris?* Scil. ב ante מחנים & מבצרים non exprimit, quod cum faciunt Lxx. aliique Interpretes, sensum reddunt

dunt minus liquidum. *Quales sint civitates, quas habitat; ei ἐν ἀτειχίστοις ἢ ἐν τευχύρεσι.* Hunc usum redundantem טָב ex Arabismo erutum, & Hebræis usitatum, videre qui cupit, adeat not. nost. ad Job. 23: 13. & supra Exod. 32: 22.

C A P. XIV.

Verf. 44. ויעפלו לעלות אל ראש ההר

LXX. ἡ ἀπεισάμμοι ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τῆς ὄρει. Aliter longe Vulgat. *At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis.* Cur ויעפלו ita reddunt? Chaldaeus etiam cur ארשיעו *impie egerunt?* ex sensu. At Hieron. quid tenebras huc adtulerit, non satis liquet: putem eum radicem אפל respexisse, & sic עפל 2. Reg. 5: 24. eadem ratione vesperam reddit, & Lxx. σκοτεινόν. quod confirmatur ex Midrasch, ubi ויעפלו exponitur הלכו חשכים ex אופל tenebras notante. Ex recentioribus Vatablus vertit: *Et corroborarunt se, vel, cor suum*, quod ex Kimchio petitum, qui הגבירו לב וחוקירו exponit: sic Raschi etiam: Pagninus vertit simpliciter: *Et conati sunt ascendere* &c. nulla ratione & auctoritate. Nostri rectius:

En

En se poogden ligzveerdighst. Certe Arabice
جَع **עפל** notat *imprudenter & inconsiderate*
aliquid fecit, teste Golio. Hoc convenit
 cum Deut. 1: 41. **והיו לעליו** quod potest
 verti: *Et leves fuistis ascendendo*; leviter &
 considerate ascendistis, vel potius, prout
 usus verbi postulat, *Leve duxistis*; uti ad
 istum locum ostendam. Alii verbum **עפל**
conscendere clivum notare volunt, quæ &
 Belgarum in notis mens est, ex eo, quod
עפל sit *clivus*. At recte Cel. Gusslet. incer-
 tissimum statuit, Ophel esse *clivum*: re-
 vera qua ratione id probari possit non vi-
 deo: nam non nisi semel appellative (pro-
 prium enim est) invenitur 2 Reg. 5: 24.
ויבא אל העפל quid hic **עפל** de *clivo* capere
 cogit? Lxx. certe & Hieron. longe aliter,
 illi **σχοτεινόν**, hic *vesperam* reddiderunt, cu-
 jus rationem supra attigi. Chaldaeus etiam
כפי אתר *locus tectus, devius*. Arabice **جَع**
Ophlon inter alia exponitur: *Vestigiis habi-*
tationis destituta terra. Sec hæc forte latius
 suo loco; hic tantum ostendere volo, *clivi*
 notionem esse incertissimam. Notionem
inconsiderate conandi nondum amplector,
 tum quod *omissionem rei & neglectum* potius
 dicat verbum **جَع**, tum quod **עפלה** Hab.
 2: 4. contrario sensu sumatur, uti mox vi-
 debi-

bimus. Vis verbi *غفل* ab Arabibus hoc pacto exponitur *تركى وسهلا عنه*,
omisit rem & neglexit. Alcor. Sur. 10: 7.

الذين عن ايانتنا غافلون
Qui miracula nostra neglectui habent. vi. 30.

كنا عن عبادتكم لغافلين
Cultum vestrum neglectui habuimus. Sic mul-

tis aliis in locis Alcorani semper cum
عن constructum, aut *omissionem* significat

aut *neglectum rei*, nec apud ullum aucto-

rem aliter quam *negligendi* sensu inveni.

Ideo hic potius exponerem: *Et neglexerunt*

(nempe verba ista & monita Moïsis, ubi

etiam notandum est verbum in 4. conj. *اغفل*

quæ *Hiphil* respondet, peculiariter usurpa-

ri de *neglectu moniti*: Ita apud Golium. *Neg-*

lexit, incuriose prætermisit. *Pecul. non re-*

cordans moniti alieni.) ascendendo &c. id ex-

presse testatur Moïses Deut. 1: 42. *Locutus*

sum vobis, at aures non præbuisitis *והרו ותעלו*
ההרה, quæ plane hisce nostris respondent,
 nisi quod *עפל* *neglectum* in hoc loco, in
 Deut. *ורן* *superbiam* vocet hanc moniti sui
 omissionem; *Et superbi fuistis*, scil. non at-
 tendendo & neglectui habendo monita mea,
 & *ascendistis &c.* Eodem plane modo expo-
 nen-

nendus est Habacuci, difficillimus locus
 Cap. 2: 4. הנה עפול *Ecce neglectus fit*;
 Zoo'er agtelooſheit by iemant gebonden wert/
 of by zig onttreft: εὐὸν ὑποσειλήται cum Lxx.
 & Apostolo Hebr. 10: 38. Non hic repe-
 tam, quæ Viri Doctissimi L. de Dieu &
 Ed. Pocok. jam dudum docuerunt; quæ-
 dam tantum in medium proferam, quæ
 forte ansam dare poterunt Eruditis, ulte-
 rius radicem obscurissimam verbi עפול in-
 vestigandi. Scilicet عفل etiam a Zjauha-
 rio exponitur per סתר *textit*. Inde com-
 moda deducitur morbi עפלים denomi-
 natio, qui inferiores & tectas corporis par-
 tes afficiebat. Hinc etiam Symmach. teste
 Hieron. τὰ κρύπτει reddidit. 1. Sam. 5: 9.
 עפלים ישתרו להם *ibid* Rabbini omnes, ce-
 terique Interpretes ex nostris, pro סתר po-
 situm contendunt; de quo taalēn dubitan-
 tem me vid. suo loco. Inde etiam עפל
Ophel 2 Reg. 5: 24. recte a Jonathane ex-
 positum constat per אתר כסי *locum tectum*;
 atque inde tandem *Ophel* proprium partis
 urbis Hierosolymitanæ nomen ab *tegendo*,
obtegendo, *propugnando* (ad hunc enim usum
tegendi verba ab Hebræis transferuntur)
 sumtum fuerit. Rabbini certe מבצר *mini-*
mentum intelligunt. Quid si verbi etiam
 עפל

פל apud Habac. & Mosem usus ab hac significatione non recedat? ut *negligere*, vel potius *ὑποσείδειν* *subducere se* & *subtrahere* sit idem ac *abscondere se*: Van eene zaak zig onttrekken en verbergen. Conjectura hæc aliunde illustrari & confirmari poterit.

C A P. XXIV.

Procedet stella ex Jacobo, & surget sceptrum ex Israël, & percutiet angulos Moabi.

וקרקר כל בני שרת.

IN hisce verbis explicandis dubiorum nullus est finis. De בני שרת dissentiunt Interpretes, magis tamen in verbo קרקר hærent. Samaritanus Codex קרקר *verticem* legit, manifesto errore. Lxx. קרקר *vertunt* *ἄθρομεύσθ* *pabulabitur*. Vulgat. *Vastabit*. Symmach. ἐρευνήσθ *quomodo* hoc verbum etiam explicant Syrus & Chaldaeus apud Esai. 22: 5. hic per כל ille per צא quæ *investigare* denotant. Onkelos ישלום *dominabitur*; per *filios* autem Sethi cunctum genus humanum intelligit. Hunc sequitur Arabs Erpenianus *يُسلط على جميع الناس* *dominabitur in omnes homines*. Syrus

rus Interpres eodem modo vertit. R. Salomo *fodere, suffodere* significare id verbum putat, tanquam geminatum קור, quod *fodere* redditur 2 Reg. 19: 24. Kimchius & Ab. Esra per הריס *destruere* declarant, a קר muro; unde קורק per contrarium esset *murum diruere*; ut שרש *eradicare*. Hanc sententiam Belgæ amplexi sunt. Edm. Castellus, forte nimis acriter, interpretationem hanc ineptissimam vocabat. Non omittenda est Celeb. Jac. Altingii expositio. קורק ipsi est *congregare* a Chaldæorum verbo קורק *cucurire, glocitare*: & intelligit, *convocare glocitando instar gallinæ*, uti in Evangelio. Erudita est observatio, quæque etiam assensum Eruditorum nacta est. Quædam tamen reperi poterunt. Primo, verbum קורק vagum esse, quamvis notans vociferationem, & strepitum. Ita de corvis *crocitare* notat in Thalmude Bav. Bath. fol. 23. 1. אחו עורבי ואכלי דמא אמר רב יוסף אפיקו לי קורקורא מהכא. *Venerunt corvi, & comederunt sanguinem. Tum Rabbi Joseph, abigite mihi hinc crocitationem.* De ranarum etiam vociferatione usurpatur; unde in *Jelammedenu צפרועין קורקורין rana coaxantes*: sic Arab. قرع est *rana*, quæ Veteribus pœnis ab eadem radice *Curur* dicebatur, ut ex Apulej. de Vir.

Vir. Herb. cap. 9. observavit Bochartus: Ægyptiacum etiam ΧΡΟΟΘΡΑP apud Kirch. in Scal. Copt. ejusdem est originis. Porro قرقر Arabibus de querula columbarum voce usu venit: unde قرقردر *gemitus columbæ*: quibus Belgica vox *Kooren* consonat. De voce perdicis etiam inveniō apud Damirium: *في طبعه ان يخذع امثاله بقرقرة* *Talis natura ejus est, ut sui similes murmure suo pelliat.* De serpentis sibilo idem verbum adhibetur, & eundem in modum ad alia multa transfertur. Non ergo *glocitare* notat, nisi *gallinæ* nomen adjunctum sit, quod verbum generale restringat; atqui illud hic non adest. Forte & hoc dici potest, licet *glocitare* notet verbum, non tamen ideo *congregare glocitando* exponi licere. Tandem significatio hæc aptari non potest loco Esaiæ cap. 22: 5. ubi verbum nostrum iterum occurrit. Reliquas etiam sub examen versiones revoce-
mus. Lxx. cur & unde *μεγρομεύειν* vertant non video. Symmachus ceterique, qui *investigare* reddunt, a *fodendi* signif. quæ est in rad. קר, illud sumsisse videntur; nam ita *קרו* *fodere* in Jobo est *investigare*. At cur Syrus & Onkelos cum Arabe *dominari* ex-
po-

ponunt? Puto quia de sceptro loquebatur Bileam. An huc etiam facit, quod verbum קר apud Arabes in 2. conjug. notat *tributa imponere*? & in 10. **استقر بالملك** *in regno stabilitas est* apud Arabsjadem aliosque? Hisce etiam opponi potest diversus verbi usus apud Esajam. *Diruendi* significationem non amplector, quia frustra verbum per contrarium exponitur, & a קר *muro* קרקר potius redderem, *murum struere*, quam *murum destruere*. Præterea hoc addi potest, sive בני נח cum Onkelos, Ara-
 be, Jarchio aliisque de *toto genere humano* capias, sive, quod satius puto, *Ecclesiam Christi & fideles* intelligas, neutri *destructionem* afferre Christum. Puto itaque קרקר esse *struere, adificare, fundare*. **بنیان مقرر** *Ædificium firmiter fundatum, & exstructum*: **مقرر قواعدها**, *qui fundamenta ejus posuit* apud Abulphar. Et **مقر الملك** apud Eundem, *Metropolis*: proprie, *fundamentum regni*, uti **قاعدۃ** utrumque etiam dicit *fundamentum & Metropolin*. Sic in Histor. Sar. **مقرر عظمتهم وكرسي مملكتهم** *fundamentum potentiae & thronus regni eorum*.

F

rum.

rum. Hæc significatio duobus locis istis, ubi קרקר occurrit, apprime convenit. Hic veritas licet; *Et fundabit, vel ædificabit omnes filios Sethi*, id est, *Ecclesiam suam*; opposite ad *conquassationem & confractionem* מוחץ *Moabitarum*, seu *hostium Ecclesiæ*. Vel si שח appellative sumendum velis, hoc pacto: *Et ædificabit omnes filios fundamenti*; Scilicet qui verum illud & firmissimum sibi fundamentum, Christum, posuerunt. Et sic iterum intelligi possunt vel singuli fideles, nam justus est יסוד עלים: vel *Ecclesia*, quæ est מוסר מוסר *Jes. 28.* quæque super petram est ædificata. Apud *Esaïam cap. 22: 5.* מקרקר קיר recte *struens, sarcians murum* exponi posse ostendam. Quibus addo *destructionem* hic nondum convenire, quia *vs. demum* sequenti, hostium invasionem & ascensum declarare incipit, *vs. 7.* non ultra procedit quam ad oppugnationem. אל ההר recte a me redditum *Montes versus* patet ex simili locutione *Zach. 3: 10.* אל תחת נפן *Da onder den Wijnstok / sub vitem concedite, acclamabunt.*

ANIMADVERSIONES
 PHILOLOGICÆ
 IN
 DEUTERONOMIUM.

C A P. I.

Verf. 22. ותהינו לעלות ההרה

Nkelos reddit ושירתון למיפק לטורא, & *cœpistis ascendere montem. Vulg. pergeretis in montem : Lxx. συναβρασιθεντες ἀναβαίνετε εἰς τὸ ὄρη.* Non liquet hinc, quid proprie ותהינו designet, quia sensum potius, quam veram verbi significationem expresserunt. Rabbini verbum hoc a partic. הן *ecce* formatum volunt. Ab. Esra. ותהינו ותאמרו הן *Tabinu notat, dixistis Hen; Ecce parati sumus : Raschi. לשון והנו*

Ecce nos paratos designat. Eodem modo Kimchius in Lexico.

Non placet hoc, quia הן ex geminatis secundæ est, quod patet ex dagesch in הנה: verbum autem nostrum radicem requirit ex quiescentibus secunda. Adde הן vel הני *ecce me* responderi solere, cum mandatum præcedit, cui morem gerere paratos nos testamur; *ecce adsum & obedio*; ut Genes. 27: 1. quod Arabes ليبيك dicunt. Atqui id locum hic non habet, cum contra Dei voluntatem proprio consilio in montem ascenderint: Si tamen sensus hicce placeat, quia Mosis objurgationem tanquam mandatum ascendendi capere poterant, ex Arabica radice הן eundem dabo. Nimirum verbum הן هان notat *lenis, commodus, facilis fuit*. Ita dicunt: هين لين: *facilis & commodus*, qui facile obsequitur. *Et faciles vos præbuiſtis ad ascendendum in montem.* Aliam etiam versionem adjicere decreveram, quum ex collat. Num. 14: 40. probam hanc esse video. *Et mane surrexerunt, ut ascenderent montem, dicendo.* הנו הנו ועלינו אל המקום אשר אמר יהוה *Ecce nos paratos & obedientes, ascendemus ad locum, quem jussit Dominus.* Dubium non est, quin Rabbini explicationem suam ex hoc loco mu-

mutuati sint: & revera quadam specie se commendabat ista conjectura, quam plane rejici nolim. Statuo cum Ab. Elra, frustra objici, verbum a particula formari, nam hoc non insolens est. Ita a *لبي* *Lebba*, *Ecce adsum* Arabes formant verbum *لبي* *Lebba*, dixit *Lebbaicha*. A *نعم* *Niam* affirmandi particula, habent verbum *نعم* *Naama*; dixit *Niam*. Ab *اجل* *Asjal* itidem affirmandi voce, verbum est *Affjala*, dixit *Asjal*. Imo ab integris formulis verba formant: Sic *كبر* *Cabbara* est dicere *الله اكبر* *Alla Echar*. *حمدل* *Hamdala* est dicere *الحمد لله* in Camus; & *Abulphar*. p. 175. *بسم الله* dicere *بسم الله* Sic in *Hist. Tamerl*. p. 390. legitur *حولف* quod est dicere *لا حول ولا قوة الا لله* notante Scholiaste ad h. l. ex *Zjauhario*. Interim difficultas prima, quam contra hanc sententiam adduxi, restat; ideoque ad radicem *הון* *facilem esse* ponendam inclino. L. de Dieu alio & duplici modo ex verbo *هان* locum hunc exposuit: *Et facile duxistis, rem nullius negotii putastis*. Istius sæpissime verbum hoc apud Arabes

notionis est; Alcor. Sur. 19: 10, 21.

هو علي هين

Hoc mihi facile est effectu. Sic Sur. 30: 26.

In Hist. Tamerl. استصعب *rem difficilem*

habere opponitur هان ההין *levem rem*

& facilem ducere. Altera Viri Docti inter-

pretatio hæc est: *Et contempsistis, ascenden-*

do in montem: Scilicet verbum هان

etiam despectum, contemptum esse notat; &

in 4. هان contemnere, vile ducere. Et

contempsistis, nempe, mandatum Dei; con-

fert cum hoc loco Num. 14: 44. ubi יעפלו

quod neglexistis vertit, legitur. At fallitur

L. de Dieu, nam יעפלו τω in Numer. 14:

44. respondet in hoc cap. nostro ψ. 43.

והווי & תהינו; hic respondet Num. 14: 40.

uti supra monui, & loca hæc conferenti

clarum fiet.

C A P. XXXII.

Verf. 11. כנשר יעיר קנו

CHald. & Lxx. hic communem verbi

יעיר signif. non admiserunt, sed ex

sensu utrique, hi, ως ἀετός σκαπέσσαι

νοστίαν αὐτῶν ille, כנישרא דמחיש לקניה *Sicut*

aquila

aquila festinans ad nidum suum: vel potius, quia מְחִישׁ formam habet pass. ex Arab. حَيْش, *quæ timet nido suo*. Video, quid Interpretes hos moverit: ꝑ scilicet *nidum* proprie dictum intellexerunt; at Hieron. commodius *pullos* intelligebat, quomodo Latinis *nidus* de *pullitie* sæpe usu venit: Vid. Non. Marc. & Serv. ad 4 Georgic. Atque sic vim verbi הָעֵרַי expressit: *Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos*: modum simul *excitationis* indicans. R. Salomo *excitandi* verbum aliter explicat; Aquilam, cum misericors sit erga pullos, *nidum suum* non ante ingredi, quam alis ad ramos allisis sono isto pullos *excitaverit*, quo ad eam excipiendam parentur.

Mihi Hieronymi versio Prophetæ menti propior videtur. Si tamen ꝑ *pullitiam* Hebræis notasse negetur, non levis erit difficultas, quæ etiam Chald. & Lxx. in alia ire coegit. Quid si Arabicum غَيْر hic admittamus? conveniet certe, sive *pullos* intelligas sive *nidum*. Verbum غَيْر Arab. notat *Zelotypum esse*: eandemque habet vim quam Hebr. קָנַס, cui in vers. Arab. respondere solet. Commodissimum hinc fluere sensum palam est; attamen de eo non cogitassem hic loci, cum Hier. versio pro-

ba sit, nisi semel iterumve ער in Jobo קנא esse videretur; exempl. vide in Job. meo. Quorsum etiam melius referetur ער quod *hostis, inimicus* solet exponi? quasi *vigilans*, ajunt, in alterius malum: rectius *inimicus*, tanquam *invidus, æmulator*. Quibus ער a צר factum placet, concederem, si in solo Daniele legeretur; aut si Targumistæ eam vocem agnoscerent. Nunc Hebraicæ puto originis a ער *æmulari* in malam partem sumto, ut קנא etiam solet. Arab. غار *invidiam* sæpe dicit. Ita غيور in Hist. Tamerl. pag. 322. a Scol. declaratur per رقيب يفار منه *æmulator, qui in invidiam trahit*.

C A P. XXXII.

Vers. 13. חלמיש.

VOCem hanc aliquoties cum צור junc-
tam *petram* significare perspicuum est.
Lxx. nunc σεραῖν, nunc ἀκρότομον
vertunt. An originem ejus repetendam sta-
tuemus ab Arabico حلم? quod per صقي
exponitur a Lexicographis: ut خالم per
صافي, *sincere amicitiam coluit*: حلم per
صقي,

صفي, *sincerus amicus*. Sicut autem a
 صفي Arabes formant صفة *petra levis*,
 sic חלמיש esset a חלם, ut עכביש a עכב
agilis fuit. Λείαν ergo vel γλαφυράν nota-
 ret πέτραν. Ita & חזק is est *petra*, ab חזק
purum, sincerum esse.

CAP. XXXII.

Vers: 24. מו' רעב

LXX. τηκόμυθοι λιμῶ. Vulg. *consumen-
 tur fame*. Onkelos נפוחי כפן *inflati fa-
 me*. Fame laborantium pedes tumef-
 cere notum est: unde λιμῶ καταπεπληῖα
 & γυνοπαχῆς eleganter conjunguntur ab He-
 fiodo, in Scut. Herc. 265. ubi vide sum-
 mum Grævium. Interim satis constat Ve-
 teres verbum מו' non intellexisse, sed tan-
 tum ex sensu aliquam notionem excogita-
 se. R. Salomon ex Thalmud. מו' *capillos*
 exponit: שעירי רעב *hirsuti fame*; nam, inquit,
 אדם כחוש מגדל שער על בשרו, *qui macie pre-
 mitur, capillitiam alit*. Hujus notationis
 auctorem nominat R. Mosén Haddarschan
Tolosanus. Ab Esra & Kimch. מו' expo-
 nunt שרופי, *usti fame*: Sic Arabs محروقون.

Conferunt autem Chald. נִינ in Daniele. At מִן nostrum inde deduci non finit ratio Grammatica; tum etiam *ardere fame* non dicitur, sed *siti*, ut Arabes utuntur in **حر** & **وهج** & **حرق** aliisque *ardendi* verbis. Invenio **معار** *ardorem de fame* sumtum; at per hanc vocem non defectus cibi indicatur, aut macies inde orta, sed aviditas & ardor edendi: unde **مسعور الجوف**, *ardens ventrem* a Golio exponitur: *avidus cibi ac ventrem expleus*. Aliud longe postulat locus noster. Fallor, aut hæc proprie est verbi istius notio: *Exsucti fame*. Arabice **مز** est *sugere, exsugere*; idem scilicet quod **مص** seu **מצץ**. quod Esai. 66: 11. pro *exsugere* occurrit: solent literæ **ז** & **ץ** quam sæpissime permutari aut confundi: Sic **עלץ** & **עלו**: Et **צהוב** a **זהב**: Arab. **مص** & **مزق** & **بصق**: Quod Hebræis **צדק**, id Syris **זרק**. Infinita ejus generis existant exempla. Idem in **מצץ** seu **מצה**, utrumvis horum maxime placuerit, accidisse, ac pro iis sive **מז** sive **מה** etiam dictum fuisse, Arabismus comprobat, ubi **مز** æque atque **مص** *sugere* notat. *Exsugi fame* locutio est Arabica. **امراة مصوصة** *Mulier exsucta*

מצוזה est macie extenuata. Latinis etiam exsucti fame & exuuci dici possunt, quibus succum corporis & humorem exhaustit fames. Locutio satis clara est, nec ulteriore luce indiget.

C A P. XXXII.

Vers. 26. אפאיהם

CHald. חול רוגי עליהן *quiescet ira mea in eis.* Sic Samar. רגיוןן quasi הם אפי הם. Syrus איכא אינון *Ubinam sunt?* quæ etiam *Vulg.* est versio; quasi הם אפוא הם. Apud *Ab. Esram* lego שלש מלות שהם שלש אומרים יש אומרים שהם שלש מלות שלש אומרים. *Quidam tria esse verba autumant.* Rectius *Lxx.* pro unico verbo habuerunt, *ἄσπερον αὐτῶν*. Kimchi eodem modo: אפורם בכל פאה; *dispergam eos in omnes angulos.* Hoc improbat *Ab. Ezra* כי לא ידבק הטעם, *quod sensus sic non cohæreat.* Ita est. Relegatio ad extremos angulos non opprimit & extinguit eorum memoriam, sed eos omnium hominum oculis exponit. Tum hoc etiam obstat, Deum sese consilium suum exsecuturum negare, ob hostium malignitatem; Israëlem vero in nullum non mundi angulum relegatum videmus. *Ab. Ezra* ex sensu

su exponendum ait אכריתם aut אחריתם. Prius
 auctoritate caret, posterius verissimum pu-
 to. Arabice **قاي** פאה **قطع** exponitur per **قطع**,
 quod est *scindere*, *exscindere*. Inde verto:
Exscinderem eos. Dubium fere non est, quin
 apud antiquos פאה illam habuerit significa-
 tionem, atque inde פאה *angulus* est; ut מקצע
 itidem *angulus*, a קצע seu **قطع** *scindere*,
præcidere, per quod **قاي** Arabes decla-
 rant. Miror קצע, quod non nisi semel oc-
 currit Lev. 14: 41. exponi *teſtorio nudare*.
 Nihil poteſt minus aptum excogitari. קצע
 nihil aliud eſt quam *ſcidit*, *præcidit*, ut
 Arab. **قطع** atque ita in Thalmude sæ-
 pius. Indubitatum id eſt ex textu, ubi
 mox הקצה dicitur, quod modo הקצע erat;
 הקצה autem extra controverſiam *præcidere*
 ſonat. Hinc, ut monui, מקצע *angulus* eſt
 a *præcidendo*. מקצעה Jef. 44: 13. *instrumen-*
tum quo præciditur.

C A P. XXXII.

Verf. 42. מדם חלל ושניה מראש
פרעות אויב.

A *Sanguine occisorum & captivorum: Nudati inimicorum capitis.* Ita V. Vulg. verbum פרע aliquando quidem *nudare* est; neque tamen commoda est satis versio ista. Lxx. ἀπὸ κεφαλῆς ἀρχόντων ἔχθρων: non male. Rabbini פרעות hic *ultiōnes* explicant, unde Arabs Erpen. ad literam *من رأس اذقمامات العدو*.
A capite ultiōnum hostium: qui ineptus est & vanus sensus. Rectius alii מראש *a principio* exponunt: sed & hoc violentum parit sensum nec cum prioribus cohærentem. Lxx. laudavi, quod dederint *a capite principum inimicorum*: Sensus est percommodus, & apte antec. respondens. Arab. فرع *princeps* in populo. Inde פרעה *Pharaonis* nomen derivant nonnulli. Prima fronte alienior ab Hebraismo videtur ista significatio; non longe tamen recedit, nam فرع *principem* appellant Arabes a فرع *comam* notante, quæ signif. in Hebr. nota est. Sic فرعية *comæ & optimates*. Hæc utut speciem

ciem habeant, magis tamen propendeo ad
 Hebraismum strictius retinendum, atque
 tunc ita exponam: *A capite capillato hostis.*
 Nam eodem modo Deus percussurus dicitur
 קיקר שר *verticem capillatum hostium*
 Pf. 68. Hæc etiam est, si recte nunc me-
 mini, Magni Cocceji interpretatio.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
JUDICES.

C A P. II.

Verf. 3. והיו לנכם לצדים

LXX. *Et erunt vobis eis σὺνο-
χὰς. At Vulgat. צדים hostes*
vertit; & *Chaldæus* מעעיקן;
quod idem est. Frustra hanc
signif. deserunt nostri Inter-
pretes, & Veteres hosce צדים cum *Resh* le-
gisse contendunt. Aliter docet Arabismus,
& horum versionem probam esse, simulque
צדים cum *Daleth* eos legisse ostendit. Ara-
bice

bice **ضد** est *contrarius fuit* : inde in 3.
ضاد *hostiliter se opponere* notat : Nomen
ضد *hostis*. Alcoran. Sur. 19 : 85.
يَكُونُونَ عَدُوًّا لِيَوْمِ كَيْدِهِمْ ضَدًّا
Et ipsis hostes sunt. Hist. Tamerl. pag. 194.
الضد انبر والمامل قد حصل.
Hostis **לצר** *terga vertit, votique compotes*
facti sumus. Sic Dan. 7 : 25. *Verba* **לצר**
contra Altissimum profert : Ita & Arabes
 nomine **ضد** utuntur ; uti in isto Poëtæ cu-
 jusdam :

ومكلف إلا يام ضد طباعها
 مطلب في الماء جدوة نار :

Qui torquere studet fortunam contra **צר**
naturam,

Captat in aqua ardentem ignis prunam :

Utrum autem **צר** *latus* sit a **צר** *contra*, an
 inverso ordine *contra* a *lateris* significet no-
 tione, alias inquiram. Illud certissimum
 videtur, **צרים** hic non posse esse *latera* ;
 Nam quod Viri Docti vertunt : *Erunt vo-*
bis in lateribus, id primo hostilitatem per-
 obscure exprimit : deinde ita omnino ver-
 tendum esset : *Erunt vobis in latera*, vel,
erunt vobis latera ; sic enim **ל** post **היה** usur-
 patur ;

patur; quæ enuntiatio inepta foret. *Kimchius* quosdam צרים a צור *venari* exposuisse testatur, quibus *Dagesh* officit, neque æque commodum fundit sensum, atque versio *Chaldæi* & *Vulg.* qua standum puto.

C A P. V.

Verf. 11. מקול מחצצים בין משאבים

Vulg. mire vertit; *ubi collisi sunt curvus & hostium suffocatus est exercitus.* Quid voluerit non facile est conjicere. Lxx. propius Hebr. ἀπὸ φωνῆς ἀνακροσμήων ἀναμέσον ὑδροσμήων. Videntur *citharoedos* & *cantores* intellexisse. *Chaldæus* מחצצים a חצץ *lapillo* derivans exposuit, *Israëlitas* metu hostium non ausos ad aquationes accedere, & lapillos, quibus ripæ fluviorum & aquarum consistæ sunt, transire: Sic *Farchius* ex mente quorundam. Hæc autem *Interpr.* ferri nequit, & ex verbis nostris nullis fidiculis potest extorqueri. *Kimch.* ירי חצים intelligit, seu *jaculatores*, qui *Israëlitas* ab aquationibus prohibebant. Ita & *R. Levi*; hunc sensum & explicationem *Belgæ* amplexi sunt. *Revera* חצץ a חץ est *jaculari* apud *Jonathanem*

G

hoc

hoc cap. vl. 8. non video tamen qui conveniat: *A voce, vel, strepitu sagittariorum inter aquationes, ibidem laudent justitias Domini.* Ex his verbis sequeretur, Deum laudibus esse celebrandum, quod strepitus hostium ad aquationes audiatur. Absurdum hoc esset, neque id etiam volunt Interpretes; hostium enim discessum, & fugam celebrari putant. At nihil tale in verbis istis apparet; nisi נקול violenter admodum vertas: *Quod non amplius sit vox:* uti Zach. 47: 14. נעבר, *ne sit amplius transiens;* sane כן quandoque negandi vim habet; at observandum, hoc a præcedentibus oriri, quod hic non fit: neque etiam video Interpretes id hic admittere. Conjecturam in hac difficultate meam cunctanter propono, licet sensum facilem fundat. *A voce sortientium ad aquationes illic laudent justitias Dei.* Hebr. זרע est *sagitta:* hoc pro sorte olim positum fuisse ad Jobum c. 40: 25. latius ostendi, quia *sagittis* sortiri solebant: Inde זרע hic capio pro *sortiri.* Sic Arab. سهم est *sagitta & fors,* uti ad Jobum monui. Verbum autem سهم in 3. est *sortiri.* Alcoran. Sur. 37: 14. de Fona.

فَسَاهِمُ وَكَانَ مِنَ الْمُصْحِدُونَ

Et

Et sortitus est (proprie *sagittas jecit*) & *sorte damnatus est.* Sensus est, Deum laudibus extollendum, quod ex urbibus jam exire detur, & confluere ad aquationes, adeo ut præ multitudine aquatorum de ordine *sortiri* debeant, vel generalius, *disceptare*: nam **האם** in gen. **דאזע** altercari etiam exponitur. Hoc cum verbis sequentibus vs. convenit. *Descendit Dei populus ad portas* i. e. *ex urbibus proruit.* Vid. omnino ad Prov. 30: 27.

C A P. V.

Verf. 15. **בפלגות ראובן גדלים חקקי לב**

IN divisionibus Rubenis, magnæ erant.... cordis. Non parum hic difficultatis parit Interpretibus illud חקקי, quod quidam *statuta, decreta, imaginationes* alii, alii *disquisitiones* exponunt. Contentionem reddidit Vulg. *Magnanimorum reperta est contentio.* Recte equidem ex sensu חקקי per *contentionem* expressit; hoc enim vult *Debora, Rubenitas* diu multumque deliberasse, an ad bellum ceteris cum tribubus irent, magnaque consultatione & contentione rem utrimque esse agitatam, aliis alia decer-

nentibus : At quum radix ppn *stabile* potius ac *constans animi propositum*, quam hanc mentis in deliberando *fluctuationem*, designet (uti ex derivato pn *statutum, decretum immutabile* Pl. 2. palam est) maluerunt alii *textum* corruptionis arguere, ac pro ppn *Chikke*, quod ipsis erant *constans decretum*, legere ppn *Chikre*, *disquisitiones* ex vs. seq. ubi idem repetitur. At enim quidni potius dicamus rò ppn obscurius per cognitum magis ac facilius ppn , præsertim quum eadem sit locutio eademque in re, esse explicandum, non vero illud ad hanc formam corrigendum. Præsentissimum hic subsidium exhibet Arabismus. Primo videamus de לב ppn hoc absque dubio *contentionem animi ac disquisitionem* dicit a rad. ppn *scrutari*: proprie *veritas, scrutinia cordis*, quæ scil. fiunt in deliberationibus & consultationibus; ita *scrutandi* verba Arabica فحص & فتش & بحث ejusdemque generis alia, ad disceptationes altercationesque notandas deflectuntur. Hoc idem notare לב ppn necesse est, idque ex Arabismo demonstratum dabo. Arabice verbum ppn seu حق in 8. conj. احتق a *Golio* exponitur, *contendere, altercari*. Magis tamen huc facit usus, quem ex ipsis Arabibus

bibus observavi, ut scil. verbum **حَق**
 in 2. conjug. *dageff*: **حَقَق** idem fere fit
 cum **חקר** *investigare*, in *veritatem* disceptan-
 do *inquirere*. Nimirum **حَقَق** conjunctum
 invenio cum verbo **בחי** *scrutari*, quod
 Hebræo **חקר** respondet in *Pentat. Exp. Deut.*
 13 : 14. Exemplum habeto ex *Hist. Tamerl.*
 pag. 437. **كان فيهم الظرفاء والادباء**
وفيهم المحقق والباحث في العلوم والمدقق
Erant & in iis ingeniosi, ac eru-
diti, interque eos **אלמחקק** *disquisitores, &*
scrutatores scientiarum, easque subtiliter in-
dagantes. Ibi **מחקק** cum **באחי** seu **חוקר**
scrutatore ut synonymum jungitur. Sic
 pag. etiam 204. legitur **בחי מחקק**
Indagator non indiligens. In eadem etiam
Hist. **اهل التحقيق** *Sunt qui conten-*
tione & studio inquirunt; locus est pag. 28.
وهذه المملكة — معدن
حال الاعتزال وينبوع بحار اهل
التحقيق من ارباب الهدى والضلال
Estque regnum hoc (Chorzemiorum) fodina
sectæ Mutazaliticæ, & scaturigo multitudinis
in veritatem inquirentis disceptando, cum re-
cta, tum erronea incedentis via. Eodem mo-

do *Abulphar.* verbo hoc utitur *Histor. Dynast.* pag. 328. *Vir erat egregius, magnæque dignitatis, variis scientiarum a veteribus acceptarum generibus excultus, متحقق*
من تحقیق easque, quanta posset maxima, investigatione exploratas habebat. Ex hisce exemplis elucet, quomodo *קקן* cum *קקן* conveniat, eademque fere significatione gaudeat, *disquisitionis* scil. & *investigationis*. Lxx. etiam seniores cum sæpe alias, tum hic, ad Arabismum videntur attendisse; *קקן* enim reddunt *ἐξευρέματα*, *perscrutantes*; quod sensu coactos eos expressisse, conjicere liceret, nisi in vs. etiam præced. *מחוקקים* *ἐξερευνῶντες* *perscrutantes* dedissent duro licet & incommodo sensu, quum potius ibi sint *legislatores* vel *principes*, ut recte *Hieronymus*.

CAP. V.

Verf. 17. *Aser sedet in littore maris,*
 ועל מפרציו ישכן

LXX. *מפרצים* *διεξόδους* vertunt, non satis recte. *Chaldæus* per *מפרצים* *urbes desolatas* intelligit; *Et in urbibus gentium desolatis habitant*: *קרוי עמיה רפגרו תכו*
 ובניין

ובנין ויתבו בהון. *Urbes gentium destructas Aferita ædificarunt easque incoluerunt.* Sign. hanc petiit a פָּרַץ *rumpere.* Vulgatus portum reddit, quod probe factum ex Arabismo ostendam. *Kimchius & Levi etiam urbes destructas intelligunt, sed alio modo quam Chaldaus; ipsorum scil. Aferitarum urbes arbitrantur perruptas & hosti patentes, quorum metu in bellum proficisci negarunt. Non absimiliter Belgæ: sed frustra hæc comminiscuntur.* מַפְרִצִים nihil aliud sunt quam portus. *Afer in littore maris consedit, & in portibus suis habitat, vel, mansit.* Arabice قَرْصَة seu פֶּרְצָה proprie est locus in littore crebra fluctuum allisione incisus; a פֶּרַץ *rumpere, incidere.* Hinc a similitudine قَرْصَة est locus in quo naves anchora jacta stant, exponente Zjauharo. Urbes maritimas portu præditas etiam قَرْصَة vocant. Zjudda جُودَة maris rubri portus insignis قَرْصَة מַלְכָה dicitur esse portus Mecha.

CAP. XI.

Verf. 20. וְלֹא הָאֱמִין סִיחֹן אֶת
יִשְׂרָאֵל.

Video Interpretes hæc ita capere: *Et non concredidit Sichon Israëlī transire per terminos suos. Quæ betroude het hen niet toe; ut habent Nostri. Vulgat. simpliciter: Non dimisit. Verum, ut mihi quidem videtur, verum loci sensum præbet Arabismus. Non securum, tutum præstavit Sihon Israëlē; libellum securitatis non concessit transeundi per limites suos. Arab. امان non tantum fides est, sed & securitas, oppositum خوف τῷ metus; & verbum امن credere & securum esse; in 4. conj. securum reddere. Ad bellum sæpe transfertur. Abulphar. وطلب أهل البلد الامان واومنوا. Et petierunt urbis incolæ securos se præstari, & præstiti sunt. Alibi de urbe obsessa etiam: امنهم ان يخرجوا هم ودهاؤهم reddidit exeundi pariter cum uxoribus & liberis &c. האמין אתם. Hoc alias dicunt. كتب لهم الامان*
Scriptit

Scripsit iis securitatis libellum. Sic de legatis, vel exercitu hostile solum transituro
 כתב להם האמון vel *كتب لهم الامان* vel *كتب لهم*
 dicunt; Rex hostilis *tutos eos praestitit*, cu-
 jus locutionis multa apud Historicos in-
 veniuntur exempla. Ceterum in verbo אמון
 apud Hebræos etiam *securitatem* contineri,
 monui ad Jobi cap. 24: 22. & infra di-
 cam ad Psalm. 37.

C A P. XIX.

Verf. 26. ויתעללו בה

Multi ex linguæ peritis : *Et facinus*
in ea commiserunt ; ex signif. vocis
 תעללו *facinora* : Non recte ; ver-
 te : *Et luserunt in ea.* התעלל est *ludere, il-*
ludere : 1 Sam. 31 : 4. & Jer. 38 : vs. 19.
 Ita Græci ἐπέπαιζον ἐν αὐτῇ. & Chaldaus
 אהלענו בה ; *ludendi* verba Latinis & Græcis
 ad rem Veneream transferri non est quod
 Doctos moneam. Arabibus & Hebræis
 idem in usu est. Id apud Arabes in لعب
 & لعب و لعب له aliisque *ludendi* verbis ob-
 servare est. Apud Hebræos פנז ita usu ve-
 nisse sine controversia palam facit Genes.

39: 14, 16. nescio autem an eundem obtineat usum *Gen.* 26: 8. Multorum ex Hebræis hæc mens est, etiam *Cajet.* & *Nic. Lyræ* aliorumque: Scoliastæ etiam Græci, qui hic habet: εὐχαμηλῶς εἶρηται. Rabbini hoc sensu capiebant verbum *Genes.* 21: 9. ubi dicitur, Saram vidisse filium Hagar מצחק. *Rabboth in Genes. Sect.* 53. דרש ר' עקיבא אין מצחק אלא גלוי עריות היך מר"א בא אלי העבד העברי לצחק בי מלמד שהיתה רואה אותו לישמעאל מכביש גנות וצר נשי אנשים ומענה אותן. *Exposuit R. Akiba, ludum istum nihil aliud fuisse, quam turpitudinis revelationem, quomodo legitur Gen. 39. &c. Docet autem Saram vidisse Ismaëlem & venantem uxores virorum eosque comprimentem.* Verba ista גנות מכביש obscura sunt. *Gloss.* intelligit, Ismaëlem acriter persequendo feminas sepes hortorum transvolasse; at sic vim facit verbis. Monet idem in *Biure R. Elie Oriental.* legi גוימ subigens gentiles fœminas; quod procul dubio ita correxit Rabbi iste, quia videbat hortos hic non convenire. Quid si גנות hic *dæmones* sint, quas ab hominibus subigi, iisdemque conjungi posse credunt Rabbini & Mahomedani, de quo multa in *Thalmude* & *Scriptis Orientalium*: sed hæc alterius sunt loci. Nos hic
In-

Interpretem habemus omni exceptione majorem Paulum Gal. 4: 29. qui $\eta\mu\alpha$ alio capere sensu docuit. Ceterum התעלל parili significatione etiam sumtum videtur ab Rabbiniis Num. 22: 29; atque inde orta horrenda illa criminatio, quam Bileamo obijciunt Gemarici in *Avod. Zar. f. 4. p. 2.* & *Sanh. f. 105: 2.* eum concubuisse cum asina sua; scio eos id ex המכין elicere, sed & ex התעלל idem eos facere patet ex *Rabboth in Bemidb.* ubi ad התעללת , ita annotant Magistri, $\text{אע"ף שמדבר בלשון קרש גוי לשונו פרוח}$
Licet qui hic lingua sancta loquatur gentilis sit, tamen sermo ejus floridus est. Ergo obscœnitatem hic intelligit Doctor Judæus, quam Bileam verecunde obtexerit. At frustra & vane in Syro Hebræi sermonis castitatem mirantur nugaces Rabbini.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN LIBRUM
I. SAMUELIS.

C A P. I.

וּכְעִסְתָּהּ צִרְתָּהּ. Verſ. 6.

Optime ad h. l. *Kimchius*. כִּלְ
שְׁתֵּי נָשִׁים לְאִישׁ אֶחָד נִקְרָאוֹת צִרוֹת
Dux unius viri uxores, tsa-
roth, vocantur; quoniam ut plu-
rimum inimico inter se invicem
sunt animo. Et sic sæpe in Misna: Indubi-
tatum hoc reddit *Arabismus*, ubi צִרָר seu
ضمر est *ladere, hostiliter agere*; pecul. de
mulieribus uni viro junctis, *Zelotypia con-*
tendere. Unde צִרָה ضمره est mulier, quæ
cum

cum alia communem habet maritum. Ambæ
 שרָאן in Dual. audiunt. Et שָׂרָא seu שָׂרָא
 est matrimonium, quo uxor ducitur juxta
 aliam adhuc superstitem; unde dicunt
 דָּכַחְתִּי עָלַי שָׂרָא *Ducta est domum alteri*
jungenda. Unde lux loco Levit. 18 : 18.
 qui sic verti potest : *Non adjunges uni uxori*
alteram לְצִוּוֹר committendo polygamiam. Op-
 time Vulg. in *pellicatum.* Sic evito supple-
 mentum Interpr. אֹתָהּ, qui vertebant : *Ad*
angendum eam, quod ipsum tamen non
 omnino improbare possum. Ceterum hac
 etiam *æmulandi* signif. *Kimchius* fumebat שָׂרָא
 מִעֵינַי mox infra cap. 2 : 32. in *Comment.* ad
 istum loc. & in *Libr. Rad.* voce מִעֵינַי. Ver-
 bum שָׂרָא clare æmulari est apud Esai. cap.
 11 : 13. quem locum, a multis non recte
 intellectum, suo ordine exponam.

C A P. V.

Verf. 9. וַיִּשְׁתַּרוּ לָהֶם עֵפְלִים

LXX. καὶ ἐπάταξεν αὐτὰς εἰς τὰς ἕδρας
 αὐτῶν quod potius vs. 6. respondet,
 ubi legitur וַיַּךְ אֹתָם בְּעֵפְלִים ubi Lxx.
 καὶ ἐξέζεσεν αὐτοῖς εἰς τὰς ναῦς; quæ ex iis
 quæ, ex vs. 9. citavi, expressa videntur.

Con-

Confusio est in verbis : שתר ergo iis עמ-
 זע"ו est : Hieron. *computrescere* exponit :
Chaldaos per לקה *percutere*, *affligere* ex vs. 6.
 & 13. ubi הנה ובי, quod *Chaldaus* לקה reddit,
 legitur. Verbum est ignotum nec alibi le-
 ctum שתר. Rabbinum omnes, *Jarchi*, *R. Le-
 vi*, *Kimchi*, *R. Esaias* ceterique, ad שתר
 referunt, indeque exponunt; hos nostri se-
 quuntur Interpretes, quotquot sunt. Ni-
 tuntur auctoritate *Masora parva*, quæ ad
 h. l. ita habet. י"ח מלין כתיב שי"ן וקרי ס"מך :
*octodecim sunt voces per ש scriptæ, quæ per ס
 leguntur*. At primo; non id agnoverunt
 Veteres, quos citavi, Interpretes, qui ver-
 bo tanquam ignoto significationem ex
 sensu tribuerunt. Secundo, nihil hic *Ma-
 sora magna*, imo ad Hof. 2 : 8. ubi octo-
 decim illa & alia etiam loca recenset, nul-
 lam facit loci nostri mentionem. Tertio,
Sin quidem quandoque pro *Samech* posi-
 tum invenio, nunquam vero *Schin* : at שתר
 in optimis Editionibus punctum habet dex-
 tro cornu adpictum, & per *Schin* scribi-
 tur. Ita in exemplaribus meis ex editione
Plantini in 4°. & *Bombergii* in folio, cujus
 curam *R. Chajim* habuit; *Veneta* etiam ma-
 gna, & MSS. quæ vidi optimæ notæ. Ideo
 etiam *Forsterus* verbum sub literam *Schin* in
 Lexi-

Lexico suo retulit. Hoc Celeb. Guffetium dicere coegit; Ignoratur ergo bucusque verbum illud. Conjecturam etiam novam proponit, ut שׁוּרָו positum sit pro שׁוּרָו Thau pro Tet, ut in שׁוּרָו & שׁוּרָו aliisque. Hoc exponit vir Doctus: *Et dominatae sunt iis mariscæ.* At præterquam quod sensus sit non satis commodus, permutatioque ista rarior, præter ista dico, שׁוּרָו nunquam est *dominari*, aut sub radice sua *dominii* significationem habet: tum si vel maxime haberet, non illud in *Niphal* exprimendum fuisset. Itaque nos de verbo ignoto quædam proponemus. Arabice שׁוּרָו שׁוּרָו est *findere*: unde שׁוּרָו special. *labii inferioris fissura in Camus.* Ea significatio satis loco nostro conveniens est: *Et fissæ sunt iis* (id est, *eruperunt*) *mariscæ, tumores & pustulae, Apholim.* Res quæ ebullit & prorumpit stylo Orientis *findi* dicitur. *Fissæ sunt aquæ* Esai. 35:6. id est, *fissa terra orta.* فطر نابة de camelo, *fissus est ei dens*, id est, *prodiit & exeruit se*; de flore dicunt اندشق *fissus est*, id est, *rupto calyce prodire cœpit.* Pari ratione *fissæ sunt iis pustulæ Apholim, mariscæ, ficus, pro eruperunt.* Puto me alicubi phrasin hanc legisse, certe locutionem esse genio Orientis congruam extra dubium est.

C A P. XIII.

והיתה הפצירה פים למחרשות. Verf. 21.

Locus perquam difficilis ob ignotum פצירה. Lxx. *τετραγυτον* dederunt, quasi scriptum fuisset בצירה. Rabbinum *limam* intelligunt. Sic *Raschi* & *Kimchi*. Pater *Kimchii* בצירה capiebat רבוי בלשון רבוי *sensu multitudinis*: מויפצר בו שהוה רבוי דברים ex Gen. 19. ubi פצר esset *multiloquium*. Omnino prave. Rabbinum quum *limam* intelligunt, auctoritate nituntur *Chaldæi*, qui שופינא exposuit; לימא בלעז *limam* vernacule exponente *Kimch*. At non video ulla hic ratione *limam* textui posse obtrudi; scio Doctos hæc ita capere, *limas* acuendis *vomeribus securibus* ceterisque instrumentis, adhibitæ fuisse; at duabus de causis interpretatio hæc non consistit. Primo, quod constructio & verborum series repugnet; secundo, quod præc. vs. non conveniat, ubi dicitur Philistæos ad acuenda instrumenta debuisse adiri. Tandem si vel *lima* commodum hic funderet sensum, qua tandem ratione פצירה *limam* notare possit, equidem non video. An ex *urgendi* signif. vel
jus

instandi ? uti incommode nonnulli. At ferris, malleis, securibus &c. rectius id tribueres, quam *limis*. Tum etiam פצר *urgere* non notat, nisi metaph. uti mox docebo. Conjectura itaque mea hæc est : פצירה expono *obtusionem*, proprie *fissionem*. Fissa acies & crenis incisa, obtusa est : satis apte & liquide cuncta hoc modo cohærent. VI. 20. *Descendebat autem omnis Israël ad Philisthaos, acuendo quisque vomeri suo &c.* VI. 21. *Erat enim פצירה fissio, obtusio פים acierum vomeribus, ligonibus, securibus &c.* *Vulgat.* hic consentientem habeo : *Retusæ enim erant acies vomerum &c.* Arab. فطر *fidit*, de ense, *obtudit*, fissuris scil. incidendis. سيف فطار *fissus, fissuras habens, obtusus ensis* apud Zjauhar. & in Camus. Radix est, ut dixi, فطر *findere*; in 5. فطر *fissus fuit*: in 7. فطر *fissuras egit*: nomen فطر *fissura*. Alcor. Sur. 82: 1. انشققت السماء *an schiqqat*. Ergo فطر *idem est quod انشققت findere*. Hanc eandem signif. radici פצר tribuendam puto, unde nova mea expositio *fissionis*, quæ a communi *urgendi* notione nimium recedere videtur, non parum firmatur. Gen. 19: 3, 9. ופצר בם *insti-*

tit apud eos, *urfit* eos recte quidem veritas, at non proprie; nam tunc erit; *Et fidit* eos scil. rogando; ut Latin. *obtundere*. Sic Arab. *فدع* *fidit*, & *institit* rogando. Eadem ratione vl. 9. *molestum esse* notat. הפצר I. Sam. 15: 23. in quo misere se torquent Interpretres, commodissime hinc elucidari alias ostendam. Ceterum פצר primario *findere* notasse, indubium satis videtur ex cognata radice פרץ quod itidem ut פצר *instare* notat & *urgere*; prima notione vero *rupit*, *fidit*, *diffidit*, quod notum est. Quin פטר etiam, פ in ט in prima signif. nihil aliud quam *findere* notare conjicio ad Num. 3; 12. quæ videtis. Summa ergo ratione פצירה *fissionem* expono, id est, *obtussonem*. Restat difficultas פצירה in constr. dicendum fuisse; sed hæc ceteris Interpretibus mecum communis est, & exemplis talis usus non destituitur.

C A P. XXVIII.

Verf. 14. וידע שאול כי שמואל הוא

ET Novit Saul, quod Samuel esset. Male habet hic Interpretes illud וידע *cognoscere*: quomodo enim *scire* poterat & *novisse* Saul, Samuelem adesse, qui eum non-

nondum viderat quidem, quique revera non adfuit, nec adesse potuit. Puto $\gamma\gamma$ hic abusive sumi, pro *conjicere, suspicari*; Et *suspiciabatur Saul*, ex signis modo nominatis, *Samuelem esse*. Ita sciendi verba Arabica $\text{علم} \& \text{شعر}$ usu veniunt. Alcor. 16: 28.

$\text{خر عليهم السقف من فوقهم واتيهم العذاب من حيث لا يشعرون}$
Tectum superne eos oppressit, pœnaque eos invasit ex ea parte, unde non noverant, id est, non suspiciabantur. Sic vf. 47. & multis locis alibi. Abulphar. pag. 540.

$\text{وكان قد حصل لهم الشعور بذلك من قبل فصدقوه}$
Illi cum ante ea de re aliquid suspicati essent, ipsi fidem adhibuerunt. p. 289.

استشعر مني الخوف
Novit ab eo metum, id est, de eo suspicatus est & animo metum concepit. Iterum pag. 522. استشعر به *Novit de eo, id est, suspicionem de eo concepit.* Eodem modo علم

novisse, quod Hebræo $\gamma\gamma$ in version. Arab. respondere solet, pro conjectura ex signis externis usurpatur. Simillimum plane est huic loco nostro exemplum apud Kesseum MSS. Fabulatur ille in Vit. Salom. ange-

lum mortis *Salomoni* in sacello suo sacris vacanti mortem significasse, statimque animam in cœlestes fedes transtulisse, corpore baculo suffulto, & in terris relicto, adeo ut loco non moveretur; hunc ita constitutum quum viderent dæmones, alii aliis dixerunt.

انه لم يموت وانه حي وهابوا ان
يمسوه فلم يزل كذلك والناس
والجن والشياطين والطيور في
طاعته يعلمون ذلك الي ان
رضت عليه

*Mortuus utique non est, sed vivit. Metue-
runt autem eum tangere. Ipse ergo quum ita
se semper haberet, non destiterunt homines,
dæmones, diaboli, aves & fera ei subjecti esse,
Hoc scientes, id est, suspicantes, & ex si-
gnis arguentes, eum vivere; usque dum an-
nus elapsus est; quo finito, addit *Kessæus*,
baculus quo innitebatur tinea corrosus una
cum Salomone in terram decidit. Confer
Alcor. Sur. 34: 13. ubi eadem fabula nar-
ratur. Sic forte explicandum illud ἐπιγνῶς
Luc. 23: 7. Conjiciens, suspicatus.*

ANIMADVERSIONES
 PHILOLOGICÆ
 IN LIBRUM
 II. SAMUELIS.

C A P. III.

Verf. 12. *Et misit Abner ad Davidem*

.תחתו

Ulg. *pro se*. Ad *Abnerum*
 ergo illud תחתו refert. Sic &
Chald. sed alio pacto: מאתויה
ex loco suo. At tunc מתחתו
 scriptum oportuit. Lxx. ad
Davidem retulerunt; πρὸς Δαβιδ εἰς Θα-
 λὰμ ἔην. Unde illud Θαλαμ? Alii de-
 nique ad *Isbosethum*: *Clam ipso*: quod com-
 modissimum quidem parit sensum; dubito

tamen an rectum; nam תחת pro *clam* posse sumi non probatur. Ex usu Arabici دون *sub*, idem quod תחת ita conjicio; *Et misit Abner ad Davidem*, תחת *rejectione ipso nempe Isbosetho*. Alcor. Sur. 22: 12. sic usu venit particula دون *sub*: يدعو من دون الله ما لا يضره وما لا ينفعه *Invocat sub Deo* תחת אללה *quod nec obest ipsi, nec prodest*. Nihil hac locutione in Corano frequentius دعا من دون الله *invocare sub Deo*; quod non exponendum est, *præter Alla*, sed *Alla neglecto*. Sic & in Historia illa, quam narrat *Kessæus*, de tribus sociis, qui thesaurum invenerant; unus eorum cibum quærens veneno eum inficit, *ut socii de eo*, inquebat, *comedentes, moriantur*; وانقرن بالكثر نوتهما *solusque thesauro potiar* תחת *sub ipsis*. Reliqui duo, dum socius aberat, idem capiunt consilium tertium istum interficiendi لينقرن بالكثر نوتهم *ut soli thesauro fruantur* תחת *sub isto*. Commode nunc succurrit locus, qui conjecturam meam stabilit fortiter. Ezech. 23: 5. ותן תחת ותן תחת *ubi תחת eundem usum habere apparet*. Vid. me in ist. loc.

CAP. VI.

Verf. 16. מִפּוֹז וּמִכִּרְכָר.

Hieron. *subfliens atque saltans*. Veram
 verbi פּוֹז significationem ex Arabismo
 demonstratam invenies ad *Gen.* 49:
 24. ubi frustra esse eos, qui *consolidare* expo-
 nunt ostendo. *Levitatem* proprie verbum
 indicat, uti Arabum *ف* vid. loc. cit. Vox
 מִכִּרְכָר etiam rarior est. Mirari subit L. de
 Dieu, qui ex Syrorum כּוּרָא verbum כּוּרָא
gaudere proprie significare putat: Syrorum
 כּוּרָא aperte ex Græcia transsumtum est, &
χαίρειν exprimit. Dein כּוּרָא non potest a
 כּוּרָא formari. Radix כּוּר Arabibus *salire*,
insilire notat, qua signif. etiam occurrit
Job. 6: 27. Inde כּוּר *aries*, quod saltato-
 rium sit animal *Pf.* 29. Geminatum כּוּרָא
 hic *subsilire* est; כּוּרָא apud *Esaiam* Cap.
 66. *dromades*, a *saltando* nomen traxisse ad
 istum locum latius expono.

C A P. XX.

Verf. 6. *Et dixit David ad Abisai: Nunc magis afflictorus est nos Seba filius Bichri quam Absolom. Cape igitur servos Domini tui & persequere eum.* פֶּן מִצֵּא לוֹ עֵרִים
בְּצִרוֹת וְהִצִּיל עֵינֵינוּ.

NE forte inveniatur civitates munitas; & effugiat nos. Ita vertit Vulgat. Lxx. *συνασφῆσαι τὸν ὄφθαλμὸν ἡμῶν.* Aliter adhuc *Chaldæus.* וַיַּעַק לָנוּ, & *arētet nos.* In mentem *Vulgatæ* eunt *Belgæ* nostri, & *Kimch.* in *Libr. Rad.* *Farchius* hoc modo. וְהִצִּיל עֵינֵינוּ וְהָרִי זֶה מִקְרָא קָצֵר *Et liberet se ipsum nobis cernentibus. Locutio est concisa.* *R. Levi* הִצִּיל sensu spoliandi & eripiendi sumit, quo aliquando venit; & עֵינֵינוּ exponit: *ad quem nos respiciebamus, cui plurimum fidebamus.* Non displicet Interpretatio hæc, & ceteris inferior, me iudice, non est. Apud Arabes certe *اعيان* oculi civitatis, sunt primates & proceres: *اعيان* ملک, *Oculi regni sunt amici & consiliarii regis.* Ita apud *Sadium* in *Gulistan*, & in *Historia Tamerlanis* non uno in loco.

Hisce

Hiscæ adde expositionem, quam Arabismus suppeditat, alteram, fatis etiam congruentem: scilicet verbum **نصل** *extrahere*, id enim & **נצל** primario notat, & *liberare* in 2. conjug. peculiarem habet usum, qui fallor aut phrasi nostræ respondet: **نصل العين** a Lexicographis speciatim exponitur **قذي العين** *festuca liberauit oculum*. **נצל** ergo pecul. est *festucis liberare*; unde **نصل** **نصيل** *purgatum aristis festucisque excussis triticum in Camus*. Quid vetat hinc reddere? *Et liberabis festuca oculos nostros*. **נצל** 3. perf. pro **הצלה** sec. quod apud Arabes & Hebræos infrequens non est. Malo tamen tert. perf. retinere, hoc pacto. **En men verlosse onse oogen van den splinter**. Hebraismum hanc interpretationem pati infinitis exemplis ostendit *L. de Dieu*.

C A P. XXIII.

Verf. 13. *Et venerunt אל קציר אל דוד*

VUlg. *tempore messis ad Davidem*. At Lxx., qui non congruere hic *messis* mentionem videbant, *εις νασσων* redderunt, tanquam si nomen esset loci. Certe si *messis* tempus indicaretur, dicendum

fuiſſet בקצר. Non male forte hic Arab.
 قصر advocabitur, quod *arcem* notat, &
castrum, vel *castellum*: قصر مشيد
 in Corano *Castra munita*: sæpiſſime apud
 Historicos hanc locutionem reperire eſt.
 Neque tamen loci nomen eſſe poſſe, ne-
 gare audeam a munitione ſic dictum. Ita
 قصر قصير nomen loci ad mare rubrum, apud
 Abulfedam, قرضة قوص ومينا علي البحر
 Φρῆριον *Kuſi* & *portus maris*. Conteratur vſ.
 ſeq. hujus Capitis.

ANIMADVERSIONES
 PHILOLOGICÆ
 IN LIBRUM
 I. REGUM.

C A P. XVII.

Verf. 21. ויתמרד על הילד

Escio quid viderint Lxx., qui
 vertunt, ἡ ἐνεφύσησε τῷ παι-
 δαίῳ. *Vulgat: Et expandit se
 atque mensus est super puerum.*

Illud mensus est ex Glossema-
 te irrepsit. מדר *metiri* notat. Arabice *مد*
 etiam *extendere* significat, quod facile ex
 prima illa significatione profluit. Optime
 ergo *Vulg. expandit se*. Errant qui aliter: מדר
 etiam per *extendere* vertendum est Job. 7:4.
Quum decumbo, & dico, quando surgam?
 מדר ומדר *tunc extendit (protrahit) vesperam*
 seu

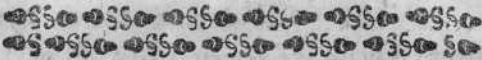
feu *tenebras* Deus. In hoc loco mire defundant Interpretes; sensus, quem do, planus est & liquidus. *مدى* *spatium*, *mora*: & verbum *مدد* *protrahere* in *Corano*.

C A P. XVIII.

Verf. 26. ויפסחו על המזבח אשר עשה

Varie locum exponunt Interpretes. LXX. η διέρρεον ἐπὶ τῷ θυσιῶσθῆϊς: Divisis scilicet turmis decurrebant. *Chaldaus* *אשמו*, *insanos se gerebant* vertit, sensum non verba exprimens. *Arabs* similiter *اضطربوا*, *conturbati sunt*: *Syrus* *אתכתשו*, *colluctati sunt* etiam ex sensu. *Kimchius* ex claudicandi notione, *Tanquam claudos & dolentes se gerebant euntes & redeuntes super altare*. Alii ex *transiliendi* signif. *Et transiliebant altare*, quod varie iterum explicari potest. *Vir Doctus*: *Et transiliebant altare, quod fecerat Elias, tanquam per ludibrium; perinde ut Romæ muros ludibrio Remum transiliisse tradunt, Mallet, si פסח hic transilire est, de motibus Baalitarum incompositis explicare, quibus huc illuc tanquam furore prophetico externati ferebantur: sed longe aliud verbum sonare videtur:*

detur: Dicitur *vs. 30. de Elia: Et resarcivit altare destructum.* Nisi in hoc loco, quem explicamus, destructio illa altaris *Elia* indicetur, nusquam ea indicatur. Hinc Belgæ nostri נבב pro *adfilire*, *adsultare* capiunt, & crebris eorum adsultibus *Elia* altare destructum esse intelligunt. Arabicum قسح per نقص ipsi exponunt Arabes: Hoc *dissolvere* notat & *rumpere*, compagem, structuram, membra *luxare*: Hinc verti posset. *Et dissolverunt altare, quod fecerat Elias.* Hinc etiam נבב *claudus*, forte dictus, quasi *luxatus*. Ne tamen quid diffimulem, constructio repugnare videtur.

 ANIMADVERSIONES
 PHILOLOGICÆ
 IN LIBRUM
 II. REGUM.

CAP. IX

Verf. 24. ידוֹא מלא ידו בקשת

 Onstructio est paulum intricatior. Non approbo, quod verterant: *Implevit manum arcu;* verterem potius; *implevit manu arcum.* Sed neque hæc verfitio satis arridet, & constructionem ita potius ordinandam puto.

Et Jehu, implevit manus ejus arcum; solenni Hebraismo, pro, *manus Jehu implevit arcum.* מלא בקשת *implere arcum* est *tendere valide.* Arabes similiter plane *املا* pro quo alias dicunt etiam *املا النزع في القوس*

im-

implevit attrahere arcum, id est, *valide tendit*. Hinc locutionem esse ellipticam patet, pro qua plenius efferres ורוך מלא נקשת. Orientalibus verbum מלא intendit & auget. *Jerem. 4: 5.* קראו מלאו: quod recte *Hieron. Clamate fortiter*: Sic cap. 12: 6. Sic Arabes جعل وملا fecit & implevit, id est, *accurate fecit*. قمل النظر اليه, *intensissimis in eum oculis intuitus est*, apud *Kessaum* in cap. de *Seraphinis*. Vera esse quæ de locutionis ratione profero, patet ex *Zach. 9: 12.* ubi plene occurrit: דרכתי קשת מלאתי, quod non animadvertunt Interpretes, qui hæc disjungunt: est plane dictum, uti קראו מלאו.

CAP. IX.

Verf. 30. ותשם בפוך עיניה.

LXX. ἢ ἐσιμμίσατο τὰς ὀφθαλμούς. *Chaldaeus*: כחלת בצרירה עינהא, *sibio fucavit oculos*. Ita ceteri Interpretes. De re satis constat, de locutionis ratione non item. *Kimchius* positum putat pro תשם פוך בעיניה. Non possum non hic conjecturam meam Eruditis proponere. *Jerem. 4: 30.* legitur כי הקיע בפוך עיניו. Similem esse huic

huic nostræ locutionem istam fatis apparet; Arabismum si hic advoco תשם idem fere, quod תקרע, notabit: scilicet verbum وشم, seu יש Arabice, *findere, lacerare* notat, unde futurum regulare est תשם; idem quod תקרע. Eo magis sese hic Arabismus adprobat, quod verbum وشم ad mulierum comitum, quæ fucis fit, etiam adhibeatur; speciatim enim denotat: *Mucrone supremam cuticulam scalpere & lacerare quasi, ut inspergendus pulvis & fucus apte hæreat.*

Non erravero forte, si hoc sensu קרע apud *Jeremium* intelligam, cujus vim nimium extenuabimus, si *exordia tantum oculorum producta*, uti in hoc negotio loquitur *Tertull.* verbum indicet.

C A P. XIV.

Verf. 8. נתראה פנים

SIC vs. 11. ויתראו פנים Cap. etiam 24: 29. *Occidit eum in Megiddo* נתראו פנים *quum videret eum, id est, in prælium cum eo descendisset.* Ita has locutiones intelligendas esse series orationis probat, & parilis Arabum in verbo رای usus. *Histor. Tamerl.*

pag. 49.

pag. 49. لما تراءى الجمعان واتصلت
المراشقة بالضرب والطوعان

*Quum viderent se exercitus, & telorum,
gladiorum, hastarumque ietus promiscue insti-
gerentur. Sic pag. 136. Et perrexit exercitus
ejus in vallem lente* (رويدا) uti lego pro

ولما تراءى الجمعان (voci nihili) ويدا
كص علي عقبية

*quumque in conspectum venissent ambo exerci-
tus, in fugam conversus fuit. Ex Corano
hæc petita sunt Sur. 8: 50. nisi quod illic
legatur ولما تراءى الفيتان* eodem sen-

su. Iterum p. 361. ولما تراءى
الجمعان وتذاتى الزحفان

Et sic sæpius alibi in eadem Historia. Per-
farum eadem loquendi est ratio. *Sadi in
Gulistan. چون دو لشکر روى بهم*

*Quum exercitus faciem utrimque con-
tulissent.*

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
P S A L M O S.

P S A L. VIII.

Verf. 2. *Quam admirabile est nomen tuum
in tota terra* אשר תנה הודך על השמים

St qui vertit: *Quod est ponere
gloriam tuam super cælos: in-
commode.* תנה vulgo credi-
tur esse infin. verbi נתן: quia
tamen ille infin. sensum red-
dit difficiliorem, pro præterito sumunt hoc
modo: *Qui posuisti gloriam super cælos: Sic*
Chald. דיהבתא *qui dedisti.* Nullo tamen
exemplo hæc versio confirmari potest; ideo-
que

que dubito an תנה sit a נתן, præsertim cum alia talis infinitivi forma non exstet. Vulg. & Lxx. generatim *elevata est magnificentia tua* &c. Facilior longe sensus erit, si תנה ad radicem תנה referamus: תנה Judic. 5: 11. יהוה יתנו צדקות יהוה *illic laudent justitias Dei, ut Chaldaus, ירו celebrent: Sic Arab. قتي* est *celebrare laudibus: & لاء laus, encomium.* Ita & Cap. II: 40. לתנו ad *laudibus celebrandam filiam Jephthæ.* L. de Dieu hæc loca ita vertenda esse docebit, quem adi. Sume hoc loco nostro תנה pro *laude,* & liquidus erit sensus: *Laus gloriæ tuæ est supra cælos, vel, quia laus &c.* Quod si תנה sumendum sit a נתן, ita verterem: *Qui ponendo gloriam tuam supra cælos, id est, ascensione in cælos, ex ore infantum præparasti laudem.* Infin. Gerundiorum vim habent. Ceterum תנה in locis Jud. esse *laudare* mihi omnium maxime probatur; docebo etiam quomodo hæc significatio ex communi significatione defluerit. Scilicet תנה omnium consensu est *mercedem dare, aut, mercede conducere,* apud Hoseam; & אמתה atque מתן *merces* apud eundem & alibi. Inde secundo תנה est *laudibus celebrare,* quasi dicas, *reddere mercedem:* Sic Gall. rendre mercy a Dieu est *Deum laudibus & gratiarum*

actionibus celebrare. Res clara fiet exemplo.
 שׂוּד Hebræis est *mercedem dare*; inde Ara-
 bes habent شکر *laudibus celebravit*, præ-
 fertim & proprie *ob beneficia*, monentibus
 Arabibus. Ergo תנה eodem pariter modo
laudes ob beneficia accepta proprie dicit. Id
 usus Arabum confirmat. ثنا رجل علي
 معطية مستزيد *Largitorem laudibus ob be-*
neficia extollere est ea augere: sententia est
 Ali Imperatoris. Itaque תנה proprie erit
remercier, & deinde generaliter, *laudare*,
celebrare; uti ثنا apud Arabes & شکر.
 Qui *consabulari*, aut *consolari*, aut *plangere*,
 hoc verbum תנה significare putant, sine
 ratione ita existimant, & parum constan-
 ter; nam si cap. 11. Jud. id convenire da-
 retur, certe cap. 5. nullo modo poterit ac-
 commodari. Et vel eo nomine *laudandi*
 signif. omnibus istis præferenda est, quod
 ad notionem *mercedis* possit reduci, ad quam
 aliis istis sign. nullus est aditus. Validius
 hæc confirmabo ex ipsa Hebræa lingua.
 Dixi modo, Hebræorum שׂוּד *mercedem red-*
dere Arabibus secunda notione designare
laudibus & gratiarum actionibus concelebrare.
 Nunc ulterius procedo; & ipsis etiam He-
 bræis ita usu venisse probabo. Constat hoc
 mihi,

mihi, ex voce אשכר Pf. 72: 10. *Donarium, munus* vulgo id reddunt. Recte id quidem; in origine tamen & etymologia vocis profus cœcutiunt. Proprie notat *munus, quod datur ab eo, qui gratias agit*: χαριστήριον plane uti אמת & מתן sunt *præmia* & χαριστήρια. Sicut ergo Hebræis שוכר utrumque notavit, & *mercedem dare, & meritis gratiis & laudibus prosequi*; quis idem in radice מתן fieri potuisse, vel factum esse negabit?

P S A L. IX.

Verf. 7. אבך זכרם המה

Hieron. vertit: *perit earum memoria una cum ipsis*: quod sequuntur *Belgæ nostri: Haarlleder gedagtenisse is [met] hen vergaan*. Utraque versio ellipsin statuit ante המה scil. עם *cum*. Ellipsin etiam agnoscit *Interpres Chaldaeus*; at מן ex supplet. *perit memoria eorum מנהון ex iis*. Lxx. המה hic non ut pronomen habuerunt, sed ut nomen, a verbo המה, quod est *strepere*; ἀπόλετο τὸ μνημόσυνον αὐτῶ μετ' ἧχος, *cum strepitu*, supplentes etiam ב. Recentiores *Interpretes* plerumque vel *Hieron.* sequuntur, vel *Chaldaicum*, supplendo scil. ante המה
 I 3 עם

עם *cum*, או מן *ex*. Verum nihil supplemento opus est, & singularis elegantiae pleonasmus hic occurrit: scil. המה *emphatice* & eleganter hic παρέλκει, ut dicatur זכר ומר המה *periiit memoria ipsorum ipsi* pro simpl. זכר ומר *periiit memoria ipsorum*. Flosculum hunc orationis ex Arabismo eruo, ubi familiarissimus est. En exempla plane similia. Dissert. *Toph. de Hai Ibn Jokd.* 182. מן לנאסה הוא מן לבאסה هو *instar vestimenti ipsius ipse*, pro simpl. מן לבאסה הוא *instar vestimenti ipsius*. Et pag. 189. كان رايه هو الا يتناول احد شيئا *erat sententia ipsius ipse, ne quis quicquam sibi sumeret &c.* הוא *sententia ipsius ipse*, pro הוא *sententia ipsius*. Iterum pag. 154. ان امكنه هو *Et possibile esset ipsi ipse*. Similis etiam pleonasmus pronominis tertiae occurrit in *Histor. Sarac.* pag. 142. ubi mulier quaedam Imperatorem *Mutazimum* in auxilium vocat his verbis وا معصما & Clar. *Erpen.* in versione Latina hiatum reliquit, procul dubio quod verba Arabica in mendo cubare putaverit; *Golius* Arabizantium princeps in not. ad *Alfrag.* pag. 297. corrigit ea in وا معصم O *Motafama*; at recte se habet illud وا معصما &

& significat *O*, vel, *hei Mutasame ipse*; ita apud *Abulphar. Histor. Dynast. pag. 186.*
 وَاَعْتَمَانَا *O Othman, ipse. Hist. Tam. pag. 447.*
 بِاللّٰهِ يَا اِخْوَانَا *per Deum ô fratres, ipsi pro simpl. per Deum ô fratres.* Ceterum Hebræis veteribus pleonasmum hunc satis cognitum fuisse liquet ex *1. Sam. 25: 24.* בִּי אֲנִי אֲדֹנָי הָעוֹן *Domine peccatum est in me ego: ut Arabes لِي اَنَا*
 رَعَبُوا *rebellarunt in me ego: Abulphar. p. 43.*
 Ita etiam apud *Dan. cap. 7: vs. 15.* adde exempla consona *وَلَاكِي اَدَتِي* *præfecit te tu, pro simpl. te* ex *Histor. Tamerl. ceteraque quæ ad Genes. 49: 8.* notavi; Et *يَجِبُنَا عَلَيْنَا فَعِن* *necesse est nobis nos* ex *Eutyck. Alexand. quæ ad Job. 6: 13.* annotavi; adeoque non dubitabis זכרם המה *memoria ipsorum, ipsi pro pleonasmio elegantissimo habere.* Vid. porro ad *Zach. 7: 9.*

P S A L. X.

Vers. 4. רשע כנבה אפו כל ידרוש

Vulg. hæc ita reddit. *Peccator secundum multitudinem iræ suæ non quæret;*
 τὸς Lxx. secutus, qui אפו כנבה vertunt κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ἀργῆς unde eos pro כנבה legisse כרנה conjicere liceat: alii כנבה אפו vertunt, *pro elatione iræ suæ*, hoc est, *ubi exarsit ira ejus*: ita *Capellus*; at ardorem iræ & excandescentiam nunquam Hebræi per גבה exprimunt, unde etiam corruit *Celeb. Cloppenb.* expositio: *Impius, secundum altitudinem, iram ejus non scrutatur*, id est, non disquirat quam sit alta ira Dei; verum, ut monui, de *ira vehementi* non dicere solent Hebræi, illam esse *altam*. Est qui hoc pacto verba interpretanda putavit: *impius secundum superbiam* (pro ea qua est superbia) *faciem ejus (Dei) non quærit*. Fluctuationes hæc interpretum exinde ortæ sunt, quod locutionem אף גבה *elatio nasi*, ita enim verto, non intellexerunt, quod mirum censeari nequit, quia ea nusquam alibi in Sacro Codice invenitur; Verum in Arabismo phrasis hæc usitatissima est, & *superbiam* dicit. Verbum عتف notat *altum*

tum, elatum esse, ut Hebr. גבה. unde in *Hist.*

Tamerl. الجبال الشوامخ altissimi mon-

tes; inde dicunt. بادفة & شامخ ادفة

Elato fuit naso, id est, superbus fuit, uti

Golius ex Zjauhari annorat: ita شامخ

pro *superbia* occurrit in *Hist. Tamerl.* p. 48.

Eodem modo a verbo زامخ, quod etiam

altum esse notat, dicunt بادفة زامخ

Extulit nasum, quod Zjauhar. ex-

ponit per تكبر *superbivit: Verbum شام*

seu شام etiam est altum esse, unde שמים

coeli; inde dicunt שמי אלانף שמי الانف

Elatus naso, id est, arrogans, fastuosus, su-

perbus. Golius praeterea in rad. صن

phrasin ex Zjauhar. citat; *Extulit nasum,*

id est, *superbivit. Huc etiam facit pro-*

verbium Arabum de homine superbo at vili:

انف في السماء واست في الماء

Nasus in caelo, nates in aqua, hoc est,

num superbia & paupertas?

vel superbine & pauper est? Aliter tamen

proverbio hoc utitur, & montibus caelum

vertice tangentibus id accommodat auctor

Histor. Tamerl. pag. 17. فصح ان يقال

فيه انْف في السماء واست في الماء

Vereque de iis dici posset, Nasus in cælo, nates in aqua. Hoc obiter. Non dubium mihi est ex luculentissimis hifce exemplis, quin Belgæ optime sensum loci nostri expresserint: De Godlose / gelijk hy syn neuwe om hoge steekt en ondersoekt niet: in notis autem de impii Superbia hæc explicant, ubi lectu dignissima annotarunt.

P S A L. X.

Verf. 8. *Oculi ejus speculantur, insidiantur*
לחלכה.

ANnotat *Aben Esra* ad h. l. quosdam (*Masorethæ* ii sunt teste *Buxtorf.* in *Lex.*) terminationem כה sumere pro affixo, quasi notaret *copias tuas; insidiantur copiis tuis, ô Deus.* Hos autem ita refutat. ויש להשיב עליהם על חסרון הי"ו *Regeri ipsis posset, vel, refutari possunt ex defectu Jod.* Scil. quum חיל *copiæ* medium habeat *Jod*, חלכה scribendum esset, non הלכה, si id esset, quod *Masorethæ* autumant. Recte id quidem, addo tamen fortius argumentum, scilicet terminationem illam כה declinari vs. 10. adeoque esse partem nativam ipsius vocabuli. Lxx. חלכה reddunt πέντα *pauperem*, ut *Chald.* מסכנא. *Syrus*

Syrus autem כִּישָׁא, *miserum*: male. Hieron. *robustos*; Kimch. *pauperem* etiam exponit; הלך יקרא העני, *pauper vocatur Helech*. Solet derivari ab חיל & נאה *viribus attritus*; aut juxta alios a נכה aut כחה; contra quam etymologiam faceret argumentum *Ab. Esra* supra contra *Masor.* adductum, si satis solidum id foret, nam *Jod* in חיל deficere etiam video *Esai.* 26. 1. & *Obad.* vl. 20. Lingua Hebræa ægre tales compositiones recipit.

Arabice radix הלך notat *nigrum, atrum, obscurum esse*; unde dicunt ליל האלך *noctis obscuræ, illunis*: פעל האלך *opus infaustum, atrum* *Histor.* Tamerl. pag. 263. at, quod maxime ad rem meam facit, verbum hoc etiam ad *miserum abjectumque statum* notandum usurpatur. *Histor.* Tamerl. pag. 414. واشتمر علي ذلك في عيش مر و عمر حالكي
Et remansit in hoc statu vitam degens amarulentam & miserrimam: עמר האלך *vita miserrima & abjecta*. Eodem modo a rad. Hebr. חשך *obscurum esse est* ממשכים *miseriæ vita, ærumnæ* in *Psalmis*. Est ergo חלכה a rad. הלך *obscurum esse* proprie ac prima notione, *obscurus*, quod pauperi quomodo conveniat jam exposui.

P S A L. XVIII.

Verf. 35. נחתה קשת נחושה זרעותי.

LXX. & *Vulg.* pro נחתה legerunt נחתה, ἔδωκας, posuisti. Chaldæus per חקף & Syrus per שר corroborare reddiderunt, nimia hic licentia usi. Placuit multis ex Interpretibus nostris illud נחתה ad radicem חתה referre, & exponere: *Confractus est arcus aneus brachiis meis*: sine ulla ratione: נחתה est a radice נחת: ita Rabbini: expresse monet *Ab. Esra* הנו"ן שרש Nun radicale est. Rabbini de attractione & tensione arcus explicant. *Jarchius* ex Niphal: *Descendere factus est arcus aneus brachiis meis*. At rectius *R. Levi* ex Pihel. חוריר קשת כל אחר מורעותי descendere fecit arcum aneum unumquodque ex brachiis meis. Sic *Ab. Esra* etiam, qui similem affert locutionem ex *Gen.* 49. בנות שור צערה עלי שור. Addo *Prov.* 14: 1. חכמות בנתה *Esai.* 59: 12. חטאות ענתה. Locutionis rationem aperire conatur *R. Levi* העוררת עגין ההוררת *descensus ille, qui arcui accidit, est descensus seu reclinatio cornuum arcus*. Recte id quidem; quædam tamen ulterius monenda restant. נחתה קשת demergere arcum non simpliciter tendere nōtat,

tat, sed *validissime attrahere & incurvare.*
 Arabes hoc docebunt. Verbum غرق est
subsidere. In 2. quæ Pihel respondet, dicunt
 غرق في القوس demersit arcum, id est,
 exponente Golio, *summa qua potuit vi tra-*
xit, & tetendit arcum. Ita & in Hiphil seu
 4. conj. اغرق في القوس. Arcum æneum
 intendere posse, summarum virium signum
 semper est habitum. Nota est in hanc rem è
 profanis de Ulysse historia. Non absimile
 quid fabulatur *Jarchius.* קשתות נחשת היו תלויות
 לו לדוד בביתו ורואין אתן מלכי אומות ואומרים זה
 לזה אתה סבור שיש כח ביד דוד לדורכן אין זה
 אלא לייראנו והוא היה שומע ודורכן בפניהם
Da-
vidi arcus erant aenei suspensi in domo sua;
hos quum vidissent reges gentium, alii aliis di-
xerunt: Itane vero Davidi vires essent hisce
intendendis? ad metum nobis incutiendum hæc
comparata sunt. Hæc ubi audivit David, ip-
sis præsentibus attraxit. Nugæ sunt Thalmu-
 dicorum. Ceterum verti poterit: *Descende-*
re factus est; unde נ ante ורעתי esset supplen-
 dum, vel, quod præfero, ex pihel: *De-*
scendere fecerunt brachia mea arcum æneum.
 Hanc constructionem confirmat locus pa-
 rallelus 2 Sam. 22. ubi legitur נחה, quod תפ
 נקש jungi nequit, at cum ורעתי recte; nam
 fœ-

ſœmin. plural. connecti mascul. ſing. alibi ex Arabiſmo doceo. Monendus eſt Lector תתח non eſſe ſimplic. *deſcendere*, ſed *demergi* & *intrare*. Vid. ad Pfalm. 38.

P S A L. XXV.

Verſ. 17. צרות לבבי הרחיבו.

Veteres pariter & recentiores Interpretes τὸ הרחיבו intransitive capiunt; hoc ſenſu: *Tribulationes cordis mei multiplicatae ſunt*; uti vertit Hieron. Sic Lxx. Αἱ θλίψεις τῆς καρδίας μου ἐπληθύνθησαν. Sic ceteri ex Veteribus hos ſecuti, & Chaldaeus etiam: פתח לבבי פתח *angustiae cordis mei latae ſunt*. Ab. Eſra ad hunc locum expreſſe monet הרחיב hic eſſe פתח עמו *verbum intransitivum*. Hæc utcunq; maxima nitantur auctoritate, omnino tamen Hebraiſmi uſui repugnant: הרחיב enim nuſquam intransitive reperio; quin ipſa hæc phraſis לב הרחיב in Pfal. 119: vſ. 32. ab omnibus his Interpretibus alio ſumitur ſenſu & transitive ſignificatione exponitur. כי הרחיב לב *Lxx. ὅταν ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου: cum dilatasti cor meum*: Vulg. & ſic ceteri. Ab. Eſra etiam ad Pf. hunc 25. monet לבבי א non-

nonnullis sensu *פָּחַד* passivo accipi, hoc nempe pacto: *Angustia dilatavit cor meum*; quod equidem intelligo de dilatatione & amplificatione cognitionis, *angustia cor meum sapiens effecerunt*. Sic Arabice *واسع* *amplus est sapiens*. Alcor. Sur. 2: 248. *الله واسع عليم*. *Deus amplus est & omniscius*. Sic etiam vs. 271. Et Sur. 5: 59. *Amplus scil. scientia*, uti constat ex Surat. 20: 98. ubi *علم* *scientia* additur. Verbum *شرح* est *expandit, dilatavit*: unde phrasis *شرح صدره* *dilatavit pectus ejus*; id est, *sapiens reddidit*. Vid. Surat. Corani 94. qui titulum præfert *الم نشرح*. Contra *ضاق* *angustus fuit est, insipidus fuit & imperitus*: sic *ضيق فطن* in Abulphar. est *Stolidus*. Ingens his pondus accedit ex i. Reg. 4: 24. ubi *רחב לב* cum *חכמה & חבונה* tanquam synonymum conjunctum est. Alio sensu *רחב לב* invenitur Pf. 101: 5. & Prov. 21: 4. ubi pro *superbia* poni videtur, pro quo etiam est *רחב נפש* Prov. 28: 25. Tandem Esaiæ 60: 5. *רחב לבב* venusto & communiore in aliis linguis sensu sumitur pro *gaudio*, quo sensu Arabibus verba *latitudinis* familiarissime veniunt.

P S A L. XXXVII.

Verf. 3. שכן ארץ ורעה אמונה

Hieron. *inhabita terram, & pasceris in divitiis ejus.* Lxx. *secutus, qui ποιμαίνθησιν ἐπὶ τῷ πλαστῷ αὐτῆς verterunt.*

Illud ה in אמונה affixi loco habent. Sed unde ipsis אמן *divitiæ!* An Amon eorum tempore jam tum notavit, quod postea Mamon? Nostri: *pasce veritatem;* quod diversimode explicant. Seriei textus convenientissimus videtur hic sensus: *Confide in Domino, & fac bonum. Tunc habitabis (in quiete, ut vis verbi fert) terram, & pasces secure.* Radix אמן non tantum *veritatem* sonat, sed & *securitatem*, ut Arabum امن.

Exempla jam ad Jobum dedi Cap. 24:22. Vid. etiam supr. ad Judic. II: 20. ubi dixi *امان* & خوف *metum* apud Arabes esse opposita. Percommodus nunc occurrit locus ex Damire. *In fine dierum, quum descendet Jesus Maria in terram.*

تقع الامنة في الارض حتي يرعي
الاشد مع الأبل والنمر مع البقر.

Incidit אמונה securitas in terram, ita ut leo

eum

*cum camelo pascatur, & pardus cum bove,
& lupus cum ovibus, & ludat infans cum
serpentibus. Quæ ex Esaiæ prophetia Cap. II.
petita esse palam est.*

PSAL. XXXVIII.

Verf. 3. כִּי חָצַךְ נַחְתוּ בִּי וַתִּנְחַת
עָלַי יָדְךָ.

DIversam plane a ceteris Interpretationibus versionem Eruditorum examini proponam. Supra ad Ps. 18: 35. ostendi נחַת קַשׁ demersit arcum esse *valide curvatum tetendit.* اغرق في القوس.

De sagittis eadem phrasi dicunt Arabes: اغرق السهم في القوس

In Camus, *Demersit sagittam in arcum, quum adducto validissime nervo attrahitur, ut fortius emittatur. Hanc eandem locutionem hic obtinere conjicio: Demersi sunt, descendere factæ sunt contra me sagittæ tuæ, id est, validissime attractæ & emissæ. Et descendunt in me, immerguntur in me, manu tua: Prius נחַת de arcus & sagittarum tensione intelligo, posterius de transfixione corporis, cui sagittæ emissæ tanquam immergantur. יָנַח plurale cum נחַת singulari*

K

ex

ex usu continuo Arabum. In Sacr. Script. etiam non uno in loco. Job. 14: 19. ספיתים תשטר Job. 39: 14. רננים תעוב Psalm. 37: 31. רעים תרעה Jer. 22: 22. אשרים תמער. Hoc pacto evito locutionem minus congruentem, quam habent aliæ versiones: *Et descendit, intrat in me manus tua*: manus percutientis in percussum descendere non solet, quamquam ad vulneris amplioris designationem hoc dici posse, negare nolim. Non dubitarem fere de hac versione mea, si בירך scriptum fuisset, & tamen ב vel sexcentis in locis supplendum venit. נחה non simpliciter est *descendere* sed *intrare*: aliquando & *immergi*. Sunt qui תנחה hic transitive exponunt: *Et descendere fecisti in me manum tuam*; si id liceret, commodius sic verterem: *Sagittæ tuæ contra me attractæ sunt, & descendere eas facit, immergit eas in me manus tua*. Non tamen placet hoc; priusque Hebraismo convenientius est.

PSAL. LII.

Verf. 3. *Quid gloriaris in malo* הגבור

O *Impie aut O superbe.* Hanc esse in hoc loco verbi hujus signif. aperui ad Jobum 36: 9. ubi ostendi verbum גבור in Jobo esse *superbire*, ut Arab. جبر & גבור *superbum*, ut Arabicum جبار in Corano. *Superbi autem impii* vocantur. Vulg. hunc vs. ita totum expressit: *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate*: scil. חסר cum גבור construxit, & *iniquitatem* omnino male dedit. Eodem modo Lxx. אל Dei nomen pro præpos. sumserunt: אל כל היום *toto die*.

PSAL. LV.

Verf. 9. רוח טעה

HÆrent Interpretes. Quibusdam ex Rabbinis טעה est benoni kal a טע: aliis nomen *profectionem* notans. Hos impugnat Elias, quod Nun in participiis aut nominibus non excidat. Ita & Kimchius peculiarem radicem facit טעה, eique

K 2

signif.

signif. tribuit ex sensu, ut רוח סעה מסער ipsi sit רוח מתעורר מסער *ventus a turbine excitatus*. Lxx. Interp. רוח סעה est ὀλιγοπισία & Vulg. *pusillanimitas spiritus*; forte ex Arab. شعبي quod est *mæstum, sollicitum esse*. Non placet hic sensus, nam רוח hic est *ventus*; at quid סעה? Arabice شعبي ab Lexicog. exponitur, *incedere, proficisci, & جري currere*; quomodo a נסע non multum discedit. Inde expono: *Ventus currens*. Venti sæpe *currere* dicuntur ab Arabibus. Ita in Alcor. Sur. 38: 35. Et in illo Poëtæ: *Non semper votis damnatur homo, nam تجري الرياح بما لا تشتهي السفن* *Currunt venti aliter quam volant naves*. Sic in Beidavi Comm. ad Sur. 51. ريح هبت *venti flantes & currentes*. Præsertim de procellosis dicitur ventis: Alcor. Sur. 21: 81. *Salomoni subegimus الريح عاصفة* *ventos procellosos, qui ad nutum ejus currunt*. Non recurro ad Arab. شعبي quod *dispergere* notat, quia شعبي & litteris & signific. propius ad נסע accedit.

PSAL. LV.

Verf. 10. בלע ארני פלג לשנם

LXX. καταπόντισον καὶ καταδίελε τὰς
 γλῶσσας αὐτῶν. Sic Vulg. illud בלע
præcipita vertit: בלע *absorbere* notat,
 quod obscurum hic efficit sensum: *Absor-*
be, divide linguam eorum; unde Chald. post
 בלע supplet נצח *consilium*, scil. quia locutio
 illa בלע עצה in Sacro Codice satis frequens
 est. Respicere autem videtur Chaldæus ea,
 quæ Babylone in turris excitatione evene-
 runt. Forte בלע Synonymum est פלג טע
 & *findere* notat. Sic Arab. قلع Beth in
 Phe mutato, & itidem بلع, sed addito
 Kef servili بلعك. Itaque בלע in Jobo su-
 mendum conjiciebam ad cap. 8: 18. Jobi.
 Non multum tamen huic observationi tri-
 bui velim.

Verf. 20. Audiet Deus & affliget eos
 אשר אין חליפות למו.

Non enim est illis commutatio, vertente
 Vulg. Sic Lxx. & γὰρ ἐστὶν αὐτοῖς ἀντάλλα-
 γμα at non ea est vis verbi חלי, nec, si
 K 3 esset,

esset, satis recte orationis ordini conveniret, licet alias sententia sit verissima. Chaldaus ita παραφρασι. דלן מהשנין אורחתהון. נישא, *qui vias suas pravas non mutant.* Hoc amplectuntur Belgæ in notis suis. At חלף de *conversione* nunquam usu venit. Rabbinum etiam nihil expediunt. Ab. Esra: *Non sunt mutationes ipsis מוטב לרע ut prospera in adversam mutetur fortunam.* Certe & Asaph impiis fortunam numquam adversari queritur Ps. 73. Id hic tamen non satisfacit, nec sensui, nec usui etiam verbi חלף. Jarchius alio modo: *Eos intelligit impios qui non cogitant de die חליפתם, hoc est, אין חרדים מיום המיתה, qui diem mortis non timent.* Vult ergo per חליפות *mortem* notari, quasi כריתה *excisionem* dicas, nam Kimchi & R. Levi חלף etiam per כרת exponunt. Sic Job. 14: 14. חליפה Ab. Esra מיתה *mors* est, haud recte. Implicata est hæc Interpretatio, & præcedentibus repugnat, ubi Deus impios afflictorum dicitur, quod etiam contra Ezræ sententiam supra expositam regeri potest. Sunt qui in חליפות factum reperiunt Paparum sibi *successiones* in throno Dei vendicantium אשׁאין להם *quas revera non habent.* Arabice quidem خلف *successionis* signific. notissimum est; unde خليفه

خلیفة Chalipharum Mohamedis celebra-
 tissimum nomen. Violenta tamen ista est
 versio, & de Antichristo hic agi non faci-
 le probatur. Hæ sunt præcipuæ hujus loci
 expositiones, quarum nulla commode sa-
 tisfacit. Examinent Eruditi hanc con-
 jecturam. Vñ. præced. de hostibus se op-
 pugnantibus loquitur David; hos afflictu-
 rum esse Deum docet, quare? *quia* אין
 לנו חליפות למו *nihili sunt ipsis fœdera jurejuran-*
do sancita; ita verto; nam, subjungit vñ. seq.
immittit quisque eorum, manus in שלמוי pa-
cem a se sancitam: vel, ut alii, in pacem
secum colentes, & חלל בריוו & fœdus secum pa-
ctum violat. Hoc pacto omnia apte cohæ-
rent & pulcre fluunt. Arabice حلف
unice jurare notat. Tim. p. 31. فحلف له
Et juravit ipsi Tamerlanes &c. In
3. conj. حالف fœdus iniit & jurejurando
sancit. In 6. تحالف fœdus inter se san-
xerunt: In Hist. Tim. حلف fœdus, pac-
tum sancitum: חליף חליף confœderatus:
חליף juramentum. Genes. 24: 8.
חליפותי חליפותי liber eris a jurejuran-
do חליפותי In pent. Erpen. Hinc חליפותי
simpl. jura juranda exponere est, vel etiam
fœde-

foedera jurejurando sancita. Confer jam not. meas ad Jobum cap. 10: 17. ubi monui חליפות וצבא esse *exercitum conjuratum* per עבד ה' שווי, unde hæc signif. exemplo ex Jobo confirmatur.

P S A L. LVIII.

Vers. 10. בטרם ינינו סירותיכם אטר כמו ח' כמו חרון ישערנו.

Diverfissimæ sunt de hoc loco Eruditorum sententiæ. Ægre iis assentior, qui סירות hic *ollas* vertunt, cum quod durior sit locutio, *ollas הבין אטר intelligere rhamnum*, pro *calorem ignis sentire*; tum maxime, quod סירות fœm. cum ינינו masc. non copulandum videatur. Rectius cum Lxx. & *Vulg. spinas* hic intelligimus. Videant Docti, an non hic sensus sit præferendus: *Antequam intelligant* (impii, de quibus modo) *spinæ vestræ erunt rhamnus*: id est, spinæ vestræ aculeatissimæ erunt. Variè iterum hoc explicari potest; at nihil commodius videtur, quam ad pœnam referre ex Jud. 8: 16. quod vs. seq. apte convenit. Ultimum colon, in quo minor non est difficultas, sic verto: *Uti vivus est impius*

pius (seu *vividus*), sic ardore uret eum :
 rhamnus scil. vel ardor rhamni uret eum.
 שׁוּרֵי de procella, tamquam procella abripiet
 eum, hic non satis quadrare videtur: Spi-
 næ aculeis suis urunt. Arab. شعير est ure-
 re, ساعورة ignis, & شعير idem:
 عذاب الشعير ignis pœna sæpe in Corano :
 specialiter quartus est gehennæ gradus apud
 Arabes. Hinc dicunt شعرة بالشهم
 sagitta inflata ussit eum, id est, cum dolore
 pupugit. Radix שׁוּר Hebræis æque, atque
 Arabibus primario puto notasse urere; at-
 que inde שׁוּר procella; proprie quæ vento
 verberat calido, quales sæpe in Oriente.
 Sic حرور est procella æstiuosa a rad. حر
 arsit. Quocunque tandem pacto illa כּוּמ
 חרון חוּ interpretemur, significatio, quam
 ex Arabismo verbo שׁוּר hic tribuo, longe
 convenientior videtur altera illa procellis
 agitari: posset etiam verti: prout crudus est,
 ita ardor torrebit, vel comburet eum, vel, ar-
 dore comburet eum; atque ita præcedens
 סוּר de ollis caperem, ad quod conferri
 velim Mich. 3: 3.

P S A L. LXV.

Verf. 10. *Vifitas terram — abunde ditas*
eam pluvia פלג אלהים מלה
מים.

Fluuius Dei plenus est aquarum. Multi
 Interpretes vocem *Dei* hic loco epitheti
 αυξητικῶν habent, quod non tantum
 valde est incommodum, sed etiam falsum,
 ut videbimus. Sed quid erit itaque *rivus*
Dei? Chaldaeus *nubes* videtur intelligere;
 Ita enim קובתא דאלהא די בשמיהא ·
 urceum Dei, qui in caelis est, ple-
 num aquarum. Alii potius ipsam intelligunt
pluviam: Sunt etiam, qui longe ab his di-
 versa sentiunt. Ego nullus dubito, quin
rivus Dei de *pluviis* sumendus sit; illud
 enim tum antecedentia postulant, tum con-
 sequentia. *Nubes* non intelligo, quia eas
 plenas esse aquarum nil miri est aut insoli-
 ti: tum quod *nubes*, licet foecundae sint
 & aquis turgentes, non ideo statim terram
 irrigare censendae sint, quippe quae diffi-
 pari possunt, vel in loca inculta effundi.
Pluvias ergo significare *rivum Dei* puto,
 quas cum copiosas esse & largiter decide-
 re

re dicere voluit, nil habuit, si in metaph. permanere vellet, quod diceret aliud quam plenum esse aquarum rivum Dei. Arabibus (ut expositionem hanc, quæ etiam Belgarum est, hæsitantium licet an *nubes* intelligendæ sint an *pluvia*, confirmem) *fluvius Dei* dicuntur *pluvia*. Hist. Tamerl. pag. 82.

اذا جاء نهر الله بطل نهر عيسى.

Quum venit fluvius Dei, cessat fluvius Isa.

Ad hunc locum commentator quisquis est, qui ex Oriente notas in Hist. Tamerl. ad Celeberr. Golium transmiserat, quarum quædam penes me scedulæ sunt beneficio Celeberr. Hemsterhusii, ita annotat.

من الامثال الخاصة والعامة ان

جاء نهر الله بطل نهر معقل او

عيسى ونهر معقل بالبصرة ونهر

عيسى ببغداد وانها يريدون بنهر الله

البحر والسيال والمطر وانها تغلب

على سائر المياه وتطم عليها

Ex pervulgatis omnis generis hominum pro-

verbiis est, Quum venit fluvius Dei, cessat

Mokal aut Isa: Mokal Bazoræ est, Isa ve-

ro Bagdadifluvius: per FLUVIUM DEI

autem intelligunt, mare, aquæ fluxum, &

PLUVIAS, quæ tria ceteras aquas facile

vin-

vincunt, & copia exsuperant. Hic loci ultima tantum notatio, *pluvia* scil. convenire potest, quod ex sensu facile videre est; interim quaeri potest an alicubi *fluvius Dei* in Sacra Script. de *mari* aut *aquarum fluxu & inundatione* usurpetur.

Verf. 14. לִבְשׁוֹ כְרִים הַצֵּאן

Induunt Carim Oves. Duplici modo כְרִים exponi invenio. Interpretes antiqui, Lxx. & eos secuti, Rabbinique etiam prisci ævi illam vocem per *arietes* exponunt. Vulg. *induti sunt arietes ovium* ex Lxx. At recentiores fere Interpretes tam Hebræi quam Christiani *Carim* exponunt *pascua*, hoc sensu; *induuntur pascua ovibus.* Verum omnino dubitari potest, an כְרִי priscis Hebræis *pascuum* notaverit; significatio *arietis* certissima est & infinitis ex locis stabilitur: sed ut כְרִי *pascuum* esse probetur, duo tantum adducuntur loca, hic scil. & Esai. 30: 23. ירעה מקנגן ביום ההוא כְרִי נרחב Sed & ibidem Latinus Interpres *Car arietem* reddidit: *pascetur in possessione tua in die illo agnus spatioso*; quidni tamen eo in loco כְרִי נרחב exponere liceat, *agnus dilatatur*, hoc est, *spatium*, in quo *pascitur*,
latum

latum erit; ut מרחיב גר *Dilatans Gadum est*
Gado ampla & spatiosa loca concedens Deut.
 33: 20. quo pacto & Arabes loquuntur.
 Interim non probo Vulg. מקניך vertisse in
possessione tua, cum debuisset *pecus tuum*;
 quia מקנה de alia quam animalium posses-
 sione, ut fundis, agris, non invenio usur-
 patum, nisi Genes. 49: 31. מקנה קבר; ubi
 tamen קבר conjunctum est. Frustra ergo ex
 hoc loco טֹוֹ כִּי signif. *pascui* affingitur, cum
arietis aptissime quadret & tuto ibidem re-
 poni possit. Neque major est necessitas,
 quæ cogat *pascui* notionem in hoc Psalm.
 loco admittere, cum *arietis* aptissime con-
 veniat; quod ideo accurate mihi ostenden-
 dum sumsi, quia nulla alia est ratio, quæ
 Doctos moverit, ut novam huic loco ex-
 cogitarent significationem, quam quod
 locutionem illam *induunt arietes oves* non
 intellexerint: interim non possum non hic
 monere Virum Clar. & in Hebraicis ver-
 satissimum Jac. Guffet. expositionem *pascui*
 jam ante me rejecisse, & tutius putasse
 כִּי hic sumere pro *arietibus*; ejus autem
 de sensu verborum nostrorum hæc est con-
 jectura. „Carim כִּי forte (dele illud for-
 „ te, nihil enim verius) sunt sub genere צֹאן
 „ factura quadam nobilior; tunc autem ex-
 „ poni

„ *poni poterit* : & grex induetur eximia il-
 „ la propagine, quæ כרים cognominatur. “
 Hoc vult Vir Doctiss. sensum Psalmi esse,
oves foetas fore, ac parituras eximiam propa-
 paginem & nobilissimos arietes, quales *Ca-*
rim dici solent. Perplacerent hæc, si osten-
 disse Cel. Guss. הצאן לבשו *Oves induuntur*
 id notare, quod ipse putat, scil. *Oves gra-*
vidæ, foetæ sunt, quod cum non fecerit,
 neque ea locutio styllum Orientis sapiat,
 aliud & certius ex Arabismo promam. Ver-
 ba לבשו כרים הצאן proprie designant : *induunt*
arietes oves; seu, *vestiuntur arietes ovibus*;
 ea locutione honeste *arietum* cum ovibus co-
 pulationem exprimunt; ita loquuntur Ara-
 bes. الجارية لبس *induit puellam*, id
 est, *cum ea consuevit, rem habuit*; & verbum
 لبس seu لبس *induere* per كج *inire* &
 باشر *congrede* sensu Venereo a Lexicogra-
 phis aliquando declaratur; quin etiam
uxor apud Arabas *vestimentum, indumen-*
tum audit; Ita الحاف *est operimentum*
corporis, vestis, & *conjux* teste Camuso;
 ازار *itidem vestis & uxor*, teste eo-
 dem, & Maruphide; ipsum etiam لباس
 quod est nomen ex verbo nostro derivatum
 לבשו scil. seu *indumentum* in eundem usum
 ad-

adhiberi monet idem Camus. Illustris in hanc rem est locus Alcorani ex Sur. 2:183.

أحل لكم ليلة الصيام الرفق الي
 مسايتكم هن لباس لكم وانتم لباس
 لهم Nocte jejunii permissus vobis esto con-

gressus cum uxoribus vestris, siquidem ea sunt
 indumentum vestrum וס' הנה לבוש לכם
 earum: dein paucis interjectis subjungitur:

قالن باشروهن Itaque eas inite; sunt
 & alia vestiendi verba, quæ ad similem usum
 adhibent Arabes, ut ثوب & غشي: sed suf-

ficit id in לבש nostro demonstrasse. Vete-
 rum Rabbiorum de hoc loco eadem fuit
 mens, & Interpretis Chaldæi etiam, qui ita
 transfert יעלון דכריא עלוי ענא saliant arietes
 in oves. Sic Rabbini in Beresch. R^{ab}. par. 13.

fol. meo 16. — מ"ט לבשו כרים הצאן אמר
 רי"ב בשעה שהמטר יורד בהמה מבקשת תפקידה
 מ"ט לבשו כרים הצאן לבשו דכריא ענא לשון נקי

Quis est sensus verborum Ps. 65: 14. Dixit
 R. Isaac ben Levi, tempore quo pluvia deci-
 dunt, appetunt bestia concubitum (vf. præc.
 13. respicit) Quis est ergo verborum sensus?
 hicce, vestiunt arietes oves; quod verecunde
 dictum est. Clarius aliquanto Glossator ad
 h. l. כרים הם איל הצאן ואמר שהכרים לובשים

צאן נקבות ולשון נקי דבר *Carim sunt masculi ex grege, dicit autem eos oves foeminas vestire, sermone usus honesto.*

Lubet hic originem vocis כר subungere nondum satis exploratam. Magnus Boch. כר contractum putat ex ככר, quod *planitiem* quandoque notat; hinc *Car* primo *pascuum* notare putat, deinde *agnum pascua-lem*. Multa contra hanc Viri Doctiff. notationem regeri possent, quæ vel sponte cadit, si כר *pascuum* notare negetur. כר etiam ex ככר non potest contrahi quia medium כ est Dageff. affert quidem Boch. כח ex כנה contractum, uti & Ab. Esra, qui eandem fovet sententiam, ad Ps. 37: 20. at diversa est ratio, nec medium כ Dageff. est. Mea hæc est conjectura: Radix כור Veteribus Hebræis videtur notasse *salire*, quod clare constat ex geminato כוכר quod *saltare* est 2. Sam. 6: 14. & ex derivato כוכרות *dromades* Esai. 66: 20. quas a *salien-do* nomen traxisse suo loco latius ostendi. Simplex etiam כור in Sacro Codice ejus notionis habet vestigia, bis enim in Jobo *insilire* notat cap. 6: 27. ubi Lxx. ἐν ὄρει εἰσεῖθε. Et ita Arabibus notissima est radix کر *لنكرن عليك كرة* Histor. Tam. 211. *الاسد الغضبان* *insiliemus in te leonis instar*

instar iracundi. Verbum ergo כרר primario *salire* notavit: inde כר *Car* fuit dictus *aries*, vel quod in oves infiliat & eas ineat, vel generalius quod saltatorium sit animal aries. Psal. 29: 6. & 114. רקרו כאלים *sal- tant ut arietes.*

PSAL. LXVIII.

Verf. 5. ביה שמו

NOnnulli; *Cum decore*, vel *decentia nominis ejus.* At rectius puto Veteres fecisse vertentes: *Jah est nomen ei:* ביה pro יה: דו ב non raro sæpe nominativum ἐμφατικῶς designare, variis in locis monui. Vid. supra ad *Exod.* 32: 22. & not. meas ad *Job.* 23: 13. ubi multa exempla reperies.

Verf. 16. למה תרצדון

Verbum est ἅπαξ λεγόμενον רצד, quod varie declarant. *Rashi* השפיל *deprimere se* exponit; Similiter & *Kimchius*, qui tamen aliis רקר *exsiliendi* potius significationem placere dicit; *Chaldæi* scilicet auctoritate, qui מפו *exsilire* vertit. Invenio quidem

L

רצד

رصد in Lexico *Maruphidis* exponi, *saliens*,
affiliens; verum id proprie non notat, sed
insidiantem, ex *insidiis affilientem* instar leo-
 nis. *Ab. Esra* ex *R. Mose Concionatore* ארר
insidiari profert, monens in Arabismo sub
 rad. ררר hanc significationem contineri.
 Idem *Kimchio* in *Lib. Rad.* observatum est.
 Hanc significationem Lxx. seniores in ver-
 bo agnoverunt: *προλαμβάνειν* enim red-
 dunt. Vim verbi ex Arabismo unice ape-
 riendam puto. Arabice رصد est *observa-*
re, *pecul. intentis oculis*. Inde *astrorum ob-*
servaciones vocant رصد. *Abulphar.* pag. 89.
 الات الارصاد sunt *instrumenta observatio-*
nibus faciendis, quæ pag. 329. sunt الات
 رصدية. Sic pag. 248. رصد الكواكب
astrorum observatio: Sic pag. 536. & alibi.
 Hinc secundo est *insidiari*, ex *insidiis capta-*
re; unde *Leoni* راصد *Ratzid* epitheton:
 مرصد *insidia*. Est & *invidiose observare*;
 nam in N. T. respondet Græco παρατηρεῖν.
Marc. 3: 2. παρατήρησεν αὐτόν. Arabs MSS.
 كانوا يرصدونه. Sic *Luc. 14: 1.* καὶ αὐ-
 τοὶ ἦσαν παρατηρέμενοι αὐτόν. Idem Arabs
 وهم كانوا قد وضعوا عليه الرصد.
 Hanc significationem plenissime hic con-
 veni-

venire textum inspicienti apparebit; est enim increpatio hic invidiosorum.

PSAL. LXVIII.

Verf. 28. שם בנימן צעיר רדם שרי
יחודה רגמתם.

Sunt qui *cœtum* notare volunt; parum probabiliter, cum radix *lapidationem* significet. Hinc alii *lapidem* sonare putant, quod intelligunt de *principe*, nempe quia præcedens רדם *Rodem* reddebant *Dominator eorum*: verum id *Rodâm* esset. Lxx. certe & *Vulg.* participium habuerunt radicis רדם *somno obrutum esse*; vertunt enim ἐν ἐνσάσει רגמה *lapidationem* proprie sonat; hanc signif. *Chaldæus* hic loci observavit. Ea neutiquam convenire visa est interpretibus; unde in alia omnia concesserunt. Extenua *lapidationis* notionem, & pro *maledictione* acceptum vide, aptum præstet sensum. *Ibi parvus Benjamin stertebat, principes Jehudæ eorum est maledictio*; locutione Hebraica, pro, *principes Judæ maledicti sunt*; sic *principes Zebulonis & Naphtali* Esset hoc pacto pœnæ re-
jecti ab Judæis Evangelii denunciatio. Ejus

certe criminis quatuor hæc tribus præ ceteris reæ sunt, uti ex Historia Evangelica constat. Alio itidem modo sic vertere licet: *Ibi erat Benjamin parvus Dominator eorum, ibi principes Jehudæ, maledictio eorum, ibi principes Zebulonis & Naphthali.* Ad fideles Judæos & Apostolos pertineret hæc oratio: *Parvus Benjamin excellentissimum præbet Ecclesiis Apostolum: Principes Judæ sunt maledictio eorum rebellium nempe Judæorum: Possent & aliter. Arabice رجم est lapidare, & diris devovere, execrari. الشيطان المرجوم in Alcorano sæpe, est Satanus execrandus, & maledictus מרגום lapidibus obrutus. رجمة رجمة lapidatio & execratio, maledictio. Aliud etiam adhuc lapidandi verbum est قذف, quod eundem usum assumit. Latino- rum etiam lapidare & Græcorum λιθάσειν aliquando extenuantur in molliorem significationem.*

PSAL. LXIX.

Vers. 4. עָצְמוּ כִּזְמִיתִי

RAdici עָצַם exscindendi notionem tribuunt Lexicographi. Exemplorum collatio recte ita fieri docet. Non tamen propriam verbi istius significationem esse puto, *scindere*. Arabice *صوت* *filere*, *conticere*, unice denotat. Eandem primariam Hebrææ vocis notionem statuo, unde in *Niphal* & *Pihel* & *Hiphil*, ad silentium redegit, id est, locutione Hebræa, *perdidit*, *exscidit*. Exemplo res confirmabitur: רָמַם & רָמַם *filere* notant, in *Niphal* autem aliisque conjug. *exscindere*. Non absimiliter in שָׁנָה accidit, cujus *Hiphil* השְׁבִיתָ *quiescere fecit* etiam ad *perdendi* sensum adhibetur. Psal. 119: 119. 2. Reg. 23: 5. Pf. 8: 3. & alibi. Ut contra הִרִיתָ *exscindere* pro השְׁבִיתָ *cessare fecit* ponitur Joel 1: 9. Non leve huic conjecturæ accedit præsidium ex auctoritate Lxx. seniorum, *Hieronymi* & *Symmachi*, qui signif. *filendi* in radice עָצַם mecum agnoverunt. Nempe Lxx. *Cantic.* 4: *vs.* 1 & 3. Et cap. 6: 7. צַמַּח constanter reddunt *σιωπησιν οὐρανὸν* & *Hieron.* in *Esaiæ* 47: 3. *taciturnitatem*

tnam. Ibidem monet etiam מָצַח in isto quoque loco τὸ σὺ πησὶν σϛ expressum esse ab *Symmacho*. Errant quidem istis in locis Veteres hi, uti alias ostendo, sed nihil hoc nobis officit. Forte regeret aliquis; si ea verbi מצח apud Hebræos significatio nota fuerit, mirum videri, quod sensu isto non inveniatur: sed hoc cujusquam ad sensum ne retineat; nam idem in aliis etiam verbis quorum signif. primaria ex Arabismo feliciter erui potest, accidit. Verbum מָצַח nusquam in Sacr. Cod. rotundum esse notat; id tamen olim notasse, ex Arabismo, derivatis idem confirmantibus, ostendo ad *Esai.* 22: 18.

P S A L. LXXI.

Verf. 6. *Tibi innitor ab utero,* מִמֵּעֵי אִמִּי
אתה גוֹי.

C *Haldæus* vertit: כִּן מֵעִנָּה רֵאמִי אַתָּה סִפְקִי
Ex utero matris exire me fecisti: sic enim reddi potest; vel etiam: Ab utero matris eruis me; ex ærumnis scilicet. Lxx. σκεπασθῶ. & *Vulgat.* protectorem exponunt ex sensu. Rabbini eosque secuti interpretes nostri, ad rad. נָגַּנּוּ vocem referunt,

runt, & pro varia verbo isti tributa significatione varie explicant. *Avulforem* nonnulli vertunt, qui גמל *avellere* notare putant. *Jarchius*, cui גמל *transire* עבר erat, גמל declarat מוציא ומעביר *qui exire & transire me facis*. Revera גמל *transire* designat, quod ostendo ad *Psal.* 90: 10. inde tamen גמל non est, *qui me transire facis*; nam tunc גמל scriptum fuisset; ne dicam nunc, minus commodam esse istam appellationem. Equidem novam hic radicem גמל admittendam esse sentio: Arabice جزى *retribuere & pensare* notat; idem scilicet quod Hebr. גמל. *Retributor meus*, id est, *qui beneficiis me cumulas*: uti גמל sumitur *Pf.* 13: 6. atque alibi, ut & Arabum جمل. Etiam per كفي vocem declarant Arabes, quod est *sufficere*. *Tibi innitor ab utero, ab visceribus matris tu sufficis mihi*: Plane uti Arabes جشبي الله ونعم الوكيل *Sufficit mihi Deus. O praeclarum protectorem*. Et توكل على الله كفاك بالله وكيل *Deo innitere, sufficit ille tibi, cui innitaris*. Quæ ex Corano petita passim in scriptis Arabum occurrunt.

P S A L. LXXI.

Vers. 10. אמרו איבי לי

Vulgat. *Dixerunt inimici mei mihi.* Sic Lxx. Male. לי hic *de me* vertendum est. Ita apud Arabes. Libellus centum regentium, de variis usibus præposit. *Lam.* الرابع بمعنى عن اذا استعمل مع القول كقوله تعالى قال الذين كفروا للذين آمنوا
Quarto ל notat *de*, quum construitur cum dicendi verbo. Ut in Corano. Dicunt impii de iis qui credunt. Vid. etiam Surat. 3: 162. & 4: 54. ubi ל pro *de* ponitur. Sic Gen. 20: 13. clarissime, & 26: 6. Esai. 41: 7. Exod. 14: 3. semper cum verbo אמר, ut Arabes cum قال: extra istam constructionem *de* non denotat, uti expresse monent. Prov. 30: 1. etiam sic sumi potest. *Ithiel* est *Immanuel*. Similiter אל usurpatur etiam cum אמר 2. Reg. 19: 32. Jerem. 29: 16, 17. Jerem. 22: 11, 18. & 27: 19. Sed & extra constructionem cum אמר ut 1 Reg. 14: 5. אל ad interrogandum *de*: & 2 Reg. 19: 9. cum Esai. 37: 9.

P S A L.

P S A L. LXXIII.

Verf. 10. מִי מָלֵא יַמְצוּ לָמוֹ

LXX. & Vulg. *Dies pleni inveniuntur in eis.* Ac si מי lectum sit, & ימצו a מצא esset. Omnes quos vidi Interpretes ex nostris ימצו vertunt *exprimuntur*, & ad Deum illud referunt. Malo ego ita vertere: *Aquæ plena pocula exsuguntur iis.* Arabice verbum illud notat *sugere & bibere sugendo*: atque etiam generatim *bibere*. Collatio Psalm. 75: 9. hanc versionem confirmabit: שָׁתוּ מִצֹּי יִשְׁתּוּ: & Esai. 51: 17. שָׁתוּ מִצֹּי. Verbum מצוץ *exsugere* etiam notat *Esai. 66: 11.* ut Arab. مَصَّ quod moneo propter ad-dubitantem *Gussetium*.

P S A L. LXXIV.

Verf. 11. לְמַרָּה תִּשְׁיֵב יָדְךָ וְיָמִינְךָ מִקֶּרֶב.
חֹקֶךָ כֹּלֵה.

Vulg. *ut quid avertis manum tuam & dexteram, de medio sinu tuo in finem?* quod ad verbum expressum est ex Lxx. at quid est *avertere manum de sinu?*

L 5

aut

aut qua ratione כלה *eis* τέλ. & reddi potest? Ceterum liquet hinc *Keri* קרי, quod pro *Chetibh* קח substituunt *Masor.* perantiquum esse. *Chaldaeus* etiam קח legit, sed alio modo sensum extricare conatur: *Quid cohibes manum tuam ne liberares* כונו עטפך אפיק ושיצי עתקא
E medio sinu educ, manum scil. & *finem fac oppressionis.* Non absimiliter Belgæ nostri, nam & illi *trektse uit* supplent. Aliis כלה hic positum videtur pro כלא. Ita *Buxtorf.* in *Lex.* locum hunc citans כלה *cohibe* vertit. Sic *Junius*: *Quare avertis dextram? e medio sinus tui cohibe.* כלה quidem *cohibere* notat aut *includere*: sed *e medio includere* absurdissime dicitur: *Vatablus* ideo *a sinu arce* maluit; at contra usum verbi כלא, qui est, ut dixi, *includere non excludere.* Plura sunt alia & magis etiam vaga hujus loci interpretamenta, quæ mihi & lectori tædiosum foret examinare. *Belgarum* & *Chaldaei* maxime probabilis videtur expositio; nisi quod totum sensum suppleant, quod summopere evitandum est. Quin omnia hæc uno corruunt ictu, si τὸ *Keri* rejiciamus & קח tenacius retineamus. *Hok* enim seu קח pro קח, *sinus* non est, sed *decretum, statutum*; quæ signif. præterquam quod literas textus retineat, aptior multo est
 com-

commodo sensui efficiendo: *חוקך כלה decretum tuum perface, imple*; quæ est vis verbi *כלה*. Sic 2 Chron. 36: 22. *לכלור דברי יחיה ut verbum Domini impleretur*. Pf. 72: 20. *כלו תפלות דוד Raschi hic ὕστερον πρότερον cogitat, & Psalmum hunc ordine ultimum poni debuisse putat, atque כלו a Rabbiniis sumi ait tanquam כל אלו hæ sunt omnes preces Davidis*; Ita & Belgæ annotant, ultimum hunc esse omnium Psalmorum quos *David* composuit. Non opus est huc devenire: Verto: *Implebuntur ita vota Davidis*; quod cum præc. *Amen Amen* recte jungitur. *Ab. Esra ad h. l. כלו יש אומרים sunt qui Collou exponunt, tunc implebuntur*. Porro *חוק* pro *חוק* poni posse multis exemplis potest confirmari, & ipsum hoc verbum Prov. 8: 29. *חוקי* scribitur, pro quo vs. 27. erat *חקי*: unde *Ab. Esra* cogitat de rad. *חוק* admittenda. Fontem nunc, cur *חיק* lectum fuerit, aperiam. Id facere coegit *מקרב e medio*, cujus? *decreti* non convenit, at *sinus* recte. Sed *מקרב* etiam *verti potest e propinquo*, id est, *jam jam, propediem, brevi*: *Quid retines manum tuam, imo dextram*, quid perdere cunctaris hostes? *מקרב חוקך כלה jam nunc decretum tuum exsequere*. Hanc sign. *מקרב* unice apud Arabes

bes habet. **עֵן קָרִיב & מִן קָרִיב**.
 Verbum קָרִיב *prope esse*, קָרִיב *propinquus* &
brevis Job. 17: 12. & 20: 5. uti ex Ara-
 bismo docui. מִקָּרִיב *brevi*, **יִתְּ הַזֵּקֶה**. Pos-
 sem aliter adhuc locum hunc explica-
 re; attamen non æque commode: *Quid*
retrahis manum tuam e medio? decretum tuum
exsequere. Sic enim & Arabismus defere-
 tur, & contra morem accentus paufans ne-
 gligeretur, neque pulcra ista oppositio quam
 habebamus in priori versione appareret.
 Adeo tamen necessitas non urgebat מִן in
 מִן mutare; neglectique *Amach* in Psalmis
 multa sunt exempla.

P S A L. LXXV.

Confitemur tibi Deus confitemur
וְקָרִיב שְׁמִיךְ.

Locutio paulo obscurior. Lxx. & Vulg.
 aliter legisse videntur, quum vertant:
Invocabimus nomen tuum. Quidam:
propinquum est nomen tuum in ore nostro;
 ita *Ab. Esra*. Alii ad exaudiendum pre-
 ces; ita *Rashi*: Alii aliter. Forte ita opti-
 me vertas: *Quia notum est nomen tuum;*
quomodo notum? narrarunt patres mira-
cula

cula tua. Arabum est locutio, propinqua fuit res **قرب**, id est, bene nota fuit; & contra longius remota est, non intellecta fuit.

Abulphar. pag. 300. **لا تشير بقصد ولا بدواء مسهل الا بما قرب من الامراض**

Venam secari non consules, nec medicamentum Catharticum accipi, nisi in morbis bene notis: In Arabico est; nisi in morbis, qui propinqui sunt **קרבו**. Eodem modo & alibi.

Hebræis autem **קרב** eundem usum induisse satis manifesto apparet ex ejus opposito **רחק** remotum esse, quod pro difficulter vel non intelligi satis clare usurpatur Deut. 30: 11.

& sic **רום** altum esse eodem sensu Prov. 24: 7.

Arabes similiter loquuntur. Alcor. Sur.

10: 62. & 34: 3. **ربي عالم الغيب لا يعزب عنه مثقال ذرة في السموات**

ولا في الارض *Dominus meus est omni-*

scius, procul non abest ab eo ne atomi quidem pondus sive in cælis sive in terra.

لا يعزب non remotum est, id est, ignotum non est, uti Pocokius vertit Epistol. Toph. pag. 114.

כי אקח מועד 3. Verf.

Lxx. & Vulg. *Cum accepero tempus.* Non bene commodo sensu. **מועד** locum notat &

tem-

כי אקח מועד 3. Verf.

Lxx. & Vulg. *Cum accepero tempus.* Non bene commodo sensu. **מועד** locum notat &

tem-

tempus constitutum, de neutro potest לקח
accipere dici. Quidam ergo מועד *munus ad-*
dictum vel dignitatem regiam; at יעד in He-
 braismo notum non est nisi de *indictione tem-*
poris aut loci. Arabismus lucem præbet.
 وعد est, ut יעד, primo *præstituere tempus*
aut locum. Histor. Tam. pag. 13. *تواعدوا*
الى مكان *locum invicem designarunt* :
 موعده seu מועד *dictus locus, dictum tempus,*
apud Golium. Sed latius extenditur præ-
 terea, & *promittere* notat. Inde موعده
 מועד est *promissum*, quam sign. Golius omi-
 fit. Elmacin. MSS. *واوعده بمواعيد*
جميلة ان هو فعل ناك
multa ipsi promisit si illud faceret. Abulphar.
 pag. 543. *اوعده مواعيد حسنة*
optima ei dedit prsmissa. Verte ergo, *Cum*
promissa accepero. Hoc jam monuerat Cel.
 de Dieu. Syris hæc significatio etiam no-
 tissima est. Forte מועד Hof. 10: 10. ita su-
 mi debet. *כמי מועד* *Sicut in diebus promif-*
sionis, tentoria vos inhabitare faciam. Æta-
 tem respicit Patriarcharum, quod & Jar-
 chio placuit. Certe toto hoc capite multa
 ex Historia istius temporis in exemplum
 proponuntur.

PSAL.

P S A L. X C.

Verf. 10. כִּי גַז חֵישׁ וְנִעְפָּה

Mire hic Lxx. & *Vulg.* ἐπῆλθε πρᾶυ-
της ἐφ' ἡμᾶς ἢ παιδευθησόμεθα.
*Supervenit mansuetudo (super nos
omittit Vulg.) & corripiemur.* Nec volam
hic nec vestigium invenio, cur ita verte-
rint. Vulgo vertitur: *Quia abscinditur fes-
tine, vel refecatur; proprie, tendetur.* Ego
vertendum puto: *Quia velociter transit, &
avolamus.* Radicem נָ transire, pervadere
significare puto, ut Arab. جاز quod a
Golio exponitur, abiit, transiit, prae-
terivit: in 4. conj. אָגַר אָגַר, transiit,
& أجاز العبر vitam traduxit. Inde com-
modius exponetur *Numer. 11: 31.* uti illic
loci monui. Et hic quoque aptior ea videtur
significatio præ altera *refecandi*, nam li-
cet fatis eam convenire fatear; continua-
tam tamen *transseundi* signif. exhibet meta-
phoram. *Transit velocissime, imo avolamus.*
Primario tamen נָ idem esse quod vicinum
נָ *secare* certum videtur; nam & أجاز
refecare exponitur. *Secare* autem metaph.
est *transire secare viam, iter, desertum &c.*
Ita

Ita **جزع** *secare & transire*; verbum **قطع** utrumque etiam simul notat. **قطع المسافة** *secare desertum in Hist. Tamerl. est pervadere*; & sic sæpe.

P S A L. XCIV.

Verf. 4. *Eruclant, proferunt perversum*
יתאמרו כל פעלי און.

LXX. & Vulgat. simpliciter vertunt: *loquentur omnes operantes iniquitatem.* Chaldaeus: **אמרון מילין דקלנא** *loquuntur verba ignominia.* *Raschi*, ישחכו; *Kimchius*, יתגדלו ויתגאו; *Ab. Esra*, יתרומו exponunt; quæ omnia *superbiam & elationem* notant. *Efferunt se omnes operantes iniquitatem.* Addit *Ab. Esra* verbum factum esse ex **אמיר** *Amir*, שהוא הסעף הגבוה, *qui summus est in arbore ramus.* Malletem hac ratione ab **אמיר** *Emir* deducere, ut *Emiri se gerunt, imperant*; nam **تامر** apud *Zjauharium* est **تسلط** *Dominatus est.* Et revera verbum **אמר** *dicere* non tantum notat, sed &, ut apud Arabes, *imperare, præcipere* non uno in loco. Potest hoc intelligi, vel quod *impii ut dominatores se gerant*, vel quod *revera Domini sint, sceptro iniquitatis*

tatis in justos incumbente. Considerari hic meretur verbi usus apud Arabes in 8 conj. **يأتومر** quod exponitur, *Quod animo libitum est sectari*, quod etiam a significatione *Dominum se gerendi* deductum esse facile apparet. Non abludit *Domineeren* apud nos. Ita apud Poëtam *Amro'l'kis*:

يعدوا علي الناس ما ياتومر

Iniquum est homini, ut ياتومر quod lubet faciat: namque declaratur id

ما تاتومر دقتة ويجري انه رشد

De **חממו** vid. suo loco *Efai. 61: 6.*

P S A L. CII.

Verf. 6. **דבקה עצמי לבשרי**

A *Dhafit carni os meum*: Sic Græci, Chaldæus & omnes, quos vidi, Interpretes. De sensu etiam consentiunt, macie enecatam corpus suum queri Davidem. Quod an per ea verba *ossa carni hærent* indicari possit dubito. Belgæ difficultatem videntes hæc annotant: **Wleesch / dat is / vel. Ossa cuti hærent.** Arabice **دش** est *cutis exterior*. Vid. ulterius ad Jobum,
M ubi

ubi eadem locutio cap. 19: 20. quo loco mentem meam jam aperui.

P S A L. CIV.

Verf. 12. *Garrunt aves* מְבִין עֵפָאִים.

LXX. & Vulg. *de medio petrarum*. Male. Nostri fere *ramos* explicant. Sic *Kimch.* סְעִפִין & Rashi עֵפָאִים dederunt: utrumque *ramos* dicit. *Kimchius* tamen se corrigens melius עֵפָאִים *folia, frondes* exponi ait in *Libr. Rad.* Sic *Ab. Esra* etiam ad h. l. *ramos* rejicit, *frondes* amplectitur. Haud dubie עֵפָאִים *frondes* notat ex Dan. 4: 12. ubi a עֵפָאִים *ramis* expresse distinguitur עֵפָאִים, ibique recte Belgæ *loof*; ut Lxx. φύλλα Vulg. *folia*. Permale *Junius ramum*. Arabismus omne tollit dubium. Verbum عَفِي seu عَفَا est *fronduit arbor, & luxuriavit herba, vel etiam coma.* عَفَا *frondes luxuriantes*. Syrorum dialectus confirmat; عَفَا Syris *flos, folium* in Novo Testam. non uno in loco. Sed quid veteres viderunt, cur עֵפָאִים hic *petras* verterint? Forte hallucinati sunt. Conjici tamen potest eos Arabismum respexisse. عَفَا apud Arabes est idem, quod عَفَا, cujus signif. assumit, permutabiles enim sunt

sunt *ص* & *ع*; ut *אריזא* & *אריעא* & ejusce-
 modi infinita. *Petra* autem Arab. *صفاة*
 & *صفي* est: pro eo *עפי* dici potest, ut
עפوة pro *صفاة*. Indubitatum hoc foret si
 Arabes *petram* *صفاة* dici posse monerent;
 nunc nihil definitio.

PSAL. CXXXVII.

Verf. 5. *Si obliviscor tui, O Jerusalem*
תשכח ימיני.

LXX. *ἐπιλησθεῖν ἢ δεξιά μου.* Sic Vulg.
oblivioni detur dextra mea. Niphal pu-
 tarunt. Nostri Interpretes hoc pacto:
Obliviscatur dextra mea; cujus? sui ipsius
suppleunt Belgæ; alii artis suæ citharas pul-
sandi ex præc. versu. Ab. Esra *ושעם ימיני*
בכור כנרותינו כי בימין נגון היתרים
Dextra hic meminit ob citharas nostras, vf. 2. fides enim
dextra pulsantur. Hæc capiunt tanquam im-
 precationem: *Si tui obliviscar, obliviscatur*
dextra citharas pulsare; hoc præter supple-
mentum incommodum frivoli aliquid habe-
re videtur. Cogitabam aliquando תשכח esse
sec. personam; Oblivisceris dextræ meæ:
Auctoritate Chaldæi hic fulcior, qui in
 M 2 im-

Imperat. affert לימיני אנשיה *obliviscere dextra mea*; sic futuris utuntur Hebræi; totumque exinde locum ita intelligebam: *An oblivisceris tui*; interrogatio negans fortiter; *Oblivisceris dextra mea*: Belg. *Zoude ik uwer vergeten*; *op denkt niet aan mijn hand*. Dextram hic fumo de *jurejurando*, ut Arabibus *يَمِينِ اللّٰه* utrumque notat: *Dextram Dei*, jurandi formula, unde *يَمِينِ* per *قَهْمِ* *jusjurandum* exponitur. Utramque notionem complectitur Arabsjad. Histor. Tamerl. pag. 341. *لا اصير من اهل الشمال باليمين*
Non ero ex iis, qui ad sinistram collocabuntur (in ultimo judicio) propter dextram, id est, juramentum non servatum. Abulph. 365. *يَمِينِ اللّٰهِي حَلْف*
Dextram quam juravit. Et sic sæpe. *יָמִין* sic indubitate sumitur Psal. 144: 8. ut ibid. monebo. Etiam ita verba ordinari possunt, ut posterius colon prius efferatur. Tu Chaldæe *oblivisceris juramenti mei*, quod præstiti dicendo; *אם אשכחך* *Si obliviscar tui*, *Jerusalem*. אם jurantis esse notius est, quam ut probetur. Ceterum diffiteri nolo, *יָמִין* hic potius *dextram* proprie intelligendam esse, ob seq. vs. atque ita maxime place-

ret

ret sensus quorundam ab Ab. Esra laudatorum, qui תשכח תיבש hic declarant *exarescat dextra mea*. Forte est *luxetur* vel *torpore corripatur*, ut Job. 28: 4. נשכחים מני רגל. vertere possis, *torpore pedum correpti*, ut aquas erumpentes effugere non possint. Certe Veteres Rabbini teste Kimchio גיר הנשה ita dictum volunt שנושה ושכח ממקומו quod loci sui oblitus fuerit, id est, *ex eo luxatus fuerit*. Sed aliunde confirmatione indiget hæc conjectura.

PSAL. CXXXIX.

Verf. 2. *Tu nosti קומי & שבת*.

Video plurimos hic Interpretes vertere: *sedere meum & surgere*, id est Latine, *sessionem & statum meum*, ac si illud שבת esset infinit: a verbo ישב *sedere*; quo pacto Hieron. etiam *sessionem* hoc loco vertit; Belgæ nostri *men sitten*. Non equidem improbare id velim, si ita שבת תò capere libuerit; nam & ita Veteres plerique Interpretes. Lxx. καθέδρα. Chald. למעסך באוריתא *sessionem meam*; addit ut legi operam dem; Doctorum enim erat *sedere*, unde frequens in Thalmude יתיב רב

Confedit Raf. confer Act. 13: 14. Videant
tamen Eruditi, an non שנה potius ad ver-
bum שנה quiescere sit referendum: Tu nosti
quietem meam, nocturnam; Quiescere meum
& surgere. Certe ita שנה sumendum esse
clarissime constat ex Ps 127: ubi משכמי קום
& מאחרי שנה matutine surgentes, & sera nocte
somno se dantes exponendum esse ipsa ratio
docet. Quiescendi autem verba ad recrea-
tionem, quæ ex somno capitur, proprie usur-
pari, in omnibus fere linguis receptum est.
Græcis, Latinis, Germanis aliisque ita usu
venit, nec minus Orientalibus. Verbum
נח hoc sensu occurrit apud Esaiam cap. 57:
2. & שכן, quod itidem primario quiescere
notare aperuimus ex Arabismo, in hunc
usum adhibetur Nah. 3: 18. ubi id exem-
plis ex Alcorano firmavimus. Sed & ipsum
verbum nostrum شبت seu שנה Arabibus
de quiete somni celebratur; شبت quietem
cepit pec. nocturnam: nomen شبات quies,
quod est nostrum שנה proprie somni dicitur
quies a Golio; quod confirmat Alcorani
usus. Sur. 78: 9. وجعلنا نومكم سباتا
somnum ad requiem vobis damus.

Verf. 3. אָרַחַי וּרְבַעַי זָרִיתָ .

Valde in hoc loco explicando laborant Eruditi. Nimirum cum verbo זָרָה duplex conveniat significatio *spargere*, & *cingere*, planum neutra efficere potest sensum. Quid enim hoc? *incessum & accubitum meum spargis*, vel ex alia signif. verbi, *cingis*. Sunt qui *cingere* hic explicant *protegere*, ea ratione qua Græcum ἀμφιβαλλειν utramque hanc complectitur notionem. Veteres Interpretes ἐξιχνυαζειν, *investigare* exponunt ex sensu, uti Lxx. Latinus, Arabs; a *ventilandi* forte significat. Chaldaeus aliene a זָרָה dedit אִתְעַכְרַת חִלְנִי *alienus factus es*. In locum obscurissimum nonnulla quid tentasse nocebit? Scopus Psalmi satis clare omniscientiam Dei his verbis prædicat, unde *protegenti* corruiit expositio. Syrus hac ratione, ut puto, adductus זָרִיתָ vertit יָרַע אַנְתָּ *Nosti*; hunc sensum locum nostrum postulare liquido constat. At qua ratione eam in verbo זָרָה inveniemus? eo nos ducit Arabismus. Arabice حاط notat *cingere*, quam notionem etiam זָרָה possidet. Inde dicunt Arabes, *Cingere rem scientia*. Alcor. 65: 12. اللّٰه قد احاط بكل شي علما

M. 4

Deus

Deus omnia scientia cingit, id est, comprehendit. Surat. 18: 67. **ما لم تحيط به خبرا**

Quod scientia non cingis, id est, de quo nihil tibi constat. Frequentissime autem τὸ

علم abjiciunt, & simplic. **احاط** *cingere*

dicunt pro cognoscere, maxime cum prorsus in rei notitiam penetramus, quod in primis Deo convenit. Alcoran. Sur. 8: 49.

الله بما يعملون **حيط**

Deus ea quæ faciunt cingit, id est, prorsus perspicit, uti constanter Arabes explicant.

Sic Sur. 2: 18. **الله محيط بالكافرين**

Deus cingit impios. Sur. 72: 28. **الله احاط**

Deus cingit quæ penes eos sunt.

Sur. 4: 125. **الله بكل شيء محيط**

Deus omnia cingit, nempe بعلمه scientia, uti unanimiter Commentatores.

Longe plura hujus generis exempla extant in Alcorano, & apud alios auctores; unde elucet quomodo **ורה** *cingere* heic loci ad *scientiam*

Dei poterit referri, nec opus fuit adjungere **برעה** nam longe frequentissimum est

Orientalibus tales locutiones ellipticas formare. Exemplum unum alterumve dabo.

verbum **حضر** notat *adesse* inde dicunt

حضر الموت *imminet mors.* Sed & abjecto

موت

simpliciter dicunt **حضر** : Sic in 8. conj. **احضر** est *morti vicinus fuit*. Abulphar. pag. 197. **ولما احضر يزيد بن معاوية** *Cum jam morti propinquus esset Fezid Muaviae filius*, vertente Pocokio. In Arab. simpl. est. *Cum jam propinquus esset*. Sic pag. 96. & 201. ejusdem auctoris, & apud *Arabsjadem* aliosque non uno in loco. Sic apud Virgil. *oppetere simpliciter dicitur & nude*, quod alias *oppetere mortem*. Et Hebraei talibus gaudent ellipsis; ut cum dicitur **אמר בלב** *dicere in corde cum cogitare dicunt*, atque hic quidem **לב לב** summe est necessarium ad *cogitationem* indicandam; attamen saepe illud omittitur & **אמר** *dicere simpl. est cogitare* Exod. 2 : 14. & saepe alibi. Illustre est & hoc exemplum. Locutio est Hebraeorum **פצח רנה** *frangere jubilationem pro late acclamare* Esai. 14 : 7. & 44 : 23. pro eo abjecto **רנה** etiam dicunt simpl. *frangere פצח* Pl. 98 : 4. *frangite, cantate & psallite*. Eodem modo, **זריה** *cingis simplic. pro scientia cingis*. Monendum hic est, Virum esse in Hebraicis impense doctum, cui **זרה** *cingere* notare satis probatum non est, Clar. dico *Gussetium*, quo pacto expositio mea corrueret. Nondum

tamen eam rejicere possum significationem, præsertim quod ejus vestigia in Arabismo reperiam. Arabice **زِن** seu **זרה** notat *ventilare*, ut Hebr. at præterea *cingendi* etiam notionem habere videtur: nam in dec. conj. **اسئدني** est *protectionem rogare*; & **زِن** *tuiela, protectio*, quæ a *cingendo* derivantur; ut **كف** *protectio* a verbo **كف** *cingere*. Sic Græce **ἀμφιβάλλειν**, quod supra monui. **زِن** etiam est *septum habitaculi*, quod manifesto a *cingendo* deductum est. Si tamen Clar. Guffet. rationes tanti sunt, ut **זרה** *cingere* esse neges, recurram ad Arabicum **سرى** **זרה** *scire, cognoscere* verbum usitatissimum, quod ab Hebræo **זרה** potuit transfumi, ut **זרהב** *aurum* a **זרהב**, & **זקנא** *barba* a **זקן**, & ne exempla, quæ hujus mutationis infinita sunt, cumulem **זרא** Chal. *spargere* a **זרה** ipso hoc verbo nostro. Solent quidem Arabes **Zaïn** in *Dsal* **ذ** mutare, sed & quandoque in *Dal* **ذ** mutatum reperitur, ut **ذبل** *stercorare* a **ذبل**. Est ergo **سرى** *scire*. Ita Abulph. pag. 333.

ليس يدري ماذا يرا فيه وهو
 اذا ما سرى وما سرى
Non scit quid secum fiat, nec si sciat, scire vel-

vellet. Sic in Alcorano Sur. 21. vf. III.

وان ادري لعله فتنة لكم وممتع
 نescio sane, forte tentamen-
 tum vobis id est, & commodum ad tempus

aliquod. Hunc locum ideo cito, ut versio
 Hist. Sarac. emendetur Lib. 1. cap. 6. & 7.

ubi Cel. Interpres verba ان ادري

Non scio expressit, Monticulus enim meus,
 cujus sensum nescio, nec ferri potest, uti
 ex Corani loco citato constat. Vidimus

ادري esse scire, nosse. Hac signif. ורא in

loco nostro sumi poterit, & sic planus uti-
 que erit sensus. Ceterum utram harum

conjecturarum eligas, sensui satisfacit &
 scopo.

P S A L. CXXXIX.

Verf. 17. ולי מה יקרו רעך אל מה
 עצמו ראשיהם.

Verti solet: *Mihi quam cara sunt, o
 Deus, cogitationes tuæ, quam multa
 earum summa.* Duo incerta valde &
 ambigua significata sibi postulant hic In-
 terpretes; Primo, רע notare *cogitationem*,
 dein ראש aliquando *summam* dico. Ad pri-
 mum

mum quod attinet, illud γr pro *cogitatione*
 sumi apud Hebræos ex duobus solum, iif-
 que hoc ipso in Psalmo occurrentibus, lo-
 cis probatur; scil. vs. 2. hujus Ps. & hocce
 eodem 17, in quo versamur. Atque ex
 his quidem alter novam hanc & incertam
 notionem respuit, alter non necessario
 postulat. *Vj.* 17. significat. hanc ægre ad-
 mittit, nam hominis non est in Dei cogi-
 tationes penetrare; Psaltes autem hic lo-
 queretur tanquam si eas pernosceret, præ-
 fertim si vs. sequentem etiam conferas; ad-
 de orationis seriei rectius convenire τὸ γr
 sensu pervulgato sumtum pro *amico*. *Quam*
cari mihi sunt, ô Deus, amici tui, cui op-
ponitur vs. 21. Annon odio prosequeris, ô
Deus, qui te odio habent? neque ullam vi-
 deo rationem quæ Interpretes movere po-
 tuerit, ut a communi vocis γr , quæ plus
 centies pro *amico, socio* occurrit, notione
 recederent, nisi quod eam de *cogitatione*
 sumi putaverint in vs. 2. hujus Psalmi, cum
 tamen id ibi notare varias ob causas im-
 probabile sit: & quid quæso nos impedit,
 quo minus eo in loco illud γr *amicum* ex-
 ponamus, *nosti amicum meum vel sodalem e*
longinquo; de externis enim solum agere
 videtur Psaltes versibus 2 & 3, atque de
 inter-

internis animi cogitatis, quæ ore proferruntur, loqui demum incipit vs. 4. Certe *Rabbi* etiam *Salomon* רעי heic a verbo רעה sensu *sodalitatis* exposuit hoc pacto, *Tu nosti לרעי*, id est, לחברני אליך *ad me in societatem tuam adsciscendum*. Atque hic quidem adiri velim *Celeb. Guffet.* in *Comment. Ling. Hebr.* ubi רעי nunquam pro *cogitatione* sumi validissime ostendit. Standum ergo erit hoc in loco communi ac frequentissima vocis רעי notione, *amici* scilicet; *Quam cari mihi sunt, ô Deus, amici tui*; atque sic *Hieron.* etiam *amicos* heic reddidit ex *Lxx.* Alterum, in quo peccare mihi visi sunt *Interpretes*, est quod ראשיהם *capita eorum* hic sumserint pro *summa, summæ eorum*, quasi ראש *caput* notaret *summam*; quæ sententia licet post *Kimchium* gravissimos habeat auctores, fundamento tamen destituta est; nam in phrasi illa, quæ sola hanc notionem postulare videtur, atque est ראש ראש, illud ראש *summam* non dicit. Exemplo res clara fiet. Num. 1: 2. quem locum etiam pro versione sua ad hunc *Psal.* citant *Belgæ*, dicitur שמו את ראש tollite caput filiorum *Israël*; Sic *Exod.* 30: 12. כי תשא את ראש *Quum tolles caput filiorum* *Israël*; Ex his ac parilibus locis suspicantur *Interpretes*

pretes ראש *caput* notare *summam*, quia id quadrat; hinc LXX. συλλογισμὸν, *computum*; Vulg. *summam*; Chaldæus itidem & Samaritanis ראשן & סכום, id est, *computum*, *summam* reddiderunt. Verum ראש in hac phrasi non esse *summam* clarissime patet ex Gen. 40:13. *intra tres dies ישא פרעה את ראשך tollet Pharao caput tuum*; hic *caput* de *summa* capi posse non equidem putem; de uno enim solummodo mentio fit; at *summa* non nisi de multis adhiberi potest; eandem tamen esse locutionem evidens est, & a Doctis agnoscitur; sed iterum hic consuli velim Clarissim. Gussesium, qui plura ac fortiora contra receptam expositionem argumenta suppeditabit. Si tamen quis obstinate defendere velit ea etiam, quæ probare non solet, largiamur ראש *caput* aliquando esse *summam*, minime tamen notio ea in *Psalmo* nostro admittenda videtur, cum quia verbum ראש non adest, tum maxime quod in plurali etiam ראשים *capita* de *summa* accipi exemplis careat, & linguæ genio repugnet. Simpliciter ego verto: *Quam cari mihi sunt, ð Deus, amici tui, quam multa eorum capita. Enumeremne eos? plures sunt arena &c. Quam multa sunt eorum capita, quam locutionem*

In-

Interpretes nondum intellexisse video, stylo Orientis tantundem est, ac *quam multi ipsi sunt*. Nimirum *caput viri* dicunt pro *viro & familia*, quod operæ pretium erit luculenter demonstrasse. *Abulphar. Histor. Dynast. pag. 53.* ubi de equis Salomonis
 له أربعون الف رأس من الخيل
Erant illi quadragies mille capita equorum. Capita dicit equorum pro equis. Et pag. 54.
 Tunc in sacrificia obtulit مائة وعشرين
 الف رأس غنم Centies & vicies mille capita ovium, pro oves. Iterum pag. 216.
 آلة المطبخ تحمل علي الف ومايتي
 رأس من الدواب Supellex ipsius culinaria jumentis mille ducentis gestabatur; In Arabico pro jumentis est capita jumentorum. Sic *Eutyb. Alexandr.* ubi de conflatione vituli in deserto; *Annal. Lib. I. pag. 106.* Et ceperunt mundum mulierum, eumque fuderunt
 Et produit فخرج لهم رأس عجول
iis caput vituli. Histor. Tamerl. pag. 6.
 اشترى بثمنه رأس ماعز Pretio ejus caput capri sibi comparavit, id est, caprum, uti sequentia inspicienti apparebit. Neve putes Hebræis hunc loquendi modum in-
 cogni-

cognitum fuisse, et tibi consimilem ex Sacro Codice locutionem. Judic. 5 : 50. רחם
 Puella una, duæ puella
 pro capite viri, id est, pro viro;
 Gen of twee Mepsjes booz den Man.
 Clarius adhuc & in rem nostram accom-
 modatius, utpote ubi ראשים in plurali ita
 sumitur, est exemplum ex 1. Chron. 12 :
 23. אלה מספרי ראשי החלוץ לצבא Hic est nu-
 merus capitum expeditorum ad militiam; ראשי
 החלוץ capita expeditorum heic nihil aliud
 sunt, quam expediti. Alienum enim pror-
 fus est ut principes & duces hoc loco intelli-
 gas, cum milites enumerentur, non duces,
 quam tamen inconvenientiam Interpretes
 hactenus effugere non potuerunt. Tandem
 huc referri posset locus 2. Sam. 3 : 8. הואש
 אני כלב אני An caput canis sum? quod sumi-
 tur a Rabbinis, ac quibusdam ex Nostris
 pro prefecto canum vel custode, ab aliis se-
 parantur verba hæc, hoc fere pacto; An
 caput sum? canis sum. Alii aliter. Nihil
 simplicius videtur quam caput canis pro ca-
 ne sumere despectissimo apud Orientales
 animali. Atque ita Junius locum hunc jam
 explicuit: An persona canina sum. Hunc
 Hebræorum loquendi modum imitatus vi-
 detur Hieronimus, quum vitulum ab He-
 bræis

bræis in deserto fufum femper fere caput vituli appellat ; ut in *Hoseæ* cap. 4. *Videtur autem mihi idcirco & populus Israël in solitudine sibi fecisse caput vituli, quod coleret. Et in cap. 7. Hof. In eremo vituli conflaverunt caput. Et in Amos cap. 5. Aurum in caput vituli transformarunt. Tertullianus etiam; adversus Judæos cap. 1. Cum processisset eis bubulum caput* فخرج لهم رأس عجل quod supra ex *Eutychio* citabamus. Nec est quod quisquam hoc idolum sibi fingat ex mente veterum solum vituli caput, nam, ut vidimus, Hæbræi ita loquuntur & Arabes; neque insolens id Græcis aut Latinis censerî potest. *Homerus Hymn. in Mercur. vers. 94.*

Τόσσον φὰς συνέσθισε βοῶν ἰφθίμα κάρηνα.
Hæcce locutus, propellit fortium boum capita;
 id est περιφραστικῶς βῆς, *periphrastice boves:*
 Et in eodem *Hymn. vs. 302.*

Εὐρήσω ἢ ἔπειτα βοῶν ἰφθίμα κάρηνα.
Inveniam & postea boum fortia capita; itidemque vs. 394 & 402. Quæ summus Poëta sic imitatus est Lib. 5. Æneid.

*Bina boum vobis Troja generatus Acestes
 Dat numero capita in naves.*

N

Bina

Bina boum capita, id est, *binos boves*. Luculentissimis hisce exemplis novam meam interpretationem solide satis firmatam puto, manumque de tabula tollerem, nisi in mentem veniret, posterius hemistichion cum priori aptius cohæsurum, si verbum עֲזַי hic sumamus significatione ea, quam apud Arabes frequenter obtinet. Scil. עֲזַי seu عَظْم (Hebræo & Arabum ب usitatissime respondere amplius monere piget) Arabice notat, *magnum*, *pretiosum*, *magni momenti esse*; unde in 2. conjug. عَظَّمَ *magni fecit, honoravit*, eandemque fere cum verbo Hebræo יָקַר habet vim: *Quam יָקַר, pretiosi sunt mihi, ô Deus, amici tui. Quam עֲזַי aestimata, cara mihi sunt capita.* Neque exemplo caret talis usus verbi עֲזַי in Hebraismo. Pf. 135: 10. מְלִיכִים עֲזוּמִים non sunt *reges multi*, quam vim alias עֲזַי possidet, binos enim solum enumerat, *Ogum & Sihonem*, sed sunt *reges magni*, عَظִימִים *honorati, magnificentia præditi.* Verum ne quid diffitear, levissima hæc est conjectura, neque facile a communiore verbi עֲזַי usu hic recesserim, præsertim cum ei vs. sequens aperte faveat.

PSAL. CXLIV.

Verf. 8. *Os eorum vanum loquitur &*
 ימינם ימין שקר.

D*Extra eorum dextra mendacii. Kimchi*
 & *Ab. Esra* aliique Interpretes, *dextram* hic de robore & potentia, ut alibi sæpe, explicant. At rectius *R. Salomo* ad jusjurandum *dextram* hic refert, נשקר נשבעין *falso jurant, בשבעת ימינם לשבועה extendentes ad jurandum dextram.* Ita etiam plurimi ex Eruditis Confirmat hoc Arabismus, ubi *دختر* *dextra* est & *jusjurandum*, cujus signif. exempla dedi ad *Pf. 137:5. R. Adonim* etiam, a *Kimchio* laudatus פירש אותו *explicavit sensu juris jurandi ex Arabismo.* Ita & *Ben Bileam* apud *Ab. Esram* אמר כי ימינם לשון קדר שבועתם *dextram eorum ex lingua Kedarena tantum esse atque jusjurandum eorum.*

P S A L. CL.

Verf. 5. צלצלי תרועה & צלצלי שמע

Cymbala auditus & cymbala clangoris ;
 per posteriora *Kimchi tubas* intelligit.
 priora vulgo fumunt, de Cymbalis
 quæ procul audiuntur; at ea potius essent
 תרועה ; nam majus hoc , quam שמע .
 Arabice *شماع* seu *שמע* auditio aliquan-
 de sumitur pro *غنا* *Gina*, cantu, & *موسيقا*
Musica. Hoc sensu venit apud *Sadium* in
Gulistan pag. 174. bis, & pag. 176. Nocte
 quadam in consortio incidi in Cantorem;
 Dixeri ex incondito pleetri ejus sono, animæ
 venam ruptum iri. Tum paucis interjectis

دیند کھی در سماعت خوشی

Nemo quidem tua musica delectatur. Sic &
 alibi: sint ergo צלצלי שמע *Cymbala musica-*
lia: vel etiam, ad quæ cani possit: nam
 שמע est *غنا* *cantus*, ut monui, apud
Meidanium; differentia a צלצלי תרועה quæ
 majorem ciebant sonum; & quæ חצרות
 esse putabat *Kimchius*.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
PROVERBIA.

C A P. II.

Verf. 17. *Adultera. Quæ deserit*
אלוף נעוריה.

DXX. διδασκαλίαν νεότητι
Sic *Chaldaus*: מרביתא רטליותהא
educationem juventutis suæ.
Vulgat. propius aliquanto:
Ducem. Ita fere recentiores,
& sic *Nostri* etiam. Intelligunt autem *ma-*
ritum. Recte id quidem. Verum אלוף hic
ducem non notat, sed *amicum.* Certe ali-
ter sumi nequit Ps. 55: 14. ubi אלוף & מירע

Junguntur. Christo etiam ἀρχηγῶν *Dux* tri-
 bui non debet. *Mich.* 7: 5. אלוף & רע syno-
 nyma sunt. In *Prov.* 16: 28. & 17: 9. ali-
 ter etiam vox fumi nequit, quam *amicitiæ*
 sensu. Arabice radix ألف notat *amici-*
tiam; الوף *familiaris*, *amicus intimus*, ut
 plus etiam aliquanto contineat אלוף quam
 רע. At, inquires, quid אלוף de *Doctore* &
Duce sumere hic vetat, cum maritus recte
Dux dici possit uxoris? Fateor; verum ita
 ne sentiam efficiunt hæc loca. *Jer.* 3: 20.
 אשה אהבת רע. *Hof.* 3: 1. בגדה אשה מרעה
 ומנאפת. Exempla hæc rem satis evincere pu-
 to, ut fere opus non sit monere Arabicum
 صاحب *socius* in eundem usum adhiberi:
 صاحبة *socia* etiam *conjugem*, *uxorem* esse
 notat *Golius* ex *Meidanio*; & ita occurrit
Alcor. Sur. 80: 36. يوم يفر المرء من
 اخيه وصاحبه وبنيه *Dies*, quo *Vir fra-*
trem suum fugiet, & *sociam suam cum filiis*.
 Sic sponsa in *Cantico* sæpe רעה *socia* appel-
 latur. Et חברה *socia* manifesto pro *uxore*
 sumitur *Mal.* 2: 14. Ut autem ostendam,
 quam misere cœcutiant, & aera verberent
 illi, qui contempto Arabismo, in Hebrai-
 cis aliquid tentare audent, significationes
 radicis אלוף, una ut ex altera profluxerit,

ordinabo. Primario *discere* notat אלף: inde *assuescendi* notionem assumit; sicut Hebr. למר *discere* etiam apud Æthiopes *assuescere* notat, εἰωθέναί Matth. 27: 15. Quid? apud ipsos Hebræos ita usurpatum fuit. פרא למר מרנר Jer. 2: 24. procul dubio est; *Onager deserto assuetus*, uti recte Hieron. Videtur etiam ipsum אלף *assuescere* esse Prov. 22: 25. פן תאלף ארחו *Ne assuescas viis ejus*. Saltem apud Arabes & Chaldæos verbum hanc signific. induisse extra dubium est. Ab una harum notionum, vel ab utraque junctim *Bos* אלף est dictus, quod jugum pati edoctus sit & assuetus, uti docuit nos *Bochart. in Hieroz.* אלף etiam apud Hebræos hanc notionem possedisse, patet ex Jer. 11: 19. ubi כבש אלף est *agnus assuesfactus*, uti sui loco moneo. Ab *consuescendo* profluit *amicitiæ, familiaritatis & societatis* significatio; est enim *amicitiæ ex consuetudine*; imo *consuetudo est amicitiæ*. Juvabit hic observasse ab Interprete Æthiopico Joh. 18: 15. γωσὸς per למר expressum esse. An hinc forte *bos* אלף est dictus, quod *socius sit hominis in rustico opere*, ut *Varro de R. R. L. 2. c. 5.* & κοινωσὸς ἢ ἐν ἀνθρώποις καμμάτων, ut *Ælian. V. H. L. 5. c. 14.* loquuntur, non definire habeo; illud quidem,

dem, אלוף hinc indubie *amicum, socium* significare posse. Locis supra ad hanc signif. adductis addo *Jer.* 13: 21. למדתי אתם עליך quem hinc eleganter exponi posse dixi ad *Jerem.* Tandem אלוף *ducem* designat vel *praefectum*. Ubi hic aut quo pacto cum superioribus cognatam notionem inueniemus? In *Societate*. Arabice Docti norunt, nihil apud Arabes esse frequentius quam صاحب quod *socium* designat, de *Hero, Domino, praefecto, Rege* etiam, & *imperatore* usurpare. صاحب *socius gregis est Dominus*: alicubi صاحب البلد *socius urbis est praefectus*: صاحب مصر *socius regionis est rex*. Putem, ex arcta *societate*, quae *praefecto* cum subditis intercedit. Pari ratione altera vox Hebraea רע *amicus, socius pro Domino* commodissime capi poterit *Job.* 36: 33. יגיד עליו רעו מקנה אף על עולה hoc Interpretum discrepantia dici non potest. Hodie רע solent vel *fragorem* exponere vel *cogitationem*. At Veteres rectius, *Socium*, uti *Vulgar.*, φίλον ut *Lxx.* & *Chald.* חנר nec aliter רע notat unquam, uti observo ad *Pf.* 139: 17. Missis Eruditorum diversissimis sententiis, ita locum ver-

to: *Indicat de eo, malo tempeſtatis ex ſuperioribus, ſocio ſuo pecus, etiam de aſcendente.* Sensus eſt: Jam tum, quum vapores aſcendunt, qui fulmina, tonitrua & imbres componunt, pecus præſentiſcens malum, multis illud ſignis ſocio ſuo, id eſt, domino ſuo, paſtori annunciat & indicat. Illud eſt quod vſ. præc. dicebat יצו עליה במפניע *interceſſorem contra illud ordinat;* qui precibus tempeſtatem avertat, quod forte etiam illud על כפיס כסה אור indicat, quod hic exponi poteſt: *per manus ſupplīces ſcil. quod ex ſeq. מפניע poterat intelligi, tegit, obtegit fulmina, non mittit ea.* Ita cuncta aptiſſime cohærent: *propter manus ſupplīcum tegit & abscondit fulmina, & deprecatores contra ea imperavit.* Quo pacto? Nam de iis nuncium fert ſocio ſuo pecus, etiam antequam oriantur. *Atnach* neglectum ne turbet, nam vel ultra viginti darem talia exempla; quin etiam ipſum *Soph paſuk* aliquando negligendum venit. *Socius gregis ex Arabiſmo صاحب الغنم* eſt paſtor, dominus, uti jam ſupra monui. Hinc, ut tandem in viam redeamus, *ſocium pro Domino* poni apparet, atque ſic אלוף utramque ſignificationem recipere potuiſſe. Non diſſimulandum tamen eſt *Bochartum* אלוף ab

ἑκατὶ mille derivare, quasi χιλιάρχον dicas.
 At hoc non convenire videtur Genes. 36.
 & 1 Chron. 1. ubi ἑκατὶ titulus est *Principum*
Idumææ, & civile potius munus notasse,
 quam militare verisimile est. Certe mirum
 videri posset, nunquam, ubi Scriptura de
 ἑκατοντάρχοις & χιλιάρχοις loquitur, ver-
 bum hoc usurpari. *Idumæorum* forte pro-
 pria fuit vox, non enim, nisi ubi de eo-
 rum principibus agitur, sensu *imperii* us-
 quam occurrit.

C A P. V.

Verf. 16. פּוֹצֵי מַעֲיֵנְתְךָ חוּצָה בְּרַחֲבוֹת
 פְּלָגֵי מַיִם

DE fontibus hic & rivis פּוֹץ dicitur.
Dispergere reddunt vulgo; magis pro-
 prie dictum erit, si Arabicam verbi
 notionem admittamus. Arab. فاض est
abundare, exundare, effundi: Proinde Hier.
 hic *derivari* recte vertit, & Chald. *effundi*,
 ut & Lxx. Sane פּוֹץ *abundare* esse Hebræis,
 præter hunc locum patet etiam ex Zach. 1:
 17. עוֹר תְּפוּצִינָה עִירֵי מַטּוֹב ubi Hieron. *adhuc*
affluent civitates bonis. Nec potest aliter.
 Adde Job. 40: 6. הַפִּץ עֲבֵרוֹת אַפְךָ *Effunde*
 ex-

excandescantias iræ. Ira effundi dicitur stylo Spir. S. שפך עברה sæpius; dispergi dici non potest. Similiter plane Arabes افاض الغيظ, uti ad Jobum jam monui; in Hist. Tamerl. etiam legi افاض الحنف effudit odium.

C A P. XI.

Verf. 3. *Integritas justorum rectâ eos ducit,*
 וסלף בוגדים ושדם.

TO' ante שים Interpretibus orationis seriem turbare visum est, ac sensum minus fluentem reddere; unde in mutandum & ישום legendum esse jam olim Masorethæ per suum קי indicarunt; Unus Ab. Esra Chetibh retinere tentat; atque hoc pacto exponit; supplens ינא: *Et perversitas impiorum veniet, ושדם & vastabit eos.* Placet mihi, quod Chetibh sequi voluit, modus tamen, quo ipse explicat, haud placet; nam illud ו in שים redundat, & vacat: sexcenta sunt in Alcorano loca ubi و vel ة *Et, παρέλας.* Vel una tantum Sura-ta exempla abunde suppeditabit. Sur. 38:57. *هذا فليذوقوه* Hoc & gustabunt illud, &
 vs.

vs. 61. قالوا *dixerunt, Domine, qui nobis
 ad hæcce dux fuit* *فزون* *Et adde ipsi dupli-
 cem pœnam. & vs. 78. قال فاخرج منها*
Dixit, & exi ex eo. vs. 80. قال رب
فادظرني *Tum Diabolus, Domine,*
& moram mihi concede. vs. 81. قال
فانك من المنظرين
Huic Deus, Et certe tibi mora concedetur. In
his omnibus τὸ Et redundare perspicuum
est; vel potius auget aliquantum & inten-
dit, ut in illo ربنا ولك الحمد *Domi-*
ne noster, & tibi laus est. Sic verto locum
nostrum. Et perversitas impiorum, & vasta-
bit eos. quod ad verbum expressum est;
simpliciter redundare dici potest illud &
quamvis etiam per certe exprimi possit: Et
perversitas impiorum, hoc est, quod ad per-
versitatem eorum, more Hebraismi, certe in
perniciem eos dabit. Prius ut simplicius præ-
pono. Sic ex Jerem. 6: 19. (ne auctoritate
tantum Arabismi Keri firmare posse videa-
mur) apparet, quam absque ratione ושם
in ושם in correctum sit; eadem enim plane
illic loci constructio occurrit: ותורתו וימאסו
נה Et legem meam, & improbarunt eam.
Eadem est loquendi ratio i. Reg. 15: 13.

וְגַם אֶת מַעֲכָה אִמּוֹ וַיִּסְרָה *Quin etiam matrem suam Maacha, & removit eam.* Forte alicui puncta vocalia interpretationi meæ obfata videbuntur, quæ futuri sunt, non præteriti; ׀ enim præteritis per *Kamets* accedere solet, non per *tsere*, ut hic, quod futurorum est. Verum non adeo constans est hæc regula, nam & affixum per *tsere* in præter. suffigitur Esai. 8: 11. & ni ita esset anomaliam potius quam literæ mutationem admitterem. *Kamets chatuph* ex *Cholem* ortum futurum arguere nego, nam & præterita hujus formæ *Cholem* admittunt, ut Gen. 49: 23. Job. 24: 24. Clar. *Guss.* qui etiam *Chetibh* קֶרִי *keri præponit*, magis inclinatur ut שׁ hic pro nomine sumatur hoc modo: *Integritas justorum ducit eos, at perversitas, prævaricatores & vastatio eorum*, supple; *ducet eos* דָּוֵד וְלוֹיִם; hoc est, inquit Vir Doctus, ut eo semper tendant, quo a se vastationem inferri posse vident. Ego, si omnino שׁ nomen esse velis & תַּנַּחֵם ex præc. repetendum, ita mallet: *Integritas ducit justos, ad vitam nempe, perversitas autem & vastatio sua prævaricatores etiam ducit, sed ad mortem.* Ita הַדִּי *quod est proprie in rectam viam ducere.* Cor. 22: 4. *Satanas* יְהוּדָה *rectam ipsum docebit viam,*
 sci-

scilicet *الى عذاب السعير* *ad inferni pœnam*. Sic *בשר* feu *בִּשְׂרָא* quod est *Euangelizare* proprie, etiam *pœnas annunciare* est, de quo alibi quædam. Prior expositio mea ut simplicissima ita optima videtur.

Verf. 6. *Iustitia rectorum liberat eos;*

ובהות בוגרים ילכדו

Et per Havvat impii capiuntur. Illud *הוה Lxx. ἀπώλειαν* hic reddunt; at Vulg. *insidias: In insidiis suis capientur iniqui;* Sano quidem sensu, at cum Hebræo non plane conveniente. Gemina his fere est versio plurimorum Interpretum quæ habet: *Et in ærumna sua capiuntur improbi;* quod intelligunt de ærumna & malis quibus improbi alios afficiunt. Rectius, ut puto, *Chaldæus*, qui, *הוה* quod opponi videbat verbo *צדקה*, reddidit *רשעא impietatem;* & sic Doct. Belgæ, *verkeertheit* opposite ad vocem præcedentem *gerechtigheit*. Ita quidem orationis series & ordo *Salomoni* suetus postulare videtur, unde tamen significat. hanc hauserint Interpretes nostri, ignoro. Lexicograph. non nisi de *ærumnis* explicant; addit quidem *Buxtorf. pravitas*, at parum Latine,

tine, non enim vitiositatem & perversitatem ipse intelligit sed *casum gravem*, quod quod liquet ex locis additis. Sunt autem loca nonnulla ubi *ærumnarum* & *calamitatis* notio non adeo quadrat. Ut hic noster, & Mich. 7: 3. הגדולה רבר הות נפשו הוא. Si *Havvat* hic capis de *ærumna*, vertendum est, *ærumnam sui ipsius prodit potens*; quod series orationis & mens prophetæ non patiuntur; quod autem Eruditi & hic *Havvat* Activo sumant sensu, *ærumnam animæ suæ*, id est, *quam anima*, vel, *ipse inferre gestit*, violentum valde est & Hebraismo parum congruens. At verte *malitiam* & perfacilis erit sensus: *Malitiam animæ suæ loquitur*: de ea palam gloriatur.

Rectissime igitur & præclare Lxx. & *Vulgat.* quorum hic *desiderium animæ suæ* dedit, illi καταθύμιον τῆς ψυχῆς præclare dico & plane ad rem, nam מה id proprie notat, *desiderium* scil. at *pravum* fere tantum, & qui malignus est; unde de *malitia* tandem usurpatur. Mihi dubium non est Lxx. cum alias sæpe, tum hic iterum ad Arabismum respexisse, ubi מה est *desiderium*, at, ut dixi fere *malum*; verbum מה seu هوي Arabice notat *velle, cupere* يكون في الخير والشر

والشر *In bonum cadit & in malum*, teste
Camusi auctore. Et هوي seu *Havva*
 est ارادة النفس *animi desiderium*, tam
 bonum quam malum. Honestè ac liberali-
 ter sumtum invenio in *Abulphar.* pag. 209.

لا يعلم ان لي في احد هوي الا
 به *Non quemquam novit quem amem,*

*quin eum male mulctet, quin eum malo affi-
 ciat.* Clar. *Pocok.* *Quin ei illudat;* tenui-
 ter nimis. Videtur *Vir Doctiss.* ignorasse
 vim verbi hujus, quæ etiam certe in Lexi-
 cis non apparet, quæque est, præter lu-

ludendi notam significationem, *noxa, injuria,*
damno afficere. Frequentatur ita ab auctore
Vitæ Tamerl. pag. 93. *زان عبثا وفسادا*

Multus fuit in noxis inferendis & grassando.

Sæpe cùm *عات* quod est *damnum infer-
 re* jungitur, ut pag. 44. *عايئين عايئين*

Et pag. 64. *يعبثون فيهم ويعبثون*

Damno inferendo in eos grassabantur. p. 226.

وجعل يعبث في تلك الديار

Et in eas regiones degrassatus est. Quam im-
 portuna, inquis, *Crisis;* at defines ita scif-
 cere, ubi videris non exiguam inde lucem
 oriri verbo *נדב* in loco *Michææ* citato: *Ma-*

litiam

litiam suam libere pronunciant, & palam in ea grassantur. Ceteri Interpretes: *Et contorquent eam, tanquam Abotim, funes.* Ac Vulg. *Et conturbaverunt eam scil. terram,* de qua vs. 2. nam non ad *חנה*, quod desiderium reddiderat, ipsum hoc referri generis discrepantia arguit, sed hæc hæctenus. *חנה* seu *هو* in loco citato ex *Abulphar.* in bonam partem fumi vidimus, at magis proprie illud in malum convertitur & *prava* dicit desideria. Hoc ex *Alcorano* constat, purioris Arabismi optima norma, in quo *هو* vel centies occurrit, non alio, nisi memoria fallit, quam *mali* sensu. *Alcor. Sur. 20: 17.* *Qui eam (horam iudicii) venturam haud credit,* *واتبع هواه فتربي* *quique libidinem suam, Havva suam, secutus, in exitium præcepit ruit.* *Sur. 23: 73.* *ولى اتبع الحف اهوهم* *Quod si veritas eorum libidini, aut improbis desiderii obsequeretur.* *Sur. 2: 140.* *ولمن اتبعته اهوهم* *Quod si eorum, Havvoth, impietatibus morem gesseris &c.* *انك اذا لمي الظالمين* *ecce in injustorum te numerum redactum.* Ex hisce liquet, quam non absque ratione & fun-

fundamento **היה** cum *Chaldæo* pro impietate fumatur, seu *perverſitate* cum *Belgiſ*; ut opponatur voci **צִדְקָה** *juſtitia* in hemiſtichio priori. Ceterum Hebræum **היה** pro *ærumna* poſitum originem videtur trahere ab ſignif. *Cadendi*, quam in verbo **הוּי** habent Arabes, ut Lat. *Cafus* a *cadendo*, de quo jam quædam ad Jobum monui.

Verſ. 21. **יָד לַיָּד לֹא יִנְקָה רָע**

Verto: *E manu in manum non impune feret malus*. Digladiantur Eruditi de locutione parum perſpicua **יָד לַיָּד**, quod noſtri reddunt *hant aan hant*/ quæ duobus tantum in locis legitur; hic & Cap. 16: 5. infra; unde tamen, quia nude ibi poſita eſt, nihil lucis affunditur. Non placent Lxx. Rab-
bini nihil quicquam niſi contorta miſere. Noſtrorum quanta ſit diverſitas non facile dixerim. In primis placet ea, quam in notis Belgarum legere eſt, explanatio: *impium nimirum ne in liberis quidem ſuis ac nepotibus impune evaſurum; in filiis & poſteris ejus Deum impietatem ejus perſecuturum; ex comminatione legis Exod. 20: 5.* Non obſcura in ipſo textu ſigna ſunt, quæ hunc unicum eſſe verborum ſenſum
oſten-

I N P R O V E R B I A. III

ostendant. Vide enim quid opponatur זרע נמלט *Bonorum autem semen evadit.* Utrorumque, tum malorum tum bonorum rationem considerat, respectu posterorum, quorum dissimiles, felices horum, illorum vero infaustos exitus ob oculos ponit. Hanc Belgarum pulcherrimam & orationis seriei convenientissimam expositionem firmare mihi aliquantulum posse videor ex simili plane Persarum loquendi modo; quibus دست بدست *Dest bedest, e manu in manum* (E enim, ut in principio jam monui, supplendum hic puto) eo sensu usurpatur. Locupletem hic advocare testem juvat Elegantissimum Persam *Sadium*, qui in *Rosario* suo *Cosrois* Persarum regis Coronæ hæcce inscripta fuisse verba tradit.

چه شالهاي فراوان و عمرهاي
 دراز
 كه خلف بر ما بر زمين بخواهد
 رفت
 چنان كه دست بدست آمدست
 ملك بما
 بدستهاي دگر همچنين بخواهد
 رفت.

Hoc est,

*Quid anni sunt multi, longa quid vita?
Homines enim aliquando nos pedibus calca-
turi sunt:*

*Ut imperium ad nos devolutum est e ma-
nu in manum,*

Sic in manus iterum aliorum transibit.

*Jad lejad יד ליד, feu, Dest bedest, e manu
in manum, hant vit hant in* pervenisse ad se
imperium dicit, quod a longa regnantium
avorum serie *per manus* traditum erat. Aliud
est apud eundem auctorem quod cum lo-
co nostro plenissime convenit, utpote in
quo filiorum relictorum ratio habetur,
non ut in altero illo decessorum & pa-
rentum.

دریاب کنون که نعمتت هست
بدست
که دولت و ملک مهرون دست
بدست

*Fruere fortunis tum, cum in manu sunt
tua;*

*Regnum enim & potentia tua pervenient
e manu in manum.*

Non

Non sempiternum & constans tibi futurum est regnum tuum, sed *e manu tua* in filiorum & nepotum *manus* devolvetur. Dicitur autem ut jam monui יד ליר pro סיר ליר convenitque fere Latinorum *per manus*, quod non dissimili venit sensu.

Verf. 24. *Est qui disseminat, & augetur*
 וחשך מיושר אך למחסור.

Et est qui retinet plus æquo, nihilominus in penuriam delabitur: Ita fere nunc illud *in penuriam* מיושר pro *plus æquo, justo* sumitur, quamquam aliter Veteres Interpretes & Rabbinii, qui ישר de *justitia* ceperunt, aliis aliter sensum expedientibus. Dubio procul communis expositio reliquis longe anteferenda est, illud tamen hic male me habet, quod verbum ישר non eam dicat *æquitatem* & rerum *justum modum*, quem volunt Interpretes. Cogitabam aliquando significat: vocis Arabicam hic pulcre quadrare; Arab. enim יסר *Joser* seu يسر *Josron* est *opulentia, amplissima fortuna, divitiæ*. Abulphar. 268. اتهبوا دور اهل اليسر واخرجوا
 اموال كثيرة *ades ditiorum spoliarunt, ingentibus opibus productis*. Pro *divites in*
 O 3 Arab.

Arab. est, *populus* 𐤒, *facilitatis*. Et verbum 𐤒 in 4. conj. 𐤒 𐤒 𐤒 𐤒 opulentus fuit, bonis affluxit; quasi dicas *bene*, vel *recte* ipsi est; quod de divite dictum alicubi, apud *Plautum* opinor, legisse memini. Vel 𐤒 *rectum* esse primum notat; tum *facilem*; recta enim expedita sunt & facilia; postremo, *lautum*, *opulentum*, ut Lat. *facile vivere*. Ut contra Arab. 𐤒 𐤒 primo *obliquum* & *contortum*, mox *difficilem*, *egentem* denique & *pauperem* denotat: perspicuum hinc est, quam proclive fuerit illud 𐤒 ad *divitias* & *magnas fortunas* deflectere, quod maxime a *Salomone* fieri potuit, qui non parum sæpe nominibus novas & insolentiores tribuit significationes, format etiam quandoque, aut peculiari plane modo verbis utitur, quod ab sapientissimi Regis instituto populum suum scriptis edocentis alienum censeretur nequit. Verti itaque posset: *Et est qui cohibet, ex opulentia nihil pauperibus largiens, nihilo minus in penuriam*. Tantum abest ut parsimonia hac & pauperum defraudatione suas opes conservet & augeat, ut potius ea causa sit, quod in pauperiem ipse delabatur. Speciem quantumvis hæc habeant, nihil tamen affirmare velim, aut magnopere urgere; sensus enim ille primus

mus propius ad Hebraismum nobis cognitum accedit, eumque pressius sequitur; & videor mihi locum invenisse ubi verbum *יש* æquitatem dicit & justam proportionem. Is est 1. Reg. 9: 13. ubi de viginti urbibus istis, quas Salomo Tyri Regi Hiram pro officiis præstitis dederat, dicitur לא ישו בעיניו Vulgo, non recte erant in oculis ejus, non satis recte. Ita tamen & Veteres. Hier. non placebat ei. Lxx. *ὄκ ἤρεσαν αὐτῷ*. Rectius procul dubio, si ita veritas: *Et non æquæ fuerunt in oculis ejus*. Ipsius judicio, non videbantur ad merita sua & commoda Salomoni præstita ullam habere proportionem.

C A P. XIII.

Verf. 11. *Fortunæ vane acquisite dilabentur.*

ID est, dilabi solent, de quo elegantissimo Futurorum usu alibi monui. וקבץ על יר ירכה quæ autem (substantia) paulatim colligitur manu, multiplicabitur. Ita Vulg. versio habet, quæ etiam colon præcedens sensu contrario dedit substantia festinata minuetur: Substantia pro divitiis ex Jure nota est. Festinata est מבהל quomodo una literula

O 4

trans-

transposita lectum est, ex מנהל. Sic LXX. ὑπαρξίς ὑπαρξάζομην. Additur ex *Glossa*, quæ hodiernam lectionem expressit, μετα ἀεινομίας quod est illud מנהל. Ceterum an recte dederit *Vulg.* τὸ ἵ ἐν paulatim manu, incertum est valde, neque ex Hebraismo nostro facile probatum detur. Rabbi tamen *Levi* fere eandem dat explicationem. Aliter *Ab. Esra* qui ἵ ἐν per manum exponit per industriam & laborem, quod magis videtur rationi & loco consentaneum, unde etiam Belgæ hunc sensum amplexi sunt. Vetus *Interpres Chaldaeus* diversam longe & prioribus illis alienam habet mentem; ἵ ἐν enim ad munificentiam retulit & liberalitatem in pauperes, ut adeo ἵ absolute largitionem notasse videatur. Verba *Paraphrastæ* hæc sunt דמכניש ויהיב למכנינא יסגא ממוניה qui colligit opes ut largiatur pauperi, augebit eas. Sic *Syrus* etiam per צדקה justitiam, ut vertunt, cum verius per Eleemosynas. ἐν ἵ sumere pro manu, id est, pro liberalitate, ut habeat quod impertiatur. Perveniste sane & egregie, & ab Regis nostri instituto non aliene, qui nihil æque ubivis commendat, atque bonitatem & beneficentiam. Arabes ita voce ἵ utuntur. Sic dicunt, hæc in eum contuli, non ex debito, sed

sed *طهر يد علي* ex liberalitate, ad verbum, *ratione manus*. Sic apud Poëtam *Abulolam* laudes principis prædicantem.

انا ما الغيم لم يمطر بلانا
فان له علي يد كي اذكالا

*Si quando nubes non compluerit regionem,
Utique illi in manu tua fiducia est.*

Ubi Celeberr. Golius: *Manu*, id est, *liberalitate*. Adde Persam, at Arabum more & ore loquentem, Gratiarum illum amicum dico *Sadium* in *Rosario* p. 114.

كه سوابق دعمت برين بنده داري
وايادي منت

Hunc enim servum ingentibus tuis beneficiis & manibus liberalitatis tibi devinctum habes & munem; ut ait, Plautus. Nescio quid Gentius egerit, qui illa *ايداي منت* *exprobrandi facultatem vertit; Arabismo quidem non plane invito, attamen huic loco parum congruenter. ايداي منت* *sunt manus munificentia, id est, largitiones munificentissima, solenni Orientalium locutione, qua duo substantiva synonyma ad majorem αὐξήσις jungere solent, quod etiam*

in præc. **سوابق نعمت** obtinet, nam & **سوابق** absolute sunt *officia*, & verbum **استبق** *Corani* elegantiori usu est *officiis* *prosequi*. Certissimum igitur est **ایادی** *manus* hic esse *beneficia*, quam signif. Cl. *Golius* in *Lexico* suo adnotare non neglexit. Sic in *Hist. Tamerl.* **ایان فضل & ایادی** pro *liberalitate* aliquoties. *Algazalius* etiam in *Lib. MSS.* quo *Celeb. Hemsterhuisi* beneficio utor, ita vocem *manus* adhibet. **هو غریق فی بحر منن الله تعالی وایدیه** *Ipse demersus est in mare beneficiorum Dei O. M. & Manuum ejus.*

Verf. 16. כל ערום יעשה ברעת ונסיל
פרש אולת.

Si duas sententias hoc v. comprehensas ad accuratam oppositionis normam revocare vellemus, Arabismus in subsidium vocandus foret. Primum **רעת** *sapientia* stat contra **אולת** *stultitiam*; dein **ערום** *prudens* opponitur **נסיל** *stolido*; unde jam conjectari liceret verbo **פרש** quod *divulgare* est, tanquam contrarium oppositum fuisse **עשה** *τὸ* *occultare* foret. Accedit non exiguum hic

hic momentum, collatio ejusdem plane sententiæ cap. præced. jam præpositæ, cap. 12: 23. אדם ערום כסה דעת ולב כסלים יקרא אולה. Una est, ut dixi, eademque sententia, at diversis paulo, idem tamen significantibus verbis expressa. Habemus hic iterum, primo דעת *scientiam* & אולה *stultitiam* sibi contrarias, tum ערום *Callidum* כסיל *insipienti* oppositum; tandem quod illic erat פרש *divulgare*, id hic jam est קרא *percelebrare*; pro עשה quod *occultare* verisimiliter damus, hic est כסה *obtegere*: unde כסה & עשה synonyma fuisse non valde a vero abhorret. Certe غشي quod est Hebr. עשה *obtegerendi* notione apud Arabas celebratur. Unde est غشوة *tegumentum, velum*. غاشية idem; sed hujus verbi significationem amplius ad Thren. 3. explicabo, ideoque hic ea re supersedeo. Itaque hunc locum sic reddamus: *Omnis callidus occultat sapientiam, stultus autem divulgat stultitiam*. Sensum non explico, abunde enim id & copiose Eruditi ad Cap. 12: 23. ubi eadem occurrit sententia. Diffiteri tamen nolo non ipsum me, multum huic observationi tribuere, tutiusque longe communem versionem retineri censere; præsertim quum insolens non sit, ut una res

varie

varie proponatur; quod vel ex Psalm. 18.
liquet collato cum 2 Sam. 22.

C A P. XIV.

Verf. 3. כפי אויל חטר נאווה

SUnt qui reddunt: *Propter os stulti venit in eum virga superbia*: quo indicati volunt, propter grandiloquentiam suam stultum tandem aliquando pœnas daturum. Hanc jam olim mentem habuisse R. Jonam testatur Kimch. in *Lexico*, quod certe de viro isto, qui non infeliciter Arabismum, cujus peritissimus erat, multis in locis advocavit, vehementer miror. Luce clarius est verba non aliter verti posse, quam hoc modo: *In ore stulti est virga superbia*, id est, *superba*; *Virgam* autem hic poetice pro *lingua* positam esse apertum est. Nec fugit hoc Interpretes. *Ab. Esra* חטר לשון *Choter est virga*, & hic *linguam* dicit. Hunc sequuti sunt *Vatabl. Mercer.* alique non pauci, nec injuria. Alii tamen dubitant, aut plane id rejiciunt, non alio fundamento, quam quod durius id & insolens videatur *virgam* pro *lingua* poni. At inique damnant, nisi forte deli-
ca-

catiore se gustu, aut meliore esse aure putent, quam non Arabes dicam, sed ipsos etiam Hebræos. Horum est loquendi elegans mos *percutere lingua* apud *Jeremiam* C. 18. qui certe non aliunde originem ducit, quam quod *linguam* in detrectandi negotio tanquam *virgam* aut *baculum* consideraverint. Arabes hic in partes advocare non parum dabit præsidii: **عصا** est *baculus*, *virga*; hoc vocabuli stylo poetarum & paræmiastarum duas induit significationes, quas eandem *Salomo* ejusdem notionis verbis adjunxerat. Nempe **عصا** *Virga* in *Camus* inter cætera exponitur per **اب** & **لسان** quorum illud *castigationem*, hoc *linguam* **לשון** dicit. *Virga* pro *castigatione* quam frequens sit *Salomoni* haud inonitu indiget: *linguam* autem *virgam* ab eo appellatam ex loco nostro constat.

Verf. 24. *Sapientibus divitiæ Corona sunt*
ואולת כסילים אולת

Quas non hic comminiscuntur duras, contortas, adderem etiam ineptas, nisi alicujus etiam nominis viris parcerem, interpretationes? Verba ex Hebraismo nostro (ita liceat mihi illum, qui se ultra *Lexico-*
gra-

graphorum nostrorum decreta non extendit, appellare) sonant: *Stultitia stultorum stultitia est*. Vehementer hic laborant Interpretes, ut commodum ex his verbis exprimant sensum. Ex immensa sententiarum farragine non ulla tolerabilior videtur, quam quæ ita sensum extricat: *Stultitia stultorum manet stultitia*. At præterquam quod illud *manet* nulla auctoritate obtrudatur, cedo quæso vel minimam cum prioribus connectionem: *Sapientibus divitiæ corona sunt, at stultorum stultitia manet stultitia*; quis non videt quam ἀσύγκλωσα sint, & maxime discrepantia hæc, nec ullo pacto ea congruere. Hæc ratio movit *Ab. Esram*, ut sustinere se maluerit, & non obscuram ignorantis dare confessionem; explicationi enim suæ, tanquam qui quam parum ei tribuebat ostendere voluerit, statim subjungit. *והיה ראש הליק יוועלעט עסט וואס צוויי פאר נישט עסט*. Voluit nempe unum הליק propriam hic plane & singularem, sibi que incognitam notionem habere. Lxx. seniores ita vertunt: *Ἡ ἀφαιρέσις ἀφρόνων κακή*, quod ex Arabica lingua nisi eruatur, talis versionis rationem non facile dederis. Sed de hoc aliisque locis quamplurimis a Lxx. ex Arabismo expressis uberius &, quod
ajunt,

ajunt, ex professo a me agetur. Displicet tamen ea versio, neque enim priori sententiæ probe congruit, licet tautologiam, quæ alias fere inest, evitaverint. Unice convenire videtur *Chaldæi paraphr.* interpretatio, qui duo hemistichia pulcre connectit, & sibi invicem respondere facit, omnemque plane difficultatem tollit. Ita ille: כלילי דחכימי עותרהון ושנהורהון דסכלי *Corona est sapientibus divitiæ eorum; at ornamenta & honores, stolidis stultitiæ sunt.* Prius אולה *honorem reddit & gloriam, posterius stultitiam.* Sententia aperta est, & cuique in promptu, non Hebræorum tantum & Arabum, sed Græcorum etiam & Latinorum monumentis percelebrata, ad solos sapientes divitias & honores, tanquam proprio quodam & suo jure pertinere, eosque ornare, insipientibus hæc & stolidis dedecori magis esse quam ornamento. Arabica radix اول significationem *honorum* supeditabit; اول enim seu, ut scribitur, اول Arab. exponitur per *شاس* *rexit, administravit* Rempubl. & *وي* *præfuit, honores gessit*; utrumque ab primæva signif. *primus fuit*, quæ in *Chaldaica* etiam obtinuit lingua. Unde Genes. i. *Chaldæus* Onkel.

באול

בְּאוּל in principio, & Jonath. מִן אוּל, quod idem
 est: exempla dabit *Buxtorfius*. Hinc אוּל tan-
 tundem est atque *principatus*. Arab. certe
 اولون non raro sunt *optimates*, *principes*, &
 in *Timur*. sæpe est اهل الايالة, quod est אוּל
 אוּל viri qui *Remp. administrant*, qui *primas*
gerunt. Nemo, sat scio, adeo erit illiberalis,
 qui non hunc sensum illi alteri longe præ-
 stare haud ægre concesserit: assensum tamen
 aliqui retinebunt, quod in *Chaldæa* qui-
 dem & Arabia *principatum* אוּל ad-
 scribi concedent; at idem apud Hebræos
 Veteres obtinuisse difficulter admodum lar-
 gientur; Ut & his plus æquo morosiori-
 bus fiat satis, en locum qui significatio-
 nem a nobis positam Hebraismo vindicet.
 2 Reg. 24: 15. ubi אוּל הארץ sunt non uti-
 que *stulti* sed *principes terræ*, vel ut *Vulgat.*
judices terræ. Ubi quidem non magnopere
 curo *Massor. Keri* ac si אוּל lectum oport-
 teat, quod ex ignoratione veræ signif. or-
 tum esse facile apparet. Accedat postremo
 non leve in partes momentum ꝑ Lxx. haud
 aspernanda auctoritas; qui אוּל עמי *Jerem.*
 4: 22. reddunt οἱ ἡγέμενοι τῆς λαῶν *Duces*,
principes populi, quod quamvis illic loci
 non satis probe & commode factum sit,
 argu-

argumento tamen est plus aliquid olim sub radice **לב מרפא** contentum fuisse, quam unicam *stultitiæ* significationem.

Verf. 30. *Vita carnis est* **לב מרפא**, at
ossibus putredo est **קנאה**.

Duo hæc opponuntur sibi invicem, quorum extremum *invidiam* dicit, cujus contrarium vulgo reddunt *cor sanum*, vel, ut Vulgata, *sanitas cordis*, quo intelligunt absentiam vel liberationem ab omni perturbatione aut ægitudine. Non difficulter hæc subscriberem: sed cogitabam tamen aliquando, exactioremne hic oppositionem reperire daretur, ut *invidiæ* vitio contraria virtus responderet; tum id accedebat, illud **מרפא** quod pro nomine sumi solet, potius videri particip. esse conjug. Hiph. ut adeo **לב מרפא** non esset *cor sanitatis*, id est, *sanum*, sed *cor sanans*; & certe accuratius hæc secundum Hebraismi naturam inspicienti apparebit verba illa **לב מרפא** non debere nec posse etiam reddi *cor sanum*, si particip. sit **מרפא** manifesto; at si nomen fuerit? ne sic quidem, cum enim ex Hiphil formatum sit, ejus conjug. naturam sequatur necesse est; non *sanitatem*
P ergo

ergo notat מרפא, si vel maxime nomen est, sed *sanationem*, quæ certe vehementer distant. Sic Jerem. 8: 15. מרפא non est *sanitas*, sed *sanatio*, ut recte Vulg. *medela*, Nostri *genesinge* / non *gesontheit*. Sic semper alibi, quod cuilibet inductione exemplorum constabit. Itaque & hic מרפא לב vel ex partic. Hiph. erit, *cor sanans*, vel ex nomine hinc formato & activam vim possidente erit *cor sanationis*, quod idem est. Nunc accuratam, quam desiderabam, oppositionem invenisse me puto; nam ut *invidia* est animi motus, quo propter alterius res secundas & prospere fluentes dolemus & ægritudinem concipimus, easque ægris adspicimus oculis; sic contra ea לב מרפא erit animus fausta omnia ac felicia exoptans, iisque, tanquam sibi si evenissent, gaudens & exultans. Hoc ergo est *animus sanans*, qui prospera omnia & læta aliis precatur, eaque, in se quantum est, confert, quod *Salomo* vocat *sanare*; cujus ratio in aperto est, solemus enim sub *vita* & *sanitatis* nomine omnia, quæ bona veniunt, comprehendere. Ita *valeas* Latini & *bene valeas*, *bene vixis* etiam, & Ζήσεις Græci in bene optantis formulis habuerunt. Quod idem in rad. רפא in usu fuisse patet

ex

ex Arabismo, in quo verbum **رفا** in
 2 conj. est *bene precari*: unde illa formula
 congratulandi novo conjugii **بِالرِّفَا**
والبنتين *sanitas sit & liberi.*

C A P. XVII.

Verf. 4. שקר מזין על לשון הוות

VUlgo vertitur: *Mendacium*, id est,
mendax auscultat linguæ funestæ. Cl.
Gussetius id duplici ratione impugnat;
 etenim מזין ab מון derivari non concedit;
 tum quod המזין nunquam cum על construa-
 tur, tum quod *Mezin* sono ad *Maazin*,
 unde contractum volunt, non accedat. Si
 tanti sunt Viri Docti rationes, recurri pos-
 set ad rad. זין in *Chaldæa & Arabia* notissi-
 mam. *Buxtorf.* aliique Lexicogr. *Chaldæo-*
rum זין arma exponere solent; non impro-
 bo: attamen haud primaria est ea notio,
 sed *ornatum* proprie designat; quod patet
 ex Arab. **زين**, quod est *ornare*; tam
 sæpe autem ita usurpatur, ut exemplis pro-
 bare superfedeam; *Chaldæis* idem notavit,
 quod patet ex Exod. 33: 4. ubi pro Hebr.
 ערו *ornatus suus Chaldæus* habet תקן זניה,
 quod male *Buxtorf.* *apparatum armorum*

reddit, cum debuisset, *ornatus*. Sic מורניס
Chald. in *Thalmude* non tantum est qui *arma*
 custodit, sed & מורניס ומלכא uti
 Glossa ad *Berach.* fol. 56: 1. exponit, id
 est, *quid custodit serica regis*; aperto ad *or-*
nandi notionem respectu. Alia quæ huc tra-
 hi possunt apud *Buxtorf.* notata sunt. Quo-
 modo autem *armorum* signif. ab *ornando*
 profluxerit, vel Latini docebunt; quibus
Elephantus ornatus est armatus apud *Nepot.*
 in *Hannib.* Et *ornatissimus exercitus est in-*
strumentis bellicis instructissimus apud eun-
 dem in *Agefil.* idem etiam ibidem hæcce
 copulat: *Et quo studiosius armarentur in-*
signiusque ornarentur. Similia ex *Cæsare,*
Livio, Suetonio, Tacito aliisque observan-
 tur, qui omnes *ornare* ponunt pro *armare.*
 Arabum etiam *أرن*; bene memini pro *ar-*
mis a me lectum apud *Abulphar.* locum ta-
 men, quod adnotare neglexerim, dare
 non possum. Vidimus hactenus *Chaldæis*
 & *Arabibus* quibus *Syri* etiam & *Samaritæ*
 adungi possunt, rad. מרני esse *ornare*, quod
 idem in *Hebraismo* obtinuisse liquet ex vo-
 ce מרני 1. Reg. 22: 38. *arma* exponi solita;
 & מרני Deut. 23: 13. huc pertinente, ac
 pro *ornamento* ibi posito. Inde מרני reddi
 deberet *ornans*, hoc modo: *Et mendax or-*
 nat

nat ad linguam funestam; cujus locutionis sensum & rationem jam nunc explicatam dabo. Dicunt Arabes; *Exornavit ipsi rem*, ut indicent, *Excitavit eum ad rem*, quasi dicas, tanquam exoptandam ipsi rem ante oculos statuit. Nihil hac locutione frequentius in Alcor. cum verbo *pr. Sur. 41: 24.*

زينوا لهم ما بين ايديهم
Ipsis presentia exornarunt; ad ea fruenda incitarunt. Sur. 29: 37. Themodo & Aado

زين لهم الشيطان اعمالهم
Ornavit Satanas sua ipsis opera. Eadem verba Sur. 16: 65. occurrunt. Et in passiv. Sur. 2: 207. Iis qui non credunt

زين الحيوه الدنيا
Exornata est vita mundana. Sic Sur. 3: 12.

زين للناس حب الشهوات
Exornatus est hominibus libidinum amor. Sur. 40: 40.

زين لفرعون سوء عمله
Exornata fuerunt Pharaoni mala opera sua.

Vel triginta ex uno Alcor. ejusmodi exempla proferre possem. Eadem loquendi ratio observatur cum verbo *حسن pulcher*

fuit, unde forte Hebr. *pr* explicandum. Hinc in 2 & 4 conj. *pulchrum effecit. Unde apud Abulphar. pag. 254. له حسن*

الخلف *ad defectionem eum instigavit, ad*
verbum, pulchram ipsi fecit defectionem. Sic
 pag. 435. *حسن له ابادتهم ad delen-*
dum eos eum impulit: proprie: Exstirpationem
eorum ipsi pulchram fecit. In MSS. de
Vitis Episcop. Alexandr. Omnesque in magno
erant metu de facinore الذي حسنه له
 الشيطان *quod pulcrum ipsi fecerat Sata-*
nas; sic in Alcor. 35: 9. زين له
 قرأه *ipsum fuit malitia, addit حسنا*
eamque pulchram existimavit. Hinc locus
noster verti posset: Mendax pulchram facit
linguam funestam, quorum sensus ex nota-
tis fatis perspicuus est. Vel quia שקר men-
dacium substant. est, מן מין ad præced. מע
deberet referri hoc pacto: scelestus attendit
ad linguam vanam, pulcrumque existimat
mendacium, super lingua perversa. Recte
attendere, & pulchrum existimare junguntur;
nam & ita in Hist. Tamerl. est حسن له
 الرأي *pulcrum habuit sententiam eam. i. e.*
aures ei præbuit.

פוטר מים ראשית מדון ולפני
 התגלע הריב נטוש.

Conjecturam meam de vera vocis פוטר
 significatione aperui ad *Num.* cap. 3. Ma-
 jor est difficultas in verbo התגלע. Lxx. tri-
 bus in locis, ubi tantum exstat, triplici
 explicant modo. Hic ἐνδείξαν reddunt;
 mox cap. 18: 1. ἐπονείδισον εἶναι. Tandem
 cap. 20: 3. συμπλέκεσθαι. *Vulgat.* constan-
 tius *pati contumeliam, exprobabilis esse, &*
misceri contumeliis. Chaldaeus אצרי expo-
 nit voce ambigua, quam alii *deridere*, alii
desolari notare contendunt. *Cel. de Dieu*
 ultimam amplectitur notionem, & verbum
 התגלע unice id dicere putat. Rabbinum ple-
 rumque התערב *immiscere se* explicant. Va-
 ga sunt & incerta omnia. Arabismus mihi
 rem explicare videtur. Arabice جلع
 idem est quod جلا גלה *retegere.* ה & ע
 permutabiles esse literas notum est. Consi-
 militers dicunt Chaldaei pro גמא *absorbe-*
re. גלע idem esse quod גלה docent Arabum
 Lexicographi. انجلع apud *Zjauharium*
 per ادكشف *retractus* fuit exponitur. Hoc
 idem verbum ادكشف in 5. جلا

7. **انجلا** & **تجلا** declarando adhibetur.
جلي est **سافر** *Conspicuus, illustris in*
Camus. Idem apud *Zjauhar.* est **جلع**
 feu potius **جالع** **جالع**; scilicet **سافر**
 uti inter alia exponit. Est ergo **جالع** idem
 quod **جالع** *retegere*, satis manifesto. *Rete-*
gendi verba Arabes ad *jurgia* transferunt.
جالا in 3. conjug. **جالا**
 a *Zjauhar* exponitur **جاهر** *aperta fron-*
te decertare, contendere cum aliquo. Illud
 ipsum **جاهر**, quod *inimicitias aperte ge-*
rere explicant, in prim. conjug. *retegere*
 sonat. **كشف** aliud est *retegendi* verbum:
 illud in 3. conj. iterum ad *inimicitias* refer-
 tur & a *Golio* exponitur *palam ostendit ini-*
micitiam, Exemplum unum ex *Abulphar.*
dabo. p. 308. *Iste Almottaki* **قد عاناكم**
وعانا بدموه وكاشفكم *Odio vos habet,*
& vos eum odistis, & aperte vobis inimicum
animum ostendit. Non satis recte *Cel. Pocok.*
vitia vestra detegit. **كاشف** eo quo dedi
 sensu saepe invenio. Aliud adhuc est **كقع**
 itidem *retegere* notans. Et hoc in 3 & 6.
 conjug. ad *bella & rixas* transfertur. *Abul-*
phar. p. 472. **شغلهم المغول بفتور المكافحة**

Mogulenses intermissis eos pugnis laceffebant.
 Sic in Hist. Tamerl. aliquoties. Ne lon-
 gus sim plura non accumulo: ipsum etiam
 verbum nostrum גלע *retegere*, in 3 conjug.
 جالع per عربد declarant Arabes. Hoc
 verbum quam vim possideat aperiam ex
 Sadii Rosario pag. 254. خور خور
 وعردة كرهه ويد كي را كشته
Vino se ingurgitavit, Arbada movit, & ho-
minem interemit. Est ergo Arbada, & התגלע
 جالع *inter jurgia manus conserere, rixari.*
 Nimirum quum verbis non tantum, sed &
 verberibus locus conceditur. Nulla equi-
 dem significatio apta magis excogitari po-
 test huic loco nostro: *Initium litis fons est*
aquarum ebullientium; itaque antequam ad
aperta verba & verbera deveniatur, litem
desere. Sic cap. 20: 3. *Honor est homini,*
quum abest a contentionibus. וכל אויל התגלע
Omnis autem stultus nudo capite quasi rixas
ciet & manus conserit. Hanc omnem signi-
 ficationis vim possidet verbum. Ceterum
 vehementer dubito an tertius locus Prov.
 18: 1. hinc etiam exponi debeat. Omnia
 verba in hoc vs. ambigua sunt, & in bo-
 num æque atque malum sumi possunt, ni-
 si quod התגלע in duobus locis explicitis ma-

lo sensu sumatur. Itaque sic tentabo, cuncta in malum trahens: יבקש לתאוה *Cupidinem venatur* נפרד *misanthropos*, & *omni תושיה industria, consilio כלכנא* uti *Chaldaeus* vertit, יתגלע *jurgia ciet*. At verum ut fatear, non ita series mihi & ordo orationis ferre videtur, unde omnino Belgarum versionem præhabeo. Recte vero ab iis versum esse suo loco probabo.

Verf. 27. *Cohibens sermones suos, vir scientiam doctus* וקר רוח איש תבונה

Et pretiosi spiritus Vir Eruditus, vertente *Hieron.* Legit יקר; quomodo etiam *Masforetharum* lectio margini adscripta præfert. Hanc lectionem amplectuntur Rabbini plurimique ex nostris Interpretibus, etiam Belgæ: *pretiosum* autem *spiritu* alii aliter explicant. Vulgo ex præcedenti colo talem intelligunt, qui non temere verba effundit, pretiosa ea nimis existimans. Nescio quomodo coacti hic aliquid inesse mihi videtur. Radicem יקר primario notasse puto *gravem esse*. Inde *pretiosi* significatio est assumpta, plane uti in כבד accidisse videmus. *Chaldaeis, Syris & Arabibus* יקר *gravis* notione usitatissimum est. *Hebræis* כבד
a gra-

a gravitate est *jecur* : hoc ipsum forte Latinorum nomen ex Oriente & a יקר est repetendum. In Sacro Codice ita aliquando explicandum venit. 1 Reg. 5 : 17. אבנים יקרות גרלות אבנים יקרות verto : *Magni lapides, lapides graves ad fundandum* : Extra remplaine videtur pretiosos vertere lapides, non enim de pretio sed de mole & gravitate mentio injicienda erat. Ne nunc dicam lapides pretiosos gemmas esse : sic sumi etiam debet *Psal. 49 : 9.* ויקר פדיון נפשם non potest verti ; & pretiosa est redemptio animæ eorum ; nam quamquam verum hoc sit, non tamen instituto sermoni id accommodari potest ; verto : *Nam gravis est redemptio animæ eorum.* Video *Cel. de Dieu* ita etiam locum hunc vertisse, qui consuli meretur. *Prov. 25 : 17.* הקר רגלך מבית רעך non æque commode alio expresseris, atque hoc modo : *Gravem fac pedem tuum a domo amici*, uti alias ostendo. Ita & in loco nostro commodissime sumi potest : *Gravis spiritu. Leves homines futiles sunt & garruli.* Quibus opponuntur *graves.* Chaldæus רמכיכא רוחיה *humilis & modesti spiritus hominem* intelligit. Arab. וקר וקר *gravem esse etiam exponitur, modestus, mansuetus fuit.* وقار ويقور & قيقور

3 *modestia, mansuetudo.* وقور *modestus.* Aliam interpretationem suppeditat Cheribh קר *frigidus* uti nonnulli, satis accommodè. Sed & *quietus, stabilis, constans* exponi potest, ut Arab. قر: quam significationem Hebræis cognitam fuisse existimo propter verbum קקרי *fundare, stabilire*, uti monstro ad Num. 24: 17. Seu itaque קר legas, sive קר sensus erit idem.

C A P. XVIII.

Vers. I. לתאווה יבקש נפרד ובכל
 תושיה יתגלע.

Dissentiant hic vehementer Interpretes, neque ulla in hac oratione vox est, quam non varie exponant. Alii omnia in malum trahunt, alii contra ea cuncta in bonum. Singulas hic sententias proponere & examinare animus non est; illam tantum, quæ vero mihi proxima visa est, confirmare conabor. Belgarum ea est, qui hoc pacto vertunt: *Desiderabile quærit solitarius, & omni veræ sapientiæ immiscet se.* תאוה actionem *desiderandi* alias indicans, pro eo quod desideratur etiam ponitur. Sic Gen. 49: 26. Gen. 3: 7. *desiderabile* Prov.

19: 22. *Desiderabile hominis est munificentia
ejus.* Sic vertendum puto. In eundem usum
synonymum חמרה adhibetur. בקש in bonum
esse posse extra dubium est. סולטאן *solitarium*
recte verti confirmat Arabismus, ubi *سولطان*
in 2. conj. significat: *Segregavit se a ceteris,*
pecul. devotionis ergo. Ita Golius. Unicum
est quod scrupulum injicit, *rem quasitam*
nusquam alibi per ל designari, quod sciam;
sed per את vel nude. ל autem personam in-
dicat in cujus bonum quid queritur, vel
finem etiam, cujus causa querimus. Hinc
ita vertendum videtur: *Ad hoc ut desidera-*
bilis sit querit solitarius, ut virtutibus se or-
net, quibus Deo & hominibus gratus sit.
Plane consimiliter תאווה venit Prov. 19: 22.
quem locum modo exposui. בקש *querere*
absolute ואלו *Esth. 7: 7.* ubi etiam finis tan-
tum questionis adest, per ל designatus,
cujus naturam in multis ל imitatur. Poste-
rius colon duo continet verba, quorum
prius תושיה semper bonum indicat, poste-
rius התגלע in locis, ubi praeter hunc inveni-
tur, duobus Prov. 17: 14. & 20: 3. in
malum sumitur. Sed & hic nos extricabit
Arabismus. Supra ad Cap. 17: 14. veram
verbi signif. erui, quæ *detegere* est. Apud
Arabes *detegendi* verba in 3 & 6. conj. con-

ter-

tendere notare, exemplo verborum جلا & كشف & كفع demonstra-
vi. Verum hoc non notant verba ista, nisi
ubi circumstantiæ & ordo orationis id po-
stulat, & quandoque in bonum sumi pos-
sunt. Ideo התגלע hic de contentione & μά-
χη exponere necesse non est, sed immitte-
re se negotio, obire, tractare, simpliciter.
Ita كافع quod ex Abulphar. pugnare
esse ostendi, simplic. immittere se negotio
item notat, باشر uti declarant Lexico-
graphi. Ita in Hist. Tamerl. كافع الامر
idem quod باشر tractavit rem, pa-
lam se immisit.

Verf. 8. דברי נרגז כמתלהמים

Sententia eadem est, quæ infra cap. 26 :
22. repetitur, in cuius sensu investigando
magnopere laborant Interpretes, nec exi-
tum inveniunt. Sunt qui radici להם ad-
signant blandiendi notionem, ut Kimchius
in Lexico, quique eum secuti sunt Viri
Docti non pauci; quo jure quoque funda-
mento ipsi viderint. Vulgat. constanter sim-
plicia dedit pro מתלהמים ex sensu puto, uti
etiam superiores illi. Alii autem, quibus
signif.

signif. hæc non certa satis videbatur, recurrendum putarunt ad rad. **לה** quod est *percutere*; unde **לה** idem esset per *Metath.* Sic *Mercerus*, *Buxtorfius*, alii, & ante eos *Raschi* & *R. Levi*. Quorum partim hunc exprimunt sensum: *Verba Susurronis sunt similia interfectioribus*; partim: *sunt vulnera*: alii denique (omnes enim hic annumerare sententias mihi tædio foret) *sunt percussorum quasi & contusorum*, qui ostendunt plagas & vulnera, ut miserationem moveant; quod sane quo modo hic satisfaciatur, mihi videre datum non est; non quod Virorum Magnorum eruditæ commentationes ex mea ingenii tarditate metiri velim, sed quod vel minimam rationem dari posse dubitem, cur **לה** sit *conzundere*, nam illatio ex syllabarum aut literarum similitudine tam incerta est & lubrica, ut nihil supra. Tutius ego pedem figi in Arabismo posse existimo, ubi **לה** perusitatum est, & signif. possidet tam commodam tam pulchreque convenientem, ut promittere mihi fere ausim, si Doctis hanc proposuerim, non ingratum me facturum. Verbum **לה** igitur seu **ל** a *Golio* in 4 & 10 conj. quæ Hebr. *Hitpah.* respondet exponitur, *clandestino instinctu docuit*.

habet, quomodo *animus ex ventre* sit dictus. Ego tam *ventrem quam animum* ⲓⲟⲓ appellatum puto a primaria signif. *interioris*, quam sub rad. بطن conservarunt Arabes; ut ⲓⲟⲓ proprie notet, *quod interius est*, quod animo æque ac ventri convenire apertum est. Sed in viam redeundum est. Hanc igitur mentem fuisse sapientissimi Regis puto, quam usus certe rerum quotidianus & experientia comprobat, non ulli æque rei tamque leviter fidem haberi, atque susurris istis & clandestinis existimationibus, quibus tanquam Oraculo cui-dam adsensum præbent vulgus, quæque in intima animi penetralia admittunt. Vel sic:
 „ insinuant sese sensim & quasi sine sensu
 „ tanquam lenis quædam inspiratio, sic
 „ que penetrant ad intima cordis & animi.
 Quæ sunt verba Clar. L. Capell. qui Arabum ⲓⲟⲓ hic sensum præstare commodum jam in *Notis suis Critic.* monuerat, a quo si me mea hic mutuatum esse credas, quod nonnulli tantopere reformidant, pluma haud interest, tantumque abest, ut hæc eum ante me scripsisse doleam, ut contra ea, vehementer id gaudeam, tantæ auctoritatis Viri Judicio, apud omnes Doctos merito magni habito, meam opinionem

Q

nem

nem non parum momenti sibi promittere posse. Aliud adhuc succurrit, quod etiam alienum non est. Scil. illa signif. *inspiracionis*, qua verbum **לה** in 4. & 10. conj. gaudet, a primaria signif. deducta est, *deglutire buccellam*, a qua signif. quomodo *inspirandi* notio derivetur *Jeremias docebit & Ezechiel & Johannes in Apocal.* qui omnes verba Dei Spiritu inspirata buccellæ deglutitæ comparant Jer. 15. Ezech. 3. Apocal. 10. Est ergo **לה** proprie & primario *deglutire*. *Giggejus ex Camuso.* **לה** deglutivit illud: **לה** & **לה** idem: **לה** cum quid deglutitur: **לה** & **לה** & **לה** belluo, vorax. Inde **לה** esset deglutiendum dare, & sensus verborum Salomonis hicce: *verba susurronis sunt tanquam buccellæ quædam, quæ deglutiendæ dantur, quæque leniter & facile in penetralia ventris transeunt.* Certe **לה** est & **לה** buccella, & **לה** obtrectatio, & verbum **לה** in 4. *edendum dedit & obtrectavit*, & hic forte **לה** **לה** quæ tamen aliter sumi possunt. Sed simile plane est nomen **לה** quod obtrectatorem dicit a verbo **לה** buccellas alicui in os ingerere, quia, inquit

Golius ex Zjauhari, calumnias leniter aliis devorandas concinnat. Sic Chald. טלומא quod calumniatorem exponi posse negat Buxtorf. in Lex. Thalm. ego non male ita sumi probare possem ex Arabico طلم butcellas formare; unde طلوع esset butcellarum formator sensu quo mox vidimus; & id locus Proverb. postulare videtur.

Verf. 19. אה נפשע מקרית עז

Innumeræ sunt hujus loci versiones, quæ omnes ortæ exinde sunt, quod vim verbi נפשע non satis perspectam habuerint Interpretes. Commune illud puto cum plurimis tam præced. quam subseq. voci, & æque ad אה referendum, atque ad קרית, quod efficit *Mem* comparationis. Ad verbum itaque hoc pacto verto: *Frater rebellis, præ castro munitissimo, repete ex communi rebellis est. Quamquam & sic posset: Frater rebellis est præ castro &c. Ubi tunc per fratrem omnino rebellem intelligere ipsa res docet. Has duas interpretationes patitur fere Hebraismus. Unde ergo est quod tam discrepent hic Interpretes & in diversissima abeant? Non alia est ratio, quam quomodo utrique, tum fratri, tum*

Q 2

castel-

castello rebellis tanquam epitheton conveniret, non viderint. Utrumque aperiet Arabismus. *Frater rebellis* stylo Orientis, est *amicus* vel *frater morosus*, *difficilis*, *fastidiosus*, *contumax*, *أبداً*, *obstinatus*. Arab. *أبي* est *rebellem esse*, unde *ibba* nomen Diaboli apud *Herbelot*. *Bibl. Ori*: quasi *rebellem* dicas; inde *أبي* homo *obfirmati* & *obstinati animi*. Commodior est etiam radix *عص* quam *Golius* per *rebellem esse*, *desistere* exponit, ex *Alcorano* notissima per *impiam* & *horrendam Verbi Divini corruptionem*, in *Exod. 19. Omne quod Deus jussit* *נאצי* *faciemus*; quod ille hominum *audacissimus nefando scelere* vertit in *לצו* *rejiciemus*. *Sur. 2: 87. & Sur. 4: 48.* Sed ad nostra revertamur. Ab hoc verbo non tantum *عص* sæpe est *difficilis* & *pertinax*, sed simul etiam, quo modo *rebellis* cognomen *castello* quadret, feliciter aperit. In *Lexicis* quidem nihil quicquam ea de re invenias, ideoque majori studio demonstranda venit. *Arx rebellis* non semper est quæ a Domino suo defecit, sed *munitissima*, quæ non facile expugnari possit. *Hist. Tamerl. p. 258. Urbem Sinopen* (*Clarissimam simul & antiquissimam, quam*
ad

ad Argonautas adscendere ferunt) describit tanquam munitissimam & inexpugnabilem, adjiciens tandem اعصي من ابلهس
Rebellior erat quam Iblis i. e. Diabolus. De Diabolo proprie, de castello improprie, ut in illo Ciceronis de Nat. Deor. in quo quidem magis tu mihi natate visus es, quam ipse Neptunus. Iterum pag. 238. Erat castellum hoc in eis, quæ in mundo percelebrata sunt,

والمناعة والغصيان difficultate expugnandi & rebellionem. Et pag. 261.

واضرومت في قلب خاطبها
 بةمنعها وعصيانها النار

Erat castellum, quod acerrima defensione, & munitione sua firmissima animos ambientium se urere poterat. In Arabico est rebellionem suam. Et proxime: اعصي من قلاع

الجبال *Castellis in montibus structis rebellius: i. e. capi difficilius. Sic pag. 69.*

القلاع العاصية *Arces rebelles, i. e. munitæ. At quid omnia hæc loca, ubi ita verbum venit, exscribo? vel in uno auctore nostro plus vicies hac signif. usurpatur. Neque vero Hebræis auribus insolens id est: Dicuntur enim montes rebelles, id est, ardui, prærupti, aditu difficiles uti ad Jerem.*

50: 6. & *via rebellis*, id est, *difficilis*, *impervia*, uti ad Thren. Jer. Cap. 3: 11. infra latius ostendam, suo quodque loco; unde patet omnia quæ resistunt & difficulter obsequuntur *rebellia* dici. Ita *fluvius rebellis* & absol. *العاصي* *Rebellis* appellatur hodie Syriæ celeberrimum flumen, cui *Oronti* nomen apud Antiquos erat. Nomen inde fortitum dicunt, quod quum cetera flumina facile se ex alveo duci & derivari patiantur, hoc unum non nisi grandium ope rotarum ex alveo deductum rigandis agris inserviat.

Facilis hinc sententiæ obscurioris explanatio: *Frater rebellis*, id est, *morosus* aut *obstinatus*, *arce munitissima rebellior est*; id est; nec ratione nec vi ab animi confirmati proposito divelli potest, & expugnari. Vel sic: (duplicem enim expositionem verba ferre diximus.) *Frater arce munita rebellior est*. Nempe si ita accadat, ut *rebellis* seu *difficilis* sit, *arcem* prius *rebellem*, id est, *munitam* expugnaveris, quam illum ab obstinata mente abduxeris. Cui geminum plane est illud Græcorum apud *Erasm.* in *Adag.* χαλεποὶ πόλεμοι ἀδελφῶν ubi sensus nos communis docet, id intelligendum esse. Si ita acciderit, fratres
inter

inter se digladiari, longe graviorem esse eorum discordiam quam alienorum; & Taciti gnome: *Acerrima ferme proximorum odia sunt.* Hist. Lib. 4. Ita & Aristot. πρὸς τὰς συνήθεις ἢ φίλους ὁ θυμὸς αἰρεται μάλλον. Lib. 7. Polit. cap. 7. ubi hæc exsequitur, & causam adfert. Hanc meam expositionem, tum præced. tum subseq. plane confirmant, quod cuilibet locum inspicienti apertum fiet.

Non possum non hoc loco monere primam in *Afiongaber* עַצִּיִן גְּבֵר appellationem ab Arabica rad. *ع* rebellem esse derivandam videri, percommode ab firmitate ejus & munitione tracto nomine. *Jonathan* certe Num. 23: 35. & Deut. 2: 8. sua lingua reddit כַּךְ תְּרַנּוּלֵא *Arcem galli.* Ergo עַצִּיִן *arx* est vel *castellum.*

C A P. XX.

Verf. 21. נחלה מנחלת בראשונה

ITa legunt antiquiores Codices, MSS. etiam quidam optimæ notæ constanter מנחלה per *Cheth*: itidem editiones Venetæ, Bombergianæ magnæ & parvæ aliæque melioris notæ. Hodiernæ autem

Q 4

ver-

versiones plerumque מנהלה cum *He* videntur legisse, quam etiam lectionem *Veneta* mea edita in fol. & *Bomborg.* magna margini adscriptam habent; *Plantina* autem Edit. mea in 4°. de alia lectione nihil quicquam monet, quam per *Cheth. Ab. Esra* etiam fatetur veram esse scriptionem per *Cheth.* כח"ת scribitur per *Cheth.* Omnes tamen fere, ut dixi, Interpretes versionem adornant, ac si lectum esset מנהלה. Verti enim solet: *Hereditas pramaturata in principio.* Qui sane error, si error dicendus est, multo est antiquissimus. Lxx. enim, Vulg. eosque secuti, *Chaldaus* etiam paraphr. textum ita legerunt. Quod non aliunde ortum puto, quam ex verbi נחל raritate, non enim alias quam hic & *Zach.* II: 8. radicem hanc invenias, ejusque adeo significatio incerta est & perobscura. Contra ea, נחל pervulgatum est. Putem tamen propter MSS. auctoritatem, מנהלה veram esse lectionem; significat, commodam suppeditabit Arabia; ubi نخل notissimum est pro, *Avarum esse*, Synonymum verbo شح, per quod a Lexicogr. Arabum declaratur. Hanc sumam mihi veram esse verbi nostri נחל notionem, unde hæreditas מנהלה erit, *avare,*

avare, sordide, quæstu illicito acquisita hæreditas, qui sensus cum eorum mente, qui festinatam dant hæreditatem plane convenit, nam & illi non honeste paratam intelligunt. Possent & sic exponi: Hæreditas avare habita in initio (unde nihil pauperibus confit), ejus extremum benedictione carebit; cui contraria ponitur sententia inf. 22: 9. & alibi. Illud etiam in versione nostra commodius videtur, quod nunc duo versiculi cola, ut moris est, inter se opponuntur; nam sordide agere, respondet טָוֹן נָרָן quod est beneficiis proficere, non raro. Hæc etiam signif. loco Zachariæ apte quadrat, quod ibidem loci ostendam. Ceterum si מְהַלֵּחַ legendum alicui placeret, percommoda hic foret significatio verbi Arabici مَلَّحٌ, quæ est maledicere, execrari, contrarium טָוֹן נָרָן in posteriori hemistichio: Hæreditas est, cujus male dicitur initio, & extremo ejus non bene dicetur. Neque cuiquam similiorem invenias Salomonem, quam sibi. Infra cap. 30: 11. Est genus, quod patri suo maledicit, & matri suæ non bene dicit. Lxx. certe Interpretes execrandi signif. sub verbo מְהַלֵּחַ admiserunt, unde Esai. 65: 23. Electi mei non creabunt liberos לְבַהֵלָה ipsi reddiderunt eis κατὰ ἔαυ' nam, addit propheta, semen

ברוכי דומה *sunt benedictorum.* Ubi iterum ברוך & בהל opponi videmus. Sed ut verum fatear hæc incerta mihi satis videntur & ambigua. Nam apud Esai. vulgaris signif. satisfacit, & ex Proverb. loco nihil certi efficitur, utpote de cujus lectione non constat.

Verf. 25. מוקש אדם ילע קדש ואחר
גדלים לבקר

Diversissimæ sunt Interpretum expositiones, quas hic cumulare non est animus. Adeat, cui volupe est, *Mercerum, Pagnin. Vatablum, L. de Dieu* aliosque. Difficultas ea ex re oritur, quod קדש ילע vertendum putent, *absorbet sanctum, sacrificia.* Itata-
men non fecerunt Lxx. & *Chaldæus* cum *Kimchio*, uti ostendo ad *Obad. vs. 16.* ubi latius hunc locum examino. Verti: *Laqueus est homini, quum sanctitas vana est, vel, quum inanis est quoad sanctitatem veram, votis eam quærere.* Laqueus est Diaboli hominem irretiens, & ad certissimam trahens perniciem, vera quum sanctitate, & interna animi castitate vacuus sit, ut eam in externo cultu & votis religiosis quærat, indeque salutem sibi promittere audeat.

deat. Verbum לית seu לעה potius, tribus in locis, ubi occurrit tantum, ad notionem *vani* percommode posse reduci, Eruditis examinandum propono ad *Obadiam* loco citato.

C A P. XXI.

Verf. 14. מתן בסתר יכפה אף

C*Lam largitio iram* יכפה. Verbum est, non alibi, quam hoc in loco, lectum. Quare Interpretes dissident aliis ad vicinam radicem כפף aliis ad כנה recurrentibus. Qui priori modo, hunc dant sensum: *Largitio incurvat*, id est, *supprimit iram*. Sic Lxx. & Rabbinus *Esra*, *Kinchi*, *Levi*, ex nostris etiam non pauci, & novissime Gulletius. Qui posteriori modo, ita verba exprimunt: *Largitio exstinguit iram*. Ita Chaldaeus qui מרעכא habet a רעך *exstinguere*. Ita Vulgat. etiam; nostrorumque Interpretum quam plurimi. Quæret quispiam; quid! hæccine non satisfaciunt. Difficulus id affirmarem, est tamen quod habeo forte melius. Ego utramque probam video interpretationem, sensumque explentem; & utram harum eligas, rationem non

non defuturam. Pro priorē staret confimilis notionis confusio in שג & שנה in פקח & פקח aliisque radicibus. Ultimam firmaret Phe in β mutandi prona facilitas, ut in פקח & פקח & similibus; Etiam illud adjungo, non facile convenientem æque ac posteriorem illam inventum iri significationem; sedationem enim iræ, quam ardori tum Sacri tum profani Scriptores comparant, nihil efficacius indicabit, quam *extinctionis* vocabulum. Atqui idem ego contendo, fallacem esse maxime ex literarum affinitate factam illationem; cui præterea accedit verbum כנה intransitivam habere vim, quibus denique, ni levius id foret, subjungerem, in Sacro Codice iram nusquam *extingui* dici. Quod si in Arabia sub radice nostra כנה convenientem invenio signif. non aspernandam eam puto, stabiliusque forte habere fundamentum nonnulli censebunt. Arabice כנה seu كفي (Hebr. ה ult. quiesc. Arabes semper in ي mutant vel و) notat *sufficere* seu *satis esse*: Unde in Alcorano sapissime كفي بالله, Deum habere tutorem sufficit, vel potius, *sufficiens est Deus pro tutore*. Prima fronte neutiquam hæc signif. convenire videbi-

debitur, at aliter faciam sentias. Elegan-
tissimam longe hinc formant locutionem,
كفي شيء absque præposit. ulla, *sufficit*
rei, non sensu Latino, sed prorsus alio,
ut dicant aliquem posse amovere & aver-
runcare talem rem, quam effugere & de-
clinare volumus. Hoc eo libentius doce-
bo, quod non hujus tantum loci explica-
tioni multum inserviat, sed simul etiam
locutionis Hebræorum pulcherrimæ ab E-
ruditis non satis intellectæ rationem ape-
riat. Acor. Sur. 15: 95. انا كفيناكى

المستهزيمين. *Nos certe tibi sufficimus* (con-
tra) *derisores*, ab iis te liberare possumus.
Clarius *Abulphar*. p. 432. وكفى الناس

شهرهم quod *Celeberr. Pocok*. recte vertit:
Homines ab eorum injuriis liberavit. In Ara-
bico est. *Hominibus suffecit eorum injuriis*.
Et pag. 503. افا كفيت شهرهم *Pocok*.

Quorum metu quum liberatus fuero. In Arab.
est: *Quorum malitiæ quum suffecero*. *Histor.*
Tamerlan. pag. 48. ان ساعدتماني

ومده كفيدكما هذا النكد
id est, *si mihi opem ambo tuleritis, vobis ego*
huic molestiæ suffecero nempe amovenda. Et
pag. 323.

واختتم

واختتم لنا بشعانة فكفي بها شر
الغرور

*Obfigna nobis beatitatem, qua Satanae mali-
tiae sufficiamus. Et Tim. p. 337. وقيتم الضر*
Malo provideritis, & كفيتم الضير
damnum amoveritis. כפיתם suffeceritis. In
omnibus his observandum venit nullam in-
tercedere præpositionem, quod in loco no-
stro etiam servatur; verto itaque illa יכפה אף
sufficit ira largitio clandestina, Hoc est,
eam reprimere & temperare aut amoliri potest.
Hanc loquendi rationem Hebraismum
etiam habuisse, constat ex Deuter. 15: 8.
ubi aqua multis hæret Interpretibus. Ver-
ba legis sunt: *Mutuum dabis fratri tuo* די
מחסרו: hærent, ut dixi, Interpretes, qui
די חלב *satis lactis* esse videbant Prov. 23:
27. די שנה *sufficienciam ovis* ad ovem ha-
bendam Levit. 5: 7. & די השיב *quantum*
satis ad restituendum Lev. 25: 28. unde די
דין בויון *satis indigentia*, ut די מחסרו
Est. 1: 13. *satis despicationis*, quem tamen
sensum locus Deut. plane respuit. Ex iis
quæ jam annotavimus liquet די מחסרו posse
& debere exponi: *Quod sufficit indigentia*
ejus, hoc est, quod eam sublevare po-
test.

test. Et ita in Histor. Tamerl. pag. 269.

وكفيناك وعيا لك العيلة

Et tibi, & familiae tuae, nos sufficiemus indigentiae, hoc est, nos vestram indigentiam tolerabimus. Similis est loquendi modus cum verbo غني sufficiens fuit; unde Deus in

Corano laxissime الغني audit, id est, sufficiens 77, Sur. 35: 16. & 64: 6. & 10: 69.

& alias. Hinc dicunt اغني عنه شي Suffecit pro eo ei rei amovendae scil. ut Cor.

Sur. 40: 50. هل اذتم مغنون عنا فصيبا
An vos sufficitis pro nobis parte

ignis; abstinenda scil. seu avertenda. Nec ablu-
dunt sequentia, quamvis aliam quandam
induere videntur rationem, tum quod tran-
sitive efferenda sint, tum quod praepositio
intercedat. Alcor. Sur. 88: 8. لا يغني

من جوع Non sufficientem reddit a fame,
Hoc est, famem tolerare non potest. Sur. 77:

31. لا يغني من لهب non sufficientem
praestat a flamma, hoc est, flamma liberare
non potest. Et ejusmodi infinita obvia. Ex

hisce vero non absimile videri puto, ra-
dicem 77 Veter. Hebr. eandem habuisse
signif. quam habet كفي suffecit; & ali-

quando

quando *sufficienter reddidit, pensavit*, uti in 1. & 3. conjug. quem usum in Scriptura etiam observarem, si ratio Rabbi *Judæ* constaret. Nempe Rabbi iste a *Kimchio* in *Lib. Rad.* laudatur, tanquam qui locum *Mich. cap. 6: 6.* ubi legitur אָנֹכִי אֶבְרָכְךָ vulgo, & recte explicari solitum, ad radicem עָבַר referendum putaverit. Non tempero hic mihi, quin illustratam aliquanto dem phrasin supra a me citatam Est. 1: 18. וְכִי בִינִי וּבִינְךָ quam Veteres Interpretes non recte intellexisse video. Verba sonant: *Et satis tunc erit despicationis & irarum.* Figura est quæ minus dicit quam intelligi vult. *Multum* enim *despicationis* indicare vult. Latini ita locuti sunt, sic Itali hodie & Galli. In Arabia idem plane obtinet. Ex multis unicum, ut brevis sim. *Coran. 4: 53. Nonne vides, quomodo de Deo mendacia cudant* *وَكَيْفَ يَكْفُرُ بِاللَّهِ كُفْرًا بَيِّنًا* Satis hoc est peccatum apertum.

CAP. XXVI.

Verf. 7. דליו שקים מפסח

LOcus obscurissimus est, qui in diversa rapit Interpretes. Vulg. *Quomodo pulcras frustra habet claudus tibias*, sensum non verba exprimens. R. *Jehuda Hiug* apud *Kimch.* דליו exponit per גבהו, *elata sunt crura claudi*: at דלה *altum esse* non notat. Ipse *Kimch.* הרימו *tollite*, *auferte crura ab claudo* לו מה יועילו לו *nam quorsum ei erunt?* Ergone putat *Kimchius* claudis crura sua nulli esse usui? mitto דלה non esse *tollere*, *auferre*, quare etiam Belg. nostra versio propius aliquanto ad vim verbi דלה accedens habet: *West de benen van den kreupelen op.* At præterquam quod hoc pacto nativa vis דלה non plane retineatur & sententia sit minus aperta, applicatio ad *verbum sententiosum in ore stulti* non juste procedit. Mitto nunc illos Interpretes, qui דליו ex radice דלה *attenuari* sibi exponendum sumserunt; *Debilia sunt crura* &c. nam דו י manifeste contrarium arguit. Conjectura mea hæc est. Verbum דלה notat *haurire aquam ex puteo*, *extrahere fitula ex puteo*: unde דלי *fitula*, quæ satis nota sunt: inde omni vi

R. &

& efficacia verbi לה retenta, locum nostrum ita verto; *situlas agunt femora claudi, situlas ex fundo putei aquam extrahentes referunt; tanquam aquam situlis hauriunt femora claudi.* Scil. quemadmodum situlæ binæ in puteo alternis vicibus ascendunt & deprimuntur, ita sunt femora claudi, nam latere dextro inclinante, finiltrum sursum cedit & vice versa. מפסה קים verto simpliciter *femora claudi*; nam ן aliquando Genitivum format, ut nostrum *ban / De benen ban den kreupelen / pro de benen des kreupelen.* In Arabismo hoc frequentissimum est.

Alcor. 19: 3. اني وهن العظم مني

Utiq; ossa mea debilitata sunt. מני עצם אני *Ossa a me, id est, ossa mea, De beenderen ban my.*

Ita Cor. 69: 46. قطعنا منه الوترين

præcidemus venam ejus; ותין מנה vena ab eo, pro ejus. מנה præpositum est metri

causa, seu عناية القافية תף *Kafia*, seu

ὀμοιοπλῴσει ⊙ *sectandi gratia*, qua vehementer admodum delectantur Arabes. Sic apud Poëtam *Abulolam*

$\text{ملأت به صدوراً من اناس}$

Replevisti ea pectora hominum:

אנאס ן דור ן *pectora ab hominibus, De borsten ban*

van de menschen. Ita etiam in Damir.
 وقر من ذيب *Nervus lupi, & Coran.*
 Sur. 40: 50. نصيب من قار *pars ignis.*
 Arabismum hunc etiam in Jobo observo.
 Cap. 5: 16. וישע מחרב מפיהם *En hy be-*
waart uit het sweert van haren mond / a gla-
dio oris eorum, uti optime hunc locum
Vulg. expressit. Cap. 6: 25. ומה הוכח הוכח
וqualis redargutio, & redargutio ve-
stra? הוכח מכם het bestraffen van u lieden /
redargutio a vobis, plane ut Arabes תקרה
מכם seu תקרי מכם pietas a vobis, pro
vestra, in Alcor. Sur. 22: 38. & جاس منه
fortitudo ab eo, pro ejus apud Tograj. Poë-
tam vs. 11. Ita etiam apud Abulolam Poë-
tam جري منه cursus ejus, & حقد منها
ira ab iis pro earum. Non ergo insolens
 in Hebraismo censerī debet כן *Genitivum no-*
tare, adeoque שקים מנכח per femora clau-
di omnino verti debere puto. Superest ut
 ostendam, comparisonem, qua claudican-
 tis femora situlis alternatim ascendentibus
 assimilantur, a genio & stylo Orientalium
 non abhorrere. Similem quidem plane
 comparisonem non inveni adhucdum, at-
 tamen non multum abludunt sequentia. Ob

incertam & instabilem belli aleam solenni
 proverbio dicunt Arabes. الحرب سجال

Bellum fitulas refert. Scil. quemadmodum
 fitulæ alternis vicibus ascendunt & descen-
 dunt, ita anceps belli alea elatum deprimit,
 depressumq; in altum evehit. H. Tam. p. 367.

وان الحرب كما علمت سجال وكما
 انيل لك علينا بالامس فان

غدا لنا عليك يدال. *Bellum, ut nosti,*
fitularum instar est, ut heri tibi favit, sic cras
mibi favebit. Pro favit in Arabico est ver-
 bum دول quod idem est cum Hebr. דלה.

Damir in cap. de pardo. في طبعه

عداوة الاسد والظفر بينهما سجال

Naturale ei odium cum leone intercedit, vic-
toria autem inter eos fitulæ, id est, Alter-
na est. Ita dicunt etiam الدهر دول

mundus fitulas refert, scil. per vices & vi-
cissitudines دول דול enim idem est quod
 دول seu דלי per metath.

Neque errare me
 puto si radicem Arabicam دول, quæ for-
 tunæ vicissitudines notat, ab Hebr. דלה de-
 rivaverim. Similis etiam est comparatio
 apud Arabesj. in Hist. Tamerl. p. 317. ele-
 gantissimis hisce versibus

الدهر

الدهر دولاب يدور فيه السرور مع
 الشرور
 وبينما الفتى فوق السماء وانابه
 تجت الصخور.

Mundus rota est aquaria, qua convertuntur tam lata quam adversa.

Subinde aliquis ad extremum fastigium evenitur, quem deinde sub terram depressum videas.

In edit. Gol. pro *تحت* legitur *تحت* manifesto, at prono lapsu. Majore equidem jure putem *femora* claudicantis *fitulis* alternatim ascendentibus posse componi, quam vel *mundum*, vel *bellum*, vel *victoriam*: hæc enim non nisi cogitatione similitudinem referente *fitulis* comparantur, at *femora* alternis vicibus inclinantia ipsas quasi *fitulas* ante oculos sistunt. Nescio an huc faciat locutio Arabum *اندال* *البطن* cum *ventrem laxum* & *pendulum pinguedine* indicare volunt, quod in incessu nunc sursum, nunc deorsum motitetur. Verbum *اندال* est sept. conj. a *دول* quod, ut monui, ab Hebræo *דלה* est. Ap-
 R 3 pli-

plicatio ad sententiam in ore stulti non adeo evidens nunc mihi apparet: *Situlas referunt femora claudi; sic sententia in ore stulti.* An dicemus id velle *Salomonem*, sententias & verba stultorum sapientia, quæ quandoque mittunt, male secum cohære- re & claudicare? Vel an potius statuemus, sententiam & dictum sapiens in abusum trahi a stultis, & flagitiis æque defendendis, atque virtutibus collaudandis advocari? hoc certe pacto *sententia situlas referet*; quum nunc in bonam, nunc in malam partem rapietur. Conferri etiam meretur locutio non dissimilis 1. Reg. 18:21. ער מתי אתם פסחים על שתי הסעפות de populo, qui nunc ad Jehovam, nunc ad Baalem colendum inclinabant.

C A P. XXVII.

Verf. 6. נאמנים פצע' אוהב ונעתרות
נשיקות שונא.

NEque de sensu satis, neque de significatione verborum hic constat Interpretibus. *Vulgata* non vim verborum sed sensum fere exprimit: *Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odien-*

odientis. Lxx. pressius Hebraicis verbis ad-
 hærent; eodem tamen redit eorum versio.
 Difficultas est in voce נוער quæ vehemen-
 ter hic torquet Eruditos Interpretes; nam
 ex duabus significationibus, quas sub radi-
 ce נוער receperunt, quam vere nunc non
 anquiro, neutra huic loco recte convenit;
 nec *abundandi* scil. notio, nec *orandi*: sunt
 tamen qui ita reddi posse putant: *Et oscu-
 la osoris abundant*; quod quam cum hemi-
 stichio priori parum cohæreat, cuilibet cer-
 nere licet. Mitto nunc significationem eam
 plane incertam esse & dubiam, unde nec
 Veteres eam Interpretes nec Rabbinii agno-
 verunt. Sed hæc copiosius alias & dili-
 gentius. Altera, quæ certior est, signifi-
 catio *orandi* in verbo נוער, æque parum
 convenit. Vertitur hinc quidem vulgo:
Oscula osoris deprecanda sunt; in quam etiam
 mentem Belgarum versio concedit. Id ta-
 men Hebraismus haud patitur. נוער enim
 in *Niphal* non est *precibus* quid *avertere* ac
deprecari, sed *exorari* notat & *propicium*
reddi. Esai. 19: 22. נוער להם *Exorabitur*
iis. Ita 1 Chron. 5: 20. *Deumque in bello*
advocarunt, ונוער להם & *exoratus est iis*.
 Atque ita etiam 2 Sam. 24: 25. Itaque &
 hic vertendum foret *Oscula osoris exorantur*,

quod absurdum esset. Haud multo felicius Rabbini hic rem instituunt, ex quibus *Ab. Esra* נערתו exponit ענות, id est, *densa*, atque ex mente etiam quorundam חוקות *fortia*; *Kimchius* etiam in *Libr. rad.* ענות *densa* vertit; quid autem per *oscula densa* intelligat, ulterius non explicat, uti nec *Ab. Esra*, nisi quod eum fortia ac crebra oscula, quæ amicitiam mentiantur, cogitasse, conjectare licet. *R. Salomon* נערתו dicit esse לשון גורל quasi *grandia* dicas & *superba oscula*. Omnes hæ expositiones partim, ut vidimus, non conveniunt, partim fundamento carent. Vero nihil propius videtur quam ut נערתו sit oppositum נאמנים in priori hemistichio. Sicut enim *oscula* נשקות *vulneribus*; פצע, *blandus amicus*, quem verius שונא *osorem* appellat, quod peccatis indulgens præcipitem amicum ferri sinat, *sincero amico* ac vere אהוב *amanti*, opponi videmus, iuste inde concludi puto etiam נערתו contrarium esse נאמנים, quo modo jam olim paraphrastes etiam *Chaldæus* judicavit; cum enim נאמנים per שפירן *pulcra*, *bona* exposuerat, illud נערתו tanquam oppositum prioris ac contrarium eis נישן *mala* reddendum putavit. Neque aliunde est quod Hieron.

frat-

fraudulenta habeat *oscula*, quam quod תִּבְּרָה
 תִּבְּרָה quod aliquando *fidelia* notat, op-
 poni videret. Arabismus si hic attendatur,
 confecta res erit. Arabicum enim עָרַר seu
 عَثَرَ contrarium est plane verbi אָמַן apud
 Hebræos; sicut enim hoc apud Hebræos
firmam dicit *constitutionem*, pedumque &
 status firmitatem, ita illud contra ab Ara-
 bibus de *caspiratione* & *lapsu* usurpatur. Ni-
 mirum verbum עָרַר عَثَرَ ab Arabum Lexi-
 cographis declaratur per زَل *Zalla caspi-*
tare, præcipitem labi. Multus ejus & fre-
 quentissimus in Arabia usus est; ne lon-
 gus sim in exemplis cumulandis, en tibi
 duos versiculos, ubi verbum עָרַר quater ad-
 hibetur.

يصاب الغتي من عثرة بلسانه
 وليس يصاب المرء من عثرة الرجل
 فعثرته في القول تذهب راسه
 وعثرته بالرجل تبرا علي مهل

Malum reportat homo ex lapsu עָרַר *linguae,*
non item ex lapsu pedis.

Lapsus enim in sermone caput quandoque au-
fert, lapsus vero pedis lento corrigi-
tur gressu.

R 5

Ean-

Eandem autem vim fere ac potestatem habet עתו apud Arabes, quam apud Hebræos כשל, unde ei in versionibus Arabicis respondere solet. De sensu jam porro Proverbii inquiramus. *Oscula* שמה sunt בעתרות. Ubi primo notandum, illud *sonæ* hic non esse *osorem*, qui apertas gerat inimicitias, sed *dulcem* dicere ac *blandum amicum*, qui adulatione, blanditiis, assentatione utitur, quem iccirco *osorem* verius quam *amicum* dicere maluit Rex sapientissimus, quod, quemadmodum supra jam attigi, peccatis amici assentatione & *osculis* abblandientibus indulgens, præcipitem eum ferri sinat; atque hæc mihi ratio videtur cur *Oscula amici blandi* בעתרות appellet Salomo a verbo עתו cui, ut jam ostendi, *caespitandi* atque *præcipitis* notio, adscribitur. Eadem fere R. Levi de loco hoc mens est, quum ita commentatur מראה לו אהבה להכשילו ולהפילו *Amorem ei commonstrat, ut præcipitem eum deturbet.* Amici contra veri ac sinceri *vulnera*, id est, *severam objurgationem* נאמנים vocat, quia a lapsu retrahunt, & stabiles in via virtutis gressus firmant.

Verf. 8. *Sicut avicula transmigrans e nido suo; sic vir qui derelinquit מקומו locum suum.*

Ex hac oppos. satis manifesto patet מקומו non esse hic *locum* quemvis, sed *locum natalem*, quare id exprimendum putarunt Lxx. εν τῷ ἰδίων τόπων. Eodem modo Arab. موضع quod alias simpliciter *locum* dicit, pro *solo natali* usurpatur in isto proverbio.

وحلم الفتى في موضعه جهل

Sapientia viri in loco suo stultitia est. Quod cum Christi effato convenit. Sic apud Abulphar. pag. 246. ubi de scientiis Græcorum ab Arabibus excoli cœptis. قابل

علي طلب العلم في مواضعه

Almamoun scientiam ex loco suo quærere aggressus est scil. ex Græcia scientiarum matre, uti mox additur. Eodem modo מקום legitur Gen. 29: 26. לא יעשה כן במקומו *Non consuetudinis est in loco nostro, id est, patria.* Sic 31: 55.

C A P. XXVIII.

Verf. 11. חכם בעיניו איש עשיר ודל
מבין יחקרנו.

Sapiens sibi videtur vir dives, pauper autem prudens scrutabitur eum: Ita V. Vulg. posterius colon alio longe sensu effert Chaldaeus. ומוסכינא סוכלתנא נסר ליה. *At pauper sapiens ipsam contemnit.* Cur חקר contemnere vertat Arabismus docet, ubi unice ea signif. sub radice حقر continetur. حقارة contemptio חקר חקיר contemptus, vilis. Ille sensus sane perquam est commodus, & longe facilius quam si חקר scrutari notet; eam tamen notionem hic deserere non audeo, nisi exemplis ulterius firmetur. *At pauper sapiens eum scrutatur, id est, insectatur, in vitia ejus inquirat.* Sic فحص Arab. scrutari in 3 conj. exponitur insectari aliquem, inquirere in vitia ejus & arcana. Hoc dicit Salomo: Dives licet sibi ipse sapiens videatur, facile tamen pauper haud insipiens in vitia ejus & stultitiam inquirendo, ea detegit & toto orbi stultissimum esse hunc divitem ostendit. Possent & aliter, su-

sumendo חקר pro *disputare*, at non æque commode.

Verf. 12. בָּקוּם רָשָׁעִים יִהְיֶה אָדָם

□ hoc vs. poni videtur pro *imperium obtinere, regnare*. *Vulg.* optime vertit *regnantibus impiis*; at unde est ei יִהְיֶה אָדָם *rui-na hominum*? an hallucinatus est? vel an Arabicam verbi خَفَسَ & خَفِشَ signif. respexit, *diruit, subvertit*. Hæc Arabum ut & Latini Interp. versio non tam longe ab Hebraica *scrutandi* signif. recedit, atque prima fronte videtur; הָפֵשׁ enim potuit sumi ut Arab. حَفَسَ *scrutando effodere*, qua signif. Hebræum חקר occurrit ni fallor: inde est *evertere*. Sed quid illud יִהְיֶה אָדָם? an idem est quod infra יִסְתַּר *abcondit se*, seu *queritur*; metu Tyrannorum; certe eadem videtur sententia. Potest tamen aliter & Hebræismo convenientius intelligi *impiis regnantibus, delatoribus & accusatoribus locum concedi*; Arab. فَحَصَ *scrutari* in 3. conj. est *in arcana vitia proximi inquirere*. Sic sub Tiberio & Nerone delationum finem non fuisse *Tacit. & Sueton.* abunde testantur. *Raschi* hunc locum ita intellexit
me-

mecum, nec longe recedit *Ab. Esra*, qui *opes hominum quæri & rapi* dicit. Sed ad id, in quo eramus, redeundum est. קם dicebam hic sumendum pro *regnare*: vs. 28. hujus cap. idem postulat. Sic Arabice قام idem notat; unde in 4. اقام بي عليكم stare me fecit super vos, id est, *præfecit*. Et in prima conj. قام stare est *imperium habere*.

C A P. XXX.

Verf. 27. *Locusta regem non habet*

ויצא הצין כלו.

MEntem meam de loco hoc obscuro, in Annot. ad *Jobum* aperire cœpi. Examinaui omnia, nec vero quicquam magis simile inveni. Docui scilicet ad *Jobi* cap. 40: 25. חץ sagittam, pro sorte sumi, ex more vetusto sortes sagittis distribuendi. Inde צין exponebam, *sortiri* hoc sensu: *Locusta regem non habet, exit tamen ad bellum, sortiens sibi quæque*. Hanc versionem videamus an ulterius confirmare & Eruditis commendare possimus. Locustas tanquam *exercitum* hostilem proponunt Orientales. Ita Deus eas vocat חילו הגורל
exer-

exercitum suum magnum Joel. 2 : 25. plane
 uti Arabes, ad quos hoc transiit. Referunt
 nempe in *احداث* seu *dictis Mahomedis*,
 hoc ejus effatum. *لا تقتلوا الجران فانها*
جند الله الاعظم *Ne occidatis locustas,*
sunt enim exercitus Dei Maximus, vel Ma-
ximi. Fabulantur etiam locustas inter pro-
 pheta manus cecidisse, quæ alis hæc in-
 scripta habebant. *نحن جند الله الاكبر*
Nos exercitus sumus Dei Maximi. Sic apud
Damirem de locustis. *يجمع كالعسكر*
congregantur ut exercitus. Hoc primum est.
יצ porro seu *exire* sæpe ponitur pro *exire*
ad-bellum : Psalm. 108 : 12. *למה תצא ארו*
לערו צאת המלאכים 2. Sam. 11 : 1.
 Num. 31 : 26, 27. *אנשי מלחמה יצאים לצנא*
 Idem apud Arabes in verbo *خرج* *exire*
 observatur, quod sæpe apud *Historicos* no-
 tat, *expeditionem suscipere, expedire, egre-*
di, uti alicubi absolute *Tacitus.* Nunc ad
 id in quo cardo rei vertitur veniamus.
יצח expono *sortiri*, a *ח* quod *sortem* no-
 tasse contendo. Sic *سهم* *sagitta* Arabice,
sortem etiam & *portionem* simul notat. In
 Pentateucho *Erpenii* pro *Hebr. חיק* *portio*
 Deut. 32 : 9. *Arabs* dedit *سهم* *sagittam.*
 Abul-

Abulphar. pag. 405. ملك اشترى من الغنيمة possessionem, quam paraverat parte sua ex spoliis. Pro parte sua in Arabico est sagitta sua. Hinc verbum سهم in 3. conj. est sorte contendere Alcor. 37: 14. in 4. اقرع apud Zjauharium est sortiri. Idem in Hebræo קח accidisse probavi ex Arabico حظ Heds hinc transsumto, quod pro sorte, portione usitatissimum est. حصه etiam seu קח portionem sonat, & verbum קח חס in 3. & 6. conjug. portiones partiri. Imo radix חס proprium fuit origine sua significare tanquam sorte ipsi contigit & propria facta fuit res, docere videtur Arabs MSS. penes me, qui Luc. 1: 9. ελαχε τῶ θυμιάσαι vertit حصه ان يتغر. Ergo in radice חס sortitionem agnovit, & per sortem addictionem. Sic verbum קח sortiri primario notare puto, qua significatione sumi potest Job. 40: 25. Inde secundo notat generaliter distribuere & dividere, tandem strictissime in duas partes distribuere. Ipsum etiam קח sortiri notat. Tribus tantum in locis verbum hoc sese offert. Jud. 5: 11. ubi commodissimum præ ceteris sensum præbere notationem

tionem hanc, suo ordine demonstravi.
Job. 21: 21. כי מה חפצו בביתו אחריו ומספר חדשיו חפצו.
 Solet hic vulgo חפצו *dimidiati sunt reddi*,
 uti etiam *Vulgat.* habet, ex coll. *Pf. 55: 24.* לא יחצו ימיהם. At dispar ratio est,
 & לא hinc exulat. Non convenit etiam,
 quia *vl. 13.* dixerat: *Ducunt in bonis dies suos,*
 & *in quiete ad sepulcrum descendunt.* Hic sibi ipse
 nunc respondet *Jobus*; ita quidem cum impiis
 agitur, verumtamen non eo beati sunt prædicandi.
 כי מה חפצו. *Quæ enim delectatio ejus de domo sua post mortem,*
numerum quamvis mensium suorum plene sortitus sit.
 Vel, *numerus licet mensium ipsi tanquam fors ejus plene concessus sit.*
 Aliter paulo seriem orationis & cum præced.
 connexionem aptant Belgæ, cum quibus faciam,
 dum modo, quod illi *refecti sint*, id est, *finiti* vertunt,
 significatione incertissima, mihi vertere liceat,
distributi sunt, tanquam fors. Nihil moror
 Virum Doctum, qui Æthiopum dialecto adjutus,
 hæc reddit; *Et numerus mensium parvus factus est.*
 Ita enim verbum in aliis locis sumi nequit;
 quin contextui parum id convenit; nullamque aptiorem præ
 ea, quam ego adstruo, tum ceteris, tum huic etiam loco,
 invenio. Ultimus est lo-

cus *Prov.* in quo versamur. Et huic *fortien-*
di notio mire convenit. Regum est &
 Imperatorum spolia bellica distribuere & in
 suos dividere. Vid. 1. *Sam.* 30: vs. 24, 25.
 &c. *Num.* 31: 26. Tu *Moses* חֲצִית הַמְּלִיכֹת
 Regum etiam est, exercitum in expedi-
 tiones educere. Hoc licet careant locu-
 stæ, exeunt & ad bellum egrediuntur, &
 לוֹ חֲצִית unaquæque spoliū distribuit, sibi que
 propriam sortem assignat. Alii reddebant.
 Unaquæque tamen excindit, folia scil. uti
Kimchius. Alii sagittarum instar se ejaculan-
 tur, ut *Cel. de Dieu*. Verum hæc ἀνα-
 κούραστα sunt. Regem non habent, & gramen
 depascuntur, vel & sagittarum instar se eja-
 culantur, quia hæc nihil ad Regem, aut
 quicquam cum Regis munere commune ha-
 bent. Si cum duobus reliquis locis id com-
 poni posset, non displiceret *Belgarum* ver-
 sio, quæ etiam *Hieronimi* est, qui vertit:
Egreditur universa per turmas suas. Hoc
 quippe ad Regem etiam pertinet, ut exer-
 citum in turmas dividat.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
CANTICUM.

C A P. I.

Verf. 7. *Indica mihi ubi pascas, & ubi gregem recubare facias, ut quid essem כעטיה ut operta, ad caulas sociorum tuorum.*

Multum laborant Interpretes in expositione vocis כעטיה. Quibusdam *velata* significat *meretricem*, quod meretrices velentur; quod probant ex Hist. *Thamaris* Gen. 38. At frustra sunt illi, quia meretricum est potius *revelari*. Esai. 47: 3. Ezech. 16: 36, 37. Nah. 3: 5.

Thamar autem se more meretricum non velavit, sed ne agnosceretur. R. *Salomon* עטיה כעטיה explicat ex Ezech. 24: 17. עטיה ער שפס quod est *lugens*, quia lugentes tegebant labrum superius ex loco citato. Alienum prorsus id dicit *Bochartus*: ipse autem eo inclinatur, ut pro עטיה *operta* legatur עטיה trajectis literis *vaga*, *oberrans*, *meretrix*. Syris enim & Chaldaeis טעיהו primo *vagam*, deinde *meretricem* notat. Ita *Chaldaus* Esai. 1: 21. pro ונהא habet טעיהו, & verbum טעה non solum *errare* est, sed & *scortari*. Syrus certe טעיהו hic vertere non dubitavit, & *Hieron.* ne *vagari incipiam*, manifesto ad rad. טעה respiciens. *Aquila* etiam ut *vaga* ῥεμβομένη vertit, & *Jonathan* מטלטל *divagans*. At quia constanter עטיה legunt Codices omnes, ægre hanc emendationem admitto. Ex Arabismo vocem explicatam dabo: *Operta* designat *deficientem*, *languidam*. Hoc textui nostro convenit. Quærit sponsa, ubi greges recubare faciat sponsus circa meridiem, scilicet ut frigus & umbram captent: nam in calidis istis regionibus, nisi greges horis meridianis ad aquas & umbram subducti devitent æstum, languescunt & deficiunt. Hinc Poëta:

Cogite

*Cogite oves pueri, si lac præceperit æstum,
Ut nuper, frustra pressabimus ubera palmis.*

Sponsa igitur hæc rogans palam ostendit, sese æstui meridiano expositam esse, uti etiam ex vs. 3. constat, ad umbrosum ideo recubitum perducere se postulat, ne ardenti amplius soli subjecta, evadat *كعسمة* ut operata, id est, ut dixi, languida & deficiens nimio æstu locutione Arabica. Verbum

عشي notat tegere, inde in pass. *عشي*

Gusjia, tectus, opertus fuit, exponitur deliquium animi passus est. Alcor. Sur. 33: 19.

تدور اعيينهم كالذي يغشي عليه
من الموت rotant oculi eorum, ut qui deliquium patiuntur ex morte. In Arabico est,

qui operti sunt. Ita & in 4. conj. *اغشي*

tectus fuit & defecit. Nomen *عشبة* animi deliquium apud Zjauhar. Apud Abulphar.

de quodam fustibus probe excepto dicitur: *ضرب حتي عشي عليه*

donec tectus fuerit, id est, defecerit. Idem in alio tegendi verbo *عشي* usu venit; inde

dicunt in passivo *Gumia*, & in 4. conj. *اغشي* Ogmia cum *علي*, tectus est, quum

animi deliquium dicunt. Nomen *عشي*

Gaman, animi deliquium patiens quasi *tectum* dicas, & مغشي عليه, ut & مغشي عليه participia a verbis غشي & غشي idem notant. Apud Hebræos hanc phrasin eodem sensu usitatissimam esse operæpretium fuerit ostendere. הגע tegere est: inde in *Pyhal* Ezech. 31: 15. *Arbores agri* הגעו ליהוה propter illum *tectæ sunt* (ita ad verbum) quod recte Lxx. ἐξελεύθησαν. secus Hieron. qui *concussæ sunt* vertebat: *Tectæ sunt*, id est, *defecerunt*. Frustra ergo est Gusselius quum scribit, *tegeri* signif. non convenire, quoties *deliquium* significatur, ideoque aliam signif. huic radici obtrudere contendit. Eodem modo הגעה *tegi* pro *deliquium pati* venit Amos 8: 13. & Jonæ 4: 8. pariter in הגע alio *tegeri* verbo idem observare est. Inde הגעו *tectos* Thren. 2: 19. optime Hieron. *qui defecerunt* explicat, & Lxx. ἐκλυομένους, ut & Jarchius *Espanez*. Sic vs. 11. הגע *cum tegetur*, id est, *deficeret* vertente Hieronymo. Sic Pl. 61: 3. & 107: 5. & Esai. 57: 16. הגעני *Spiritus a facie mea tegetur*, & *animæ* תומות *quas feci*. Aliter hic Veteres; nempe quum תומות non *animas*, sed πνοήν πάσαν & *flatus* verterent תומות etiam non de *Spiritu* hominis sed

sed *vento* fumendum putarunt, & $\eta\psi\gamma'$ egredietur ἐξελεύσεται exponunt: Quo jure non video, nisi ad Arabicum $\psi\epsilon$ *flectere, deflectere* recurramus. L. Cappell. hunc locum aliter ex Arabismo exposuit: Nam Spiritus, qui a me est, miseretur. Verbum $\psi\epsilon$ est propitium, benevolum esse. L. de Dieu alio adhuc modo: Spiritus ab ante me revertetur, etiam ex Arabica verbi significatione. An $\eta\psi\gamma'$ *deficere* exponi recte posset, dubitarunt Viri Doctissimi: sane recte sensu, quem dedi, vel quem defendo potius; aliorum enim ante me ea est interpretatio, etiam Belgarum, longe convenientissima. Ex his tandem concludamus $\eta\psi\gamma'$ in hoc loco, *opertam per deficientem* exponi licere ex puriori Hebraismo æque, atque ex Arabismo. Nescio an huc faciat quod in grege sint $\psi\epsilon\eta$ *teſta pecudes*, id est, *languidiores* Gen. 30: 42.

C A P. II.

Verf. 7. סמכוני באששות רפרוני כתפוחים
Suffulcite me lagenis, & sternite me,
vel mihi, malis.

VEL, *sternite circum me mala*, ut *Jarchius*. Apud *Ab. Esram* nonnulli
 סמכוני היציע תפוחים *stratum mihi ex malis* facite. הוא רחוק בעני. *At alienum hoc est*, ait *Ab. Esra*, qui ad Arabismum hic confugit, & aliter vertit: חוקני nemp *confortate me*, quo sensu רפר apud Arabes venire testatur. Arabice *ف*, est *fulcire*, *suffulcire*, idem quod סמך, cum quo hic conjungitur. Hæc sane significatio longe convenientior est loco huic, quam *sternendi* illa, quæ contortum exhibet sensum. Hinc Belgæ maluerunt: *Ondersteunt my*. Quid si רפר *sternere* esse negemus, omniaque hujus verbi rarius occurrentis exempla cum Arabica & loci hujus significatione componere possemus? majori equidem tum jure *fulciendi* notionem verbo רפר tribuam, quam *sternendi*. Videamus loca. Mox infra cap. 3 : 10. *Thalamum fecit sibi Salomo*. עמוריו עשה כסף רפרתו זהב
 In-

Interpretes. At recte orationis seriem attendenti non minus credo placebit, ut רפירה *fulcrum* exponamus: *Stylos ejus argenteos fecit, fulcra ejus aurea.* Ut apud Poëtam alicubi: *Lucent genialibus altis, Aurea fulcra toris.* Atque hic quidem locus adeo mihi non officit, ut contra in opinione mea hic non leviter confirmer. Arabice certe vox *افدة*, *fulcrum* denotat, & *وافد*, ejus plur. apud *Zjauhar*. exponitur, *fulcra*, quæ *tectum* simileve quid *sustinent*. Duo restant ex Jobo loca, nec alibi occurrit. Job. 17:13. רפתי יצועי. Hic unicus est locus, unde *sternendi* significat: elicuerint Interpretes. At quid vertere vetat *fulcivi lectulum*, vel *strata mea*, id est, *paravi*. Sane non durius id, quam quod *Juvenal. nobile fulcrum* posuit pro ipso lecto. Ultimus est locus subobscurior cap. 41:21. ירפר חרוץ עלי טיט. Agi volunt de cubili *Leviathanis*, cui ob cutis duritiem super lapides & rupes testarum instar & tribularum acutas, jacere perinde sit. Vertunt itaque: *Sternit* tanquam lectum *tribulas in luto*. At cum verbum in *Kal* non alias legatur, incertum est, an in prima conjug. vim habeat transitivam; & passive itaque sumi potest; *fulcitur* tanquam in lecto, *tribulis*

bulis, vel, quod malo, transitive: *Fulcit eum & sustinet* tanquam lectus *tribula in luto*: hac ratione ירפר חרוץ עם ירפר copulo. *Bochartus* alium sensum huic versic. attribuit, & aptius cum præcedentibus connectit. Frustra est gladium, fustem, tela omnia in hoc animal intentare: Nam pro eo nihil feries quam testarum eminentias, id est, squamas tam forma, quam duritie, testis similes. Hoc pacto ירפר חרוץ על טיט non verterem: *sternit tribulas in luto*, sed, *sustinet tribulas in luto*: Non jam animalis corpus in luto jacere putes, sed machinam quandam, quæ tribulas sustineat, quibus simile tergum *Leviathanis*, quosvis ictus reperiens. *Tribulam in luto* jacens *sustinet*, non tergum diceres: Si ירפר hic *sterneret* esset, inconvenientia quædam esset, nam *tribula* seu *sqama* in luto *stratæ*, gladiis & telorum ictibus non paterent; & tergum, quod hic intelligi *Boch.* contendit, in luto stratatum dici nequit, at in luto sustentum & suffultum, recte quidem.

כחגוי הסלע בסתר המדרגה. Verf. 14.

Vox חגוי, quam *foramina*, vel *fissuras* significare absque fundamento vulgo putant,

tant, proprie *loca refugii*, *asyla* denotat a verbo חָסַף *confugit*, quam signif. Arabes sub حَجَل conservarunt. Latius hæc ad Esai. 19. aperui, quæ consule. Hic moneo tantum חוּי & חוּר hoc pacto synonyma nunc reddita esse; hoc posterius enim *latibulum* etiam notat. מְרִיגָה radix est Arabicum مَرَج *gradatim ascendit*; unde مَرَجٌ *gradus*; & sic רִיגִין apud Chaldæos significare videtur præcipitium, & asperum montis cacumen, ad quod non nisi gradatim seu per gradus quasi ascendi potest. Ita in Ezech. etiam הָרִים & מְרִיגוֹת conjunguntur. Alibi non exstat. Mera proinde oscitantia est, quod in Lexicis quibusdam, vox etiam *gradum* vel *gradationem* notare doceatur. Falsum hoc est, sed etymologiam vocis & originem indicare voluerunt.

C A P. IV.

Verf. 1. *Ecce pulcra es* עֵינֶיךָ יוֹנִים
מִבְּעַד לְצִמְתָּךְ.

LXX. ὀφθαλμοὶ σου πεισεραὶ, ἐκτὸς τῆ
σιωπῆσεώς σου. Hieron. *oculi tui colum-
barum, absque eo quod intrinsecus latet.*
Hieron. in Comment. suo ad Esai. 47: 3.
hic

hic intelligit *verenda*, quæ Græcos *σιώπη-
σιν* expressisse vult, quod taceri debeant
præ verecundia. Hæc aliaque huc facien-
tia, & errorem *Hieron.* ostensum reperies
ad *Esai.* 47: 3. Hic moneo tantum *נחמ*
recte a nostris *cincinnos* expositum esse, nec
debere aliter, quod ostendo ex Arabum
radice *نح* *نح* quæ *plectere* denotat, *pe-*
cul. *capillos*, unde *نح* *نح* *capillos plexus* in
Zjauhar. Chaldæos & Arabes semper fere
Hebræorum *נ* in *ח* mutare, iis qui in his
linguis plane hospites non sunt, satis no-
tum est. Sequitur in hoc *vs. Capillitium*
tuum est ut gregis caprarum, *נחמ* *נחמ*
pro quo *Cap.* 6: 4. legitur *נחמ* *נחמ*
Laborant vehementer Interpretes in verbo
ambiguo & incerto *נחמ*, quod alibi *nuf-*
piam, quam in duobus his locis parallelis,
occurrit. *Lxx.* *נחמ* legisse videntur, nam
ἀπεκαλύφθησαν in priori, in posteriori lo-
co *ἀνεφάνησαν* dederunt; ubi etiam *Hier.*
quæ apparuerunt, ut in priori, *quæ ascen-*
dunt. *Rabbini Jarchius, Pomarius, Aquin-*
as, Kimchii pater & filius ex Chaldaico
נחמ ab *Onkeloso* pro *נחמ* *recalvaastro* posito,
נחמ notare volunt *depilantur, deglabrantur*:
sed quia incommodum videbant, *sponsæ*
crines

crines cum capris calvis & depilibus conferri, fingunt, capras non plane depilari, sed per montis arbuta & dumeta pilos ita digeri, ac si arte & industria pexi fuissent. An hoc est *deglabrari*? & quis dumis hanc virtutem attribuet? somnia: sapienter proinde *Ab. Esra: Alienum hoc est.* Plura contra hanc expositionem Rabbiorum vide in *Comment. Gussatii.* *Ab. Esra* autem: *Quæ apparent & videntur*, ad mentem τῶν LXX. exponit. Ex nostris alii, *quæ emicant*; alii, *quæ detondent* nempe dumeta; alii *quæ nitescunt*, quod *Celeb. Gussatio* arridet. At fundamentum velim, cur ita sentiat. Magnus *Bochartus* ex Arabismo ita vertebat: *Quæ ascendunt ex monte Gilead.* „ Arabice „ *جلس*, inquit, *sedere* non tantum, sed „ & *ascendere* significat. *Golius* ex *Zjauhar.* „ *جلس* *sedit*, & *vasit ascenditque*, & *venit* in elatiorem terræ partem. Et ibidem „ *جلس* *Gels* nomen est idem quod *جلس* „ *elatiores terra.* Et in *Giggejo* *جلس* *Gels* „ est *mons excelsus.* Quo eodem facit quod „ *Auroram* גלש Arabice vocari ait R. *Fona.* „ *Aurora* enim nihil quicquam est, quam „ *ascensus solis.* Præterea *Chaldæis* etiam „ *גלש* *voce palam inde deducta*, col- „ *lem*

„ *lem* & *eminentiam* sonat. Quin in para-
 „ phrasi locorum, in quibus versamur,
 „ Chaldæus palam ad hoc verbum allu-
 „ dens, per *capras Galeaditicas* שגלשו *fa-*
 „ *cobi filios* intelligit, qui collectis lapidi-
 „ bus עברו גלשושיתא בגלעד *Eminentiam* (acer-
 „ vum) *fecerunt in monte Gilead*. Accedit
 auctoritas quorundam ex Veteribus. Græ-
 ci Interpretes in *Complutensi* editione, &
Parisiensi Cant. 6: 4. οἱ ἀνέβησαν. Hieron.
 Cant. 4: 1. *quæ ascenderunt*. Syrus utrobî-
 que אין גארא דעוא דסלק מן טורא דגלעד *ut*
grex caprarum, qui ascendit ex monte Gilead.
 Perplacet hic, ut semper, sententia Bo-
 charti. Difficultas tamen est, quam & ipse
 sensit, *E monte non ascendi sed descendi*:
 unde Aponius in *Cant.* libr. sex. hærens:
De monte, inquit, descendere dicitur, & in
montem ascendere. Solvit quidem quodam-
 modo difficultatem ὁ πᾶν, at non omni-
 bus hæc satisfactura credo.

Interim non dubitabo ceteris hanc Bo-
 charti Interpretationem præhabere. Nes-
 cio tamen an non in censum etiam venire
 possit R. *Jonæ* expositio apud *Kimchium*;
 in *Libr. Rad.* verba sunt. ר' יונה פירשו השכימו
 לקוח מלשון ערב שקורין לשחר גולש
R. Jonæ vo-
cem exposuit, quæ mane surgunt, ex Ara-
bum

bim lingua, qui auroram vocant Goles. Arabicum est غلس quod Græco πρωτ̄ respondet Joh. 20: 1. Diluculum proprie notat, vel tenebras extremæ noctis. Verbum غلس tempore diluculi fecit quid. In secunda conj. peculiar. גלש גלס in Zjauhar. exponitur extrema nocte, sub auroram accessit ad aquam, potandi vel aquandi ergo: quod miror R. Jonam non addidisse, adeo pulcre hic convenit: Quæ primo diluculo aquatum eunt ex monte Gilead. Ita mox vs. sequenti, de iis comparationem instituit, quæ ascendunt ex lavacro. Obiter nota hallucinationem Bocharti, quum גלש Arabum, ad radicem جلس referebat, cum a غلس sit, ut vidimus. Neminem credo turbabit, quod verbum Arabicum non cum ج sed cum ع scribatur, nam non raro Hebræorum ג in Arab. ع permutatur. Ita pro גרה miscere bellum, Arabes habent غري, pro Hebr. גרי Arabes غرع notante Pocok. qui eundem in modum يغא transgredi, ab radice Hebr. גנא formatum volebat, quam extare putat Hab. 1: 5. גוים, quod Paulus cum Lxx. transfert καταφρονητὰς Act. 13: 41. Talia sunt quod in Pentat. Erpen.

جوي

عُوش ponatur pro عُوي *erravit*. عُوش
 pro عُوش *pectus*, عُوب pro عُوب. Sic
 عُادف & جادف idem sunt. عُادفة & نُبجة
remex. عُراف & جراف *mensuræ genus*, alia-
 que id genus plura.

מדרך נאווה. 3. Verf.

Omnes, quos vidi, Interpretes מדרך hic
sermonem vertunt. *λαλίαν* Lxx. *eloquium*
 Hieron. sic Rabbini. At recte mihi locum
 inspicienti *linguæ* potius significatio hic pla-
 cet. Externa enim membra & eorum de-
 cus hic prædicantur. *Oculi, dentes, labia,*
 מדרך, *tempora, collum, mammae &c.* an
 non *linguam* potius inter hæc recenseri, &
 per מדרך indicari dicemus, quam *sermonem*
 vel *eloquium*? ita puto. Alibi semper *de-*
sertum notat, unde exemplis defendi res
 nequit. *Kimchius* quidem refert patrem מדרך
 1 Sam. 4: 3. pariliter *sermonem* expli-
 casse, at in eo falsus est. מדרך ergo *lingua*
 fit, quasi *instrumentum* dicas *locutionis*, pla-
 ne ut *مقول* Arabibus est *lingua* a verbo
 قال *dixit*. Mem nomina format instru-
 mentorum. Sic מפתח *clavis* est, *instrumen-*
tum quo aperitur. מקבט *malleus*, *instrumen-*
tum

cum, quo pertunditur. מנקיות *scopula*, quo quid mundatur. נקצעה *instrumentum*, quo scinditur. Erpen. in Gramm. Arabica. Nomen instrumenti fit *Mem* præposito per *Kesra*. Confirmantur hæc quodammodo, quod Arabes aliquot nominibus ad hanc formam *linguam* insigniant. Ita, ut dixi, א *loqui* est مقول. A *propulsare lingua* מדון audit, quod ea injuriæ propulsentur. A *detrectare* דמיו itidem dicitur, quod calumniis multum inferviat. *سجل* etiam vocatur *سجل*, quod est *polite loqui*, unde proprie *eloquentem* sonat *linguam*.

C A P. V.

Verf. II. קוצותיו תלתלים שחרות
בעורב.

DUæ sunt voces obscuriores, קוצות & תלתלים. *Capillos* primam significare consentiunt Interpretes. *Comas* explicat Hieron. & Lxx. βουτύχας. Egregie. Non enim *capillos* in genere sonat, sed *antias*, uti ostendam. *Vau* primum non radicale, sed servile est & *Cholem* indicat, ut in קוצו aliisque. Radix est קצץ *præcidere*, specie-
T ciatim

ciatim ex usu etiam Arabum, *forfice comas*. قص الشعر. Inde مقص instrumentum, quo præciditur spec. مقراض *forficem* exponunt. Apud Hebræos קצץ eundem usum specialem obtinuisse probo ex Jer. 9: 25. & 25: 23. & 49: 43. ubi קצוצי פאה sunt qui *angulum crinium circumtonsum gerunt*, uti patet ex lege Levit. 19: 27. קצץ ergo hic *præcidere crines* est, uti apud Arabes قص. Specialissime قص est *antias præcidere & attondere*, unde קצץ مقص apud Meidanium declaratur, qui *antias attonsas* habet. קצה autem, seu قصة Kutsfa a Golio ex Zjauhari exponitur *capillus frontis, antiæ*: Et a Giggejo: *Comæ portio, quæ fronti imminet, aut ex anteriore capitis parte propendet*. קצה ad radicem קצץ esse referendam consentiunt Grammatici. Altera vox תלתלת *crispaturæ* vulgo, at absque fundamento exponitur; scil. id ad laudem faciebat capillorum. Ab. Esra *accumulatas, cumuli in modum* תל aggregatas intelligit *comas*. R. Salomon a rad. תלה pendules פנדולייש *pendulas* intelligit *comas*, quod fatius videtur. At Lxx. & Hieron. quid viderunt, quod ἐλάτας *Elatas palmarum* verterint? An huc facit quod תלתלת תלתלת sit *vasis* genus ex *spathis*

Spathis contextum in Lexico Camus? Si Arabes **سبلة** *spatham palmae esse monerent, forte significatio admitti posset. Magis enim id orationis seriei conveniet, si* **חלתים** *rem dicat, cui* **קוצות** *comparentur, quam ut tanquam epitheton sumatur, uti fieri solet. Inspice textum, & statim hoc animadvertes. An* **سبلة** *primo* *spatham* *notavit & dein* *vas ex* *spathis contextum?* *ut* **סני צנא** *palma ab Thalmudicis pro canistro ex palmis ponitur. דיקולא* *itidem pro canistro & דקל* *palma:* **سبلة** *etiam palma & storea ex palmulis. הוצא* *etiam in Thalmude proprie folium palmae notans, ut* **חوص** *pro calceis ex palma. Non insolens certe est, ut materia, & res ex ea confecta uno nomine appellentur. Nisi veteres praerussent, nihil hic ausus fuisssem.*

Verf. 14. *Manus ejus orbes aurei* **ממלאים** *inclusos habentes Topazios.* **מעיו עשת**
שן מעלפת ספירים *Viscera ejus*
sunt ornamentum elegans ex
ebore tectum sapphiris.

Alii visceribus ejus nitor est eboris tecti sapphiris. Sed alienum videtur hoc, ut ebur,
 T 2 *cujus*

cujus nitore & laevitati venter sponsi hic comparatur, *tectum* dicatur & *coopertum* sapphiris, nam hoc pacto albedo & nitor eboris conspici non posset. Hinc est, quod Lxx. verbum non expresserunt, sed in genere ἐπὶ λίθῳ σαπφείρῳ dederunt; Prescius Hieron. *distinctus sapphiris*. R. Salomo eadem de causa נשקתו *ornatus* hic exponebat. Videamus an aliquid extricare possimus: Arab. غلف ut Hebr. הִלַּח *tegere* significat, unde אֶגְלַף est ἀκρόβυστος. Plerumque autem non *tegere* plane, sed *aliquoties circumdare tegumento* denotat, ut adhuc quodammodo conspici res possit. Inde غلف *thecæ imponere, vaginae includere* est; & غلاف *vagina, ensis, cultri theca*: سيف اغلف *ensistectus*, id est, *vaginae inditus*, قوس اغلف *Arcus theca impositus*. Sic alia multa quæ *thecis* imposita, partim teguntur, partim detecta manent, & conspiciuntur הִלַּח dicuntur. Ad hunc modum, lapides *palæ inclusos* הִלַּח dictos esse existimo, ut adeo הִלַּח hic idem fere sit, quod præcedens נלו. Verto itaque: *Viscera ejus ornamentum elegans ex eborè, inclusos habens Sapphirus, cui tanquam in palis & thecis insiti sunt sapphi-*

sapphiri. Scilicet nitorem eboris splendor sapphirorum ei inclusorum magis illustrat.

Verf. 7. מה יפית ומה נעמת אהבה
בתענוגים.

Quam pulcra es & quam decora, charissima, in deliciis: Ita Vulgat. Lxx. ἐν τρυφῆς σκ. Alii, *in voluptatibus.* Quærunť Interpretes, quibusnam? Commodius actum putem, si תענוג ad corpus possit referri, hoc enim magis conveniat contextui, quia in corporis decore & venustate celebrando occupatus est sponsus. Arabice *عج* τρυφῆν speciatim de fœminis dicitur, quum gestu amatorio utuntur. Hinc apud Golium ex Zjauhari *עג* exponitur: *Gestu amatorio, ut limo intuitu, fastuosa gratia, superbiore incessu usa fuit fœmina.* *عج* & *عج* talis gestus amatorius: *عج* & *عج* gestibus amatoriiis venuste uti sciens fœmina. Amanťium inter sese deliciantium hic gestus est. Idem alio verbo *عج* vocant Arabes. Ita hoc verbum in Camus: *Limis aspexit, fastuoso fuit vultu, & ita gestibus sese blanditi sunt amantes.* Hoc ideo noto, quia *Arabs Erpenianus Deut. 28: 54, 56. עג* & *עג* per

per *אני* & *אני* interpretatus est. Ergo eandem ille, quam ego, vim in verbo *אני* agnovit. Inde nunc verterem: *Quam pulchra es quam decora, ἑπὼς, in gestibus tuis amatoriiis; quibus mihi amorem commonstras.* Locus est in Sacro Codice, qui aperte docet, verbum *אני* corporis *gestum* aliquem indicasse nonnunquam. Is exstat *Esai. 57: 4.* על מי תתענו על מי תרחיבו פה. תאריכו לשון. Evidenter apparet hic esse *gestu* aliquo corporis *ἐντροπῶν* & *insultare.* Differt quidem hoc ab signif. quam in loco Cantici voci attribuo; at quidni fieri id possit, ut tam *gestum illudentem* indicet quam *amatorium*? Eodem plane modo *אני* Gen. 26: 8. *Vidit Isacum אנה עם Rebecca uxore, gestum notat amorem commonstrantem.* At idem verbum Cap. Gen. 21: 9. ubi de Ismaele *אנה* mentio fit, contrarium denotat, & tum *verba* tum *gestus illusorios*, quibus Isaaco insultaverit Ismaël, indicat, uti monent Interpretes.

Verf. 10. אני לדודי ועלי תשוקתו

Veteres pariter ac Recentiores Interpretes, ac si sponsa sponsi hic in se amorem & desiderium prædicet: *Ego sum dilecto*

lecto meo, & ad me est desiderium ejus. Duplici ratione versio hæc labefactatur: Prima est, quod significatio partic. *by* minuitur & pro *la* positum capiatur, quod vitari debet. Altera est & præcipua ratio, quod תשוקה subjectionis in se notionem contineat, ut תשוקה in aliquem ferri idem fere sit, quod *subjectum esse*, uti clarissime constat ex Gen. 3: 16. & 4: 7. alibi enim non legitur. Videant jam Interpretes, an sponsæ hoc de sponso Christo affirmare conveniat, ut eum sibi subjectum dicat. Inverso sensu verto: *Ego sum dilecto meo, & super me est desiderium ejus*: τὸ ejus non active capias, sed passive, quo Hebræis nihil est frequentius: *super me est, mihi incumbit תשוקה ad eum ferri*; ut uxorem erga virum decet. Gen. 3: 16. *עלי super me est*, officium notat & debitum. Locutio huic nostræ plane simillima, & unde versio mea confirmatur, exstat Pf. 56: vs. 12. *עלי אלהים נרדף* idem usus in *עלי*; idem in affixo. Ita Arabes. *Beidavi* ad Sur. 3. *Esra* 10: *עלי נרדף לך אן עלי דזרא לך*: *עלינו לעשות*. Et notum est Cel. Interpretem ita cepisse τὸ *עליך* Psalm. 16: 2. Hic usus apud Arabes longe est frequentissimus. Ex infinitis pauca hæc produce-

re anihus est : Alcoran. Sur. 13: 40.

عليك البلاغ وعلينا الحسان

Super te, Mahomedum, est perferre nuncium; super me (Deus hic loquitur) rationem accipere. Sic Sur. 29: 17.

الرسول الا البلاغ المبين

Non est super Prophetam, nisi ut nuncium simpliciter & palam proferat. Hæc officii

sunt. Debiti non pauciora dantur exempla. Ita dicunt

عليه الف درهم *debet mihi mille nummos. Et*

عليه دين *Debitor est. Similia annotavit de Dieu ad Gen. 16: 5. ubi eadem notione by sumebat. At fallitur Vir Doctus, ut moneo ad istum locum.*

C A P. VIII.

Verf. 2. עֵסִים רַמְנִי.

LXX. & *Vulg.* affixi loco habent. ῥοῶν
μα. *Malorum granatorum meorum.*

*Chaldaus pro רַמְנִי per defectum טַס
□ accepit, quam sententiam Grammatici
vulgo amplectuntur. Adjectivum est רַמְנִי
ut רַמְנִי ceteraque. Arabice رَمَادِي. Ita*

sæpe

sæpe in Avicenna. شراب & رب مائي
 مائي aliaque id genus.

Vers. 5. מי זאת עלה מן המדבר
 מתרפקת על דודה.

*Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, de-
 liciis affluens, innixa super dilectum suum:*
 Versio est Hieronymi. Putabam aliquando
 cum L. de Dieu aliisque, *Innixa* Hebræo
 מתרפקת respondere, at nunc video, illud
deliciis affluens potius ex eo expressum,
 quamquam ex versione τῶν LXX. aliter ad-
 huc videri posset. Illi ita vertunt: Τίς αὐ-
 τη ἢ ἀναβαίνουσα λελευκανθισμένη, ἑπιστηρι-
 ζομένη ἐπὶ τῷ ἀδελφιδὸν αὐτῆς. Illud λελευ-
 κανθισμένη juxta ordinem verborum ex
 מן המדבר male lecto, expressum videtur.
 מה המי ברה Jer. 2 :
 23. ἐφ' ὕδατα למי. Ita ἑπιστηριζομένη מתרפקת
 esset. At incerta hic omnia. Ex Chaldaica
 autem hujus loci paraphrasi constat מתרפקת
 ab Hieron. *deliciis affluens* esse redditum,
 nam & illa מתפנקין, quod idem est, ha-
 bet. Kimchius eodem modo, in Rad. si-
 gnificatio verbi ex sensu est מתגעגעת *oblectans*
 se. An huc facit quod رفق Arabice sit

T 5

facile

facile vivere? Non putem. Ab. Esra & Jar-
 chius cum patre Kimchii מחברה associans se
 exponunt, מלשון הערב שקורין לחבר רפאק
 והחבורה רפאקה ex lingua Arabum, qui So-
 cium Riphak, & societatem Riphaka, ap-
 pellant. Revera ita est. رفق, verbum est,
 comes fuit: رفیق, socius, comes: رفقة, est
 comitatus & comitum turba, etiam confor-
 tium: مرافق, comes itineris. Ferri hoc po-
 test: sed credo non defuturos, quibus æque
 placeat hæc versio: Quæ ista est ascendens ex
 deserto, innixa cubito super dilectum suum.
 Belgarum ea est versio, eamque ceteris
 præferendam esse non hæsitanter assero. Sic
 vis præposit. על retinetur, quam si התרפק
 associare se vertas, nimium enervabis; ver-
 ba etiam associandi non cum על construi so-
 lent. Non male ita a Nostris versum esse,
 Arabismus comprobabit. Verbum رفق
 in 8. conj. ارتفق, quæ Hitpah. fere res-
 pondet, exponitur a Lexicographis: In-
 nixus fuit cubito. مرتفق, qui cubito innititur,
 مرفق cubitus, مرפק apud Chaldæum In-
 terpretem: مرفقة cubitale: مرفق cubi-
 tali innixus. Ab hac notione cubito inniten-
 di, Æthiopum in verbo רפק usus est de-
 ductus, accumbere, idem quod ἀνακλιθεσθαι
 Matt.

Matt. 8: quod L. de Dieu ad hujus loci illustrationem adducebat, cujus tamen verbi apud Æthiopes omnem efficaciam non expressit Vir Eruditus, cum simpliciter *inuiti* notare dicit: Est enim *cubito inuiti* accumbendo.

Ibid. vers. 5. שמה חבלתך אמך שמה
חבלה ילדתך.

Permale Vulgat. *Ibi corrupta est mater tua, ibi corrupta est genitrix tua.* Aliquanto propius vero *oi* Lxx. ἐνὶ ὠδίνῃσέ σε ἢ μήτηρ σε. ἐνὶ ὠδίνῃσέ σε ἢ τεκῶσα σε. Sic Sic Rabbinii etiam חבל hic exponunt לישן ילדה ex חבלי ילדה *dolores partus notante.* Inde nunc vulgo verti solet *parere, eniti.* Fateor ad hanc significationem nos ducere vocem חבלי, at loca duo, ubi tantummodo verbum חבל ad generationem refertur, attente inspicienti, non satis accurate posita mihi videtur. In hoc loco si חבל est *eniti* tria habebimus verba idem notantia. At magis urget Psalm. 7: 15. הנה יחבל און והרה עמל וילר שקר Hic Vulgat. & Lxx. *Ecce parturii iniquitatem, concepit dolorem, & peperit injustitiam.* Sic & Chaldaus: Expositionem hanc ordo non patitur.

tur. Vertere malo : *Ecce concepit vanitatem, gravidus est perversitate, & peperit mendacium.* Gradatio est elegantissima. Arabice **حبل** *concipere* notat. Ita Arabs MSS. Luc. c. 1 : 24. pro Græco **συνέλαβεν** dedit **حبلت** *Et post dies hos* **حبلت اليشبع** *συνέλαβεν* Ἐλισάβετ. Sic VI. 31. Ἰδὲ **συλληψη ἐν γαστρὶ.** **ها انتي تحبلين**. Iterum VI. 36. **συνειληφῆα** **حبلي** *Gravidam esse* præterea notat, prout **הרה** utrumque etiam. Ita pro **ἀρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα** Arabs habet ; **صوفت حبلي**. Inde **הנל** apud Jobum cap. 39 : 3. *foetum* exponi posse monui.

Verf. 14. **ברח רודי ודמה לך לצבי**
או לעפר האילים.

Fuge dilecte mi &c. Difficultatem parit Interpretibus votum hoc, a sponsa nullo, ut videtur, modo optandum, cujus in ore hoc potius conveniat, **ἔρχου κύριε**, ut in fine Apocalypseos. Chaldaeus ita **פאצפאצא** ערוק לך רחמי מרי עלמא מארעא הרג מסאנא ושרי שכינתך בשמי מרומא *Fuge tibi misericors mundi Rector ex terra hac contaminata, & Majestatem tuam in caelis altissimis colloca.*
Rab-

Rabbini: *Aufugiendum esse cum Ecclesia ex captivitate.* Ex nostris alii alias excogitant rationes, prout ipsis series orationis ferre videtur. Sunt qui simplicissime explicant: *propera; accelera ad me; at recessus fuga properatur non accessus.* Conjectura mea, cui tamen multum tribui nolim, hæc est. Arabice **برح** præter fugiendi significacionem, etiam apparere, in conspectum venire notat, præsertim in auspiciis, vox enim auspicalis est. *Damir apud Boch. Hieroz. oic. Lib. I. cap. 3.* **الطير اصله من الطير** **۱۵** **مر سانح وبارح وفعيد وناطح.** Vertit δ $\pi\acute{\alpha}\nu\theta$: Vox **طير** (id est, *augurium*) derivatur a voce **طير** (quæ est *avis*) prout & **Sanich** & **Barich**, & **Kaid** **كيد** **Natich**. Hæc quid sibi velint, nemo nisi Arabice Doctus intelliget unquam, nam nimis prope hæc expressit Vir Magnus. Vertendum est: *Vox augurium ab ave est derivata, estque augurium, cum transit ea & apparet, vel Sanich (id est, a parte sinistra) vel Barich (id est, a dextra) vel Kaid (a tergo) vel Natich (a fronte & obvia).* Est ergo **برح** **ברח** apparuit præsertim in auspiciis, citque fere apud Arabes mali ominis, quum auspicale animal a dextra apparet. Hanc signi-

significationem Hebræis cognitam fuisse, vero valde simile fit, ex voce בריח serpenti addita נחש בריח apud *Jobum* & *Esaiam*, quod equidem verterem: *Serpens infaustus*. Vid. not. meas ad *Job.* 26: 13. *Qui infausto apparet*. Semper enim mali ominis habiti sunt serpentes. At loco huic minime id convenit. Ita est; at verbum בריח sua vi non malum dicit, sed usu tantum; generalis enim vox est. Ita dicunt *برج*

برج الظبي *Apparuit occultum*: *Apparuit venatori dorcas*: בריח אלצני. Ita plane in textu nostro. Sic in Proverbio in bonam partem sumitur: *كبارح*

الاروي ac si caprea prodeat montana, de re rara & inexpectata. *Apparitionem* igitur notat tam bonam, quam malam & μέσος est. Hinc verti poterit: *Appare dilecte mi*, & assimilator *dorcadi* &c. Quod autem בריח infaustam sonet apparitionem, mihi nihil officit, nam eodem modo ominosum & auspiciatum aliquando in malum sumuntur, cum etiam bonum ea notare possint.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
E S A I A M.

C A P. I.

Verf. 22. סבאך מהול במים

Ccurrit vox femel tantum lecta מהול : Veteres pariter ac recentiores Interpretes *mixtum* interpretantur : *Vinum tuum aqua mixtum est.* Ita nempe *vinum* & *aqua* persuadebant טו מהול *mixturam* utriusque indicare. Non autem probatur, מהל proprie significare *miscere*. Kimchius quidem a patre edoctum se dicit, מהל Arabibus מעורב *mixtum* notare, verum Arabes Lexicographi nihil de Hac significat. monent. Hebræis מהל *circumcidere*,

dere, primario autem *secare*; forte מהל idem notat. Affine certe est. Ita pro מור Arabes قهر habent. اهل & اول feu ال idem significant. Alia ejus generis existant plurima. Quo autem certior sis, ita in מל & מהל accidisse, observa apud Thalmudicos מהל *circumcidere* notare, quod ex מל palam formatum est, & illud æque atque hoc *secandi* habere notionem comprobant.

Hinc proprie ita vertendum foret: *Vinum tuum aqua secatum est*, id est, *mixtum est* locutione Arabum. Sic in Zjauhario legitur قطع الشراب مزجة *Secuit vinum*, id est, *miscuit*. Sic cum قطع بالشراب dicunt *Secuit vinum aqua*: participium مقطعة absolute aqua dilutum vinum. Confer omnino quæ notavi ad Gen. 40: 11. Verum ne quid dissimulem, superest difficultas, quam observavit etiam Cel. Guffetius. Monet ille *vinum aqua mixtum esse*, in vitio non esse apud Orientales, qui vinum aqua mixtum plerumque solebant bibere. Atqui locus noster postulat, ut vitium & corruptio vini indicetur. Hinc ipsi מהל est pro מהל *infatuatum*. Conferebam aliquando rad. Arab. ههل pro quo & per metath.

ههل

جمل quæ contemptum, neglectum primario notasse videntur, quod argumentis quibusdam & exemplis a me observatis confirmare possem. Quia tamen de rad. جهل illud Arabes non tradunt, nihil affirmare ausim. Hoc pacto נ in נמים esset, ut in illo poëtæ:

يلدزه يكذاب اشر

Pro mendace & improbo ipsum traducit:

Sadius in Gulistan cap. 4. Ita alias etiam נ apud Hebræos venire ostendo.

C A P. III.

Verf. 26. ונקתה לארץ תשב.

LOcutio est, cui similis in Sacro Codice nulla alia occurrit. נקה *purum esse* prima fronte hic convenire non videtur; excidium enim & everfionem Urbis hic prædicit Propheta. *Vulg. ex sensu: Desolata in terra sedebit. Lxx. καὶ ἀλειφθήσῃ μόνῃ*, qui *Nikkattha* legerunt. Vulgo ad explicationem hujus loci adducunt Interpretes *Prov. 14: 4. & Amos 4: 6.* in primo loco legitur באין אלפים אבוס בר in polteriori נתתי לכם נקיון שנים. Neuter plene ad

V

rem

rem est; nam hic נקב est *expilare*, *deprædando vacuum & quasi purum efficere*. Locutio hæc est unice ex Arabismo illustranda, qui commoda & plane similia suppeditat exempla. Verbum **خلص** notat *purum, mundum esse*. Hinc dicunt **استخلص المدينة** *urbem depopulatus est, & deprædatus*: Proprie, *mundam reddidit*. Hist. Tamerl. p. 307. **وقصد الجواشي والاطراف لاستخلاص ممالكك والاكناف** *Terræ oras & plagas petebat, ut ditiones & imperia emundaret, id est, exspoliaret, & eorum opes sibi raperet*. Sic alias sæpe in eadem *Histor.* Idem in verbo **صفي**, quod etiam *purum esse* notat, observari potest. *Abulphar.* 234. **استصفي أموالهم**, *Divitias eorum ad se pertraxit*. Propius *Histor. Tamerl.* pag. 262. **ثم سلب عن القلعة غناها واقفورها واقواها عن سخايرها واقفورها واخلاها وقد استصفي منها** *Tunc castellum illud divitiis suis spoliavit, pauperatumque thesauris suis evacuavit & compilavit, & quidquid in eo erat (in Arab. est album cum flavo) emundavit: נקב plenissime exhaustit. Perfæ eodem*

eodem modo loquuntur. *Sadius in Gulistan.*

وزن بر کاروان زدند و پاکی ببرند

Prædones Caravanam invadunt, & cuncta diripiunt. In Persico est, *en sū namēn 't 'er*

rein / of schoonweg. Dicere etiam possemus: *Zp maakten 'er 't schoon.* At quo plura? En

illud ipsum loquendi genus cum verbo *نקה نقي* *Hist. Tamerl. pag. 162.* describit

auctor everfionem urbis *Sirwas* (*Sebaste* ea veterum est, *Sevastia* in *Tabula Peutinger.*)

quam ita tradit. *والان وقد حلت بها*

Hac plane nunc sede mutata est & everfa, incolisque huc illuc dispersis funditus

deleta jacet: hac ruina & depopulatione ob oculos posita sic pergit. *ولما استنقى*

تيمور شديوانس لجمها ونقيها

Cum ergo Tamerlanes Sevastiam ad carnem usque & medullam نקה expurgasset.

Dubium non est, quin hic sit verus loci nostri sensus: quod autem alii hinc

explicent *Jer. 30: 11. & 46: 28. نקה לא*

נקה quasi id sonet, *neutiquam ad purum putum exhauriam aut perdam*, rectene id fiat

an secus, nunc non disputo; *Chaldæus certe שיצאה לא אשיצוך*

perdendo non perdam te utrobique reddidit, & revera commodissimum illud videtur, quamquam & altera

versio defendi possit, quam Lxx. dederunt & *Vulg.* *Kimchius* in hunc etiam sensum exponebat Zach. 3: 3. כל הגנב נקה ubi Lxx. ἐνδίκηνθήσεται; unde nonnemo conjiciebat, eos נקה legisse. Frustra. Nam & *Chaldaus* Joel. 3: 21. אתפרע נקה *ulcisci* vertit. Porro *L. de Dieu* huc trahebat insigne illud *Justitiæ Divinæ* testimonium Exod. 34: 7. Cui quidem ego haec assentiri non possum. Tandem Commentatores quidam Judæi ita explicarunt locum obscurum satis Joël. 3: 21. ונקתי רמס לא נקתי ubi ultimum illud נקתי teste *R. Tanchum* a quibusdam sumitur significatione *الاستغصال* radicitus evertendi, hoc pacto: purgabo eorum sanguinem, non penitus excindam; supple eos. Obiter monendum est de loco hoc *Esaïæ*, verba illa לארץ השב non satis recte a quibusdam intelligi: sedere hic est dirutum collabi & solo æquari, quare recte Lxx. ἐδωφισθήσῃ. *Vulgat.* sedebis: Recte & Latine. *Statius* de incendio *Capitolii*.

— Nondum rogas ille Deorum
Sederat.

Hoc *Virgilio* considerare de *Ilio* everso.

— Visum considerare in ignes
Ilium

Tacit.

Tacit. Hist. Lib. 3. *Cum omnia sacra profanaque in igne considerent, solum Mephitis templum stetit.*

CAP. V.

Verf. 2. *Vinea erat dilecto meo pingui in colle*
ויעוקהו ויסקלהו.

Hieron. & *sepfit illam & lapides elegit ex illa: Lxx. και φερίγμων περιθρηνα και εξαερίωσα* in 1. non in 3. perf. De verbo עוק non nisi hic lecto atque obscuro proinde ita Kimch. in Lib. Rad. פ" חפר וכן ברברי רבותי" הלך בשרה ומצאו יושב ׀ ועוק תחת הותים *Verbum עוק fodere notat, atque ita occurrit in scriptis Rabbinorum. Menach. fol. 85. in agrum egressus invenit eum sedentem & עוק fodientem sub olivis. Addit etiam aliam Interpretationem, quæ cum Veterum mente congruit. גדר סביבותיו undique sepfit. Scil. עגול והרגום כטבעת שהוא עגול והרגום in rotundum instar annuli, qui Chaldæis עיקא appellatur. Eodem modo Rashi. סייגו וגדרו סביב מוקף כמו טבעת דמתרגמינן עיקא Sed solidum non videtur ac firmum satis fundamentum hoc, quo עוק cingere exponatur. Annulus enim signato-*

rius, qualis *אָרַב* *Chaldæis* est, melius aliunde quam a *cingendo* nomen traxerit. Ab. Esra igitur parum originationi isti tribuens signif. *sepiendi* ex Arabismo firmat. בלשון קרר טעמו כמו גדר ומשוכה. *Confecta* res esset, si satis verum hoc esset. At vereor impositum fuisse Ab. Esræ; diligenter enim mihi inquirenti illud constare non potuit. Solet etiam alias Arabismus falso ab Ab. Esr. in subsidium vocari, ut Joël. 2: 7. & alibi. Habet verbum *عزق* עזק Arabicum convenientissimam loco huic signif. *fodere* scil. peculiariter *fodere terram lapidosam*: unde *عزقة* in Golio exponitur: *Instrumentum quo terra aperitur, ubi aratro non est locus*; Nempe quum lapidosa est terra. Mirum in modum id huc congruit. ויעקרו ויסקלו. *fodit eam & elapidavit*. Ita Kimch. ex Rabinorum lingua locum hunc exposuisse vidimus. Hanc etiam tutissimam puto Interpretationem, licet aliter videri posset ex Matt. 21: 33. nisi frequentia in N. T. essent exempla, quæ Sacros Scriptores versionem \approx Lxx. retinere aliquando, pravam licet, evincant.

Verf. 7. ויקו למשפט והנה משפח לצדקה
והנה צעקה.

Hieron. *Exspectavi ut faceret iudicium, & ecce iniquitas, & justitiam, & ecce clamor.* Sic Lxx. ἐμεῖνα ἔ ποιήσω κελσιν, ἐποίησε ἡ ἀνομίαν. Qua ratione משפח hic iniquitatem reddant, nullam video, nisi quod ex sensu ita conjecerunt. *Aquila* teste *Hier.* dissipationem dederat. Rabbini *Ab. Esra* & *Kimchius* ex verbo משפח & משפח in *Lege*, pro abscessu aut suppuratione sumto, locum hunc explicant: *Exspectavit iudicium & ecce suppuratio*, vel, ut alii, *scabies*. Sensus valde incommodus & non apta satis oppositio. *R. Salom.* חטא על חטא peccati ad peccatum accumulatio; putabat nempe משפח esse accumulare. Alii *pertinacia, contumacia* absque ulla auctoritate. Ego illud משפח expono, *effusionem sanguinis*; quod eleganter & apposite תִּשַׁף משפט justitiæ opponitur. Arab. *سقا* notat *effundere*. Eam signif. in verbo משפח invenio *Job. 14: 19.* Et *Hab. 2: 15'* quod videtis. Speciatim notat hoc verbum quandoque *effundere sanguinem*, unde *سقا* tyrannus, homo cruentus. Hunc usum recipit locus hic, & commo-

dissimum efficit sensum; sanguinis enim innocui effusionem a Propheta designari sequens קָרַח condocet. Ceterum elegantissimam paronomasiam in quatuor hisce verbis observa, quod Hieronymus jam olim in Comment. suo adnotaverat.

Verf. 13. צָחָה צָמָה.

Aridus siti: Ita vulgo & recte. Illud tantum monere volo, cum forma צָחָה non recte a צָמָה, ad quod vulgo refertur, deduci queat, Arabiam nobis radicem צָחָה etiam exhibere, quo analogice referatur. Verbum ضَحِيّ *clarus fuit*, ut צָחָה, & de sole, *ussit*, præsertim *siti*, quomodo hic usu venit. Ex multis unus *Corani* locus sufficiat. Sur. 20: 117. *وَأَنَّكَ لَا تَظُنُّهَا فِيهَا وَلَا تَضْحِيّ* *Nec sities in ea* צָמָה, *nec solem patieris* צָחָה. Plurima alia in hanc rem sub radice ضَحِيّ habent Arabes, quæ ex Lexicis peti possunt. Habent & Arabes rad. צָחָה unde ضَحْ lumen solare, & ipse Sol, ut Æthiopes ab præc. rad. צָחָה. Verbum ضَحِيّ geminatum *manifesta, evidens fuit res*, quemadmodum Hebr. צָחָה sunt *explana- nata, clare expressa verba* Esai. 32:4. Ali-
bi

bi plura. Nunc unicum hoc. **חנה** solet exponi *arduus locus* in *petra*; ita *Kimch.* & omnes nostri. Vir in Arabicis impense doctus confert Arab. **صاح** quod probare non possum. Ego non dubitem **חנה** *petram* exponere, quod est a **חנה**, ut **صفاة** itidem *petra* a **صفي** ejusdem cum **חנה** notionis, *clarum esse*: *Petram* scil. intelligunt *lesem*, *duram* & *omni herba nudam*. Alcoran. Sur. 2. vf. 266. **مثله كمثل صفوان عليه تراب فاصابه وايل فتركه صلوا** *Est iste instar petrae levis, cui terra inspersa est, in quam quum imber deciderit, duram eam ac levem relinquit.* Vides quid sit **חנה** & **صفوان** *petra levis*. Ceterum unde hanc parabolam hauserit *Mohammed*, nihil est quod moneam.

C A P. VII.

Verf. 6. *Tendamus in Judam* **ונקיצנה**

Mire Lxx. καὶ συλλαβήσαντες αὐτοῖς. An legerunt **ונקיצנה**? nam Arab. **قص** est *confabulari*; an potius ad signif. Arab. verbi **قيض** respexerunt quæ non multum differt. Alcor. 43: 35.

ققيض له شيطاناهو له قريـم
Conciliabimus ipsi Satanam, eique socium ad-
jungemus. Sed ad rem. Vulg. ex signif. ver-
bi קק, quæ est evigilare, dedit; suscitemus
eam; sic alii. Rectius ex altera ejusdem
verbi, tædendi scil. signif. tædio afficiamus
eam. Hoc stylo Orientis est obsidione pre-
mere: Verbum ضجر Arab. est tædio affi-
ci & اگریض agritudo ex tædio, hoc sæpif-
sime in 3. conj. ubi transit: recipit vim,
obsidione premere notat. Hist. Tamerl. pag.
133. Cum Timur ad Multan pervenit, ei se
opposuit Sjarnik Chan فاقام بحاصرها
واقوع يضاجرها quare obsidione cinctam
tædio affecit. Et pag. 276. فاولع
بمحاصرتها والتزم بمضاجرتها
Vehementer eam obsidere & tædio afficere cu-
piebat, animoque fixum id erat. Et sic sæ-
pissime alibi ضاجر tædio afficere apud
Historicos est حاصر obsidere. Contra
ضجر, id est, tædio capi dicuntur,
qui obsidione cinguntur, in Abulphar. aliif-
que, quod ipsum in Hebr. קק observo in
hoc cap. nostro vs. 16. Derelinquetur terra,
אשר אתה קק מפני שני מלכיה. Quum hæcenus
fugerit Interpretes, affici eos tædio dici qui
obsi-

obsidione premuntur, omnes quos ego vidi
Vulg. Lxx. Rabb. Belgæ, ceteri ita verba
expresserunt: Derelinquetur terra, quam tu
aversaris, propter ejus duo reges. Propius
puto & magis Hebraice: Cujus a duo regi-
bus tu tadio afficeris. מפני cum קן compin-
gendum utique erat, ex creberrimo linguæ
usu. Divellunt hæc Interpretes, & תדא a קן regi putant: Cujus tædet, terræ scili-
cet. At קן semper cum ב constructur vel
cum מפני, adeoque באשר si stabit versio hæc,
vel מפני אשר scriptum oportuit.

C A P. VIII.

Verf. 21. נקשה ורעב

LXX. σκληρὸν λιμὸν non satis recte.
Hieron. Corruet & esuriet. Cûr נקשה
corruet vertat non video. An ad קש
illidere respexit? Hæsitant Interpretes quid
proprie illud נקשה hic indicet. Quidam
gravatum exponunt, seu indignabundum.
Alii dure habitum: partim induratum: Alii
aliter. Ego ex Arabum stylo monstravi du-
ros appellari famelicos; ad Jobum scilic.
cap. 5: 22. ubi legitur בכפן גלמוד. Vocem
גלמוד proprie durum sonare docui ad Job. 3: 7.
 In

In *Abulphar.* مكدي *durus*, pro mendico, famelico sumitur pag. 299. Sic in illo

مكدي الغدي في عيشه وهو عالم

Durus est homo in vita sua, licet sapiens sit.

Durus est, id est, famelicus est, fame premitur; quod liquet ex consequentibus.

Nam, additur, si ex sapientia victus concederetur, fame perirent bruta. Ita alicubi in Adag. Goli legisse me memini.

C A P. IX.

Verf. 5. aliis 4. בי כל סאון סאון ברעש

LOcus est perobscurus & densissimis offusus tenebris. Connexio cum prioribus repetenda videtur, ut inde lux aliqua affulgeat. Vf. 3. de quo non una interpretum mens est, ita Belgarum vestigiis insistens verto: *Auxisti gentem hanc; nunc suppleo אשר* quo nihil familiarius in Hebraismo: *Cujus non magnum effeceras gaudium; agit de initiis N. T. & regni Christi* cujus licet subditos quotidie augebat Deus, gaudio tamen eos non perfundi sinebat, ærumnis scil. & persecutionibus *Judaorum* pressos & fractos: ἐπαινοῦθωσδ autem

tem usus quasi, & se ipsum corrigens propheta mox subjungit: *Imo latantur לפניך coram te*, hominibus licet miseri ac ærumnosi videantur, Divino tamen gaudio plena eorum corda sunt, quo perpeffionibus gloriandum ducant; & *quidem lætitia*, qualis in messe illabi, aut in opimis spoliis captis, hominum animis solet. Hæ meæ in vs. hunc conjecturæ sunt, cujus sensus non facilis adeo & illustris: Sequitur vs. 4. ubi causa spiritualis hujus lætitiæ redditur: *Nam jugum* (cærimoniarum, an Diaboli, nunc non inquirō, neque etiam ad rem nostram) *quod erat onusta, & virgam exactoris ejus tu confregisti, sicut die Midianis.* Jam sequitur: כִּי כָל סַאֵן סַאֵן בָּרַעַשׁ additur etiam mox וּשְׂמֵלָה מִגּוֹלְלָה בְּרִמִּים. *Incipita* solent verti: *Quia omnis conflietus configentis cum strepitu, & vestimentum cædibus inquinatum.* סַאֵן verbum est, quod alibi non reperitur, unde vera ejus notio perobscura. At cur *confligere* reddunt? Ratio in promptu est, quod de רַעַשׁ tumultu bellico, & vestibus sanguine tinctis, *conflietus* effectis, in seq. dicatur. Alii eodem fundamento *tumultuari* exponunt ex voce רַעַשׁ. Alii *strepere, vociferari* non alio etiam fundamento. Ingenue id fatetur *Kimchius*. עֲנִינוּ לְפִי

לפי מקומו צער וצרה. *Significatio verbi ex sensu eruenda est, vel dolor, vel clamor.* Ratio certe nihili, quæque gravissimorum sæpe errorum causa est, quod cum alias sæpe tum hoc ipso in loco vel ex Lxx. patet Interpretibus, qui quum idem jus sumfissent, vocem ignotam שן ex aliqua sequentium exponendi, σολῶ *stolam* interpretati sunt ex seq. שמלה *vestis*, manifesto lapsu. Aliam nomine patris versionem citat *Kimchius*, ubi שן pro *calceo* sumitur, ex Chald. שן & *Thalm.* כסאני *calcei*, quæ vocabula in *Syria* etiam & *Æthiopia* nota sunt, quæ conjectura assensum non meretur. *L. Capell.* ex Arabismo aliquid tentat: *Arabice*, inquit ille, شان *significat καταίχθυνειν ignominia afficere, quæ significatio non aliena est hoc loco.* Quam vellem id ostendisse Virum Doctum, mihi quidem certe alienior esse videtur. Deinde شان non respondet Hebr. שן quia *Aleph* medium in verbo Arabico non radicale est, sed loco *Jod* positum, شين enim est. Et ego ex Arabismo tentabo, non feliciori forte successu. Hebræo שן respondet Arabum شان *Aliph* med. radicali, & cum ش, ut enim Ara-

Arabes Hebr. ω in س , sic contra D in ش mutare solent. Id verbi patentis admodum & diffusæ est significationis; Latine uno verbo exprimere non licet, ideoque verbis aliquot (erit enim notius pluribus notatum vocabulis idem fere declarantibus) vim ejus oculis subjiciam. Comprehendit ergo Latinorum, *facere, agere, intendere, sibi proponere, curare, velle, expetere*. Sed meliores, quam ipsos Arabes, magistros non facile inveneris, ideoque ex eorum libris exempla quædam, quæ hujus verbi naturam & usum exhibeant, depromam. *Conditionem sæpe, & statum dicit vox* شان seu شان . Abulph. Hist. Dyn. pag. 556.

$\text{كـنـ يـومـ هـوـ فـيـ شـان}$

Unicuique dici suus est شان singularis eventus, status, conditio. Iterum pag. 229.

$\text{ملكة جليلة عظيمة الشان}$

Regina illustris, magnæ conditionis, i. e. dignitatis. Ambiguum ejus usum, ut tam malum dicat quam bonum, ex hoc exemplo cernere est. *Histor. Tamerl.* pag. 214.

$\text{وصار لكل منهم يومين شان يغنية}$

Evenitque tunc temporis unicuique شان status, quo contentum esse oportuit. Latine ut po-

tui

tui expressi; obscuriora enim sunt verba nec eorum omnem vim Latine facile exprimas. Locus est ex *Corano* desumptus Sur. 80: 37. ubi eadem verba leguntur; quorum veram significationis efficaciam ex seq. plenius percipies: *وجوه يومين مسفرة* *Nitentes tunc videas facies*: id unum est *سفر*, sed & *وجوه يومين عليها غبرة* & *facies videas pulvere atras impiorum* scil. & damnandorum. Hoc alterum est *سفر*. Hæc loco nostro si applices talis foret sensus: *Omnes quo tandem statu essent, quidve demum agerent, tumultu bellico, id enim *سفر* est, vel terrore Divino, ut in die Midianis, subito injecto perterritos esse & fractos.* Illud tamen heic desidero, quod *سفر* hoc pacto passivum esset, sicut etiam est, in exemplis Arabicis, cum actionem hic locus postulet & quidem intentiorem, repetitione ejusdem verbi *سفر سفر* significatam. Activum ergo usum verbi *شان* examinabimus; ubi primo monendum (nam & hoc aliquid facere videtur) ut in loco nostro nomen cum verbo suo copulatum est, sic Arabes nunquam fere verbo *شان* uti, nisi nomen ejusdem radicis conjunctum sit. Ita dicunt *شان شان* seu *شان شان*

וַיָּבֹאוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת-קוֹלָם וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת-קוֹלָם וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת-קוֹלָם
 quod ab Arabibus declaratur per
 قصد قصد ad scopum suum perrexit; ea,
 que intenderat, perficere studuit; rem suam
 curavit; ut hoc quoque pluribus verbis in-
 signe faciamus: sed usum Arabum iterum
 videre præstabit. Activa ergo significatio-
 ne פָּעוּלָא sumitur in *Alcorano*, ubi insignem
 habet usum, ex quo multa percipies. Sur.

est 10: vl. 62. وما تكون في شأن
 ولا تعملوا من قران ولا تعملون
 من عمل Non estis in פָּעוּלָא actione (ita nunc
 vertam) aliqua, nec Coranum legitis, ullum-
 ve aliud opus peragitis, quin vobis adsumus
 testes. Omne ergo opus, negotium, actio,
 quodcunque tandem & cujusmodi agatur, id
 omne פָּעוּלָא dici potest. Sur. 24 : 62.

وانا يهتمان توكى لبعضى شانهم
 Et quum veniam rogabunt te ad quadam
 negotia sua. Abulphar. Hist. Dyn. p. 216.

Chalipha Almanfor ex principibus quen-
 dam fraude interfecturus, quatuor satelliti-
 bus post siparium se abdere jussis, hæc
 mandat: ان ادا صفقتى بيدي فشا تكم

Cum ego manus meas complofero וּמְלוּכָא tum
 agite, quod vobis agendum est. Hist. Tam.
 pag. 15, exstat versiculus hoc exemplo.

لا تحقرن شان العدو وكيد
ولربما صرع الاسود الثعلب

*Ne inimici actionem ullam, & fraudem
parvi aestimes;*

Nam aliquando & vulpes leones prostravit.

Vides ex luculentis hisce exemplis, quam longe lateque sese usus & significatio radicis און extendat, ac ei tribui omnes hominum actiones, eamque tanquam nomen generale, omnia humanæ vitæ negotia, tum interna animi, cogitationes & intentiones, tum corporis externa, cujusce tandem sint generis, complecti; ut adeo ea omnia quæ Interpretes excogitaverant, *clamores, tumultus*, ceteraque hic contineantur: כי כל און און ברעש *Quia omne negotium, omnis actio, aliquid agentis in tumultu fiebat bellico, omnia strepitu, confusione, turbulento concursu agebantur, qualis in die cladis esse solet, quum Vestes sanguine tinctæ sunt, & in eo volvuntur.* Perinde autem est, an ad cladem Midianitarum, eorumque confusionem hæc referas cum Belgis, an ad hostes regnum N. T. oppugnantes, qui cæde, sævitia, carnificina in fideles grassabantur: idem enim semper manet sensus verborum. Non possum hic non addere novam Clar.

Gusse-

Gussetii conjecturam, qui radicem מן ex voce סא Sea, mensuræ aridorum in Scriptura notissimo nomine, explicavit; unde conjicit מן potuisse significare *mensurare*, & מן idem cum סא *mensuram*, quod illustrat aliquanto ex eo, quod ה quiescente prædita verba † *Nun* quandoque affiscant: ut in צפה & צפן in צעה & צע, quibus addo in Arabia idem fieri, ut in قسي (illud *Jod* est loco *He*, est enim Hebr. קסה) & شجى & شجى in قس in aliisque. Itaque vertit: *Cum omnis mensuratio mensurantis in tumultu erat bellico*. Atque hoc amplius confirmat ex *Historia Sacra*, refertque ad imperii *Midianitici* tempus, quum *Israëli* servitute presso propter *Midianitarum* incursiones & depeculationes fructus colligendi spatium non concedebatur, unde tumultuarie & continuo cum metu hostium messem fructusque ex agris surripere quasi cogebantur; & hoc sensu מן מן *mensurationem mensurantis* צעה in tumultu fieri dici. Peracute dicta videntur. Sunt tamen quæ ad hæc habeam repouenda: primo illud מן מן *Spir. S.* die prælii *Midianitici* (siquidem ad illa tempora verba hæc referri placuit *Gussetio*) fac-

tum dicit; ים מרין enim est *prælium Midianiticum*, nam *dies* dicitur *gentis*, qui ejus clade & strage insignis est. Vid. notas meas ad Jobum. Proxime etiam subjungitur, & *vestis sanguini involuta*, quod prælii est. Atqui ad quam Historiam respici putat Vir Doctus, *Gideonis* scil. fruges ex agro furtim colligentis Jud. 6: 11. ea prælium hoc antecedit. Illud etiam incommodum videtur, ut frugum collectio ex agro *mensuratio* vocetur, & quidem *Sea*, mensuræ non capacis & perexiguæ. Tandem quid de Cl. *Guff.* conjectura fiet, si verba ea non ad *Midian* referas, sed ad Judæos Christum impugnantes, quæ sententia gravissimos habet auctores. Illud conjectura mea commodi, præ *Guffetii*, habere videtur, quod sive huc sive illuc referas, utrobique conveniat. Fere oblitus eram Interpretem *Chaldæum* eodem fere modo, quo ego feci, locum exposuisse: מתנהון ומסנהון ברשע *Omnis eorum negotiatio*, commercium omne, quodcunque & quocunque loco agerent, ברשע *in tumultu* fiebat, ita enim legendum puto pro ברשע. Hoc modo verba ad fideles afflictos referri possent, quasi eorum omnis סאון *intentio*, *propositum*, *actio*, *negotium*, *in tumultu* fierent, & *perpetua hostium*

stium persecutione. Malo tamen ego ad ipsos referre hostes; quicquid illi agebant, quicquid intendebant, machinabantur, aut moliebantur (nam כאן כאון Arabice est قصد قصد intendere, machinari etiam) quicquid, inquam, sibi proponebant, tumultus id erat & persecutiones in Ecclesiam suscitare, vestesque sanctorum sanguini intingere.

CAP. XI.

Verf. 13. *Et auferetur קנאת invidentia Ephraimi; וצררי יהודה יכרתו.*

OMnes fere Interpretes exponunt: *Et hostes, oppugnatores Judæ excidentur.* Ego ex ultimis hujus vs. verbis אפרים יצר אפרים יהודה לא יצר אפרים puto rectius vertendum esse sensu activo, *tforere ex Judæ.* Ut Hof. 13: 2. אביני אדם & Esai. 29: 19. מוצריקי Dan. II: 33. מוצריקי *Sapientes e populo.* Et sic locus controversus Dan. 12: 3. הרבים: *Qui juste agunt ex multis.* Aliud adhuc de loco hoc monendum habeo, Interpretes דא צורי & sequens יצר *oppugnatores & oppugnabit* solent reddere. Non rejicio id; attamen alia heic loci horum verborum videtur

detur vis; scil. eadem fere quæ est verbi קנא *invidere*, *zelotypum esse*. Hanc signif. habet Arabismus, ضار & in 3. ضار. Hinc *Zelotypia*. Verbo itaque totum locum: *Et cessabit Ephraimi Zelotypia, & invidi ex Juda delebuntur. Ephraim in Judam Zelotypus non erit, Juda etiam Ephraimo non invidebit.* In Hebraismo hunc usum admisisse radicem צור liquet ex 1 Sam. 1 : 6. ubi vide notas meas.

C A P. XIV.

Verf. 4. אֵין שֶׁבֶת נֹגֵשׁ שֶׁבֶתָה מִדְּהַבָּה

Difficultatem parit vox מדהבה, quæ alias in Hebraismo non occurrit. Recentiores fere Interpretes Judæi & Christiani Chaldaicam faciunt vocem & a זהב *auro*, quod Chaldæi דהב efferunt, derivant; *auratam* vertunt alii, id est, *opulentam*, alii *auri exactricem*. Kimch. *Madheba est ex Chald. Dabba aurum, est adjectivum Babelis שהיתה לוקחת מס הזהב מכל הארצות quæ tributum auri imperabat cunctis gentibus.* Ab. Esra parili modo: *Madheba est ex Chaldaico, & sic in Kedarena (Arabica) lingua; והב מס והטעם זהב מס intelligit autem aurum tributarium.*

rarum. Ab. Ef. in mente habuit Arabum
 ذهب. Vulgat. eodem pacto : *Quomodo
 cessavit exactor, quiescit tributum.* Sed du-
 rum videtur hoc מרהנה tributum exponere,
 & verbum רהב aurum tributarium imperare;
 quin & רהב tanquam verbum a Chald. usi-
 tatum non reperimus: Arabice vero ذهب
 est *inaurare* in 2. & 4. conj. unde מרהנה ef-
 fet *inaurans* (transit. est & in Hiphil) quod
 non convenit. Quod si Chaldæis רהב olim
 fuisset *tributum imponere*, stulte egisset pa-
 raphrastes Chaldæus, quod signif. illa con-
 venientissima & sibi notissima relicta verte-
 rit חייב חוקי vis impii. Lxx. etiam id igno-
 rarunt; quibus Madheba est Μαθηβάδης
 quos pro more secutus Arabs الحريص
 dedit, & Syrus מחפטנא *instigator*, nempe ob
 præcedens נגש. In re dubia hæc tento. Ara-
 bice ذهب seu רהב est *abigere, auferre*. Hist.
 Tam. ذهب منهم الراس *abactus est ab iis
 princeps*; de militibus etiam prædam agen-
 tibus יזהבון ירהבו dicitur non uno in
 loco. Similis est usus pag. 120. ubi de in-
 colis Dest. *Tunc frequentibus istis præliis de-
 bilitati, extenuari cœperunt & dispergi huc illuc*

وقد كان جلهم ذهب مع تيمور

Quin antea jam maxima eorum opes a Tamerlane erant abactæ. Verbum ذهب etiam aliquando perire notat. Abulphar. 367. ذهب المال والدواب والازوان facultas, jumenta & commeatus perierunt. In 4. ذهب seu הרהיב exitio dare Alcor. Sur. 35: 17. ان يشا ينهبكم ويات بخلف جديده ubi voluerit perdet vos, & novas producet creaturas. Sic Sur. 4: 132. ubi eadem fere & sic sæpe alibi. Hinc מרהבה potest esse exitio dans & perdens gentes, vel, quod præhabeo, agens spolia nempe gentium; quod cum præced. נגש exactore commode copulatur.

Vers. 7. פצחו רנה

Locutio Esaiæ familiaris quæ etiam cap. 44 & 54. exstat. De verbi פצה vera notione dubitant docti. Vulgo *personare*, *sonum edere* dicitur esse, vel etiam, quod Bocharto placet aliisque, *exultare*, quia Syris id est פצה. Non recte res instituitur. פצה Hebraice *frangere* notavit unice; Mich. 3: 3. *Ossa eorum פצחו diffregerunt.* Quid hic Syrorum significatio? duplicem ergo statuere coguntur signif. ita Kimch. primo הרמה קול *vocis ela-*

elationem radici huic tribuit, deinde שבר
confractioem. Ego sub una hæc notione
 comprehendo. *Frangere* ut dixi primo no-
 tat, quod clarum est ex Mich. ubi Lxx.
 σουθλαξεν & Vulg. *confringere* dederunt. Sic
 Arab. فضح *frangere, rumpere*. Quin &
 signif. quas sub radicibus فضح & فصح
 habent Arabes a primaria *frangendi* deflexæ
 sunt. Ut quum de aurora illucescente di-
 cunt فصح & فصح phatzaha, *fregit* pro-
 prie id notat; nam ita loquuntur صدع
fidit فرق *fregit* شق *rupit* aurora: Et
 Hebræi eodem modo Esai. 58: 8. فصح
 etiam *probro afficere* notat, & *vitiare* fæmi-
 nam in Hist. Sarac. p. 99. itidem a prima-
 ria *rumpendi* notione. His efficitur פצה He-
 bræis & Arabibus unice esse *frangere*. Nec
 aliam significationem postulat phrasis no-
 stra רנה פצה quod eo modo dixerunt He-
 bræi, quo Latini *erumpere gaudium*. Terent.
 Eun. Act. 3. sc. 5. *jamne erumpere hoc licet*
mibi gaudium. *Frangere* seu *erumpere sermo-*
nes locutione Arabum est, palam & cum
 clamore aliquo aut fragore pronuntiare:
 רנה פצה *erumpere jubilationem*, elata voce
 exclamare. *Oratores Arabibus* פצהם audiunt

330 ANIMADVERS. PHILOL.
 فصحاء, & orationem pronuntiare est פצה
 Verbum شق est *fidit, fregit &*
gemin. شقق diffregit: inde est شققش
 الكلام elata voce pronuntiavit orationem
 شققشني dominus fractionis a Golio ex-
 ponitur altisonus & concitatus orator. Sic &
 كلام صاع In Hist. Tamerl. elata ora-
 tio a صاع rumpere, quod inter alia est pa-
 lam pronuntiare Coran. 15 : 94. اصع بما
 Erumpe quæ jussus es. Apud Roma-
 nos *subsellia frangere* dicebantur Rhetores
 aut Poëtæ, sed ejus locutionis alia videtur
 esse ratio, quam permultis exemplis illu-
 stratam reperies a summo Grævio in Lect.
 Hesiod. At plane simile est *rumpere voces,*
 & *rumpere questus* apud Virgilium. Porro
 שבר fractio cum צקה jungitur Zeph. 1 : 10.
 & pro clamore ponitur. Hinc patet quo-
 modo פצה in hac phrasi nihil aliud sit quam
rumpere. Sic Nonnus dixit ῥήξατο Φωνῶν.
 Et Apost. Gal. 4. ῥήξον καὶ βόησον ex Lxx.
 Esai. 54. ubi in Hebr. est פצחו רנה Psalm.
 98 : 3. פצחו ורנו per Hendiadyfin est *erum-*
pite & jubilate pro *erumpite in júbila.* Ipsum
 etiam Syrorum פצה *exultare* a prima *rum-*
pendi notione derivatum esse Syrus Inter-
 pres

pres ostendit Gal. 4. ubi pro ῥήξον ipse habet אֶתְפָּצֵחַ. Ceterum עָצַב *erumpere* ab Hebræis non nisi in lætis rebus invenimus, quare & Syris עָצַבְתָּהּ simpl. est ἰλαρότης Rom. 12. At Romanis ad alia etiam transferitur. *Erumpere Stomachum* Cic. ad Att. lib. 16. ep. 3. & Græcis ῥήγνυμι de quavis prolatione.

CAP. XIX.

Verf. 17. וְהָיְתָה אֲדָמַת יְהוּדָה לְמַצְרַיִם
לְחֵנֶה.

Vulgata exprimit: *Et erit terra Juda Ægypto in pavorem.* Eodem modo Lxx. illud לחנה, de quo inquiremus, εἰς φόβητρον. Sic Syrus & Arabs, quorum hic لخشوة *in terrorem*, ille לסודרא, quod idem est, habet, & quem majoris facio, Chaldæus לרחלא quod eodem etiam recidit. Veteres hic mire conspirantes, non relinquunt Recentiores Interpretes, qui consona voce חגא *pavorem, trepidationem* sonare pronunciant, & sine ulla quidem ad dubitatione, ut adeo in temeritatis invidiam incurrere posset, qui notionem tam in vulgus pervulgatam sollicitare vellet.

Præ-

Præjudicata tamen absque opinione sequentia examinentur argumenta. Primum vox hæc, quam alibi frustra quæras, solet ad rad. גנ analogia repugnante referri; quod equidem mirari satis non possum; nam cum ea radix *effusam lætitiã* sub se contineat, *festum enim agere, tripudiando, exultando signa gaudii mittere* ubique denotat, qua via, quave ratione גנ , si a גנ sit, *pavorem ac trepidationem* dicere possit, equidem nullus video. Forte huc trahet quispiam Ps. 107: 27. ubi de maris irati procellarumque vi jactatis dicitur יחמו וינעו כשברו ubi *pavoris* significatio non male conveniret. Errat, qui judicat, ad acerbis periclitantium cogitationes hæc referenda esse; nihil minus: ebrii enim *pavidi* esse non solent; sed eleganter vacillatio instar mero titubantium & huc illuc motitatio innuitur; unde recte Nostri: *Sp danssen en waggelen &c. Tripudiant & titubant instar vinolenti.* Alterum, quo recepta significatio damnari potest, argumentum est, formam vocis גנ originationem communem a גנ refugere, quippe quæ *ἀναλόγως* procedere nequit. Cui tertium subjungi potest, unde origo simul hallucinationis aperietur. Latet ea in verbis proxime sequentibus. $\text{כל אשר יזכיר אתה אלין}$

אֵלָיו יִפְחַד. *Quæ Vulgat. Omnis qui illius fuerit recordatus, pavebit.* Melius aliquanto LXX. Πᾶς ὃς ἀν' ὀνομασίῃ αὐτοῦ αὐτοῖς φόβηθήσονται. Viden' cur חָנָה φόβητρον & *pavorem* dicere putarint; hoc nimirum illud פָּחַד *trepidare* effecit. Non firmum tamen fati erat fundamentum hoc, quo ad significationem *pavoris* in חָנָה conclusio fieret; etenim non semper verbum פָּחַד *pavorem* illum mentem loco moventem exprimit, sed ad *festinationem* sæpe & *accelerationem* pertinet, non secus ac Latinorum *trepidare*. Poëta Lib. 9. *Æneid.*

Ne trepidate meas Teucris defendere naves:
id est, *ne festinetis* auctore *Servio*. Sic *Horat.* *Scoliaft.* ad Lib. 3. Od. 27. *Trepidat,* id est, *properet, festinet.* *Via.* etiam *Non. Marcell.* in voce. Res Eruditis satis nota. Eodem modo Hebræis פָּחַד non parum sæpe simpliciter *festinare* notat. Hof. 3 : 5. וּפְחָדוּ אֶל יְהוָה *Et trepidabunt ad Jehovam,* i. e. *festinabunt.* Ab. Esra ad h. l. יָשׁוּבוּ בְּמַהֲרָה. *Redibunt festinanter, cursim, cito, velociter.* Idem in חָרַד altero *trepidandi* verbo observare est. 1 Sam. 16 : 4. *Cum Samuel venit Betlehem, tum יָחַדוּ trepidarunt seniores in occursum ei.* Aliud adhuc *trepidandi* verbum חָפַז in eundem usum adhibetur,

tur, quod vel ex Lexicis notum esse potest. Contra, quod non inutile fuerit monere, *festinandi* etiam verbis, *trepidandi* & *pavendi* notio subjicitur, uti in verbis כחש & כחש & כחש ad *Jobum* ostendi. Quid quod adeo non *metum* dicit כחש, & malam habet significationem, ut *laetitia* etiam dicere atque bonam habere possit significationem: Ut *Esai.* 60: 5. & *Jerem.* 33: 9. Quid ergo de voce כחש si *pavorem* non notat, statuemus? Arabismus expediet nos; si invidiosum fuerit Arabismi nomen, ipse etiam Hebraismus nocet. Scilicet vox כחש, quæ ter in Sacro Codice occurrit, cujus ego singulare constituo nostrum כחש, unde regulariter iste pluralis est, כחש in ו ob euphoniã mutato. At quæ Interpretes ita facere prohibuit? Veræ in voce כחש significationis ignorantia. *Fissuras* enim dicere putant, quod loco nostro aptari nequit. Lxx. τρυμαλίας & ὀπὰς Vulg. *foramina* & *fissuras* exponunt: Judæorum Magistri consimiliter: *Kimchius* נקקי R. *Salomon* שכרי. Nempe quum נקקי sint *foramina* petrae, idem plane sonare כחש sibi persuadent. R. *Salom.* כחש *fissuras* derivat a כחש *loca titubationum*, aspera scil. & iniqua montium. *Kimch.* & *Ab. Esra* a rad. כח *circulus* & *falligia* prærupta

rupta petrarum, quæ rotunda fere iis esse dicuntur, intelligunt. Neutra harum notationum ducit ad *fissura* significationem, quare eam effectam esse & nullius fundamenti satis constat. Utrique etiam formatio repugnat, & ratio denominationis ex æquo satis inepta. Hinc Clariss. Hotting. חגים ex Arab. حجي constitit in loco deducendum statuit, unde nomen حجي est ناحية tractus. Sic חגים חלע essent *tractus petrarum*, quod nescio an non incommodi quid habeat. Ego חגים חלע proprie *asyla petrarum* sonare puto. Arabice radix حג ultima radicali per حجا confugere declaratur; & nomen حג מחנה & حجا per حجا refugium, *asylum*. Altissima in petris loca, חגים *refugia* dicuntur ab officio, quod præstant. Jerem. 4: 29. *In fugam versa est urbs.* באו שוע אל ההר. Jes. 22: 5. בעבים ונכפים עלו. Vicissim *petra* notat *refugium*, unde in Psalm. totiens Deus חלע audit. Et talia in Arabismo innumera. Vidimus חגים esse *refugia*. Inde in hoc loco nostro חגים commodissime *asylum*, *refugium* verto: *Et erit terra Juda Ægypto in refugium. Quum quis*

quis ejus, terræ Judæ tanquam asyli, mentionem fecerit, vel potius, quia מוכיר celebrare etiam & prædicare notat: Quum quis eam Judæam, seu veram Ecclesiam asylum propositam, celebraverit אליו יפחר ad eum accurretur, naac dien sal men ter haaste lopen / trepidabitur, notissimo Hebraismo. Potest & aliter, sed non ita commode. Hoc pacto sensus exurgit longe ab ceterorum Interpretum mente diversus. In diversum etiam, in quem nunc bene incido, abierat Hieronym. qui מן a rad. חג festivitatem dedit: Et erit terra Juda Ægypto in festivitatem. Quem sensum Sanctius & Forerius a Polq citati, amplectuntur. Hoc cum mea interpretatione eodem fere recidit, sed quo minus assentiar, analogiæ repugnantia efficit.

CAP. XXII.

Verf. 2. קריה עליה

C*ivitas exultans.* Ita omnes Interpretes, tam Veteres, quam Recentiores. *R.* tantum *Jona* alieno plane & diverso sensu hunc locum explicuit, ex usu verbi Arab. *عزل*, quod *tremorem* dicit & *furorem* ex morte instante. Ita sentiebat *R. Jona*, quod statim subjungatur: *Interfecti tui* &c. Sane significationem hanc postulare videtur Jerem. 51: 39. uti illic loci videbimus. Malo tamen hic cum plurimis facere Interpretibus. De diversa tantum expositione eaque fundamento plane non carente monendum putavi.

Verf. 3. מקשת אסרו

Lxx. *σκληρῶς δεδεμημένοι εἰσι*. Vulg. *dure ligati sunt*: quasi a *קש*. Sed hoc non ago. Illud docere volo, verbum *אסר* *ligare* poni pro *captivum ducere*, ut Arabicum *اسر* Abulphar. *منهم من قتل ومنهم من اسر* *partim interfecti sunt, partim capti*. Sed hoc pluribus exemplis ostendi ad Hof. 10:

Y

10.

10. ubi etiam sic sumi conjicio. Obser-
ves etiam velim ex hoc loco usum pul-
cherrimum particulæ יח, quam non ad-
vertunt hic Interpretes: *Cuncti principes tui
fugerunt, partim, ita יח verito, a sagitta-
riis capti sunt: omnes qui inventi sunt in te,
captivi partim sunt abducti, aut procul au-
fugerunt.* At Lxx. cur נמצאן reddunt
ἰαχούοντες ἐν σοί? forte huc facit, quod Arab.
وجد idem quod מצא invenire & sufficientem
esse, de divitiis & opulentia usurpetur. *Des
suffisans.*

Verf. 5. מקרקר קיר ושוע אל ההר

Lxx. מקרקר per πλανῶνται explicasse vi-
dentur. Vulgat. *scrutans murum.* Sic Syrus
& Arabs etiam. Hodie fere קרקר diruere
exponunt, aliis tamen aliter sentientibus.
Ad Numer. 24: 17. ostendi *struere* conve-
nienter posse notare. Ea significatio & hic
convenit: *Dies est perplexitatis & confusio-
nis. Est qui reparat murum. Est qui clamat,
Montes petite.* Hic est sensus; in tanta ex
hostis adventu perturbatione, alios ad fu-
gam se parare, alios ad defensionem, ex-
clamando, murum esse resarciendum. Hoc
plane convenit cum vs. 10. ubi *domos* dicun-
tur

tur *dejecisse*, החומה לנצר *ad murum munien-*
dum. Vid. etiam quædam huc facientia in
 fine observationis ad Num. 24: 17.

Verf. 16. *Quid tibi hic, aut quis tu hic?*
quod excidisti tibi hic קבר *sepulcrum.* הצבי
 מרום קברו הקקי בסלע משכן לו. O
tu in alto sepulcrum excidisti, & in petra
 משכן.

Lxx. σκηνῶν. *Vulgat. tabernaculum.* Alii
habitaculum, domicilium. Atque cogitant
 hic de ædificiis superbis, quæ *Sebna* erexerit.
 Non omnino male: at monumentum
 & *Mausolæum* ni explicant, frustra sunt;
 neque vim vocis משכן satis intelligunt;
 quæ hic *tumulum* dicit & *Synonyma* est
 קבר τῶ quod ex tota oratione, & scopo
 textus, satis illustre est & perspicuum.
 Quum autem observatio hæc uni alterive
 S. Script. loco non parum lucis affundat,
 ex Arabismo hæc ulterius confirmabo.
 Arabice verbum سكن seu *habitare*
 sæpe *sepeliri* notat, aut *decumbere in sepul-*
cro. Ita in *Hist. Tamerl.* p. 322. de morte
 principum:

تركوا فسيح قصورهم رغما الي
 ضيق القبور

Augusta relinquunt palatia, angustis pro sepulcris:

Tum subjungitur:

سكنوا الثري — وعاهم دون البلي

Habitant in sepulcro, atteritque eos vermis consumens.

Hic clare سكن *decumbere in sepulcro est.*

Inde מסכן *locus ubi habitatur potest esse sepulcrum, & sic positam invenio vocem hanc מסכן in Histor. MS. Taudadae*

Virginis Eruditæ; ubi quod prius قبر

קבר dixerat, mox nomine מסכן insignit:

alibi etiam in libro quodam impresso hoc usu sumtum legisse me memini; locum ipsum nunc ad manus non habeo. Non desunt

tamen alia exempla quæ rem amplius evincant. בית *domus בית* in *Camuso* inter alia

per قبر *sepulcrum* exponitur. Sic

Eccles. 12: 5. הלך אדם אל בית עולמו *Abit homo ad domum æternam, id est, ad sepulcrum,*

uti recte *Chaldaeus* בני קבורתא juxta cum plurimis Interpretibus; nimis enim arguta hic *Farchii* commentatio, qui propheticæ ad captivitatem Babyloniam respici putat.

Sic porro *am* *domus & sepulcrum* apud *Zjauh.*

منزل

مثل *mansio* etiam pro *sepulcro* sumitur uti
in illo. المحسن حي ولو كان

انتقل الي من ازل المودة

*Vivit pius, licet translatus fuerit ad domos
mortuorum.* Ipsum etiam verbum hoc sen-

su venit. Ita ازل 4 conj. a نزل *habitare
fecit* invenio pro *sepeliit* in *Hist. Tam.* ubi
de sepultura *Tamerlanis* hæc habet auctor.

ومشي في تشييع جنازة الملوك

والجنون حاسري الروس لابشي

الشون وانزلوه علي حفيده محمد

سلطان. *Funus ejus sequebantur reges &*

milites demisso vultu, nigrisque vestiti — &

habitare fecerunt eum, id est, sepelierunt

eum, eodem, quo Mahomedem Sultanum ne-

potem suum intulerant loco. Consimiliter

apud Latinos *domus* venit. *Marmorea do-*

mus Tibull. 3: 2. Et DOMUS ÆTER-

NA. in inscriptionibus. Sic & *Sedes.* Virg.

Quum sedibus ossa quierunt. Hoc sensu in

Lapidibus sæpissime legere est. Aliud est

habitandi verbum ثوي. hoc pro *sepultum*
esse poni ex *Camuso* nos docet *Golius.* Ita
invenio in *Hist. Tamerl.* p. 322.

أَمْضُوا رَمِيمًا فِي الثَّرِيِّ وَثَوُوا إِلَيَّ
يَوْمَ النُّشُورِ

Putrescunt in terra, & habitant, id est, sepulti sunt, in sepulcro jacent, ad diem usque resurrectionis. Ex hisce exemplis satis luculenter apparet *habitare* quandoque sumi pro *jacere in sepulcro* & משכן *habitaculum esse sepulcrum.* Hinc lux clarissima affulget *Psalmo 16: vs. 9.* ubi Christus de sepultura sua sic loquitur בשרי ישכן *Caro mea habitabit secure. Habitabit, id est, jacebit sepulta.* Nescio an vim hanc verbi שכן satis hic intellexerint Eruditi. Sic *Psal. 94: 17.* כמעט שכנה דומה נפשי *Tantum non habitavit corpus meum in sepulcro.* דומה proprie *silentium de sepulcro* dici satis notum est. Vid. not. Belg. ad *Pf. 115: 17.* Sic *Efai. 26: 19.* שוכני עפר *habitantes terram vel sepulcrum; nam עפר sepulcrum* notare dixi ad *Job. 17: 16.* plane uti *Arabsjades* supra citatus *سكنوا الثري Kimchius* & *Vulgatus Interpres* similiter capiebant שכן *Nah. 3: 18.* ubi tamen alia mihi videtur esse verbi vis. Consule, sis, quæ infra ad istum locum annotavi.

Verf. 18.

Verf. 18. צנוף יצנפך צנפה כרוך

Obscurior aliquanto est vox hoc loco occurrens כרוך quæ bis tantum in tota Scriptura ac in solo etiam *Esaia* occurrit scil. hic & infr. 29:3. Rabbinî veteres, qui *sphæram* כרוך *Caddur* vocant, pariter ac recentiores, R. *Nathan*, *Kimchius*, *Abrahamel* aliique, quos sequuntur *Pagninus*, *Mercerus*, *Schindlerus*, *Buxtorfius* ceterique Lexicographi ac Interpretes fere omnes כ in כרוך ad radicem pertinere putant, collata in hanc rem voce כרוך Job. 15:24. Hinc in duobus *Esaia* locis ubi כרוך *Caddur* invenitur, aliud præterea כ supplere necesse habuerunt, ut sensum planum redderent. נחסר ממנו כ"ף הדמיון *Deest Caph similitudinis*, ut monet *Kimch.* in *Libr. Rad.* Itaque כרוך *Caddur* utrobique pro ככרוך *Caccaddur* positum esse contendunt. Verum cum in nulla vicinarum linguarum vestigium signif. istius, quam כרוך τῶν tribuere solent, *pila* scil. satis recte, sub radice כרוך appareat, & ellipsis כ צד dura sit admodum, præsertim bis in eadem voce; ego malo כרוך *Caddur* secundum analogiam Grammatices resolvere in כהרוך *Cehaddur*

ut scil. צ *Caph* hic non sit radicale sed servile, & ipsum illud *similitudinis*, quod utrobique supplere coguntur Interpretes; ita *Ab. Esra* monuerat *Caph* in כדור *Caddur* servile esse & pertinere לרמות *ad similitudinem*; *volutando volutabit te tanquam pilam* כדור *Caddur*. Ipsa vox *pilam* notans est דור *dur* de quo ne quid amplius dubites, rem alius ex Arabismo repetam.

Hebræis veteribus radix *Dur* דור quæ hodie in *Lexicis* signif. *habitandi* nota tantum est, primario significavit *circumegit*, *in gyrum egit*, *in orbem egit*; quam significat. sub radice דור דור nobis conservarunt Arabes. Arabice دور est *circumire*: in 2. conj. دور *vertere* & *in gyrum, orbem agere*: in 4. conj. etiam *in orbem egit*: unde in pass. ادير *Udira* bihi, *vertigine capitis laboravit*, proprie *in orbem ætus fuit*; in decima *circumivit*, *gyrum duxit* circa aliquid, & *intransitive rotundus fuit*. Hinc jam דור est *pila* a *rotunditate*, vel quod *circumagatur* ut גלגל a גלל. Hinc etiam *habitare* דור *Dur* vocatur, respectu habito ad mores hominum *sedes novas* & *habitacula figentium*, qui se *domusque suas* in *figuram rotundam*
recol-

recolligunt, quomodo *Americani* hodie-
 dum; ita *سارية* in plurali *دور دور* Arabi-
 bus est *tribus, vicus*, in rotundum collec-
 tus, & *سوارية* *דוארה* *tentoriorum orbicularis*
vicus pagusve, quales *Scenitæ* habitare solent;
 effecit quidem vetustas, ut a proprietate
 verbi recessum fuerit, eaque oblivioni quasi
 data: verum ita solent in omnibus linguis
 verba ab antiqua significatione recedere, in-
 que aliqua, quæ a prima deducta esse fere
 non animadvertitur, remanere. Porro ab
 hac prima signif: derivatum etiam est *דור*
Dôr, quod modo *tempus* modo *homines ipsos*
 notat. *Tempus* quidem *Dor* audit a perio-
 dica revolutione, uti *دوير* apud Ara-
 bes, de anni ac temporum revolutione
 usurpatur: *hominibus* vero qua ratione no-
 men a *circumvolutione* fuit tributum? hoc
 ut inveniam observari velim *Dor* *דור* proprie
 dicere *homines* seu *generationem*, non viven-
 tem jam aut præsentem, sed venturam &
 successive generandam. Id patet planissi-
 me ex *Jos. 22: 27. Quia illud (altare) tes-*
tis est inter nos & vos *ובין דורותינו אחרינו* &
inter generationes nostras post nos. Vides ut
 cum *hominibus viventibus* conjungantur
generationes eorum, tanquam alii homines

demum venturi: ex quibus colligo nomine דור *Dor* appellari *homines*, quatenus inter eos decedentes & succedentes fit quædam *revolutio* quasi ac *circulatio*. Tandem דור & מורה *rogus*, *pyra* hanc significat. arguunt, ligna enim ejus in *orbem* aggregari solent, denique flamma in *orbem* fere ascendit.

Antequam finem observationis ad locum hunc faciam, moneo Interpretes in eo vertendo proprietatem verborum Hebraicorum non retinere, nam ita ea exprimunt: *Volutando volutabit te volutatione, tanquam pilam*; ut Belgæ: *Op sal u booytrollen* / &c. cum tamen צנף nil dicat præter *obvolvère*, uti patet ex Levit. 16: 4. & derivatis צנף & מנפה; Itaque potius exponendum puto. *Obvolvendo obvolvete te tanquam pilam, hoc est, in figuram quasi globosam te colliget, tanquam pilam, ophloutwen als een kloutwen* / quo facilius de loco te deturbare ac per regiones dispergere possit; ita enim Deus sæpe dicitur impios habere tanquam *pilas*. Pl. 83: 14. *Deus mi pone eos כנגל tanquam pilam, tanquam stipulam coram vento.* Et sic Esai. 17: 13. Quod autem sequitur צנף אל per ellipsin satis familiarem explicari debet; *ad regionem; ac si esset ut protrudaris ad regionem* &c. Ita proprietatem rad. צנף retineo. CAP.

CAP. XXVI.

Verf. 3. כִּי בַךְ בְּטוֹחַ

PLurimi Interpretes hæc ita vertunt: *Quia in te speratur*, ut Belgæ: *want men heeft op u betrouwt*. Non rejicio, quin magis etiam eo propendo: tamen quia verba alium etiam patiuntur sensum, nihilo priori illa deteriore, cum non præmittendum puto. Ita verti potest: *In te est, in quo speretur*, seu *tu es cui confidi possit*: כִּי in te pro tu, ut בְּצֶל in umbra pro umbra Eccles. 7: 12. & בֵּיה שְׂמוּ in *Jah est nomen ejus*, id est, *Jah* Pl. 68: 5. quem usum alibi ex Arabismo uberius demonstravimus. Sic לְ etiam est pleonasticum: unde לְמֶלֶךְ 2 Reg. 7: 2. est simplic. *Rex*, quæ etiam alias ulterius explicavimus; inde est תְּוּ tu simplic. Jer. 20: 4. uti hic כִּי. *L. de Dieu ad Jerem. 17: 4.* כִּי mihi hic est nominativi casus. Porro בְּטוֹחַ est *cui confiditur*; hunc enim usum partic. pass. induunt. Arab. *Dominus est مَخْدُومٌ proprie cui servitur a خَدِمٌ servire, مَكْتُومٌ est cui secretum confidi possit.* In Hist. Tamerl. a كَتَمٌ tegere. نَهْوِي Cui oculi præstringuntur. Et
ut

ut idem plane exemplum habeas **مامول**
 est in quo sperari potest ab **امل** sperare: ita
 de Deo dicere solent. **الله خير مسئول**
ومامول. Optimus est Deus qui invocetur &
 in quo speretur: **شأول & أمول** seu **בטוח**. Sic
 & Alcor. Sur. 22: 72. **ضعف الطالب**
والمطلوب Qui quærit nihil est & qui quæri-
 tur ex Diis fictitiis. Eodem modo de ho-
 mine diceretur **בטוח** qui confidit, Deus ve-
 ro ipse esset **בטוח** cui confiditur. Certe vs.
 sequens ita postulare videtur; *confidite* ita-
 que in *Jehova*, quia ipse est **בטוח** & *in eo* **צור**
rupes est aeterna, quæ tutissimum præbet &
 inexpugnabilem refugium.

C A P. XXVIII.

Verf. 20. **קצר המצע מהשתרע**

NON uno hæc modo ab Interpretibus
 capiuntur. Nihil sani Veteres. Lxx.
 & **δυναμέθα μάχεσθαι**. Vulg. *Coangu-*
statum est stratum, ita ut alter decidat. Cur
קצר המצע מהשתרע vertat *ita ut alter decidat* non video,
 nulla enim talis signif. vestigia apparent;
 sensum exprimere voluit, sed hoc non est
 considerare, sed quasi fortiri, quid vertas.
 At

At Lxx. unde illis השׁרע est μάχεδς? ex Arabismo, ubi שׁרע seu اشׁرع & اشׁرع est *intendere, dirigere hastas*, uti in bello. Sed hæc hæctenus. Ad veram quidem verbi obscuri notionem nihil illi. Neque feliciter hic egerunt recentiores, propius tamen accedere videntur: volunt nempe שׁרע esse *redundare*: Ita omnes *Lexicographi* &, quod miror, etiam *Gussetius*. Auctor est *Kimchius*, qui in *Lexico* suo שׁרע per ערף declarat, quod est *redundare*. Fundamentum hujus interpretationis est in *Levit. cap. 21: 18. & 22: 23.* solis præter nostrum, hunc, quem expendimus, locis, ubi radix שׁרע usurpetur. Quod si æquo rem animo ponderare velimus, mirum videri poterit, quomodo signif. hæc Eruditis placere potuerit; adeo locis, ubi legitur, parum quadrat. Quis enim sensum hunc ferat? *Brevior est lectus, quam ut redundet*; plane etiam *Levitici* locis ea non convenit, nam שׁרע quod exponunt *redundantem* membris scil. qui membra habet superflua, קלוט אׁפּוּס^{וּ} opponitur *Levit. 22: 23.* quod non *membro aliquo carentem*, ut prave etiam docent nonnulli, constanter licet, denotat, sed cum ex partibus, quæ geminæ sunt, una iusto brevior est & contractior. Ita Hebræi

bræi omnes, *Chaldæi* item, *Jonathan* & *Onkelos*, *Arabes* excusi duo, *Samaritanus*, ac in universum fere omnes; ne autem dubites hisce assentiri, rem ex Arabismo, quod hactenus non factum video; confirmatam dabo. Magnus quidem *Bochartus* Vir summæ eruditionis, quique in omni doctrinæ genere primas tenet in *Hieroz.* Hebræum קלטי contulit cum Arabico قلطي quod *nanum* notat aut *pumilionem*, ac de *catellis* pusillo corpore, quos *Melitæos* veteres dicebant, vulgatissime usurpatur: *كلب القلطي* *canis Melitæus* sæpe apud *Damirium*. Ipse tamen ὁ πόντος alibi docet Arabicum قلطي *Kalati* a Græco καλαθῆ, quod est *Melitææ* catellæ in *Adæi* Epigr. nomen, quod *calathos* circumferatur, deduci potuisse. Quid si *Kalati* sit ipsum *Melitæus*: qui enim φοίνικας in قوقيس *Kaukis*, *Phocam* in قوقى *Kauki* corrumpere potuerunt, cur non ex *Melitæo* *Kalati* effingerent. Quid quid sit, illud certum videtur *Kalati* قلطي esse vocem recentiore & extraneam, unde Hebræum קלטי solide illustrari nequit. Ego ita instituo. Arabes Hebræum קלטי non sub

sub **קלט**, quam radicem ne agnoscunt quidem, receperunt, sed sub **קלص** seu **קלפ**: ut enim Chaldæi & Arabes Hebræum **ק** fere semper in **ט**, sic contra **ט** in **ק** solent mutare. **קלפ** ergo seu **קלص** Arabibus est, *contraxit se in unum, contracta fuit res.* Belg. **krimpen**; ita de panno, quod lotura contrahitur, dicunt **קלص**. De membris etiam corporis humani. *Hist. Sarac. p. III.*
اقوة بشفة العلياء قـلـص
Magno erat ore, labrum autem superius corrugatum habebat & contractum. Illustrius adhuc & quod rem conficit est exemplum in *Histor. Tam. pag. 301.* ubi **قالص** seu **קלוט** talem, qualem supra descripsi denotat, scil. qui ex partibus corporis geminis unam habet iusto contractiorem. Tamerlanem enim, quem leviter claudicasse accipimus, unde & *Claudum* eum *Scytam* vocitat auctor; quique adeo alterum pedem altero breviorrem habebat & contractiorem, loco citato **قالص**, id est, **קלוט** appellat. Si ergo **קלוט** non *deficientem membro*, sed *contractum* iustaque ejus proportionem destitutum, prout evicimus, significat, ei oppositum **קלוט** non *membris redundantem*, sed eis iusto longioribus nec proportionem

fer-

servantibus præditum notare necesse est : unde efficitur שרע non esse *redundare*, sed ut קלט *contrahi*, ita contra שרע *extendi*, & *in longum protendi* significare. Hæc vera & unica hujus verbi notio, qua nulla convenientior excogitari posset loco Jesaiæ. *Brevior est lectus, quam ut in eo quis se extendat.* Atque hic quidem plurimos ex Eruditis assentientes habeo, qui ita verba exprimenda esse facile viderunt, quo nomine etiam laudandi sunt *Belgæ*, qui habent, *dan dat men sich daar op uitsprekken konne.* Fundamentum quod ita verterent, præter sensum ac orationis seriem habuerunt nullum. Recte tamen ita versum esse ex Arabismo certo constat. Arabibus scilicet radix شرع seu שרע *extendere* notat aut *in longum protendere.* شرعت الناقة عنقهَا
 شرع الذابل : Collum protendit camela :
 شرع الذابل : *directam extendit hastam.* Hist. Tam. p. 340.
 وقد شهرا للعدوان الحسام
 وشرعا للفرسك النيزكي.
 in edit. impressa male شهر legitur, &
 شرع النيزكي : *Et inimicitie gladium vibrarunt, hastamque nefandorum facinorum protenderunt.* Et p. 335. شرع بالمخالفة
 الشرع الرديني. *Hastam rebellionis projecit.* Hinc شراعي

شرعي *longa hasta. Iterum Tim. pag. 286.*
 شرعت الذوابل *tremulaque directa aut*
protensa sunt hasta. Tandem, ne plura
cumulemus, illustris est locus pag. 115. ubi
 شرع *cum مد, quod extendere est, ut*
 Synonymum jungitur: *وامتدت الاعناق*
للضراب وشرعت النحور للطعان
Collaque gladiatorum ictibus extensa sunt, &
jugula hastarum confossionibus protensa. Vides
 شرع *cum مد conjugi, illud autem eo-*
 dem etiam sensu, quo *השרוע* apud Esaiam,
 usurpatur, praesertim in 5. conjug. *تمد*
 quod est *pandiculari*, somnolenti more se-
 se extendere. Ita in *Alcamus* in radice
 فهن *phahida*, ubi illam hoc pacto exponit:
 اشبه الفهد في تمده ونومه
Phahida est Phehed, id est, lyncem somno ac
pandiculatione referre. Hinc dubium non
 esse puto, quin *השרוע* sit *pandiculari*, *exten-*
dere se; *שרוע* etiam, non qui membra habet
 superflua & redundantia, sed qui ex dua-
 bus corporis partibus unam justo longio-
 rem habet & extensioem.

CAP. XXIX.

Verf. 3. חנית' עליך כרוור

LXX. *ως Δαλδ*, qui כרוור legerunt. Lexica docent כרוור esse *pilam & pilatam aciem*; utrumque prave. *Pila* non est כרוור sed רוור, uti supra ad Cap. 22: 18. ostendi. Multo minus כרוור est *pilata acies*. Ex signif. *rotunditatis*, quam radici רוור loc:cit:vindicavi, expone; *Castra metabor contra te tanquam in orbem*; corona te & indagine cingam, uti in obsidionibus fieri solet: præclare Belgæ: *Ih sal cen leger in 't ronde om u slaan*.

CAP. XXX.

Verf. 18. ולכן יחכה יהוה לחננכם
ולכן ירום לרחמכם.

Propterea *exspectat Dominus, ut misereatur vestri; & ideo exaltabitur parcens vobis*. Ita Vulgat. eodem modo Lxx. Alii aliter. Sensum turbat aliquantum illud ירום. R. Salomon hoc per ירוחק *exspectabit, morabitur* exponebat, hoc sensu: *Exspectabit Deus & tardabit vestrum misere-*

misereri. Hanc expositionem Vir Doctus ex Arabica Lingua firmari dicebat, ubi **רום** esset *morari*. Quid viderit nescio; illud scio **روم** Arabice id non notare, sed *quærere, expetere, velle*; perpetuo ita utuntur. Histor. Tamerl. 302. **ما بلغ من** *Quum fortunam, quam expetebat, attigisset*: & mox: **فيما يروم** *Quod expetebat.* Et p. 406. **ان كان له في** *Quum locum aliquem petebat*; & sic semper apud omnes auctores, quos vidi, nunquam *morari*. Ex hac signif. locum hunc percommode explicari posse monui ad Job. cap. 17: 4. & **רום** & **חכה**, si Arabicam signif. admittamus, esse synonyma. Fateor tamen, illud mihi ob frequentissimum verbi **רום** in alia signif. usum nunc non admodum placere, ignorantemque locutionis profiteri malo, quam vulgatissimam & infinitis exemplis stabilitam significat. *deserere*. Peculiare autem aliquid in hac phrasi esse mihi persuadeo; vide itaque, an hæc placeant. **רום** *altum esse*, dein *efferre se, gloriari* notat; inde ita capi potest; *Avide expectabit ut misereatur vestrum, & gloriabitur in vobis parcendo*; **רום** *gloriabitur,*

bitur, est tanquam gloriosum sibi expetet. Similis est locutio apud Sadium in Gulistan, p. 112.

اعيان اين مملکت بدیدر او ^{مفتخرند}
Regni hujus optimates illius videndi studio flagrant: Ita Gent. vertit. In Perf. est; gloriantur in conspectu ejus, id est, ejus praesentiam & conspectum sibi gloriosum expetunt. Hæ duæ Interpretationes sensum continent menti plurimorum Interpretum contrarium; qui non breve fore malum v. l. præ. denunciatum, sed longinquum & aliquamdiu duraturum his verbis indicari volunt. Ideo Jarchi ירום per ירחוק declarabat, longe aberit a vobis parcendo. Putem eum a signif. verbi ירום non declinasse, sed ejus rariorem usum aliquem spectasse, ac si ירום, quod proprie altus erit notat, pro longe aberit quasi in altum remotus usurpatum fuerit, quod adeo alienum non est; alta enim remota sunt & longinqua, ut contra ירחוק longinquum alicubi pro alto ponitur; hoc libentius admitterem, si scriptum esset ירום מרחמכם. Ad ulteriorem locutionis rationem quædam succurrunt, quæ ab Rashii mente non aliena sunt, paulo tamen diversa. Nempe altum esse, efferre se aliquando poni video pro recusare, abstinere. Abulphar. p. 354. Dicitur primum sapientum,

tum, qui notatus est, quod se Regum famulitio addixerit, fuisse Aristotelem, cum Philosophi priores, Pythagoras, Plato, Socrates

يترفعون عن ذلك ab eo abstinerent.

Ita Cel. Pocok. in Arabico est: *Alti erant ab eo, seu eo altiores erant.* Sic in Histor. Tamerl. pag. 48. *شامخ altum esse cum*

قابلي quod *recusare* notat, conjungitur.

Verf. 20. לא יכנף עוד מורוך

Lxx. plane aliene, *ὅσα ἐτι μὴ ἐγείλωσι σοι οἱ πλανῶντες σε.* Propius Vulg. *Et non faciet avolare a te ultra Doctorem tuum.*

Sunt qui מורוך hic *pluviam* reddunt, inter quos *Calvinus*. Sed longe maxima Interpretum pars *Doctores*, vel etiam sing. *Doctorem* intelligunt, puta Christum: hic לא יכנף עוד. Lxx. & Vulg. quomodo יכנף reddant vidimus. *Chald.* יסלק tollet reddit:

Kimch. ולא יאסף לא non colligetur seu inhibebitur מורוך *pluvia tua*; ita enim *Kimch.* mavult. Addit ודומה לו בלשון רבותינו: ול שקורין העם ועצירתם כנופא

Et simile est ei in lingua Rabbiorum, ubi collectioni & coactioni populi nomen Chinnuphja dant. Revera כנף

Chald. est colligere: at primo מורוך non est *pluvia*; deinde *pluvia colligi* non dicitur quum in-

betur. Pergit *Kimchius*. ויש מפרשים ל'א ירחק כלומר לא יהיה בכנף הארץ *Sunt etiam qui exponunt, non longinquus erit, ac si diceret; non erit in כנף ultima terra ora; atque tunc מוריק Doctorem exponere oportet. Ab. Esram respicit Kimch. qui ita locum explicuit. Alio adhuc modo Jarchius: לא יתכסה לא יתכסה Non abscondetur a te ora vestium suarum. In rationem nunc tanti diffidii inquiramus. Scil. כנף tria notat, *alam, oram vestis & oram regionis. A priori signif. Vulgat. avolabit, quomodo & Belgæ. A secunda Jarchius, tegetur ora vestis.**

Ab ultima Ab: Esra, in oram remotam recedit. Trium harum interpretationum sola *Jarchii* vim conjug. *Niphal* retinet atque hoc nomine laudanda. *Cel. Hotting. in Smegm. Orient.* יכנף, exponit *custodietur*; nam, inquit, **כנף** Arab. est *cingere, custodire.* Vellem mentem suam amplius aperuisset *Vir Doctiss.* mihi enim quoquo modo verba vertam sensui hoc non satisfacere videtur. Quid enim illud *custodietur*? an in carcere? atqui hanc vim Arabes in verbo **כנף** non agnoscunt; an *custodietur*, id est, *protegetur*? Arabicum quidem hoc, at loco huic minime aptum, quod verba sequentia inspicienti liquidum erit. Tentabo & ego,
num

num forte vera dicere possim. Arabice **كنف** præcipua & propria significat. est *tegere*; & **كنيف** *tegumentum, velum*; *clypeum* notat eadem vox a sign. *tegendi*, ut **גנן** Hebr. a **גן**, & **סתר** Psalm. 119: 114. etiam *clypeus* a **סתר** *tegere, abscondere*; in eo autem loco **סתר** esse *clypeum* ostendit Arabicum **شتره** quod eam signif. habet. Porro **كنيف** est *tugurium*, quod est a *te-gendo*, ut Hebr. **סכה** a **סך**. Tandem *cingere & custodire* primariam agnoscunt *tegendi* notionem, ut in **גנן** *protegere* Arab. simpliciter **جن** *tegere*; & in **סך**. Vel *custodire & juvare* **اكنف** ab *ala & tutela* signif. in Hebr. **כנף** *sub alas & in tutelam recipere*. Hæc argumento sunt, Arabicum **كنف** primario *tegere* notare, quod idem in Veteri Hebraismo obtinuisse hicce locus ostendit; & clarius derivata. Ut **כנף** *ala, avis operimentum, & ab aeris injuria tutamen*. Metaph. **כנף** est *protectio a tegendo*; vel potius ab *ala*, quasi *sub alas recipere*, instar avis quæ pullos fovet & sub alis tutatur; interim satis manifesto ad *tegendi* notionem, a qua *ala* nomen traxit, respicitur. **כנף** etiam est *ora vestis, quod alam referat*; tandem est *ora regionis, quæ ul-*

tima est ordine significatio, in qua *ala* ratio non habetur, sed *oræ* tantum vestis. Sic حاشية *ora* vestis, & regionis in Hist. Tamerl. 307. اطراف *ibid. regiones*, proprie *oræ*. Et sic plurima *oræ* nomina. Hæc adjicere lubuit, ut significationum originem & progressum videres. Nunc in viam redeundum est. Est ergo verbum כנף propria sua signif. *tegere*; inde locum nostrum verto: *Non tegetur amplius Doctor tuus, sed oculi tui videbunt Doctorem tuum.* Christus, cujus hic adventus in carne prædicitur, fidelibus V. T. *tectus* erat per cerimonias legales, quarum ablationem avide exspectabant; unde hoc pacto orantes inducuntur: *Exspecto Dominum qui faciem suam tegit* &c. Dominus autem ille Messias est. Non possum hic non addere, quod aliquibus forte alienum videbitur, in verbo כנף *ala* etiam signif. retineri, & eleganter exponi posse: *Alis non amplius obtegetur Doctor tuus*; Filius scil. Dei, quem hic per Doctorem intelligi diximus, in Sanctuario alis Cherubinorum tegebatur quasi; is enim est de quo David Psalm. 80: canit ישב הכרובים הופיעה *O qui sedes inter Cherubinos effulge, & appare*; ne amplius gloriam tuam intra Sanctuarii terminos & Cherubinorum

alas

alas contine, sed effulge per illustrem tuam apparitionem. Ita in כִּנְיָ primam *tegenderi* notionem retineo, & secundam *ala* non prætermitto. Sed præstiterit forte simplicissime exposuisse.

C A P. XXXVI.

Verf. I. שׁוֹרֵד תּוֹשֵׁר כְּנִלְתָּךְ

Occurrit hic loci verbum obscurius, כְּנִלְתָּךְ, quod alibi non exstat, nisi in derivato apud Jobum מְנִלָּה. Radix vulgo statuitur נִלָּה & exponitur, *perficere, absolvere*. Hanc notionem suggerit præced. הַחַיִּים cum quo jungitur. Puto radicem potius constituendam esse נִלָּה, ut Arabice نُولٌ quia ل nunquam immediate sequitur; præsertim in principio, tam apud Hebræos quam Arabes, Syros, Chaldæos &c. mihi saltem nullum unquam exemplum observatum fuit, & Arabum Grammatici linguam suam id non admittere expresse monent. Ut ut sit, sive radix sit נִלָּה sive נָלָה illud certum manet, non parum ejus significationem ex Arabico نَالٌ illustrari. Id verbi late patentis admodum est significationis; ea tantum, quæ ad usum

Z 5

hujus

hujus loci accedunt, exempla proferam:

Tim. pag. 53. ان نصرت قلت قصدي

Si victor evado, inceptum meum perfecero. Et

pag. 402. ذيل الاماني *Damnari voto.*

Abulphar. pag. 247. *studium suum adhibent*

الي ذيل فضائل النفس الناطقة

ad virtutes animæ rationalis acquirendas.

Toph. pag. 197. ان لذة ينالها او

شهوة يقتضيها *aut voluptas, qua fruatur,*

aut libido, quam expleat. In his ذال ref-

pondet Latin. *consequi, acquirere, perficere,*

ut & in Toph. الي النيل

ad summum pertigit. Notat etiam *acquire-*

re divitias. Ut in Alcor. Sur. 9: 75. Et in

illo Poëta:

ينال الفتي من عيشة وهو جاهل

ويكدي الفتي في نهره وهو عالم

Est qui bonis affluit vitæ quamvis insipiens.

Et est, quem dure habet fortuna, quamvis

sapientem.

Hinc ذيل & ذيل *omne quod quis*

acquirit; divitiæ, opes, unde מלה Job.

15:29. non perfectio est, sed fortunæ, opes,

possessiones, idem fere quod præced. היל.

Verf.

Verf. 12. קוצים כסוחים

Vulg. *spina congregata*. Lxx. ἀναθρα ἰπ-
 ριμμένη. Nostri fere כסה *succidere* exponunt
 auctoritate Rabbiorum. *Kimch.* hic *spinae*
 כסוחים *succisa*. *Jarchi* קוצים *amputata*.
 Uterque ad *Targum* provocat, ubi ומר pu-
 tare per כסה declaratur. Signif. quidem illa
 non inconueniens est; attamen convenien-
 tiorem puto eam, quam Arabes sub
 كسح habent. *Verrere* scil. & *everrere*,
 unde كسح purgamentum. Expono
 itaque: *Spina eversa*, vel *conversa*, quae
 igne cremantur. Sic supra cap. 5: 25. וחרו
 נכלתם כסוחה בקרב חצות. Lxx. & Vulg. *Ut*
stercus, tanquam si כ esset similitudinis; alii:
Cadaver eorum excisum erit. Malo: *Cada-*
ver eorum eversum erit, conuerrendo ejectum
in medium platearum. Ultimus est locus
 Ps. 80: 17. שרפה באש כסוחה Lxx. & Vulg.
suffossa: male. Vulgo; *igne combusta & ex-*
cisa. Atqui ordo sic non constat. Verte:
Ignem cremata & eversa. Cineres combusti
 everruntur. Aliis in locis hoc verbum non
 legitur.

Verf. 20.

Verf. 20. אהל כל יצען כל יסע
 יתדתי

Tentorium, *cujus paxilli non . . . nec transferentur*. Lxx. qui יסע *αποθωσω* reddebant, יצען verbo æquipollente *σειθωσω* exposuerunt. Eadem ratione Vulg. יצען transferri reddidit. *Chaldaus* משכנא דלא מתפרק *Tabernaculum*, quod non *revelletur*. Proprie התפרק *rumpi* notat; inde est, quod in Lexicis nostris יצען *disrumpi* exponatur. Inepte *Kimchii* Pater יצען a rad. יצען deducit, formæ בנין & אלמן &c. Non dubito quin veram verbi signif. t. obis suppeditet Arabia. Arabice *سعى* *سعى* est *transferri*, *moveri de loco in locum*, *proficisci*, idem quod *נסע* Abulphar. pag. 415. *امنهم على نفوسهم واموالهم وخيراتهم بين الاقامة والظعن* *Securitatem ipsis concessit, bonis fortunisque eorum, sive manerent, sive inde migrarent*. Ita & in Alcorano *اقامة* *in loco subsistere*, & *سعى* *proficisci*, *migrare* opponuntur Sur. 16: 82. Arabes pro Hebr. *ץ* fere semper *ظ* *Dsal* habent. Sic pro *צל* est *ظل*, pro *צמי* est *ظمي*, pro *עצם*

& sic infinita
 alia. Patet hinc non satis attendisse Cel.
de Dieu, quum scribebat Arabiam nihil hic
 subsidii ferre; ipse autem Æthiopum usum
 advocabat, quibus sensu *vehendi* usitatum
 est verbum; quod cum usu Arabum con-
 venit, unde transumptum est. طعينة est
pilentum camelinum, quo quis vehitur.
 Conveniunt hoc modo צעה & צען, ut apud
 Arabes قسلا & قشن durum esse, شجا
 & شجن tristari.

C A P. XXXV.

Verf. 7. והיה השרב לאגם וצמאון
 למבועי מים

VOX שרב obscurior est. Lxx. ex sen-
 su ἀρστροφον vertunt, ut & Vulgat.
aridam. שרב, usu Chaldaeorum in *Tar-*
gumim id comprobante, *æstum* proprie no-
 tat, & sic sumitur infra cap. 49: 10. inde
 intelligunt vulgo in hoc loco, *terram ari-*
dam, æstu torridam. Satis hoc convenit qui-
 dem, attamen peculiarem quandam no-
 tionem hic loci illud שרב induere videtur,
 & idem esse quod apud Arabes voce hinc
 de-

desumta شراب. Arabibus pecul. ea vox designat, vaporem quandam meridiano fere tempore eminus in desertorum planitie speciem aquæ, aut vasti lacus referentem, quam ab arenis repercussis solis radii efficiunt. Alcoran. Sur. 24:39. الذين كفروا اعمالهم كسراب بقيعة يحسبه الظمآن ماء

Eorum, qui impii sunt opera instar vaporis sunt in planitie, quem sitibundus aquam existimat. Sensus est: opera impiorum, eos non aliter ac sitientem spe sua destituere & frustrare. Sic & in Histor. Tamerl. pag. 370.

من الغضاء كسراب بقيعة يحسبه الظمآن ماء
Campum implebat instar vaporis in planitie, quem sitiens aquam reputat. De iis qui vana & inania hujus mundi sectantur, iisque decipi se patiuntur, vulgari proverbio dicunt

يخفأض علي عرض الشراب
Speciem petit aquæ apparentis. Cel. Golius ad hoc proverbium & in notis ad Affragan. annotat Curtium Lib. 7. de hac aquarum apparente in desertis specie quædam tradidisse: nempe refert, quod æstivi solis vapor arenas accendit, quodque immodico terræ fervore, excitata caligine, camporum non alia, quam vasti ac profundi equo-

ris species est. Hanc ergo, ut dixi, speciem aquæ lacum referentem שרב vocant Arabes; atque hinc apparet, quam pulcre *Esaïas* אגם lacum טף שרב opponat, atque hoc in illud conversum iri promittat. Sequitur בנהו תנים רבצה חציר לקנה וגמא. Junius: *In habitaculo draconum, in cubili cujusque eorum.* Scilicet volunt fœmin. affix. in רבצה distributionis vim habere, quia alias cum præc. תנים conjungi nequiret. Nugæ. Verto: *In habitaculo, ubi dracones recumbebant: Suppleo אשר.* Ad verbum; *in habitaculo, אשר* in quo, *dracones accubitus ejus* pro *dracones accubitus eorum* Hebraismo solenni pro *draconum accubitus.* Nihil moror, quod *Cel. de Dieu* a Grammatica alienum dicat, ut singul. fœmin. cum plur. mascul. jungatur; miror potius Virum in Orientalibus non hospitem id existimasse, cum hac constructione nihil apud Arabes sit frequentius. In Histor. Tamerl. بحار انا هي تيمور

Maria ecce illa fluctuat, pronomen est & verbum fœmin. cum plur. masc. p. 2. ejus Hist. اقاليم عمروها *Climata coluerunt*

eas; pro ea. Sic بحار مملكته جاروة *Maria Imperii ejus fluebat*, pag. 94. ديار
 دييار *ibi دييار* est plur. masc. استخلصها

ها

لا affix. sing. fœm. plane ut hic. Alcor.
 Sur. 7: 178. لَهُمْ اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا
Oculi eis sunt, quibus non cernunt: in Arab.
 est, cum qua. Ibidem اَن اَن لَا يَسْمَعُونَ
 لَهُمْ aures, quibus non audiunt. In omni-
 bus his id obtinet, quod de Dieu fieri pos-
 se negabat. Quo plura? semper ita Ara-
 bes. Nec aliter Hebræi. Job. 39: 14.
 מִים תִּשְׁטַף סִפְיָהּ & 14: 19. רִנְנִים תַּעֲוֹב בִּיצִיה
aquæ, inundant effusiones earum terram, ad
 quem locum etiam ostendi singul. fœmin.
 cum plur. masc. copulari.

C A P. XLI.

Vers. 2. מִי חַעִיר מִמּוֹרָה צְדָקָה
 יִקְרָאָהּ לְרִגְלוֹ

LXX. Τῆς ἐξήγειρεν ἀπὸ ἀνατολῶν δικαιο-
 σύνην, ἐκάλεσεν αὐτὴν κατὰ πόδας αὐ-
 τῆς. Laudo quod צדק *justitiam* vertunt,
 non *justum*, ut solet: eorum tamen versio
 incommoda est, nec convenientem fun-
 dit sensum cum sequentibus. Inde est,
 quod *Vulg.* צדק *justum* dederit, quomodo
 ex nostris non pauci. Alii tamen vim sub-
 stantivi retinentes ita vertunt: *Quis suscita-*
vit

vit ex oriente eum, quem *justitia* advocabit ad pedem ejus. Hæc *L. de Dieu* versio est. Celeb. Interpretes ita: *Quis ex Oriente suscitavit eum, cui justitia occurrebat ad pedem; non a קרא sed a קרה. Mihi קרא retineri placet. Videant Eruditi, an commodior hic sit sensus? Quis suscitavit ex Oriente, quem justitiam edocuit ad pedes suos: קרא* vocare est, & legere; unde ad verbum verteres, cui legit justitiam ad pedes suos. Legere & legendo docere, unde *Lectorum* nomen. Ita Arabice קרא usitatissimum est, unde *قرا* in *Lex. Golii* expositum invenies: *Legit, Prælegit alteri: legendo docuit: notat etiam didicit cum علي* unde nihil in *Abulphar.* frequentius quam *قرا عليه* legit sub eo, id est, didicit ab eo; sed *قرا العلم* est scientiam docere apud eundem non uno in loco. Sic *درس* legere & docere, unde *درس* Lector & Doctor in *Abulphar.* *دراسة* Academia, locus ubi legitur.

Ad pedes magistrorum discipulos edoceri solitos notius est, quam ut de eo quicquam dicere necesse sit: quis enim illud *Pauli* ignorat, qui se ad pedes *Gamalielis* institutum dicit. Hoc sensu *לרגל*, sumebat *L. de Dieu Deut. 33: 3.* Ceterum nunc non

inquirō, quisnam ille sit, de quo propheta hic loquitur; *Abrahamus*ne an *Cyrus* aut *Paulus*, vel denique, ut alii volunt, *Christus*, inter quos *Hieronymus*: parum id ad rem meam facit, quisquis enim ille fuerit, *justitiam Dei* edoctus recte dicetur.

Verf. 26. *Qui annuntiavit à principio, &c.*
 ונאמר צדיק.

Vulgat. *Et dicemus, justus est.* Rectius Lxx. καὶ ἐρῶμεν ὅτι ἀληθὴς ἐστίν. ubi tamen rectius ἀληθὴς *verus est*; non *vera*. Arabice صدق notat *verum esse*, & صادق & صادق *verus, verax*. In eodem negotio prædictionis Alcor. Sur. 21: 39. ويقولون متي هذا الوعد ان كنتم صادقين *Quandonam erit, quod promittitis? Si veri estis* צדיקים. Sic Sur. 27: 73. & quamplurimis aliis. Surat. 19: 55. انكرفي الكتاب اسمعيل انه كان صادق الوعد *Mentionem fac in Libro Ismaelis, erat enim verus in promissis, & Propheta missus*. Sic eodem plane modo צדיק est *verax* in promissis Neh. 9: 8. & puto locutionem illam frequentissimam למן צדיק non infrequen-

ter de *veracitate* Dei debere intelligi. Sic infra c. 43: 9. צדק & אמת sunt Synonyma. Inde explicandus Psalm. 51: 6. למען הצדק ברנך *Veracitatem* enim intelligi τὸ ברנך satis ostendit, & omni exceptione major Paulus Rom. 3: 4. ubi ex h. I. *veritatem* Dei probat; neque aliter postulat verbum διναιωθῆς· διναιωσύη sæpe est *veritas* τὸ אמת respondens in LXX; & διναιων a Syro Interp. Luc. 17: 17. קשתתא *veritas* redditur. Contra עלה אדיניא Mal. 2: 6. est ψεῦδος; & inde μαμμων & αδινας est *Mammon fallax, instabilis*. Hebræis enim *stabilia* נאכניא, id est, *vera* dicuntur, ut שכר אמת Prov. 11: 18. est *merces stabilis*; contra פעה שקר ibidem est *merces instabilis*; ita enim iste locus intelligi debet: αδινας autem in N. T. *fallaciam* notare probō ex Joh. 7: 18. & Rom. 3. vs. 5. coll. vs. 7. Patet hinc *veri* & *justi* notiones apud Orientales confundi. Ex vi autem sensus *vera* signif. attendi & hauriri debet. Idem apud Latinos Atticosque Scriptores usu venire docet Priscian. Lib. 18.

CAP. XLII.

Vers. 14. כִּי־לָדָה אִפְעָה

Verbum פעה, quod frustra alibi in Sacro Codice quæras, incertæ est notionis: Lxx. κατ'ερείν explicant, procul dubio quia התאפק quod eam habet significationem, antecedebat. Vulgat. loqui: Sicut parturiens loquar, frigide nimis & dilute. Kimch. קעק exclamare exponit usum citans Thalmudicorum, de quo Buxt. Lexic. Thalmud. videatur. Belgæ nostri uitschzeuwen. Hanc versionem, quia nonnulli אפעה viperam vertendum esse volunt, confirmabo, & simul veram verbi signif. ex Arabismo eruam. Ansam præbet Targum Estheræ a Buxt. Lex. Thalm. citatum Cap. 1: 2. Locum inspicienti hæc occurrerunt. תורין געין אריותא נהמין דובין חטפין אמרין פעין Boves mugiunt, leones rugiunt, urfi uncant, agni balant. פעה ergo est ovium & agnorum vox, & balare notat. Sic Arabicum قفا, quod est pro פעה, ut mox docebo, a Golio exponitur: Balavit aut similem edidit vocem; de ove, capra, dorcade. Hinc Prov. ما له قاعة Non est ipsi balans,

lans, id est, nihil possidet fortunarum: primario autem & maxime propria significatione ثغا balatum ovium contentiorem, quem in partu edunt indicare monent Arabes. Ita ثغا a Golio ex Camus exponitur Balatus seu vox ovis, caprae, dorcadis, & quidem parturientis. Hanc significat. verbum נחא apud Hebraeos obtinuisse admodum vero est simile: quod ut constet, exempla adferam, quibus pateat a ab Arabibus in s mutari solere; & vicissim. Ita dicunt قدم pro قدم gravis lingua: ثدام pro ثدام pannus colatorius: ثرا pro ثرا induit pelles: ثروة pro ثروة divitiæ: ثدغ pro ثدغ fregit: ثرع pro ثرع interstitium inter urnæ ansas: اثلاج pro اثلاج fortuna prospera: ثار pro ثار astuavit: طثرة pro طثرة cremor: ثوهد pro ثوهد formosus: اثثجر pro جفل propulit: effusa fuit aqua pro اثثجر: tandem ثغى dac-tylorum genus pro فغى: Sic لثام & لغام; sic اقمم & اقمم; sic اقمم & اقمم; sic اقمم & اقمم; sic اقمم & اقمم. Ita de Græcis testatur Eustathius, Æoles φλίεω dixisse pro θλίεω &

φλαῖν pro θλαῖν. Sic φῆε pro θῆε & inde Latinum *fera*. Ex hac usitatissima *Phe* in *Tse* permutatione dubium fere non est, quin quod Arabibus لَفَّس id Hebræis fuerit תַּבַּל *balare in partu*; proprie de ovibus; unde postea ad alia transfertur, ut hic de homine: licet תַּבַּל forte non male *parturiens* ovis exponi possit. At eo non opus est; pervulgatum enim est, ut brutorum propriæ voces ad homines transferantur. Arietes proprie *Blaterare* dicuntur, uti Auctor *Philom.* docet

Blaterat hinc aries, hinc pia balat ovis:

Et homo dicitur *blaterare*, ut & *balare* apud *Varr.* de *Re Rust.* Adde *rugire, mugire, garrire* & similia. Sic Græci; ex multis pauca. *Hesych.* Ωρνομένων· κερζόντων, κυείως δὲ ἐπὶ λιμῶν κλαιόντων λύκων ἢ λεόντων ἢ κυνῶν. *Eustathio* μηκάσθς est μίμημα φωνῆς αἰγῶν καὶ λαγωῶν καὶ ἐλάφων. *Nicander* in *Alexiph.* id homini tribuit

Ἄυτὰρ ὁ μηκάσθς μανίης ἀπο μυεῖα φλύζων.

Ex Arabibus hæc habe. *Alcamus.* قِرْبَرَة صوت المعز وكثرة الكلام
Barbara vox capræ, & *multiloquium*. At quid multa? nihil Hebræis est familiarius; quod

quod verba שׂוּ & נָחַם & נָחַק & נָחַץ
 omniaque fere, quæ brutis proprie conve-
 niunt, & ad homines transferuntur, abun-
 de docent. Atque hoc pacto non loco so-
 lum huic multam affudimus lucem, sed &
 verissimam vocis נָחַץ etymologiam inve-
 nisse videor: scil. *viperam* notat vox, cui
 a נָחַץ *exclamare in partu* commode nomen
 tributum est, qui una omnium maxime
 partum habet difficilem & doloris plenum,
 unde *vipera* quibusdam est, quod *vi pa-*
riat. Verum cogitanti hic mihi dubio pro-
 cul Magn. Boch. de origine vocis נָחַץ in
Hieroz. suo scripsisse, illud evolvi, eaque
 quæ dubitanter de notatione hac conjicie-
 bam, confirmata repperi. Verba *Bochart.*
Hieroz. part. 2. lib. 3. cap. 1. Sunt hæc:
 „ Porro in partu potissimum sibilos vipe-
 „ ræ intendi, verisimile est, quia tum acer-
 „ bissimo cum dolore conficitur. Atque
 „ id proprie est נָחַץ. Neque enim de cla-
 „ more quovis verbum נָחַץ usurpatur, sed
 „ de clamore in partu. Sic Esai. 42: 14. “
 Ac deinde nomen נָחַץ hinc explicatum
 dat. Addit ὁ μέγας obstetricis Ægyptiæ
 nomen נָחַץ *Phuah* ab eadem esse signifi-
 catione. Vides ἢ πάνυ eandem jam verbi pro-
 priam signifi. posuisse; addubitanti autem

mihî, quo fundamento id assereret, (Locus enim Esaiæ, quem solum ad id citat, non satisfaciebat; nam dicitur & alibi אצעק ביולה unde tamen concludere non licet צעק proprie dici de *clamore in partu*) tandem in Operis ipsius part. 1. inveni, quæ eum spectasse non dubito. Hæc quia huic observationi ingens addunt pondus, eamque tanti Viri iudicio suffultam Eruditis probationem fore scio, non possum non verba ipsius huc transferre: exstant ea Hierozoic. par. 1. Lib. 2. cap. 45. pag. 471. Lond.

„ Quid? si Hebræis vetustioribus פעה idem
 „ fuerit quod ثفا quod non simpliciter
 „ balare sonat, sed balare inter parturien-
 „ dum. Alcamus. الثفا ضعف صوت
 „ الغنم والطبا وغيرها عند الولادة
 „ Tsaga est intentio vocis ovis aut capræ alia-
 „ rumque in partu. Hanc Viri Summi
 conjecturam aliquanto forte probabiliorem
 reddidi exemplis istis luculentissimis supra
 adductis, quæ quam facile Arabes
 Phe in Tse commutare soleant, demon-
 strant.

CAP. XLVII.

Verf. 3. *Sume molas, mole farinam גלי*
צמתך & שכל השפי שכל & צמתך detege cru-
ra, transi flumina.

Babyloniorum servitus hic graphice depingitur; duæ hic leguntur voces, de quibus variant Interpretes, צמה & שכל. De prima quidem צמה, eam Lxx. reddunt κατακάλυμμα, prout hodie legitur; tempore autem Hieron. simpliciter κάλυμμα lectum fuit, uti ipse testatur. Speciatim hic κάλυμμα intelligendum est de velo, quo mulieres verecundæ caput tegebant, quod recte vidit Arabs, qui ᾤ Lxx. κάλυμμα نقاب reddidit, quod est *operimentum capitis muliebri*. At Syrus gener. תחפירה. Sic R. Jona, teste Kimchio Lib. Rad. תחפירה intelligebat חסותה חסותה R. Jona *tsamma per velum exposuit*. R. etiam Salomo intelligit *velum השיער המצמצם quod crines tegit*: ubi eadem opera originem vocis ostendere voluit, nam צמצם in Thalm. est *operire*. Facile est videre, quid eos ad hanc sententiam adduxerit, nempe verbum גלי *retege*. Aliter plane Hieron. qui

תמז turpitudinem vertit, seu verenda mulie-
 bria, monetque Symmach. תמז hic reddidit
 se τὴν σιωπήσιν σου, quod nos, inquit, ex-
 primere possumus taciturnitatem tuam, quod
 taceri debeat præ verecundia. Quod & in
 Cant. Cant. legimus, ubi sponsæ pulcritudo
 describitur, ad extremum infert: Absque ta-
 citurnitate tua; nolentibus, qui Sanctam
 Scripturam interpretati sunt, transferre no-
 men, quod sonaret turpitudinem. Quibus-
 dam deinde interjectis rationem versionis
 suæ reddit: Ergo תמז verenda mulieris ap-
 pellantur. Cujus etymologia apud eos sonat fi-
 tiens tuus, ut inexpletam Babylonis indicet
 voluptatem. Putat ergo Hieron. תמז quæ
 vox quater in Sacr. Cod. invenitur, hic
 & Cant. 4: 1, 3. & 6: 7. dicere pudendum
 mulieris à radice תמז fiire; quæ notatio fer-
 ri nequit; nec enim תמז isamma potest es-
 se a תמז, nec significatio illa locis Cantici
 commode aptari potest. Videamus loca:
 Quam pulchra es amica mea, quam pulchra
 es? Oculi tui ut columbarum תמז לזמור
 Latinus Interp. ex mente Hieron. absque eo
 quod intrinsecus latet; & Lxx. confimiliter
 εὐτὸς τῆ σιωπήσεως σου. quod quomodo intelli-
 gi debeat Hier. verba supra citata docebunt.

Versi. autem 3. Sicut fragmen mali puni-
 ci ita

ei, ita *gena tua* מנער לצמתך. Eadem sunt verba cap. 6: 7. Non putem hic *occulata* mulieris intelligi; in quam rem multa dici possent; sed sufficiat monuisse מנער non posse verti *prater*, unde ista Interpr. sponte corruet. Cur vero Lxx. צמתך σιωπήσεισς dederint, aperit Arabismus ubi صمت צמת est *filere*, sed de his alias. Interim nota *Thau* in צמתך ipsis radicale esse. Accedat tandem vulgatissima & hodie fererecepta vocis צמה interpretatio, quæ *Ab. Esram* & *Kimchium* auctores habet; quorum ille *tsamma* השער הרב *crines densos* declarat ad *Cant.* 5: 1. hic clarius ציציות השער שמכניא על פניה ליישי ציציות *Cincinnos capillorum*, quos in facie disponit mulier. *Li trezzi* *Italice*. Hæc signif. pulcherrime quadrat omnibus locis: *Cant.* 4: 1. *Oculi tui ut columbarum*, è medio *cincinnorum tuorum*. Sic *Belgæ*: *tusschen twee vlegten*: Et sic in ceteris locis, ubi vox reperitur. Huic versioni ne subscribere dubites ob Veterum auctoritatem, efficiam ex Arabismo, unde origo vocis aperte ostendi potest. Scil. Arab. طم *est plectere*, idem quod ضفر per quod a Lexicogr. solet exponi. ضفر autem pecul. de *comis plectendis* solet usurpa-

ri, unde *ضعيرة* & *ضعير* est *cincinnus plexus*. *طم* ergo *plectere* notat, praesertim *comas*; unde *مطموم* *plexus nexusque capillus* apud *Zjauhar*. Porro Arab. *طم* esse ab Hebræo *צמ* mutatione *ט צ ף* in *ט* non opus est, ut moneam; Chaldæi enim & Arabes fere semper *Tjade* in *Thet* mutare solent. Hæc de *צמה*. De altera voce *נבל* non minor est fluctuatio; hinc *plantam* alii, alii *talum*, quidam *tibiam*, Hieron. *humerum* intelligunt: Procul dubio respexit Hier. ad rad. *נבל* *bajulare*. Gen. 49: 15. *נבל* & *על סבלו* & *ויש שכמו לסבל*. Kimchius *pedem sobel* dictum vult a *נביל* *semita*. Ita ille in *Comm.* ad h. L in *Lexico* vero dubitat, utrum *pes* sit an *crus*. Belgæ *talum* intelligunt; horum expositio eo nititur, quod cum seq. *שוק* *crus* jungi videatur; at eadem ego ratione *capillos plexos* esse evincam, si cum præc. *צמה* copulavero. Nescio an attentionem mereatur Rabbiorum Interpretatio, cujus meminit *Kimch. in Lex.* qui *נשפי נבל* explicabant *decortica arundines fluxivitates*. Tandem in partes vocandi sunt Lxx. Interpretes, qui mihi vocem vere Interpretati esse videntur; *πολιὰς* scil. vertunt, quos

quos sequitur Syrus, qui חורתא *canos* habet, & *Arabs*, qui شعر *crines*. R. Mose Cohen ab *Esra* laudatus ita sentiebat; *sobel* esse על הלחיים *Cincinnati* in *genas pendulos*. Addit *Ab. Esra* והגבון שאין ריע לו ופירושו לפי מקומו בלא ראיה *Certum est non esse voci huic parem, interpretatio autem ejus ex loco hauriri potest; sed absque certa probatione.* Præsidium tamen huic sententiæ afferet Arabica lingua, in qua سبولة *est coma, casaries*; sic in *pent. Erpen.* pro *Hebr.* גדל פרע *est* يكبر سبولة *nutriet cæsariem*. Radix هبيل *est demittere*; اقبل الذيل *demisit laciniam* in *Histor. Tamerl.* sæpissime. De *crinibus* apud *Geograph. Nubiens: Clim. 2. part. 8.* de *foeminiis* magnum regem *Indorum* in solenni equitatu comitantibus. *Armillis ex auro & argento manus pedesque ornantur*;

واقبلن شعورهن علي ارجلهن
& *capillos suos ad nates dimittunt.*

Itaque, ut finem faciam, mihi maxime verisimile est שגל & צמה conjungenda esse, & utrumque de *crinibus & capillis* intelligendum; nudatio autem *comæ mulieri* indecora erat. Confer *Num. 6: 15.* & *1 Cor. 11.*

CAP.

CAP. LIV.

Vers. 8. בשצף קצף

VOx ignota est & incertæ significat. טֹשָׁף שצף. Lxx. ἐν θυμῷ μίσησιν. Vulg. *in momento indignationis*. Scil. ex præced. vs. id repetiisse videntur. ברגע קטן. Ita *Kimchius* ex sensu. קצף כמו שצף ברגע קטן. *Significatio vocis ex sensu intelligenda; parva ira, prout dixerat (vs præc.) parvo momento*. Sic *Ab. Esra* אין ריע לו והטעם כמו כעס *Non similis est voci, ex sensu parum denotat*. Merito tamen dubitare quis posset de hac recepta signif.; cum in nulla vicinarum linguarum talis notionis sub שצף vestigia appareant; neque etiam ex contextu satis id liquido constet. Errant enim Viri Docti qui putant שצף & עולם in seq. hemist. opponi, nam non שצף sed רגע טֹשָׁף עולם opponitur. Mihi longe probabilius arripet שצף ex Arabismo diverso plane sensu explicare. Radix شظف seu שצף (ץ Hebr. verti in ב Arab. non est quod ulterius moneam) Arab. notat *durum, vehementem esse*: شظف Sjadfiphon durus: شظاف seu שצף *durities, vehementia*: Inde malo: *In*
vehementia

vehementia iræ, abscondi momento faciem &c.
 Plane etiam auctoritate hic destitutus non
 sum; nam pari sensu Syrus dedit ברוגז רבא
in ira vehementi. R. etiam Menachem ab
 Jarchio & Kimchio laudatus explicabat בחרי
 אף *in ardore iræ.* Nulla ergo ratione שפף
parum esse docetur.

CAP. LVI.

Vers. II. מקצרו

HÆrent hic Interpretes, & valde
 dissentiunt. L. de Dieu nova ra-
 tione: *Ex præcipuis eorum.* At קצה
præcipuum notare, non satis probat Vir
 Doctus. Ex Arabica locutione
 exponendum monui *ad unum omnes;*
 quam phrasin pluribus illustratam videbis
 ad Gen. 19: 4.

CAP.

CAP. LXI.

Verf. 6. חיל גוים תאכלו וכבודם
תתימרו.

Copias gentium comedetis, & in gloria,
id est, divitiis (πλάττω Lxx.) eorum
superbietis. Ita Hieron. Lxx. reddunt
Θαυμασθήσεσθε. Solet plerumque ad ra-
dicem אמר verbum hoc referri, & תתימרו
positum contendunt pro תאמרו ab תאמר
in Psalmo 94. ubi vertunt *efferre se*. Non
valde repugno, literæ enim א & י sunt per-
mutabiles; exemplum tamen huic muta-
tioni plane simile nondum allatum vidi. In
Arabismo frequentia exstant exempla, ut
radices, quæ Aleph primam habeant, etiam
per Jod, seu potius ejus loco Vau primæ
efferrantur; ut **اخذ** & **وحد**, & **اخذن**,
pro quo etiam **وخذن** aliaque plura. Apud
Hebræos etiam radix יחד ab אחד eadem est
permutatione facta. Egregie huc facit quod
apud Abulphar. **يسير** sæpe ponatur pro **اسر**.
Ita pag. 546. *Hist. Dyn.* **يسير** positum est
pro **اسير** *captivus*, & **يسير** *captivitas* pro
اسر pag. 548. Sic pag. 383. **اخذ يسيرا**
captus

captus est, & sic aliquoties. Ita in *Camus*
 etiam legitur **امامي** poni pro **امامي**
coram me. An hinc est quod *Chaldaeus* **יוצר**
Zach. 11 : 13. sumserit de **אמרכלא** quasi **אוצר**
 comprobat hoc etiam porro contrarium
 in **תמינו** *Eesai.* 30 : 21. quod pro **תמינו** po-
 situm esse claret ex textu. Hoc modo **תמינו**
 vertemus vel *efferre se*, vel *dominari*, prout
 apud Arabes **كامر** sumi monui ad *Psal.*
 94. Interim incertum satis videtur, an
תמינו recte ad **אמר** referri possit, si
 eum obtineat usum, quem ad *Psal.* 94.
 nove ex Arabismo protuli, praesertim,
 praeter insolentiam hujus permutationis,
 quod radix **מר** alia significatione in *Sacro*
Codice occurrat *Jerem.* cap. 2 : 11. **החמיר**
An mutavit gens Deos suos, ut rec-
 te *Vulg.* & *Lxx.* nec potest aliter, quod
 luce clarius est ex contextu: **מר** ergo ex
 loco hoc patet idem notare quod **מור**, at-
 que hæ radices sapissime confundi solent.
 Sic **רוע** & **יקן** & **קין** & **יצר** & **צור** & **יטב** & **טוב**
יגר & **גור** & **יפח** & **פוח** & **ירע**. Sic pro **מור** etiam
מר dictum hic *Jeremiae* locus ostendit, fru-
 straque anomalia a *Grammaticis* hic ponit-
 tur. Hinc ita conjicio : Arabice **صرف**
 idem est quod Hebraeis **מר** vel **מור** *mutare* ;

inde est *versari*; hunc usum מר etiam induit, uti ad *Jobum* monui; *versari in re* dicitur apud Arabes, præsertim in 5. conj. **ضرف** qui libere & ex arbitrio & potestate re utitur. Hoc loco nostro fati convenit; potest etiam aliter. Verbum **מר** a prima mutandi, commutandi signif. peculiariter notat, prospexit de commeatu, sibi comparavit commeatum. Idem etiam **حرف** dicit ab mutandi primaria notione. Inde in *Hithpabel* **חמר** erit sibi ipsi commeatum acquirere, quod seriei orationis mire convenit. Fateor tamen inclinare me magis ad *Vulgatam* sententiam, verbum ad radicem אמר esse referendum. Oblitus fere eram **חמרה** Job. 20: 18. nihil quicquam æque commode notare, atque *commeatus comparisonem*: *Et secundum copiam commeatus sui non exultat.*

C A P. LXIII.

Verf. 3. וַיִּנְצַח עַל בְּגָדָיו

Hieron. *Et aspersus est sanguis eorum super vestimenta.* Ita & Lxx. **αἵμα** hic dederunt, quamquam versio eorum hic tota corrupta sit, & confusa cum

cum *vs. 6.* Arabs etiam & Syrus דם ודם
sanguinem efferunt. Sic Rabbini etiam. *Ra-*
schi נצחם רמס שהוא חוקפא של אדם *Nitscham*
est sanguis eorum, quod in eo robur fit homi-
nis. *Kimchius* נקרא הרם נצח לפי שהוא חיי האדם
 וזקו *Sanguis* Netfach vocatur, quod vita fit
 hominis & robur ejus. Nec aliter *Ab. Esra*
 & *R. Levi.* Putant scil. נצח aliquando in
 Sac. Cod. robur notare, ut *1 Sam. 15:29.*
 & alibi. At *veritatem* illic potius deno-
 tare aliisque in locis monui ad *Hab. 1.*
 Cum autem nec *veritas* hic convenient,
 nec *aternitas*, aliud quærendum. Arabice
 radix נצח seu ذسخ spargere, aspergere notat:

ذسخ الدم est sanguinis aspersio. Æthiopi-
 bus etiam usitatum verbum, unde *1 Pet. 1:*
2. παντισμὸν αἱματ & Æthiops dedit נצח
 דם inde si *sanguinem* dicere נצח putemus,
 commoda constabit denominationis ratio,
 vel si simplicem vocis vim retineamus, pla-
 nus etiam emerget sensus: *Et quod ex iis*
spargebatur, sanguis scil. in me aspersus est.
 Eodem modo *vs. 6.* se habet; ubi tamen
sanguis magis proprie locum habebit.

C A P. LXIV.

כנגד ערים כל צדקתנו .5. Verſ.

Variæ sunt Interpretum expositiones. *Jarchi* אומרים שהכל מאוס כנגד מאוס שכל אומרים *instar vestimenti removendi & fœtentis, de quo omnes abjiciatur exclamant; ערים in Targum הסרה remotioni respondet. Verum est Hebr. עיר per אערי in Targum reddi, inde tamen ערים derivari nequit, quia Dagesatum est. Kimchius* ערים מתרגום ספחת עריא: ויש מפרשים *Kimchius* מתרגום הרה מעריא: וישלפרש כנגד סמרטוט ובלוי *Exponi potest ערים ex Chaldaico abscessus. Alii ex Chald. מעריא, quod & primæ expositioni respondet in Targum. Tandem lacera & detrita vestis potest intelligi. Ultima illa Interpretatio fundamento caret, nec satis convenit, quia pollutam vestem hic dicere voluit Propheta. Quod ad secundam מעריא non parturientem notat, quod ad rem faceret, sed gravidam simpliciter. Repugnat etiam Dagesh in ערים; quod & primæ expositioni ad sensum præbere impedit. Ab. Esra a עיר prædari & ער præda vestem ab hoste spoliata, adeoque sanguine tinctam intel-*

intelligit. At primo ער esse *pradam* aut ער *pradam* non satis apparet; tum si esset, hic certe locum non haberet, ob Dagesh forte. Miror Cel. *Hotting.* qui ערים nostrum ex Arab. عن explicari posse putabat, quod *aquam perennem* notat, unde exponere deberemus: *Vestem aquarum perennium*, quæ iis elui necesse habeat, ait Vir Doctus, quod nimis violentum est & inconcinnum. Veteres Interpretes miro consensu בגר ערים de *panno menstruata* intellexerunt. Lxx. ῥόινος δασσαθηρῶν. Vulg. *Pannus menstruata: Arabs خرقه الطامث* quod idem est: Sic *Syrus, Chaldaeus* etiam לבוש מרחק, quod eodem recidit, nam ריחוק Chald. *menstruum* est. Hæc versio dubio procul efficaciter loci sensui satisfacit, ideoque in Ecclesiam fere est recepta. Eam ex Arabismo confirmasse iuvabit. Arab. ער عن notat *numerare*: inde عدة a *numerando* vocatur *Status mulieris*, quo cum ea rem habere nefas est, ob menstrua; aliamve impuritatem. Ita in Alcor. Sur. 65: 4. & alibi. Forte etiam ערה hic positum est pro נרה quo peccati impuritas exprimitur Zach. 13: 1. *Ain* & *Nun* quandoque permutantur. Sic *אעס* & *אעס* *austum esse*: *אעס* &

אנפא *dedit* : עפרית & עפרית *Vasfer* :
 עקס *invertere* & עקס : עקס *vellere*
 & pro eo עקס in Appendice Golii. Et
 sic alia bene multa.

Prius tamen magis arridet, & eo quidem magis quod Hebræis radicem עפר
 unde עפר usurpatum in *Psalms* primario
numerare notasse putem, de quo alias scri-
 bebimus.

C A P. LXVI.

Verf. 20. בסוסים ופרגים ובעלים
 ונפרדים ונכררות.

PRædicitur fore, ut gentes undequaque Hierosolymas confluent *in equis*,
 & *in curribus*, & *in rhedis*, & *in mulis*,
 & *in כרכות* *Circaroth*. Extrema illa vox
 ambigua valde & incertæ est significationis:
Jonathan vertit חשבון *laudes*, quod quo
 modo cum præcedentibus cohæreat ipse
 viderit. Ita tamen, ut sibi constaret, ver-
 sum voluit; idem enim כרכר 2 Sam. 6:14.
laudantem, prave licet, reddiderat.
 Neque alibi radix כרכר reperitur. *Chaldaum*
secutus est Raschi qui *Circaroth*, *cantica lu-*
dentium exponit & *saltantium*, pressius ver-
 bi

bi *Circer*, quod *saltare* est, notionem referens. Lxx. Interpretibus sunt *ομοδία* *umbella*, ut & *Arabi*, qui *ظلال*, quod idem est, habet. Aliis Græcorum *φορῆα*, id est, *vehicula* exponere placuit, quibus fere consentit Hieron. *carrucas* vertens. *Rabbi Menahem* ridicule *כנש*, id est; *agnos* intelligebat, quia scil. *כר* id sæpissime notat; unde & hoc nomine *Ab. Esra* vapulat. Tandem plurimi ex recentioribus; *Judæi* omnes, si *Farchium* & *Menah.* exceperis, Christiani etiam quam plurimi *Circaroth* fumunt de *dromadibus*. Duæ hic sese offerunt sententiæ, quæ aliquam speciem habeant; reliquarum autem inutilem omnino duco refutationem, adeo fundamento omni aut ratione destituuntur. Prima earum est, quæ *Circaroth* esse vult *vehicula* aut *carrucas*: quod non aliunde ortum videtur, quam quod *curribus* illud & *rhedis* *צנים* subjungi viderent; adde *vehicula* *כרכור* *Circaroth* potuisse dici, quasi *saltatoria* a verbo *כרכר* *Circer*, *saltare*, prout dicitur *Nah. 3: 2.* *מרכבה מרקרה* *vehiculum saltat.* Speciem, ut dixi, habet hæc sententia, præter vero speciem nihil. Probabilior mihi longe & convenientior videtur eorum sententia qui *dromadas* interpretantur; quum

enim partim *equis*, alios *curribus & lecti-
cis*, partim *mulis* Hierosolymas confluxu-
ros dixerat, reliquum erat ut *camelorum*
mentionem faceret; neque enim verifimi-
le est Prophetam tam nobile & Orientali-
bus usitatissimum jumenti genus præter-
misisse, quod solum fere itineribus faciun-
dis & oneribus gestandis sufficiens natum
est. Unde Arabibus cameli *شفايين البر*
naves terrestres vocitati, quia ut mare in-
vium esset sine navibus, sic vastæ Asiæ so-
litudines prorsus essent inaccessæ, nisi ca-
melos creasset Deus. Hinc in Alcorano
sæpe tanquam ingens Dei O. M. benefi-
cium creatio Camelorum celebratur. Usus
eorum & utilitas ex Sacris Literis abunde
etiam cognita. In Originem vocis inqui-
rens, in hac sententia confirmor. Eam sic
aperit *Kimchius* in *Libr. Rad.* נקראו הגמלים או
הבהמות הקלות בהליכתם כרכרות לפי שברוב קלותם
Vocantur Cameli aut
alia quævis jumenta levia, *Circaroth*, quod
levitate sua & velocitate saltum mentiantur.
Nescio an *Kimchio* quasi per nubeculam
aliquid affulserit; interim certum est verif-
simam esse hanc notationem, quod ex
Arabismo manifesto constat. Scilicet Arab.
قص, est saltare; de camelo autem *prope-
rare*.

rare. Camus : رقص البعير انا سرع

Camelus dicitur Rakatfa saltare, quum pro-
perat. Histor. Tamerl. pag. 137. Quum
autem Cameli ignem sentire cœperunt وفت

ورقصت ونحو الفيول شخصت

tum ejulare illi, & subsultare & versus ele-
phantos ferri. Sic apud Sadium in Rosar.

اشتر عابدر ايدم كـه برقص در

امد وعابدر ايدناخت وراه بياجان

Mox religiosi istius camelum salta-

re vidi, qui in seffore dejecto viam deserti ce-
pit. Eadem ratione verbum رقل tripu-

diare per اسرع velocem esse exponitur in

Camus, atque ibidem مرقلة camela

tripudians est سريعة velox. Hebraice רקר

est salire, saltare: hæc signif. etiam in Ara-
bia recepta est, unde رقدان exultatio

præ alacritate; hoc etiam in celeritatem

transfertur, unde ارقد properanter incessit:

Certus قرقيد accelerator, festinus: مرقدي

incedendi modus, nempe idem qui خبي

alias, ut videtur, seu incessus tolutarius;

jure autem hic quæri posset an מוקדה apud

Nah. cap. 3: non celeritatem aliquam, una

cum *saltandi* notione comprehendat. Non difficulter certe ab *faliendi* notione significatio *celeris* deflectitur; *agilitas* enim & *celeritas* saltui inest, unde omnes fere linguæ hanc metaphoram admittunt. At speciale aliquid hic adest, unde *camelis* præcipue & proprie *saltum* tribuant Arabes, quum properant; atque inde penitus rationem nominis *Circaroth* inspiciemus, simulque apparebit non esse quævis jumentâ velocia, uti addubitabat Kimchius, sed nominatim *Camelos*. Nimirum ad naturam pertinet camelorum, ut fidium aut vocis dulci sono capti, saltare incipiant & in pedes se & vehementiorem cursum conjicere. *Camelos* cantu delectari docet *Sadius* in *Gulistan*, pag. 190.

اشتر بشعر عربی در حالت شادی و طرب
کردن وقت نیستی ترا کنج طبع جادوری

Camelus carmine Arabis in gaudio & exultatione est;

Te si ejus (musicæ) delectatio non ceperit, perversum es animal.

Leguntur & hæc:

شیررا

شتر را جو شور و طرب در سرشتی
اگر آدمی را نباشد خردستی.

Camelum quum capiat musices amor & delectatio ,

Hominem si non itidem mulceat , asinus fuerit.

Uterius hæc, simulque cantum ad cursum eas & velocitatem incitare sequens docebit historia ex Rosario. *Cum ad Mechil Bene Helal pervenimus* کون کی سیاه

از حی عرب بدر آمد و آوازی برآورد
که مرغ از هوا در آوردی اشتر
عباد را دیدم که برقص در آمد
و عباد را ببنداخت و راه بیابان
گرفت گفتیم ای شیخ در حیوانی
اثر کند و ترا اثر نمی کند.

Ecce puer quidam niger ex tribu Arabum profiliebat, qui cantare occæpit voce, quæ aves cælo deduceret; Camelum religiosi in saltum conjici vidi, & eo dejecto viam deserti petere. Hic ego: O bone, animal afficit vox; tene vero non mulcebit!

Narrat

Narrat ad h. l. *Gentius* de servo quodam, qui omnes Domini sui camelos uno die cantu suo interemerat. Nimirum quum mira vocis suavitate polleret, eos cantus dulcedine eum in modum ad cursum excitaverat, ut tridui iter velut rabidi, uno die conficerent; unde oneribus depositis deficientes expiraverint omnes. Hinc in Oriente Præcentores vulgo camelorum, quos قراقري *Kurakiri* propria voce dicunt, à verbo قرقر *Canora voce modulatus est, & camelos ad cursum incitavit ductor.* Idem حوا dicitur quod a Golio exponitur *propulit camelos canendo, & qui cantu impellit* حان *Hadin* audit; & شان *Sjadin* a verbo شدا *canora voce cantando camelos propellere.* Hæc aliquanto latius profecutus sum, quia nihil quod sciam de hoc camelorum ingenio & proprietate in libris Græcorum aut Latinorum; tum quod non exigua luce locum nostrum perfundant; plane enim hanc camelorum naturam exprimit vox *Circaroth*, quæ vi sua notat, *latas saltatrices & veloces.* Hæc etiam est ratio cur *saltandi* verba ad *velocitatem* camelorum exprimendam adhibeantur; nempe cum præ lætitia *saltare* incipiunt

ea-

eadem opera levissime feruntur & viam celerissime secant. Sic اسطربن *ad latitiam excitare*, quum de camelis dicitur notat eos *in cursum propellere*, teste *Camus*. Ab saltando ergo, id est, summa celeritate, & exultando, seu gaudio quo se in cursum conijcere solent cameli, Hebræi eos *Circaroth* appellaverunt. Quod autem *Circaroth* potius nominet Propheta term. fœm. non *Circarim camelos mares*, ea potest dari ratio ἕρσενας ἢ καμήλων ἡσονας εἶναι θεῖν τῶν θηλέων, *camelos mares impares esse fœminis in currendo*; quod legi in *Herodot. Lib. 3. cap. 127.* Arabibus certe fœmellas etiam ad vecturam aliosque usus præferri solere, docet nos *Celeberr. Golius Adag. Arab. XIII.* Eodem modo *dromadem* in fœm. gen. efferre amant Arabes واحلة, quæ juxta *Zjauhar. pecul. est الناقة التي* *Camellus clitellis ferendis apta.* Quamquam alii *He* non fœmininum hic habeant sed emphaticum, & utrumque comprehendendi velint sexum. Hoc interim teneamus כרכור hic esse, quæ Arabibus رواجل, Thalmudicis גמלי פרוי, *Cameli volantes*, Græcis δρόμαδες dicuntur, de quarum incredibili celeritate nihil nunc atti-

attinet dicere. *Dromadae* vocantur ab *Isidor.*
 & *dromedarii* ab *Hieron.* unde nobis *Drome-*
darissen. Conferri nunc velim, quæ ium-
 mus virorum *Sam. Bochart.* de hac voce
 Erudito Orbi communicavit *Hieroz.* part.
 1. Lib. 2. cap. 4. ubi *Circaroth*, camelos
dromades esse ostendit; & nonnulla ibi-
 dem hæcce nostra non parum firmantia de-
 prehendes.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
JEREMIAM.

C A P. I.

Verf. 5. כְּטָרָם אֲצוּרֵךְ בְּבִטָּן

Asora parva hic annotat: וְיִתְרֵךְ אֲצוּרֵךְ in וְיִתְרֵךְ אֲצוּרֵךְ redundare. Putant scilicet futurum esse ab radice יָצַר *formare*. Hinc *Nathan* in *Concord.*, *Kimchius*, ceterique *Lexicographi* ad יָצַר futurum hoc referunt. Nulla est necessitas anomaliam hanc admittendi; nam צוּר & יָצַר significationes suas confundunt. Arabibus verbum צוּר *formandi* per creationem significatione familiarissimum est, & sæpissime in Alcorano usu venit:
اللَّهُ صَوَّرَكُمْ
وَاجْسِنَ

واحسن صوركم Surat. 64. *Deus formavit vos.* Utrobique est צורכּ. In Sur. 3 : 4. ne plura nunc loca adferam, locus est nostro plane similis:

هو الذي يصوركم في الارحام

Ipsè est qui צור formavit vos in utero.

An hæc est ratio cur Arabs Erpenianus in Deut. cap. 32. צור aliquoties الخالق creatorem reddiderit? Superstitiosus alias est Hebraismi observator.

C A P. II.

Verf. 15. ערין נצתה

ITa τὸ *Cbetibh* præfert : *Keri* legere jubet נצתו : Scilicet ערים plur. est masculin. נצתה autem sing. foemin. quæ construi non posse videbantur. Ast, ô boni, nunquam aliter Arabes, quî plurali mascul. *inhumano*, ut vocat *Erpenius*, semper foemin. singulare subjungunt. Sexcenties legitur in *Corano* جنات تجري من تحتها الانهار *Horti sub quibus flumina decurrit.* انهار plur. masc. cum تجري sing. foem. Sic

Sic *الكواكب* *اندثرت* Cor. Sur. 82: 2.
 & *قبور* *بعثرت* *بجوار* *فجرت* *ش. 3.*
 Et Sur. 81: 2. *ش. 3.* *تجوم* *اندثرت*.
بجوار *ش. 6.* *وحوش* *حشرت* *ش. 5.* *ش. 10.* *ش. 10.* *ش. 10.*
 Quid plu-
 ra? numquam aliter in auctoribus, qui
 elegantiae & puritati student, deprehendi-
 tur. Inspiciat Arabice Doctus *Hist. Tamerl.*
 & singulis paginis multa sese offerent
 exempla. In Sacro Codice eadem con-
 structio alibi etiam servatur. Job. 14: 19.
שמים *תעוז* Et 39: 14. *שמים* *תעוז*
 37: 31. *אשרים* *תעוז* unde extra dubium
 ponitur, *Chetibh* hoc loco retinendum es-
 se, & erroneam esse correctionem.

Verf. 23. *בכרה קלה משרכת דרכיה*
פרה למד מדבר.

Totam hanc pericopam verborum aliter
 legerunt & distinxerunt Lxx. *ὄψε φωνή αὐ-*
τῆς ὠλόλυξε vs. 24. *τὰς ὁδὸς αὐτῆς ἐπλάτυνε*
ἐφ' ὕδατα ἐρήμω. Hoc pacto legisse viden-
 tur. *דרכיה קלה משרכת* vs. 24. *דרכיה פתח למי*
מדבר. Quod *בכרה* *ὄψε* dederint, ratio latet
 in Arabismo, ubi *بكرة* est *matutinum tem-*
 pus.

pus. At cur contrario sensu verterunt? an quia נשׁן utrumque notat, & tam ὁψὲ quam πρῶτi ab iis exprimitur? in משרכת vestigia ὁλολυγμῶ nullibi invenio, & cur ita dederint nullus video: verbum certe est obscurissimum, & ab Eruditis varie intellectum. Vulgat. *Cursor levis, explicans vias suas*: Rabbinī: *Corrigiarum שׁן in modum implicans vias suas*. Vir Doctus ex Æthiopico שׁן *vesperam* notante, *serotinans vias suas*. Arabice radix شرکى notat *associare*; inde tam Hebr. שׁן quam Arabum شرکى *corrigiam* dictam puto, quod soleam plantæ pedis *connectat & associet*. Inde etiam explico locum nostrum: *Associans vias suas*. Idololatriam dubio procul hic redarguit Propheta; hanc Arabes شرکى שׁן vocant, quasi *associationem* dicas idolorum ad verum Deum. Verbum in 4. اشركى *associare* est *cultui idololatræ deditum esse*. Unde משרכון seu مشركون *idololatræ* sunt sexcentis in locis Alcorani. اشراکى etiam & عباده الاوثان *cultores idolorum* conjunguntur in Hist. Tamerl. شريكى *associatus est idolum*, & شرکا ejus plurale, in Corano non raro *Idola* vocat Mahomed.

med. An hinc נטרך *Nisroch* Assyriorum idolum? an itidem Propheta Idololatriam eorum redarguens, simul speciem ejus & Assyriorum ad imitationem in cultu *Nisrochi* factam eam indicare voluit? Longe petita videntur, & tamen vera esse possunt. Confer ex vs. 24. בחרשה ימצאונה unde simul patet, non hic semper in eadem persisti metaphora, quod hic objici forte potuisset.

C A P. V.

Verf. 8. טוטים מוזנים משנים היו

Difficultas est in voce משנים. Quidam id pro משכימים *mane surgentes* sumunt: *Tanquam equi bene pasti mane surgunt.* Quæ interpretatio in multis laborare videtur: Primo cur qui a libidine notati in uxores proximi hinnire dicuntur, mane potius quam vesperi aut nocte in Venerem exardent. Deinde משכימים pro משכים dici posse, caret exemplo & auctoritate. Tandem, si vel id detur, Hebraicum non est היו משכים *mane surgunt* cum dicendum foret הם משכים. Vulgatus, Lxx. Aquila, Symmachus, Theodotion טוטים משכים videntur ad משך retulisse, priores obscurius, at

clarissime tres ultimi, qui ἔλκοντες reddunt, id est, *trahentes*. Ab Esræ sunt equi *Tusci*, nam Hebræi מִשְׁךְ *Tusciam* explicant, quod improbat Bochartus. מִשְׁכִּים esse a radice מִשְׁךְ vero maxime est simile. Arabice مِسْكٌ seu מִשְׁךְ est *capere, tenere, continere*; hæc significationes ab Hebraismo non alienæ videntur. Exod. 12: 21. מִשְׁכוּ וּקְחוּ *tenete apprehensum & capite*: Et *continere* Job. 38: 31. מִשְׁכוֹת, quod Lxx. φεγγυμὸν dederunt. Inde dicunt Arabes امسك الغذاء البدن *Continet corpus cibus*; & مِسْكَةٌ seu מִשְׁכָּה est *alimentum, quo continetur corpus*; & مِسْكٌ apud Poëtam Kotrob بِالضَّمِّ cum Dsamma, *Muschon* a Scholiaste exponitur مِسْكٌ البدن من الغذاء *illa ex cibus quæ corpus tenent, id est, compactum reddunt & robustum*. Et مِسْكَةٌ مִשְׁכָּה est *vir robustus, validus*: Vides quod tendam: מִשְׁכִּים sic erit idem fere quod præcedens מִמִּים *bene pasti*. Hinc explicari potest: *Equi bene pasti & alti, vel etiam, equi bene pasti & robusti*. Quod si tamen usitatioverbi מִשְׁךְ notionem, quæ *trahere* est, retinendam putes, cum Græcis supra citatis verti poterit *equi trahentes*. *Maschims*

schim pro *moschechim* ex Chaldaismo, ut *pharsin* פרסין Dan. 5: 25. & sic Chaldæi semper. *Equi trahentes, sunt incitati, rapidi.* Phrasis est Arabum, quibus جذب est trahere, unde فرس جذب equus trahens est سريع rapidus. Et verbum جذب trahere in sept. conj. in Zjauhar. exponitur cito, velociter incessit. Sic a خالج itidem trahere est اخليج in Camuso præstans ac velox equus. Verbum سلب etiam est trahere, unde nostrum *stepen*; inde est سلب Salebon, rapidus incessus. Et فرس سلب Equus pedes trahens est, qui celeriter fertur in Zjauhari. Et ipsum verbum in 4. conj. اسلبت الناقة traxit camela, id est, celeriter proripuit se, in Camuso.

C A P. XI.

Verf. 19. אני כבש אלוף יובל לטבוח

LXX. ως ἀγνιον ἀνακον. Chald. בחיר *ele-*
Etam oviculam, segregatam ad mactan-
dum. Non recte. Hieron. ut agnus
mansuetus. Ad hoc L. de Dieu: Mansue-

tum, quod scimus, אלוף nusquam denotat. Fallitur Vir Doctissimus, nam expresse docet Golius ex Lexico Maruphidis الف etiam notare mansuefactus fuit. Interim nihil cogit nos, ut ita vocem capiamus, & quia exemplo id caret, malo exponere: Sicut ovis assuefacta. אלוף aliquoties assuetum, & inde amicum notare pluribus ad Prov. 2: 17. docui. Intellego autem oviculam, quam quis sibi assuefecit. Confirmat hoc, quod Arabibus شاة الوف Ovis Aluph hoc sensu veniat. Locus est apud Bochart. in Hieroz. qui ovem mansuetam hic verti debere jam docuerat. Al Camus in voce روم ita habet. شاة روم الوف فاحس ثياب من مردها Ovis Rawum & Aluph dicitur, quæ lingit vestes educatoris sui. Viden non esse mansuefactam proprie aut cicuratam, illud enim natura sua erat, sed assuefactam, a teneris eam educando. Fatendum tamen est, aliter paulo hæc in Lexico Zjauharii legi, hoc modo. فاحس ثياب من مردها non مردها quæ notant: Ovis Aluph est, quæ lingit vestes prætereuntium se. Sic Aluph potius mansuetum dicere videtur. Fui ut ovis Aluph,
tam

tam mansueta, ut illorum etiam vestes lambam, a quibus ad lanienam rapior. Quod vere de Christo dici potest. Non opus est tempus terere in refutatione eorum, qui *Aluph* hic *bovem* vertunt. *L. de Dieu* præ *assuefacta ovis* malebat *ovem amicam, amicabilem.* At radix עץ proprie *amicitiam*, non dicit, sed *consuetudinem*, quod alias latius ostendimus.

Ibid. נשתיתה עץ בלחמו.

Chald. נרמא סמא רמותא במיכליה. Illud עץ *lignum* de venenato sumsit ligno. נשתיתה per *אמא* vertit, ut *Lxx.* & *Vulg.* qui ἐμβάλλειν & *mittere.* נשליכה legisse videntur, ה pro ל & ה pro כ sumto. Varie locus ab Eruditis exponitur. Videatur *L. de Dieu.* Coniiciebam olim Arabicum لحم hic convenire, quod per لب etiam declarant Arabes, id est, *cor & medullam arboris.* Belgarum tamen versio nunc magis arridet, quæ certe simplicissima videtur. *Perdamus arborem cum fructu ejus:* לחם similiter ferre sumtum invenio apud Arabes. Ita in *Tophail.* Dissert. لحم الفواكه *Pulpa* in fructibus. Et ثمرات ذات لحم *fructus*
 C c 4 quæ

quæ pulpam habent, חלה. Ratio, cur in hanc sententiam propendeam, est, quod addatur: *Excindamus eam, & in memoriam non amplius veniat nomen ejus.* Hoc est, *delere arborem cum fructu.*

C A P. XIII.

Verf. 21. *Quid dices cum visitaverit te?*

ואת למדת' אתם עליך אלפים
לראש

LXX. καὶ σὺ ἐδίδαξας αὐτοὺς ἐπὶ σὲ μαθήματα εἰς ἀρχὴν. אלפים iis μαθήματα sunt: similiter Hieron. *erudisti in caput tuum.* Hodierni Interpretes ita fere: *Et tu docuisti eos contra te duces esse & in caput tibi.* Non sperno hoc; elegantius tamen adhuc verti posse video hoc pacto: *Et tu docuisti eos amicos esse contra te, in caput.* Amarulentissimus est Sarcasmus. Tu Babylonios tibi amicos esse docuisti; scilicet: ראשׁ ut in caput tibi sint, tibi que imperent. Hoc cum præced. interrogazione, *Quid dices?* mire convenit, quo ostenditur, aliud a Babyloniis expectasse Judæos, quam ut se opprimerent: אלוך *amicum* Hebraice sonare, satis multis evincitur exem-

exemplis, & ex Arabismo confirmatur. Vid. not. meas supra ad *Prov.* 2: 17. Vel hoc etiam nomine versio hæc præferenda videtur, quod אלוף *ducem, principem* nunquam nolet, nisi ubi de Idumæis sermo sit, ut *Gen.* 36. & *1 Chron.* 1. unde Idumæorum propriam esse vocem conjicere licet.

CAP. XIV.

Verf. 9. למה תהיה כאיש נרהם

INcerti sunt hoc loco Interpretes, & in diversa abeunt de vera significatione vocis, semel tantum in Scriptura occurrentis נרהם. Hinc *vagum* quidam, ut *Hieron.* alii *desessum, defatigatum*, ut *Salom. Jarchi,* *ignavum* aut *timidum* alii, ut *Belgæ;* *attonitum* denique aut *obstupefactum* pluri mi reddiderunt *Kimchium* secuti, qui ita in *Libr. Rad.* ענינו כארם מבוהל שלא יוכל להעור *significatio ejus est, instar viri attoniti, cui subveniri cladis tempore nequit.* **ESPERDUTO,** *vernacule.* Ibidem etiam patris sui expositionem subjungit, qui vocem ex Arabismo illustrare conatus est, ubi eum qui מבוסה חלב מחלי *deliqium cordis* (lego enim חלב) *patitur ex morbo,*

morbo, vocant מרהום. Quid tandem ex
 his fluctibus certi emerget? Patrem *Kim-*
chii Arabismo suffultum sequare? At parum
 convenit ea significatio, & quod magis est,
 non ea est vis verbi Arabici *مترد*,
 ut *morbi doloribus deficientem* dicat, sed
obrutum in genere, & *oppressum* notat.
 Celeb. *Lud. Cappell.* alio modo in Arabif-
 mo præsidium quærit. Verba ipsius hæc
 sunt: „ Arab. *مترد* *مترد* significat, *acci-*
 „ *dere*, *supervenire*, quæ signif. optime hic
 „ quadrat, cur esses *sicut vir superveniens*,
 „ ut idem sit cum eo, quod vs. præced.
 „ dixit viator peregrinus, qui deflectit ad
 „ diverforium.“ *Judicium Viri Magni &*
νελευωτάτῃ desidero. An *مترد* est *super-*
venire tanquam viator? minime vero, nam
 aliter Arabes docent, aliter etiam ipse *Ca-*
pell. quum *accidere* ponit, & id quidem
 recte & Arabice, nisi *accedere*, ut sibi con-
 stet, scriptam oportuit; in quo quidem
 errasset. Deinde an a *مترد* *supervenire* *מטרד* est
superveniens? parum id accurate, nec quid
 scriberet, satis attendisse videtur *Vir Doc-*
tus, cum eum, cui supervenitur, passivum
 enim est, notet. Denique quam optime hic
 quadret *Vir superveniens*, alii viderint. *Viri*
Doctif-

Doctissimi vestigia premens certiora ve-
roque magis propiora ex Arabum libris de-
promam. Arabice **דהם** & diminut.

الامر العظيم **דהם** significat
casum aliquem gravem, calamitatem ingen-
tem: verbum autem **דהם** *Dahama, acci-*
dit, de improvise supervenit, & obruit ali-
quem malum: Histor. Tamerl. pag. 18.

وعم الخطب المدلهم ولم يعلم احد
الابل كيف **دهم**

Communisque fuit teterrima clades, nec quis-
quam calamitatem animadvertit, quo pacto
*de improvise acciderat. **דהם**: inde*

דהום seu *דהם* erit, calamitatibus ac infortunio
obrutus & pressus; qua significatione con-
tenti esse possemus. Plus tamen mihi sub
verbo hoc latere videtur, habetque apud

Arabes singularem usum, qui mire loco
nostro quadrat. Scil. proprie ac praecipue
usurpatur de incurso subitaneo & oppres-
sione bellica, unde **دهم** est **دهم**

numerofus exercitus; verbum Daham **دهم**
exercitu undequaque cingere & obruere.

Abulphar. Hist. Dyn. 373. ولم يحتسب

من الفرج بل اهلهم ولم يشعروا
وجوسلين

وجوسلين صاحب تل باشر قد

a Francis autem sibi non
cavit, imo neglectui habuit, nec prius ani-
madvertit, quam Jostinus Tel Bassjeri Do-
minus illos de improvise רהם exercitu obruit,
& oppressit. Ita & Histor. Tamerl. pag. 91.

ولم يشعر الا والقتار قد همتة
وعساكر الجغتاي خيلا ورجلا حطمة

nec ante animadvertit, quam Tatarum ipsum
obruerunt, exercitusque Sjugatai tam equites
quam pedites ipsum fregerunt. Sic pag. 340.
Regiones autem Samarcandæ immunes ante ac
securæ fuerant malorum, & invasionis belli-
cæ, quod Timur in vivis esset. فحين

هتهم اوليك المفكرون اتاهم
العذاب من حيث لا يشعرون

Quum vero רהמה incursionibus hostilibus
obruerunt eos impii illi, pœna ipsos oppressit,
unde ne suspicabantur quidem. Quæ ex Al-
corano, pro more istius auctoris perpetuo,
petita sunt. Hinc נהם expono, hostibus
undique cinctum, & oppressum, quod ora-
tionis seriei mirum quantum convenit.
Ad quid esses tanquam איש Vir (אִישׁ, fortis
vir & strenuus) נהם multitudo hostium
oppressus iisque succumbens, נגור tanquam
stre-

*strenuus bellator qui nec salutem sibi afferre
nec evadere potest.*

C A P. XV.

Verf. 7. *Et ventilabo eos* כשערי הארץ
in portis terræ.

Sunt ex Interpretibus qui per *portas* hic
intelligunt, *Castra & oppida præsidia-
ria*: Sic Belgæ nostri: *Poorten* / dat is,
uiterste frontiersteden / landpālen / sterkten.
Non temere ita nec sine causa Eruditiss.
Interpr. sensisse Arabismus ostendit. Vox
ذفر aperte ex Hebræo שער est deflexa: ש
enim Hebr. fere semper in ז ab Arabibus
mutatur. שנים *duo*. Arab. واثنان *tres*
של Arab. ثلث *tres*, שמה Arab. ثمان
Et infinita ejus generis alia. Illud ذفر
a Golio exponitur *locus regionis hostico con-
finis*, præsertim, monente Meidanio, *inter
montes angustior*. Notum est angustos per
montes transitus, quibus fines ab hostium
irruptionibus levi præsidio tuti præstantur
πόλας *portas* Græcis dici. Eisdem أبواب
etiam Arabes vocant, quod idem notat.
Famosissimæ illæ Caspiæ portæ Arabibus au-
diunt

diunt **باب الابواب** *porta portarum*, ut
 Turcis **دمير قبي** *Demir kapi*, *porta fer-*
rea, & Pers. **دربند** *Derbend*, id est, *porta*
arcta. *Pylæ Amanicæ* hodie *Karakapou* au-
 diunt, vocabulis Turcicis **قرو قبي** id est,
nigra porta. Hinc patet Arabibus, Persis
 & Turcis *portas* esse regionum fines monti-
 bus præclusos. **ثغر** quidem seu **ع** etiam
 hoc sensu venit, latius tamen id verbum
 extendi solet, & simplic. *præsidia in finibus*
 denotat. Abulphar. 194. *misit ad præsidia-*
rios **الثغور** *limitum ut Sergio insidias strue-*
rent. Sic Histor. Tamerlan. 287. **ومن**
الولايات والثغور ملوكها وشلاطينها
Et ex provinciis & hostibus oppositis præsi-
diis; Reges & Sultani. Et mox ibidem:
من كان موابطا في ثغر
qui in limitibus stationes habebant **بشعري**. Op-
 pida etiam **ع** dicuntur, quæ in finibus con-
 tra hostem posita sunt. *Camus* in **أمد**
Amida, medii ævi Scriptoribus celebratiss-
 ima Mesopotamiæ urbe **بلدة من الثغور**
oppidum est ex collimitaneis contra hostem præ-
sidiis. Hodie a Turcis *Kara*, id est, *nigra*
Amid appellatur. Sic in *Hist. Tam.* p. 289.

كاشغر

كاشغر بين حدي الخطا والهند
 Kasjgar est inter fines Chatao-
 rum & Indorum unum ex שְׁעֵי portis, id est,
 praesidiis finium. Sic & Abulpheda Antio-
 chiam, Adanam, Masifam, & Tharsum vocat
 عواصم وثور السام
 munimenta & extrema Syriae praesidia
 שְׁעֵי portas. Alium usum peculiarem in voce
 שְׁעֵי observeo ad Dan. 2 : 29.

Verf. 8. הפלתי עליה פתאם עיר
 ובהלות.

Misere torquet locus hic Interpretes.
 Mentem meam ad Jobum aperui, ubi עיר
 ex Arab. غيرة turbatio mentis exponi per-
 commode posse monui. Tali sensu تغير
 infin. 5. conj. apud Sadium legitur in Gu-
 listan pag. 358. Iste Dervisi i. e. religiosus,
 جز قرار خون ماندن دون وتغير دروي
 animi tenuit constantiam neque men-
 te fuit turbatus. Inspice locum & vim ver-
 bi plenius perspicies. Proprie verbum غير
 est alterare, quod ad mentis turbationem
 etiam sequior deflexit Latinismus. Confer
 nunc cum hisce notas meas ad Job. 17 : 2.
 Lud.

Lud. de Dieu nostrum ער *dolores* exposuit, qui Hebraice צר alias. Hoc ex Chaldaismo se habere dicit. At ער ea notione Chaldæis ignoratur, quare ejus Interpretationem admittere non possum. Lxx. ἔρο-
μῶν dant, ut ego feci.

C A P. XXVI.

Verf. 18. ה'יה נבא

Fuit prophetavit: Ita ad verbum. Vulgat: Fuit prophetavit נבא pro נביא positum putavit: Fuit *Propheta*. Lxx. נבא omiserunt; forte quod constructionem non intelligerent. *Fuit prophetavit* locutio est Orientalibus pervulgatissima pro simplici *prophetavit*. Abulphar p. 322. كان سيرة الي بلان *Fuit misit eum in Persidem*. p. 361. فارس *Si fuisti non novisti*, pro *si non nosti*. Semper ita Arabes. Sufficiat unam ex *Alcorano* Suratam citasse. Sur. 74: vl. 47, 48, 49. لم ذك دطعم المستكين: وكننا فخرض مع الخايطين: وكننا ذكذب بيوم الدين: *Non fuimus cibavimus pauperes. Fuimus inimicimus nos juxta cum aliis in vanitatem. Et fui-*

fuius abnegavimus diem judicii. Non repugnabo tamen, si ננא participium potius esse quis contendat, nam id Hebræis familiarius est. Vid. mox vs. 20.

C A P. L.

Verf. 5. ציון ישאלו דרך הנה פניהם.

Vulgat. *in Zionem interrogabunt viam:*
 Sic Lxx. ἕως Σιών ἐρωτήσασι τὴν ὁδὸν.
 Ac si ציון esset, & דרך cum ישאלו copulandum. Aliter hodie: *De Zione interrogabunt.* Et hi præpositionis ellipsin statuere coguntur. Ego malo: *Zionem petent.* Ut Latinum *petere*, sic Hebræum שאל & *rogare* & *tendere* notasse putem. Arabice اران & طلب *quærendi, orandi* verba etiam ita usu veniunt, licet nihil Lexicographi. *Abulphar.* pag. 183. اخذ علي طريق Segestaniæ *viam* coepit, *petens Sinam.* Sic pag. 234. يريد خراسان *Chorosanam* petebat. Eodem modo verbum طلب *cujus eadem plane vis est ac verbi שאל* Hist. Tamerl. p. 182. كان نحو حلب راجعا طالبا بلان Halebum reflexit, *rediturus & regiones suas*
 D d peti-

petiturus. Vid. Hist. Sar. p. 57. Et sic aliquoties, quæ hic cumulare nihil refert. Ita quidem constructio proba erit, nec supplemento opus. Ipsum Arabicum hoc سأل שאל alicubi hoc sensu legitur, at locum dare nunc non possum.

Verf. 6. *Oves errantes sunt populus meus*
רעהם התעום הרים שובנים

Vulg. Pastores eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus. Videtur legisse שובנים, quam etiam lectionem Masforethæ annotarunt per קרי Keri. Paulo aliter Belgæ nostri; qui tamen Keri etiam, non כחיב Chetibh sequuntur: Sp haddense geboert na de bergen. Alii etiam תו קרי præhabentes montes rebellare fecerunt eos, nimirum quia in montibus idola colebant. At quam gravissimorum auctorum judicio תו Chetibh potius standum sit quam תו קרי Keri, si commodus emergere possit sensus, videamus, an non eundem eruere valeamus. Verba prout in textu Hebræo scripta extant, ita sonant: Pastores eorum palare eos faciunt per montes rebelles; quod epitheton quum montibus non recte convenire putarent, illud שובנים in שובנים mutandum
 cen-

consuerunt, infeliciter satis. Elegantissimam ego locutionem & vere flosculum Hebraismi ex Arabia explicatum dabo. *Montes rebelles* Stylo Orientis, sunt *difficiles, alti, prærupti montes*. Arabice عَصَا est refractarius fuit; inde est عَصِي rebellis:

hoc arduis montium apponitur in *Hist. Tam.*

P. 21. فِي جبال عاصبة واماكن وعرة

In montibus rebellibus & locis difficilibus. Et

pag. 184. ejusdem Histor. ويدعض تشبث

Alii arreptis quasi lacinus petrarum rebellium delitescerant: *petræ rebelles*, id est, arduæ, & accessu difficiles. Iterum pag. 152. وتمنع

بمن معه فِي الاماكن العاصية

Accessumque prohibuerunt ipse & qui cum eo erant, in locis rebellibus, id est, inaccessis, & salebrosis. Eodem modo ab ابي refractarius, *aversus* dicitur الاماكن الابية

loca refractaria, id est, aspera, ac salebris accessum prohibentia. Hinc facilis etiam explicatio loci difficilis *Thren. 3: 11.* דרכי

סודר ויפסחני *Via mea rebelles sunt:* ita nempe jubet Ab. Esra סודר hic sumere pro *rebelli*, ex signif. qua occurrit apud *Hos. 4: 16.* פודה סודרה

vacca rebellis, refractaria.

Hoc ita explicare solent; *cum viæ meæ rebelles sunt, tum discerpit me.* Ego malim: *Viæ meæ rebelles sunt*, id est, imperviæ, asperæ salebrofæ difficilesque, quod cum veri. 9. præc. omnino convenit. At plura de hoc loco serie sua & ordine dabimus, nunc monuisse sufficit eum non incommode huc referri, atque hoc pacto conjecturam meam de *montibus rebellibus* non parum posse stabiliri. Neque diffors loquendi ratio est *Prov. 18: 19.* ubi de munimento dicitur, quod fit *נפש* *rebelle*, hoc est, *inaccessum*, & *inexpugnabile*; quem locum suo etiam ordine diligenter satis explanatum invenies.

Verf. 11. *Quoniam exultasti & extulisti te insolentius, ô direptrix hereditatis meæ*
 כִּי תִפְּוֹשִׁי כַעֲגֹלָה דָּשָׂא וּתְצַהֲלִי
 כְּאֲנָרִים.

In his & præcedentibus *Chetibh* sequi malui, quam *τῶν keri*, ut semper fere præhabendum est, nam absque necessitate hic appositum fuit; alloquitur enim propheta *Babelem* כְּנַגֵּר בְּכַל ut ait *D. Kimchi*, & deinde an non æque efferre licet, תְּשִׂמְחִי שָׂמִי *Exultas direptores*, quam vs. 10. præced. הִתַּח *fuit Chaldaei*. Omnino recte se habere

bere *Chetibh*, probant quæ de constructione Arabica plur. masc. cum sing. fœm. scripsimus sup. ad Jer. 2: 15. Sed hæc hæctenus; nunc in verborum, quem non eundem exprimunt Interpretes, sensum inquiramus; ubi statim occurrit radix ignotior פוש, cujus veram ac indubitatam signif. ego nondum stabilitam video. Fluctuant eruditi & in diversa rapiuntur. Ex Veteribus quidem, qui quatuor in locis, ubi solum hæc radix legitur, quatuor ei diversas tribuunt notiones, certi quicquam haberi nequit; his ergo omissis recentiorum vestigia legamus: *R. Kimch.* in *libr. rad.* verbo פוש tribuit ענין רבוי *notionem multiplicandi*, quem ceteri fere Judæi ac Christiani sequuntur, inde in *Lexicis* פוש expositum invenitur *multiplicare, crescere*; hanc significationem fulcire etiam conantur Viri Docti ex Chaldaismo; Chaldaice פוש id fere dicit, utpote Hebræo פרה *fructificare* in *Targumim* respondens. Videamus an recte. Quatuor ut dixi locis radix hæc occurrit. (nam quod ad *Nah.* 3: 18. illud huc non pertinere ibidem demonstratum reperies) Ea sunt Jeremiæ hic locus, *Hab.* 1: 8. & *Mal.* 4: 2. cum nomine derivato quod est *Job.* 35: 15. Sume primo locum hunc nostrum: *Extulisti*

te insolentius *שפן multiplicata es ut vitula triturans, & hinnisti ut equi.* Quo pacto fluunt hæc aut inter se cohærent? aut quid vitulæ tritुरanti *multiplicatio* adscribitur, præsertim quæ sit *fœtus & propaginis*, nam verbo *פן* *fœtificare* respondet illud *שפן* in *Targum.* aut qua tandem ratione, ferocientis animus ac lætitia gestiente sese effe-
rentis, vitulæ multiplicanti comparabitur. Efficacius adhuc recepta signif. refellitur ex *Hab. 1:3. Leviores sunt pardis equi ejus &c.* *פן פן פן* verte hæc ex vi verbi *Chald. פן* *fœtificarunt equites ejus, & cachinnos merebere.* Sunt ergo Interpretes, qui *פן* *pinguem esse* reddunt, non alio nixi fundamento, quam quod non male id convenire videatur; quum tamen ad *Hab. 1:3.* de-
ventum est impediti hærent, neque explicare se possunt, nisi alia iterum signif. hinc quidam *diffundunt se equites*, alii *abundant*, alii aliter. L. de *Dieu* verbum obscurius illustrare aggressus est ex *Æthiopica* lingua, ubi *פן* notat *sanum esse*; at vide quam parum hoc emphasin locorum expleat; *ferocisti Babel, sana fuisti ut vitula tritुरans, & hinnisti ut equi: Hab. 1. Leviores sunt pardis equi ejus, equites ejus sani sunt;* quæ longe infra orationis majestatem subsidunt.
sed

Sed defendat quidem quod quisque sentit, sunt enim judicia libera, nos institutum persequemur, nec certis quibusdam destinatisque sententiis addicti quasi & consecrati, quid sit in quaque re maxime probabile cum sæpe alias, tum ipso in hoc negotio studiose inquiremus. Quam ergo libertatem sibi sumserunt Interpretes, verbum פיש ex Chaldaismo illustrandi, quam & *L. de Dieu* ex *Æthiopica* lingua, eandem & mihi ex *Arabismo* non gravate concessum iri confido; eo magis quod significationem nobis sistat tam aptam ac tam egregie vim omnium locorum explentem, ut verisimilitudinis gradum superiorem (ulterius enim progredi non possum) attigisse videar. Scilicet Arabice فایش seu ut scribitur فاش quod Hebræo פוש (seu etiam ut puto פיש ob Malach. 4: 2. ubi est *Chirek* & derivatum פישן *Phison* fluvius) respondet, notat *superbire*, ac per فخر quod idem est, a *Lexicographis* Arabum declaratur: فایش & فباش *gloriosus, superbus,* & فباش *in Camus* est مفاخرة *gloriatio, superbia, fastus.* Nulla certe significat. magis conveniens posset excogitari loco *Hab. 1: 8.* פרשו קלו מנמרים סומוֹרֶפְשו פֶרְשוּ

cum plerisque Interpretibus equites veritas, sensus emerget aptissimus, *superbiunt, gloria efferuntur equites ejus*, sive quod ego quidem verius puto, equos potius intelligas, planior longe & elegantior efficietur oratio, hoc pacto: *Leviore sunt parvis equi ejus, superbiunt, gestiunt fastu, γαυριῶσι quadripedes ejus*. Nemo equidem paulo humanior ignorare potest quam egregie & naturæ convenienter *superbia* equis tribuatur, quos Poëtarum Summus *Lib. 3. Georg.* dixit

— *Gressus glomerare superbos:*

quosque omnes auctores a fastu & a *superbia* præcipue describunt. *Homer. Iliad. 6.*

Κυδιόων ὑψῆ δὲ κάρη ἔχδ —

Superbiens, caput effert.

Ex Arabibus audias *Damirium*, qui ita de equo: *في طبع الفرس الزهى والنخيل*
Ex natura ipsius (scil. פֶּרֶשׁ equi) *fastus est & superba exultatio*. Atque hic non possum non repetere, atque lectori in mentem revocare, quod jam ante in *Jobo* attigi ad cap. 6: 10. Hebræis & Arabibus *equum a fastu & superba exultatione nomen traxisse*. *Sacra etiam Scriptura equis alibi superbiam*
 ad

adscriptis, ut in Job. cap. 39: 21. Quod autem פרשיו non equites ejus, sed equi ejus hoc loco reddendum esse contendam, cum exemplis, tum fundamento non caret. Illa fatis multa annotata jam sunt ab L. de Dieu, ad Esai. 22. usu verbi Arabici فرس quo frequentius nullo ad equum indicandum utuntur, id comprobante; quin & Belgæ nostri פרשים equos peerden reddere non dubitarunt Esai. 28: 23.

Hoc in verborum serie ac complexu fundatur; ταυτολόγων enim illud פשו פרשיו ופרשיו פשו פרשיו si ita vertas: *superbiunt equites ejus & equites ejus e longinquo veniunt, at verte, superbiunt equi ejus, equites autem e longinquo veniunt, & apte fluet oratio; neque jure quis opponat idem incommodum oriri ex mea versione, nam bis etiam equos hoc pacto dicturum Prophetam in priori hemistichio, quis enim adeo in Scripturis hospes est, qui nesciat saepe eos eandem rem repetitis at diversis exprimere vocabulis ענין אחר במלות שנות idem mutatis vocabus, ut ajunt Rabbini, ut quos primum פרשים equos vocaverat, eos postea alio nomine פרשים sonipedes appellaret Propheta. Sed pergamus in adstruenda nova a me posita significatione; ubi statim prima fronte*

apparebit mirifice eam loco nostro *Jerem.* etiam convenire, *Babelem* enim lætitiæ gestientis & superbiæ ferocientis ream hic arguit *Propheta*, כִּי חִשְׁמוֹי *quia gestisti* כִּי עָלַיתָ *quia elata fuisti*; modum duplici comparatione indicat, quarum altera ab equo hinniente & exultante cum superbia petita est חֲזֵרָיִם כְּאֲנָרִים *Hinnitum instar equorum edidisti*, altera a vitula triturante, quæ in area, media inter frumenta, ore ex lege non ligato, præ pabuli abundantia *gestit & exultat* חֲפֹשׁ. Huc facit *Lxx.* seniores versio: ἐσχιγθήσατε ὡς βοῦδια ἐν βοτάνῃ. *Exsiliistis ut juvenci in herba*; licet ea quoad omnia proba non sit. Ita vitulas pabuli copia ferocientes accepimus a Poëtarum patre *Odyss. 9.* ubi de iis ita canit

— ἐπὶ βοτάνῃς κορέσονται
 Πᾶσαι ἅμα σκαίρσιν ἐναντίας —

postquam herba saturæ sunt
Omnes simul oppositæ exultant.

Porro huc facit etiam, quod Arabes animalia pabulo affluentia gloriari & superbire dicant; unde hæc eorum locutio *مجدت الناقة* *superbivit, gloriata est camela*, id est, *pabulo virenti abundavit & sa-*

satura fuit. Hinc fluit etiam, & eodem modo procedit explicatio tertii loci ubi verbum nostrum פוש legitur, qui est *Malach.* 4: 2. כעגלי מרבק ופשתם ubi iterum οἱ Lxx. σιγρήσετε ὡς μοσχάρια ἐκ δεσμῶν ἀνεμύλια. *Exfilietis ut vituli ex vinculis soluti*, quibus scilicet in area devinciebantur: Ego vero & *superbietis ut vituli in area triturantes.* Quorum verborum sensus ex modo dictis planus est & perspicuus. Obiter moneo *Magn. Boch.* עגלי מרבק *vitulos in area triturantes* notare, luculenter demonstrasse in *Hieroz.* suo. Quod si tamen corporis potius habitum pinguiorem, quam exultantis superbium motum designari putes (quamquam meo quidem iudicio extremum illud præhabendum videtur, scilicet ut ad animum referatur, quod apertum est ex loco nostro *Jerem.* ubi שמה est & חל & חלה quæ utique ad corporis speciem externam non pertinent.) Si igitur ad corpus potius quam ad animum spectare iudicaveris cum eruditis quibusdam Interpret. qui *pinguescere* vertebant, non inde significatio a me posita debilitabitur aut evertetur. Nam & *superbire* ad corpus translatum est, & eum, quem volunt Interpret. corporis habitum exprimit; *obesi* scilicet & *pinguis.* *Fidem*

dem faciet *Phiruzabadius* in *Camus*. فدیس

اشر وبطر والبال امتلا سدینا

Dautsa est protervus fuit & superbia insolens, at de pecore, plenum, distentum fuit adipe.

Eodem modo فخر *superbire* usurpatur; un-

de in MSS. quodam legi فاخرة ضیع

agri superbi, id est, pingues, & بخلة فخور

palma superba in *Camus* exponitur, magno trunco crassisque & latis ramis praedita; neque dubito fere quin de pecore obeso & pingui Arabice recte dici possit فخر *superbivit*, quamquam nullum mihi ejusmodi exemplum lectum fuerit.

Ultimus, cui nova nostra signif. aptari debet, locus est *Job. 35: 15.* quem mihi juxta cum ceteris obscurissimum esse fateor.

L. de *Dieu* locum ita vertebat: *Nunc quia non multum est quod ira Dei, Jobum visita-*

vit וה' ידע נפש מאד *neque curavit prosperi-*

tatem admodum, Deus scil. sensus ex mente Viri Docti hic est; omnem prosperitatem

Jobi non prohibuisse Deum, quo minus eum affligerit; non novit prosperitatem, ut non

novi vos. Multa hic dici possent; pauca in medium conjiciam. Primo Nosse ידע *pro-*

curare non construitur cum ג. Secundo ver-

ba

ba non apte cohærent & se sequuntur. Alii aliter. Commodissime ita verti posse puto: *Nunc quia non multum est, quod ira Dei Jobum visitavit; neque Jobus pœnas dedit secundum superbiam suam magnam: Vel propter superbiam suam, & מאר ad ירע, non multas dedit pœnas. ירע cognoscere per puniri explico, quem usum verbo huic vindicavi ex Arabismo ad Jobum cap. 21: 19. ubi clare ירע est pœnas dare; quidni ergo & hic, præsertim quum præced. פש פקר אפו postulet. פש hic verto superbiam; & intelligo impietatem; superbum enim esse stylo Sacræ Script. est impium esse, de quo multa invenies ad Job. cap. 36: 9. Sic גאים superbi sunt impii Psalm. 140: 6. & 94: 3, 4. רשעים & גאים conjunguntur. Vid. etiam Jerem. 13: 15, 17. in quo ult. v. גוה superbia pro contumacia & impietate in Deum manifesto sumitur. Similis plane est locutio Esai. 9: 8. *populus ירעו בגאורה cognoscet propter superbiam, id est, ob eam pœnas luet.* Hoc pacto verisimile satis reddidisse me puto radicem פש nihil aliud esse quam superbire, ut Arabum فاش; atque inde ratio etiam nominis פישן constabit, qui fluvius ab *superbia* dictus videtur, ob frequentes inundationes & extra alveum*

veum divagationes, quod *superbire* vocant Orientales; uti luculentissime ostendi in Animadvers. meis ad *Jobum*, quæ hic non repeto.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
THRENOS
JEREMIÆ.

C A P. I.

Verf. 16. *Propterea ego ploro, oculi mei
manant aquas — filii mei desolati sunt*
כִּי גִבַר אֵינִי.

XX. & Vulg. *Quia invaluit
hostis; alii, quia vicit hostis;
non improbo; attamen for-
tius & nervosius verti potest;
quia superbus est & insolens
hostis; certe victoriam hos-
tium non semper sequitur miseria illa,
quam*

quam hic deflet Ecclesia, sed hæc ab *hoste* *superbo* & victoria abutente proficiscuntur. *Superbire* dicitur hostis quum victoria insolentius utitur, omniaque rapit & vastat. Hist. Tamerl. p. 64. ubi de capta *Ispahan*: *أسقطالوا عليهم* *superbi in eos fuerunt* quomodo? *جعلوهم كالخدم* *mancipiorum eos loco habuerunt, imo eo insolentiæ pervenerunt, ut fœminas, quas tangere nefas est, violarent; aliaque quæ illic videri possunt.* Verbum *נבר* est *superbire* bis in *Jobo* cap. 15: 25. *erga Deum* *יגבר* *superbus est,* & cap. 36: 9. & extra *Hithpah.* in *Kal,* ut hic, *Genes.* 7: 24. uti explicui ad *Jobum* cap. 36: 9. quæ consule, si res tanti est. *Ibidem* etiam invenies vocem *נבר* sæpe pro *superbo* & *insolenti* poni usu *Arabum* id confirmante, quæ hic repetere non vacat.

[Verf. 19. *Sacerdotes & senes mei in urbe*

.גוע]

Non magni est ponderis, quod jam monebo, *Eruditis* tamen & *linguarum studiosis* non ingratum fore confido. *Arabice* *جوع* unice est, *fame* aut *inedia laborare*, quam quidem signif. *Hebræo* *גוע* obtrudere nolim; attamen rationem quandoque aliquam induisse

duisse id verbum puto, unde Arabes suam
 notionem receperint. Expirare vel spiritum
 ducere in genere est illud נוּ, unde aliquan-
 do speciatim *anhelare præ fame*, vel *fame*
confici & enecari quasi notasse, valde veri-
 simile est ex hoc loco nostro; nam post *ex-*
pirarunt statim subjungitur; *Cibum sibi quæ-*
siverant ad animam reficiendam. Atque hinc
 ad Arabas transiit, qui illud processu tem-
 poris, uti fieri assolet, emollierunt, *ine-*
diam seu *famem* omnem verbo נוּ indican-
 tes. Exemplo res illustrari potest. Verbum
 נָעַי notat *lassum, languidum esse*, speciatim
 autem ad *languorem ex siti* ortum alligari
 solet; ut Esai. 29: 8. & Prov. 25: 25. *Fri-*
gida לעיפה languidæ, id est, *sitienti*. Pari
 modo se habet שׁוֹק ut שׁוֹק appetere, quod
 in *Pibel* usitatum est, & de appetitu & siti
 iterum spec. venit; ut Esai. 29: 8. & Psalm.
 107: 9. שׁוֹקָה השביע נפש שׁוֹקָה *saturavit animam*
appetentem, non famelicam, ut male non-
 nulli, sed *sitientem*; ut præclare Belgæ;
 nec aliter postulat השביע *saturavit*, nam id
 siti sedandæ adhibetur. Amos. 4: 8. Esai.
 58: 11. Prov. 30: 15. Sic Latini. *Satura-*
vit se sanguine civium, apud Cicer. in *Philipp.*
 Et in illo; *satia te sanguine, quem sitisti*.

C A P. III.

Verf. II. דַּרְכֵי סוֹרֵר

LXX. κατεδίωξεν ἀφρηκτότα. Legerunt
 דַּרְכֵי & ex Arabico signif. accerferunt.
 سِرٌّ *persequi* usitate. Sed his missis
 vera inquiramus. Vulg. *semitas meas sub-*
vertit; ex sensu non recte. סוֹרֵר in Hebr.
 semper *contumacem* aut *rebellem* notat, &
 eam vocis sign. hoc loco retinere jubet *Ab.*
Esra, verba tamen non explanat. Sic fe-
 cerat *Chaldaeus*, qui habet סוֹרֵר *via mea*
refractaria est. Hanc versionem confirma-
 bo. *Via contumax* est via, qua exitum non
 invenias, impenetrabilis, difficilis, iniqua.
Arcem rebellem explicuimus ad Prov. 18:
 19. *Montes rebelles* ad Jer. 50: 6. esse scil.
 eos aditu difficiles, iniquos. Ita hic *via re-*
belles sunt impervia. Hist. Tamerl. pag. 51.
 جبال عاصية *montes rebelles*, id est, dif-
 ficiles. *petrae rebelles* pag. 184 & pag. 152.
 تمنع في الاماكن العاصية
Munivit se in locis contumacibus, quæ adi-
 tum præcludebant. Et pag. 17. *Novi hic*
alicubi viam occultam لا مسالكها ابية
 قطاها الخطا ولا يهتدي اليها القطا
semitas

semita ejus rebelles sunt, quas nunquam gressus calcarunt, nec Kathæ aves per eas duces se præberent. Ita hic: Viæ meæ rebelles sunt, (sing. cum plur. pro more) id est, difficiles sunt nec exitum præbent: quod cum præc. probe convenit, ubi dixerat גור דרכי obstruxit, obsepsit vias meas. Neque alia erat mens Raschii, qui א סודר a סודר vepre exponebat, sentibus obseptam viam; quam notationem tamen cum Esra improbo. Qui סודר nostrum ad rad. סוד referunt, id absque exemplo faciunt, &, ut ostendi, absque necessitate. Hisce nunc eleganter subjungitur: Et discerpit me, ex asperitate scil. difficilis viæ. Lxx. hic mire vertunt: κατέπαυσε με. Dicerem eos ad Arabum فاس spatium, otium fecit respexisse, nisi series verborum potius κατέπαυσε postularet.

Verf. 60. ראתה כל נקמתם

Vidisti omnem ἐνδίκην eorum: ita reddunt 61 Lxx. omnem vim vocis נקמה exprimentes. At Vulg. furorem habet, quod revera melius convenit; nam vindicta hic non nisi improprie quadrat. In eundem plane usum atque hic adhibitum video Arab. عاقبة vindicta, pro immani crudelitate, in

Hist. Tamerl. pag. 437. Erat princeps magnus & nobilis, قد البسة الله ثوب النعمة، ولم يشمه شيئا من روائح الرحمة quem Deus veste immanitatis texerat, nec minimo odore misericordiae imbuerat. Ibi רחם misericordia & נקמה vindicta opponuntur, unde crudelitatem indicare in propatulo est. Atque hoc locus noster postulare videtur: *Vidisti omnem feritatem eorum.* Ceterum non obscura ratio est, qua ratione vindicta appellatio ad feritatem possit transire.

Verf. 62. *Labia adversariorum והגיונם*
in me toto die.

Labia hic aperte maledica sunt, ut לשון lingua absol. pro maligna, & maledica, quomodo & Latini. Additur והגיונם quod Lxx. & Vulg. meditationes eorum vertunt. Ego mallet ex Arabico هجا, quod est irridere, subfannare, unde هجيان seu הגיון est contumeliosa insectatio. Nunc ostendam qua via verbum הגה apud Hebraeos in detrectandi usum declinaverit, atque inde ad Arabes transierit. הגה quod notum est primo est meditari, dein eloqui sed cum aliquo originis respectu, ut submissio-

missiorem & meditationi aliquatenus affinem dicat locutionem. Hic jam medium per se verbum in utramque partem usurpatur, tum in bonum sæpe, tum in malum, qua notione fere sola Arabes receperunt. Ita *sufurri* Latinorum *submissæ* proprie voces pro *detrectationibus* noti sunt. Exemplo hæc ulterius confirmari possunt: Verbum שח synonymum est τῶν הגה & æque atque hoc *meditari* primario notat; mox hujus naturam imitatum *eloqui* at *submissus*, ut *monui*, etiam notat; tertio denique *sufurrare*, id est, *obtrectare*, vel *irridere*. Perspicuus in hanc rem est Psal. 69: 13. שחו בי *garrunt de me*, ut Belgæ: *Sij hilappen ban my*. Videatur locus. Atque in hunc usum τὸ שח a Magistris adhibetur. Berach. fol. 31: 1. לא יעמד אדם להחפיל מתוך שיחה *Non assurget homo ad orandum ex Sicha*. Glossator explicat שיחה ליצנות *Sicha est jocus*. Optime nunc succurrit locus Prov. 23: 29. ubi שח non male ita sumeretur, quod & Belgæ annotarunt. Ceterum ipsum nostrum הגין etiam a Rabbini pro *sufuratione* sumtum inveni Berach. cap. 4. fol. 28: 2. in hac regula. מנעו בניכם מן ההגין *Liberos vestros ab joco aut dicacitate retrahite*. Nugantur Glossatores qui mul-

ta quærunt, nec exitum hic inveniunt. Rem acu tetigit, qui intelligit משיחה חילויים, nam *Sicha* ut vidimus est *jocus*.

Verf. 65. *Da ipsis* מונת לב

Locus difficilior est : *Kimchi* ex patre suo exponit הלב כסוי *operimentum cordis* de morbo lethali, quem Arabes אלقلב *morbus* vocant. Ad rem facit exemplum, nam غاشية est Arabibus, quod Hebræis כסוי vel מונה. Est autem غاشية القلب Arabibus *Animi deliquium*, a verbo غشي *tegere*, unde غشي عليه *obtectus fuit*, id est, *animi deliquium passus est*, proprie, ut recte Rabbini monet, ex morte appropinquante. Coran. 33: 19. *Quum eos timor invasit, eos ad te respicere vides.*

تدور اعيانهم كالذي يغشي عليه
من الموت

Ut ex morte deliquium passi, sic oculos torquentes.

Neque hæc expositio ab Hebraismi natura est aliena: nam idem in verbo עטף apud Hebræos fit; tamen nescio quomodo minus hoc in loco mihi arridet. Arabice

מונה

מנוח seu *كينة* est furor lymphaticus, qualis a *Damone*, qui *یا* dicitur, oritur. Sæpius in *Alcor.* ita usurpatur; neque hoc a prima verbi *מנ* significatione multum recedit; nam *dæmones* *جن* dicto tradunt Arabes, quod oculis nostris non attingantur, & in occulto maneant.

Sed propius ad Hebraismum accedere puto hanc explicationem, ut tegumentum cordis intelligamus de obduratione & traditione in obstinatam mentem. Ita aliquoties in *Alcorano* Mahomedes, *علي قلبهم غشاوة* & *علي سمعهم* aliaque. Oculi, aures, corda eorum tegumentum habent impositum; ut indicet profligatissimam impiorum pervicaciam. In hanc mentem concedunt *Kimchius*, *Vatabl.* *Castal.* aliique. Quin ipsum nostrum *לב מנה* vel certe inde declinatum aliquanto & deflexum hoc sensu venit in *Corano*. Scil. pro *מנ* non tantum dicunt *جن*, sed & *كن* *Gim* in *Kef* mutato, cujus frequentissima ad Jobum dedimus exempla. Inde plur. *اكنة* quod ad *מנה* quam proxime accedit, simili, atque hic sumtum puto, sensu in *Alcorano* celebratur. Cor. 17:48. *وجعلنا علي قلوبهم*

اكنة Et imposuimus cordibus eorum

תגנות tegumenta, quo sensu? ان يفقهون

Ne intelligant. Eadem leguntur Sur. 18:

55. & compluribus locis aliis. Sic in Ho-

milia Elia Patriarchæ. قهقرت الاكنة

recessere tegu-

menta a cordibus mentibusque. תגנות.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
EZECHIELEM.

C A P. XIII.

Verf. 13. ונקעתי רוח סערות
בחמתי.

REcentiores fere Interpretes
ita vertunt: *Et frangam illum
parietem, vento procelloso in
ira mea.* Duplex hoc pacto
supplementum obtruditur, pri-
mo ו *illum* post ונקעתי, & deinde ב ante רוח;
accedit & hoc incommodi, quod de muri
istius destructione vs. demum seq. agatur.
Vulg. rectius: Erumpere faciam spiritum tem-
E e 5 pesta-

pestatum: Sic LXX. $\rho\acute{\eta}\xi\omega\ \pi\rho\upsilon\eta\nu$, quæ versio proba videtur. Ventus *frangere* vel *findere* dicitur, quum vehementer *flat*. خرق *fregit*, *laceravit* notat; inde dicunt خرق

الريح *fregit ventus*, id est, *flavit*: Gol. ex *Maruph.* & *Zjauh.* ريح خريق & اخرق

Ventus frangens, *vehementer* & *rapide spirans*, *convellens tentoria*, addit *Meidanus*, qui est absolute خريق . Sic منخرق est *flatus venti*. Eodem modo similes cum verbo قصف locutiones formant; *frangere* notat illud verbum, ut in illo *Abulphar.* 240.

$\text{ما بينكم وبين ان ينقص ظاهرا}$
 $\text{انقص الشجر من الريح}$

Nihil impedit quominus Dhaberum frangatis, sicuti arbor a vento diffringitur. Inde est

ريح قاصف *Ventus frangens.* Alcor. Sur. 17: 71. $\text{يرسل عليكم قاصفا من الريح}$

Inmittet in vos ventum frangentem, pro quo sapius est ريح عاصف , quod idem notat;

عصف est pro قصف nam ع & ق apud Arabes literæ sunt permutabiles. عصف

ergo est قصف est *fregit ventus*, valide & vehementer spiravit, uti *Golius* ha-

ha-

habet. Ad hunc modum Hebræis רוח בקע esset *fregit, fudit ventus*, cum vehementer & cum impetu spirat, unde in Pihel בקע *frangere fecit Deus, est spirare ventum, flare facit vehementius & cum fragore. Et frangere faciam ventum procellosum in ira mea.* Eodem modo שער קטב Esai. 28: 2. optime ab Hieron. redditum est, *turbo confringens*; nam קטב exponitur per קטע scidit, fudit, fregit. Et sic in Chaldaismo. Inde קטב exitium, ut תברא, quod in Targumim Hebr. איר respondet *exitium* notanti, a תבר pro שבר.

C A P. XVI.

Verf. 47. כמעט קט

TUrbat sensum illud קט, si a קט *tadere* exponendum sit; unde Veteres fere omiserunt: Hieron. *minus, pauxillum minus*. Sic R. Salomon per pichot declarat Veteri voce Gallica, Italis *picciolo, parum quid*. Ita & R. Nathan, Ab. Esra alii, omnes propter adjunctum כמעט. Aliquid ipsis lucis affulsit, nec tamen exitum invenerunt. כמעט קט ex Arabismo est, *parum iduntaxat*, quo pacto commodissimus emergit

git sensus. Arabice **قط** *duntaxat*, eum **و** *pleonastico* plerumque **فقط**. *Camus* in **بحر** *monet* illud dici **قط** **في الماء المالح** *de aqua salsa duntaxat*. Infinita ubique occurrunt exempla, quæ hic cumulare necesse non est: illud tantum docebo, non solum **فقط**, sed & abjecto **و** nude **قط** usurpari, quia id a *Lexicographis* non annotatur. *Abulphar. Histor. Dyn. pag. 447.* *Ex eis ne unum quidem duntaxat captivum ducebant?* *Sicp. 502.* **قط** **لم يعرفني احد من اهلها** *Ne ulli quidem incolarum ejus agnitus.* Et *pag. 267.* **قط** **ما طمعت في ذلك ساعة** *ne momento quidem duntaxat id speravi;* quamquam ibidem **قط** *notione communiori unquam etiam sumi possit.* Hac notione *ut* pro *duntaxat*, *solum*, esset ab signif. verbi *ut* *præcidere*, quam sub radice ea significationem omnes statuunt *Rabbini*: nec male ea *Job. 8: 14.* *convenit*, uti *ibid.* *monuimus.* Hæc in eorum gratiam, quibus *ut* hic loci adverbium visum est; interim dissiteri nolo *tadendi* notionem admitti posse, eo quo *Belgæ* fecerunt modo: *Parum id erat, pertasum est;* vel hoc pacto:

facto : *Brevi pertasum est*; nam כמעט sæpe ad tempus refertur, quod probatione haud indiget.

C A P. XXIII.

Verf. 5. ותזן אהלה תחתי

OPtime Lxx. ἐξεπόρνευσεν ἡ Οὐλαὶ ἀπ' ἐμῶ. Aliter Recentiores Interpretes, qui תחתי non cum תזן copulant, sed cum אהלה conjungunt: אהלה תחתי *Ohola* quæ *sub me* est, quæ mihi tanquam uxor viro subjecta est. Ego puto תחתי cum תזן connectendum esse, cum Lxx. *Et scortata est Ohola sub me*, id est, *me rejecto*; uti תחת etiam sumitur 2 Sam. 3: 2. quem locum vide supra expositum. Legisse me memini *من دون* & *زفي دون* quem locum si nunc proferre possem, confectam rem putarem: atque opportune nunc incido in Hof. 4: 12. יזנו מתחת אלהיהם. Nihil etiam differunt locutiones, quas ad 2 Sam. 3. adduxi, *لدا من دون الله* *invocare sub Deo*, cujus innumera in Corano dantur exempla. Attamen ne quid dissimulem, altera versio etiam defendi potest; non

non quidem exemplo ex Sacr. Script.
quod sciam, sed ex Arabum simili loquen-
di modo. En plane geminum. Alcor.
Sur. 66 : 10. امرأة فوح وامرأة لوط
كانتا تحت عبيد من عبادنا

*Uxor Noë & uxor Lothi, erant sub servis
duobus, ex servis nostris, id est, utraque
earum, uni ex fidelibus servis nostris matri-
monio juncta erat.*

Ibid. ותענב על מאהביה

Sic vs. 9. אשר ענבה עליהם. Et vs. 16. ותענב
עליהם. Et vs. 20. ותענבה על פלגשיהם. In
his omnibus locis Hieron. ענב *insanire ver-
tit, amore scil.* At Lxx. constanter ἐπιτι-
θεσθαι. Non video unde. Recentiores tam
Judæi quam Christiani *amare, amore ferri ex-
plicant.* Recte id fieri locorum sensus palam
comprobat: genuinam tamen verbi signifi-
cationem ignorant; *amare simpliciter non
denotat, quod constructio על ostendit, non
enim dicitur, Amare super aliquem.* Hinc
quidam vim partic. על hic enervare student.
Frustra ענב proprie est *admirari, admira-
tione duci, Arabismo id probante عجب*
Miratus & admiratione ductus fuit. In 2. conj.
&

& 4. in admirationem induxit. Res est manifesta, nec exemplis comprobanda. Illud tantum, quia nihil in *Lexicis*, ostendendum erit, peculiariter, de admiratione amoris, ut apud Hebræos, verbum usu venire. Alcoran. Sur. 2: 219. لا تتكحوا

المشركات حتي يومن ولامة مومنة
خير من مشركة ولي اعجبكم ولا
تتكحوا المشركين حتي يومنوا ولعب
مومن خير من مشركي ولي اعجبكم

Ne uxores ducatis fœminas idololatriæ deditas, donec fidem amplexæ sint, serva enim vere credens muliere Idololatriæ dedita dignior est אעגבתכם ולו *etsi admiratione, & amore vos affecerit. Neve Idololatriis nubatis, donec credant, servus enim fidelis viro Idololatriæ præstat* אעגבתכם ולו *amore ejus licet & admiratione captæ sitis. Plus ergo dicit quam amare, & est, admiratione deperire & insanire, uti non male Hieronimus.*

C A P. XXIV.

Verf. 21. הַנְּנִי מַחֲלֵל אֶרֶץ מִקְדָּשִׁי גֵאוֹן
 עֹזְבִים מִחֲמַד עֵינֵיכֶם וּמִחֲמֵל נַפְשֵׁיכֶם .

Vertit Hieron. *Ecce ego polluam sanc-
 tuarium meum, superbiam imperii ve-
 stri, & desiderabile oculorum vestro-
 rum, & super quo pavet anima vestra.* גֵאוֹן
 עֹזְבִים non male per *superbiam imperii* red-
 ditum puto, nam ita عَز Arabice etiam
 usurpatur. Eodem modo יו fumsit Hieron.
 Gen. 49: 3. יו יתֵר quod transfert, *major
 in imperio*: sed hæc hæctenus. Obscurius
 paulo est illud מִחֲמֵל נַפְשֵׁיכֶם Hier. *super quo
 pavet anima vestra.* At non ea est vis verbi
 מִחֲמֵל quæ præsius exprimunt Lxx. ὑπὲρ ὧν
 φοβούνται αἱ ψυχὰὶ ὑμῶν. Differunt etiam hic
 Lxx. & Hieron. in eo, quod illi מִחֲמֵל tan-
 quam de *filiis & filiabus* dictum acceperint,
 atque cum sequent. copulaverint, hic vero
 cum præcedent. & tanquam de templo.
 Veram & propriam vim locutionis hujus
 מִחֲמֵל נַפְשֵׁי non satis recte intelligunt Eru-
 diti, ideoque in diversa abeunt. Ego in
 hanc rem conféro vs. 25. *hujus cap.* ubi hæc
 repetuntur: מִחֲמַד עֵינֵיהֶם וּמִשָּׂא נַפְשָׁם τὰ ἐπι-
 θυ-

θυμήματα ὀφθαλμῶν αὐτῶν καὶ τὴν ἐπαροίαν
 ψυχῆς αὐτῶν. Quod hic נשׂא est, id vs. hoc
 21. est מחמל. At quid dicit נשׂא נפשו? Hier.
 reddit: *Super quo requiescit anima, quasi di-
 cas, quod tollit, sustinet animam.* Idem di-
 cit מחמל in Arabismo; **حَمَلَ** enim in *Ca-
 mus* per **حَمَلٌ** exponitur; id quo quis *su-
 stinetur & fretus est.* Lxx. ad superbiam re-
 tulisse videntur, quo quis effertur. At rec-
 tius mecum intelligas: *Id ad quod quis de-
 siderio fertur.* Ita notat נשׂא נפשו Deut. 24:
 15. Prov. 19: 18. unde etiam explicandus
 est Ps. 24: 4. נשׂא לֹא נשׂא לְשׁוֹן נַפְשׁוֹ non *deside-
 rio in res vanas fertur*, ac proinde nihili est
keri loci istius. Idem si dicit מחמל נפשו, uti
 satis est verisimile, ex recepta *parcendi* si-
 gnif. in חמל, hoc erui non poterit. Con-
 jicio חמל primario notasse, uti Arab. **حَمَلَ**,
ferre, portare Synonymice cum verbo נשׂא,
 atque inde alteram illam *parcendi & tole-
 randi* significationem derivatam esse, cujus
 rei in omnibus fere linguis exempla sunt
 satis obvia. Ipsum hoc נשׂא *parcere* notat
 Gen. 18: 24, 26. & Job. 34: 31. Et sic
tolerantiam indicari puto Ps. 99: 8. אֵל נִשְׂא
 הוּא Arab. **حَمَلَ** etiam *tulit, pertu-
 lit, patienter toleravit, pepercit.* Sensu sim-

plici hic fumo מחמר *ad quod* desiderio, ut ostendi, fertur anima. Sic Arab. حمل الي شي *ad rem latus est* desiderio. Sensus hoc pacto non multum a præcedenti מחמר עינים recedit.

C A P. XXVIII.

Verf. 3. *Sapientior es Daniele.* כל סתום לא עממוד.

TRia sunt in univcrsum loca, ubi radix עמם occurrit. Multi Interpretes putant verbi veram notionem esse, *tegere vel obscurare*; ex usu, inquit Cl. Buxt. linguæ Chald. qui tamen non plane satisfacit; nam עמם Chald. *obscurari* de oculis tantum dicitur, quomodo est a עמי seu עמי; nam hujus formæ geminantia ultimam rejiciunt. עמי quidem præter *cæcums esse, obscurum esse* etiam notat: unde Abulphar. ليغفوا علي الناس quo homines *latterent*; sed hæc signif. non convenit inf. cap. 31: 8. quemadmodum nec غم *intricata, difficilis fuit res*, unde غمة *arduum aliquid intellectu*, quod certe pulchre hic qua-

quadraret; at quum non eodem modo ceteris id locis conveniat, eam notionem non admitto. Nihil tutius video quam Arabum seu **قوم** huc advocare, quod notat, *vilis, communis fuit*. Ea signif. omni procul dubio in Hebraismo olim obtinuit; nam inde **עם** est *populus, plebs*, ut Arab. **قوم** inde alibi jam explicatum dedimus locum Thren. 4: 1. tentemus & in reliquis. Primo in hoc loco: *Omne reconditum vilem non reddet te aut plebejum*: **עמו** plur. cum **עמו** sing. ex Hebraismo jungi posse si probare vellem, operam luderem, præsertim quum **עם** collectivum adsit. Sensus est, non imperitum te & plebejum ostendet, sed ejus solutio sapientem te & supra vulgus solertem demonstrabit. Eadem est ratio inf. cap. 31: 8. *pulchra arbor לא עומרה* **ארזים** *vel cedri ipsam non vilem redderent*; id est, eam sua altitudine non vincunt ac superant. Hæc verisimilia satis Arabum parilis plane loquendi modus non parum confirmat. Hist. Tamerl. pag. 244. **كزري فصاحة** *Vilem reddebat ejus eloquentia orationem Alaswadi Ibn Fafari*. Et pag. 32. **ظبيّة يزري** *Dor-*

cas quæ ipsas Hour viles redderet. Hour sunt virgines paradisi Mahometici ab oculorum pulcritudine, qua *dorcadas* referunt, nomen fortitæ; nam حور est quum album albi & nigrum nigri oculorum intenditur, quod præsertim in *dorcadibus* invenitur. Iterum pag. 363. *يزري بحسن هبته علي* formæ bonitate pulcherrimas sponfas superabat; in Arab. est viles reddebat. Eadem est in hac locutione ratio. Abulph. pag. 264. *Si Deus vitam protenderit ليفضحن سرجيس* vel *Sergium ignominia afficiet*, vel ut *Poc.* dedit ad pudorem rediget, id est, eum prævertet. Consimilis & in hisce est ratio. *Hist. Tam.* 396. *وينشي في حبيته ما ينشي القصايد الزيدونية* Carmina pangebatur in amicam suam, quæ *Zeidounia* facile carmina oblivioni darent. *Zeidounia* carmina per Orientem celebrata admirabili elegantia, a *Veziro Abilwalid Ibn Zeidoun*, *Audalufio* in amicam suam *Hebaba* filiam *Mostacfi Chali-phæ* composita. Sic p. 382. *واذهنت قصته قيس وليلي وشبرين وفرهان* *Historia* amorum ejus oblivioni dabatur *Kis & Leilam*,
Sji-

*Sjirinamque cum Pherbado; amantium paria
 Perfica hæc, illa Arabica in Oriente cele-
 bratissima. Nec abludunt hæc duæ phrasæ,
 pag. 146. انا اسنطق اليراعة اسكت
 اهل البراعة وانا وضع الناي بغيره
 De Kotbo سحف عون اسحف وابيه
 Mauzelenfi Musico præstantissimo. Quum
 arundinem inflabat, ad silentium redigebat
 (id est, vincebat) optimos artifices, eandem-
 que arundinem (Perficum est ناي) ori ap-
 plicans, procul esse jubebat testudinem Isaaci
 & ejus patris. Ad loci hujus intellectum
 faciunt quæ leguntur in *Les Contes Arabes*:
*Isaac étoit un des plus excellens joüeurs du luth
 a Bagdad, sous le regne de Haroun Arrasjid.**

נפלל הלל בתוכה. Verf. 23.

Veteres illud נפלל a נפל *corrueunt* Vulg. &
 Lxx. πρῶτον non a rad. פלל explicarunt.
 Optime quidem id convenit, & forte ve-
 rum est; attamen quia non alias a verbo
 נפל talis occurrit formatio, tutius videtur
 radicem פלל retinere, licet *Kimchius* & qui-
 dam ex nostris in eadem sint sententia.
 Vellem quidem נפלל *judicabitur* exponere

vel *judicium exercebitur*, si modo פלל hunc usum reciperet, quod non invenio, cum illud נשפט sit. Clar. Gasset. a פלל *reputare* Genes. 48: 11. *Et reputati mortui in medio ejus sunt*; quod cum seq. non apte cohæret, neque commodum fundit sensum. ופלל Hæc constructio illud, quod פלל נפלל indicatur, tribuit פלל חרב *gladio* נפלל חרב Ubi sane nihil æque quadrat, atque נפל, *cadet confossus gladio*; sed, ut dixi, *Lamed* istius verbi duplicari non solet: quæ autem tertiam duplicatam gerunt, ut אמלל & חליל extra eam formam non apparent. Arabice פלל notat *rumpere*: id sæpissime ad bellum translatum est, *rupta acie fugare vel occidere*. Timur. Histor. pag. 30. *Occidisti*, de improvise peremisti قتلتي وقد كنت وفلتت neci dedisti. Illustris est exemplum in eadem hac Hist. pag. 170. quod cum loco nostro plane convenit. *prodiit ex exercitu isto manus circiter bis millium, quibus ex Leonibus Syriæ occurrerunt circiter ter centum, qui eos gladiis*

diis פלו straverunt. פו proprie, ut monui, notat *ruptam hostis aciem in fugam dare*; sed & *occidendi* notio tacite sub isto verbo comprehenditur, ut exempla docent; quod & in Latinorum *fundere* & *prosternere* simili sensu usu venit. Potest etiam verbi פו omnis signif. hic retineri, si concipiamus *Zidonios* eruptionibus ex urbe obsessores laescentes, qui eos male habitos & rupta acie fractos in urbem se recipere cogant; quod satis clare indicatur per voces עליה מטביב. Non possum non hic adjicere, quæ mihi præterea in mentem venerunt: scil. *rumpere, diffecare, scindere, incidere* (nam omnes has notiones פו induere potest) esse primam apud Hebræos verbi פלו & *formalem*, ut vocant, significationem, quod si evicero, indubitata erit satis loci hujus expositio. פלו est *judicare* vario respectu, vel ut *Judicem* summum, vel ut *arbitrum*, vel simplicissime *æstimare*. Gen. 48: 11. *videre faciem tuam non פלתי arbitrabar, existimabam*. Esai. 16: 3. *Afferte consilium עשו פלילה* male vulgo, *facite judicium, judicium exercete*; פלילה hic nihil aliud est, quam *aqua rei æstimatio, discretio*. Hoc quomodo אפו sit deductum, docebit radix פו quæ

itidem *rumpere* notat aut *difsecare*; uti in *Corano* Sur. 67: 8. *تميز من الغيظ* *ruptus fuit, crepuit ira.* Inde est *تمييز* *judicium discernendi*; apud *Eutyech. Ann. Alex.* eodem sensu, quo apud *Esai.* פלילה, & pro Græco φρονήσις Arabs penes me MSS. dedit *تميز* Luc. 1: 17. *Arbitrium* præterea dicit פלל Deut. 32: 31. & sic Exod. 21: 22. tandem *judicium* proprie dictum Job. 31: 11. & sæpe alias. Hæc sunt a *قل*, ut *قصيل* arbiter a verbo *فصل* *difsecare*, & *فصل* *phatslon* est *incisura*, ut *قل* & *difsecatio*; & inde *judicium*, unde *dies ultimi judicii* يوم الفصل *Jaum' ol'phatsli* vocatur. Ab eadem radice est *فصل* & *فصل* *Judex* حاكم, uti Arabes declarant. Sic *Secare lites* apud *Horatium* non uno in loco est *dirimere, componere*; & Græci ita loquuntur; quin in omnibus fere linguis id obtinet, & probatione ulterius non indiget. Illud nunc tantum mihi præveniendum est dubium, quod moveri posset, signif. *orandi* quam *Hithpah.* hujus verbi possidet ad primariam *secandi* notionem non posse reduci. Sed nulla est difficultas; non enim a prima *secandi* sed a secunda *judicandi* signif. *orare* de-

deductum est in חתפלל quia qui precatur, inquit Cel. Guffet. „Sese arbitrum ac compositionem esse vult in negotio de quo orat, ut is a quo pendet juxta ejus propositionem decernat & agat. Alia adhuc objectio occupanda mihi est, quæ adferri posset ex eo, quod *rumpendi* significatio nusquam, neque vel unico tantum in loco apud Hebræos apparet. Respondeo idem in aliis etiam verbis observari posse. Ita רוו indubie satis primariam habet notionem *rotundi*, uti apud Arabes رور, & tamen non nisi semel ea signif. occurrit. Vid. me ad Esai. 29: & 22: 18. צמת primario *filere* notavit, ut صمت; inde נצמת *excindi*, utי נצמת itidem *excindi* a רמת *filere*; neque tamen *filendi* signif. illam in Sacro Codice invenire est. Similia plura addere possem.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
DANIELEM.

C A P. II.

Verf. 18. *Et ingressus est Daniel domum suam, Ananiaque & Misaëli & Azaria negotium indicavit : Ut quærerent misericordiam a Deo , ne perirent Daniel & socii ejus עם שאר חכמי בבל cum ceteris sapientibus Babylonæ.*

DTa Interpres Latinus ceterique omnes; unde Danielem tresque ejus Socios inter sapientes Babylonæ annumerare necesse est, cum tamen Hebræi fuerint; difficultatem hanc, modo ea difficultas censeri possit, tollerem ex Arabismo עם שאר חכמי non reliquos sed omnes sapientes

pientes reddens. Daniel & socii cum omnibus Babelis sapientibus. Certe Daniel a sapientibus Babelis distinguitur infra cap. 4: 6, 7, 8. & clarius vs. 18. hoc tamen cap. 2. cum iis confundi videtur. Vid. etiam cap. 5: 8. ubi iterum distinguitur. שאיר seu שאיר non tantum reliquum notat, verum etiam significatione omnis non raro occurrit. Sadi Gulist. g. 40. Regem Mahmudem quidam ex regibus Chorasanae hoc pacto in somnis vidit; toto corpore in pulverem verso, oculos tantum in loculis suis versando circumspiciebat

سایر حکما از تاویل ان عاجز ماندند
Omnes sapientes, שאיר חכמי est in Persico, interpretationem ejus dare non potuerunt: ita etiam pag. 116 & 140. ejusdem auctoris. Abulphar. Hist. Dyn. 526. Ei peritia erat egregia فی سائر الاقواع الفلاسفیه
in omnibus שאיר פי Philosophia generibus. Et pag. 537. سائر المذاهب والامم Omnes secta ac gentes, & سائر الامصار
Omnes regiones pag. 555. unde in Hist. Sar. pag. 36. eadem verba non recte dedit Clar. Interpres, reliquas provincias, cum debuisset, omnes. Histor. Tamerl. pag. 174. سائر ملوك البلاد
regionum omnes re-
ges.

ges. *האיר* & *in ead. Hist. pag. 411.* *שאר מלוק*
 seu *שאר* cum *כל* *omnis* conjungitur.
 Frustra ergo usum hunc vocis *סאיר* im-
 probant *Grammatici* ac vulgi errorem vo-
 cant, cum ab gravissimis iisque disertissimis
 auctoribus eam ita usurpari videamus.
Abulphar. eodem modo *באقي* quod *reli-*
quum est, pro *omni* posuit pag. 549. *Hist.*
Dynast.

Verf. 35. *והו ער מן אדרי קיט*

R. Saadias, Ab. Esra, Farchi & Kimch.
ער per *מין* *glumam* declarant. Ita postulat
 sensus nec potest fere aliter. *Lxx.* tamen &
Vulg. *κονιοστὸν* & *favillam* dant; in quo hal-
 lucinati sunt, ut mox videbimus. Origine-
 nem vocis requirens *Kimch.* hæc conjicit.
ער *Forte* *אולי ער חסר נ"ן מן נעורה של פשתן*
est a נעורה stupa lini abjecto Nun. Aliter do-
 cet Arabismus & quomodo *ער* *gluma* sub
 radice *ער* *excæcare* contineatur ostendit.
 Scil. *عوار* Arabice seu *ער* & *عوار* expo-
 nitur per *لنعويرها وضبرها* *festuca* *قذي*
quia *عور* *excæcant* & *oculis nocent.*

Verf. 40.

Verf. 49. ודניאל בתרע מלכא

Vulg. *Daniel autem erat in foribus regis.*
 Chald. תרע ex Hebræo שער porta formatum
 convenit cum Arab. قرة quod Arabes per
 باب exponunt, id est, portam. Ex hoc
 loco quidam eliciunt Danielem *Ostiarium*
 apud regem munus obiisse, quæ mera est
 hallucinatio : *In porta regis* nihil aliud est
 quam *in aula regis*, ut præclare Lxx. & do-
 cte ἐν τῇ αὐλῇ τῆ βασιλείας. *Aula Impera-*
torum Orientalibus porta dicitur. *Hist. Sar.*
 pag. 120. لم تجتمع بيبي احد من
 الخلفاء من الوزرا او القضاة ما
 اجتمع بيبي الرشيد Non in ullius un-
 quam Chaliphæ aula tot convenerunt *Veziri*
aut judices &c. atque in aula *Razjidi*: pro
 aula utrobique est porta in Arabico. *Abul-*
phar. Histor. Dyn. pag. 354. Ajunt primum
 sapientem, qui eo notatus est quod se regum
 famulitio addiceret, fuisse *Aristotelem*, cum
 Philosophi priores, ut *Pythagoras*, *Plato*, *So-*
crates, eo abstinerent ولا يقربون ابواب
 السلاطين neque ad aulas Imperatorum ac-
 cederent: in Arabico est ad portas: Sic sæ-
 pe

pe alibi. Eodem modo *سدة* *Sudda*, porta usu venit in *Histor. Tamerl.* pag. 129. حصل الوقوف علي كتاب مجهز من الحضرة الايلخانية والسدة العظيمة الكبيرة السلطانية *Vidimus litteras transmissas a Majestate Ilchanica, & a porta splendida magna Sultanica.* Quid notius quam *aulam* Imperatoris Turcarum *portam* dici *قپو* *kapou* vocabulo Turcico.

In Libro Esteræ *שער* *porta* non semel pro *aula* sumitur, ut cap. 2: 19, 21. *Et Mordechai ישב בשער המלך* *habitabat in aula regis.* Turpis est hallucinatio quorundam qui Mordechæum sibi fingunt sedentem in aditu aut porta aulæ regiae. Melius *Belgæ* ex his verbis conjiciunt eum aulicum fuisse, nam *sedere in porta* est *aulam frequentare* vel potius *inhabitare*, nam & hæc est verbi *ישב* notatio: Cap. etiam 3. vs. 2, 3. *portia*, *aula* est. Sic *Lxx.* constanter in his locis *αὐλῶν* dant. In eodem hoc vs. nostro *עביתא* verifimiliter eandem habet vim, quam Arabum *عمل* cum quo ejusdem est signif. *opus* utraque voce notante. *عمل* autem Arabibus pecul. de *opere* præfectorum provinciae usurpatur apud Historicos. Et *عامل*
ope-

operator est præfectus provinciae apud Elmac. est *Abulphar*. sapissime, & Quæstor provinciae: Verbum *كاس* in sec. conj. provinciae præfecit. Hoc Cel. de Dieu etiam in mentem venerat; quem vide fis.

C A P. III.

Verf. 22. קטיל המון שביבא די נורא

VUlgò: *scintilla ignis eos interfecit*. Additur שניב *scintillam* dici quasi *fragmentum ignis*, quia שגבים Hof. 8: 6. sunt *fragmenta*. Notatio est & explicatio parum conveniens: שניב non est *scintilla* sed *flamma*, uti Vulg. reddit Job. 18. & Dan. 7. & φλόξ Lxx. *Flamma ignis eos interfecit*. Examina Job. 18: 5. & Dan. 7: 9. & videbis *flammam* esse, non *scintillam*. Radix est שגב *ardere* Arabice *شبه* *arsit* & transitive *incendit*, excitavit *flamas*. Hinc Hoseæ שגבים c. 8: 6. etiam derivandum est, quod suo loco ostendam. Scilicet ut φρύγανα ἀπὸ τῆς φρύγειν, & *cremia* a *cremando*, sic שגבים *frusta* a *شبه* *incendit*.

C A P.

CAP. IV.

Verf. 17. *Ad decretum vigilum res fit* ובמאמר
 קדישין שאלתא & *ad verbum, id est,*
jussum Sanctorum negotium hoc.

ITa שאלתא simplic. verto: *Res, negotium.*
 Sic Arabice *مسألة* *questio* simplic.
res notat, monente Golio ex *Pent. Exp.*
Gen. 24: 66. ubi *مسائل* *questiones* po-
 nitur pro Hebr. רברים *res*. Sic *Deut. 30: 1.*
Et quum evenient tibi جميع هول المسائل
omnia hæc, omnes hæc questiones, id est, res,
 רברים ut in Hebræo: Sic sæpe alias. Et
 quidni æque שאלתא *questio* simpl. pro *re* po-
 test fami atque רבר quod *rem* notans pro-
 prie locutionem significat & *verbum*. Vulgo
 vertitur: *Et hæc petitio est in verbo Sancto-*
rum, non apto sensu. Commode succurrit
 nunc Syrorum צנותא *voluntas* a צני *velle, pe-*
tere: hoc in N. T. infinitis in locis simpl.
rem notat, & sic צנו infra 6: 18. simpliciter
 est vertendum.

Verf. 19.

Verf. 19. Tunc obstupuit Daniel בשעה
 חרה

Vulg. *quasi una hora*. Sic & Lxx. qui בשעה
 legerunt. Nostri: *by een ure lang* / & sic ce-
 teri. Mihi non credibile videtur Danielelem
 in conspectu Regis avide interpretationem
 somni exspectantis horæ spatium obstupuisse,
 neque id fieri potuit nisi deliquium eum
 passum esse statuatur. שעה Chaldæis & Arab.
 ساعة non *horam* solum notat, sed *momen-*
tum etiam, ut Belg. *stondt* utrumque. Su-
 pra 3: 6. בה שעה *van stonden aan*. Hic au-
 tem *breve tempus* notat: sic Arab. ساعة
Saatan in Acc. id est, בשעה *ad breve tem-*
pus. Abulph. 199. *وهلك ساعة* Et si-
luit ad tempus aliquod, ودهض tunc sur-
rexit: Hist. Tam. *فخطر الشيخ ساعة*
senex ad aliquod tempus meditationi immersus
mansit. Nec aliud postulat חרה nam id nihil
 dicit aliud, quam Belg. *een: utoz een stonde /*
utoz een kotte tyd. Sic cap. 6: 18. *היתה*
adductus est lapis; Belg. ut Chald.
een steen. Cel. Guffetius etiam שעה hic loci
præcise horam notare posset negat in *Ap-*
pendice.

Gg

Verf.

Verf. 32. *Juxta voluntatem suam facit in
cælo & terra* ולא אית' ד' ימחא
ב'דה.

*Non est qui resistat manui ejus ; ita ver-
tit Vulg. sensum dat, non verba : Quidam :
Non est qui prohibeat manum ejus, quia
מחא Thalmud. dicitur esse prohibere. Vir
Doctus ex Syrorum dialecto, quibus מחא
constringere est; non est qui constringat ma-
num ejus. Verbum מחא Chaldæis & Syris
est percutere, quam vim Belgæ retinentes
ita vertunt: En daar is niemant die syn hant
afslaan kan. מחא tamen nusquam est afflaan/
id est, arvertere: verbo מחא signif. constringen-
di item frustra tribuitur. Affert Vir Doctus
Joh. 13 : 4. שקל סדונה מחא בחצויה. sed ibi מחא
etiam ferire notat. Belgice exprimens verto:
Op nam een lint / en sloeg't om zyne lendenen.
Corruit ergo hæc expositio; nec huic loco
iste usus convenit. Ego hunc locum nos-
trum ita de verbo ad verbum verto: *Nec est
qui eum super manum percutiat. Quomodo
nos Belgice dicimus; ober de hand slaan /
quum ab aliqua nos alium re prohibere ex-
primimus : Sic Arabes loquuntur. ضرب
usitate est verberare. Inde dicunt ضرب
علي**

עלי ידו *manum ipsi percussit*, id est, *impedivit eum, prohibuit*: En daar is niemand die hem op de hand slaan / of tot hem seggen kan; wat doet gij? Locutionis satis frequentis plura exempla suppeditabit *Buxtorf. Lex. Thalm.*

C A P. VI.

Verf. 19. ונת טורת

LXX. καὶ ἐκοιμήθη ἄδειπνός. Sic *Vulg. R. Saadia & Ab. Esra* hanc signif. ex Arabismo confirmant. Negat *Clar. Hotting. in Lexico Harm.* se hanc signif. in Arabismo reperisse. Non recte attendit *Vir Doctus*: nam Arab. طوي *studio nihil comedere est, praesertim vespera*, teste *Saadia*. Et in eodem hoc negotio voce طوي utitur *Abulphar. Hist. Dyn. 81.* ubi hanc historiam narrat, eisdem plane verbis ويات طاويا *Et pernoctavit incænatus*. Hæc expositio hoc pacto indubitata satis videtur; in aliud tamen inclinat *R. Saadia*, qui illa נת טורת a quibusdam sumi testatur de virginibus puellis. Scil. נת pro filia & טורת jejuna sensu metaph. *quæ virum non gustavit*, id est, *experta est*

phrasi Arabum. Ipse, ut monui, in hunc sensum inclinatur; *Et puellas virgines & psaltrices* (ita רחון vertit) *ad se non intromisit.* Hoc moris fuisse regum istorum simul addit, nec male; nam & Salomon habuit suas שרות *cantatrices* Eccles. 2. & hujus apud Reges Orientalium moris plena sunt historicorum monumenta.

Ibid. רחון

Vocem hanc alibi frustra quæras, ideoque obscurior est. Lxx. ἰδέσμενα, & Vulg. *cibi.* Hallucinati sunt, quia modo dixerat *Darium incænatum mansisse.* *Kimch.* eodem sensu *mensam* vertit ex Rabbinica dialecto. Quæ *R. Saadia* sit mens, modo est expositum; similiter *Ab. Esra* גנינות ושירות *pulsatio fidium & modulatio.* Hoc *Belgæ* nostri amplexi sunt; idque a רחה deducunt, quod tristitiam *expellat.* Sed vim verbi si examines, coactam esse & nullius momenti notationem istam facile animadvertes; semper enim רחה Hebræis & Chaldæis *impellere ad lapsum* notat. Vid. Psalm. 36: 3. & 56: 14. Et nunquam aliter. Neque etiam רחון *instrumenta musica* esse possunt a *pulsando*, nunquam enim רחה *pulsare* notat; sed constan-

ter impulsione ad lapsum continet, addita aliquando humi afflictione. Psalm. 36: 13. Ceciderunt impii, רחו אדסליכתי סונד טעראם, nequeunt surgere. R. proinde Saadias aliter instituit rem, & a חרה latari per metathesin vocem deflectit. Ego ad Arabicum **دخن** recurro רחן, quidni enim ; radicale statuamus? רחן Arabibus fumare notat; in 2. conj.

دخن fumigare, suffire; & **دخون** suffimentum. **دخنة** thuribulum. Et suffitum ad se non admisit. Suffimenta coram regibus in conviviis eorum aut comissationibus solere incendi res nota est. L. de Dieu eadem hic mecum sentit, de qua re gaudeo.

C A P. VII.

Verf. 5. ולשטר חר הקימת

Buxtorfius alique magnæ auctoritatis Viri hæc ita vertunt: & *Dominatum unum erexit.* Omnino male; nam שטר nunquam *dominatum* dicit. שטרים etiam non sunt *dominatores*, uti ad Exod. 5: 6. ostendo, ubi in veram muneris istius denominationem inquiri. Monet Cel. Bux-

20rf. Hebræos לשטר legere per *Sin* vel *Samech* & exponere *ad latus unum*; quia סטר iis est *latus*. Si *Schin* desideras, Arabes dabunt; ii שטר שטר *latus* vocant. Alcor. Sur. 2: 139, 144. **ول وجهك شطر** **المسجد الحرام** *obverte faciem ad latus templi Meccani*. Lxx. μέρος Vulg. *partem* dederunt. Et hic usus in Arabismo notus est. *Hist. Sar.* pag. 18. **ان يسير اليهم** **من** **بشطر من** **معهم** *ut ad eos proficisceretur cum parte eorum, quos secum habebat.*

Verf. 25. *Sanctos Altissimi* **يبلا**

Lxx. *παλαιώσθ*. Vulg. *conteret*, nempe ut vestem detritam. Revera **بلا** est *παλαιών* commodior tamen forte hic signif. Arabica verbi **بلا** fuerit. Arab. **بلا** est *ærumnam, calamitatem immittere, & Balaon بلاة ærumna, miseria, afflictio. Sanctos altissimi misere perdet*; hoc commodius quam *vetustate atteret*. In *Hist. Tamerl.* aliquoties lego **بلا** **بعذاب** *cruciatu misere eum afflixit*. Et **بأنواع العذاب بلوهم** *multifariis eos pœnis affixerunt.*

CAP.

CAP. VIII.

Verf. 12. *Et dejiciebat veritatem in terram*
 ועשתה והזליחה & fecit & prospere-
 ravit.

Turbat Interpretes illud וַעֲשֵׂהוּ & fecit, quod sensum minus planum reddit; quidam suppleunt & fecit hoc, scil. de quo antea. Belgæ nostri etiam pronomen suppleunt, en dede het. Elegantissimæ locutionis sensum & verum usum aperiam ex Arabismo. *Fecit & prosperavit* ex Arabismo nihil aliud est fere, quam simplex *prosperavit*, quo pleonasmus nullus apud Arabes est frequentior cum verbo جعل *facere*, quod Hebræorum עָשָׂה respondet: *Hist. Sar. pag. 146. وجعل يقول & fecit dixit, pro & dixit. Hist. Tamerl. pag. 342. وجعل يستشير Et fecit consuluit ipsum, pro consuluit ipsum. Abulphar. Histor. Dyn. pag. 187. وجعلت عايشة تسمى Et fecit Ajesha & vocavit, pro & vocavit Ajesha. Hariri. وجعل يودع من يشيعه Et fecit valedixit, qui eum deducebant, pro & valedixit; at quid exempla hic cumu-*

lem? ex una *Tophaili* dissertatione, libello haud magnæ molis, plus centum ejusmodi locutiones proferri possent. Idem pleonasmus occurrit 1 Reg. 8: 32. *Tu audies ex cælo וְעָשִׂה וּשְׁפֹטָה & facies & judicabis servos tuos; facies & judicabis pro simplici judicabis.* Iterum hic hærent Interpretes. Adde etiam Judic. 9: 16. וְעָשִׂה אִם נֹאמַר וּבְתָמִים עָשִׂיתָם וּתְמַלִּיכּוּ אֶת אֲבִימֶלֶךְ. Solent hic עָשִׂיתָם separare a seq. וּתְמַלִּיכּוּ hoc pacto: *Et nunc si vere & cum integritate fecistis, quod Abimelechum regem constitueritis; ego non dubitem וּתְמַלִּיכּוּ עָשִׂיתָם conjungere: Si vere fecistis & regem constituistis, pro si vere regem constituistis.* Tandem huc refero Dan. 11: 7. *Et veniet contra munimenta regis Aquilonis וְעָשִׂה נְהַם וְהַחֲזִיק* *Et faciet ea & capiet, pro & ea capiet.* Vulg. וְעָשִׂה נְהַם vertit *abutetur eis*: non recte. Alii *faciet contra ea*; quod non patitur Hebraismus. Est vir in Hebraicis subactus, qui ita rem instituit: *Suppleri videtur pronomem aliquid, facere aliquid וְעָשִׂה נְהַם & faciet aliquid contra eos; aliquid scil. respondens negotio proposito, cui opponeretur, nihil agere.* Belgice id exprimeres, *En hy sal wat tegen haar uitregten.* Age vero, experiamur an id ferri possit. Sumam 1. Reg. 8: 32.

וְעָשִׂה

עשה והחזיק quod nostro huic finitimum loquendi genus esse prima statim fronte apparet; verte ea & facies aliquid, & judicabis, *gy fult wat uitregten en oozdeelen* / & intolerabilem esse enuntiationem facile concedes. Restat igitur ut locutio ad pleonasmum reducatur, atque eo, quo feci, modo explicetur. Neque obstat, quod illud *נהם* intercedat, cum potius ex mente mea dicendum fuisset *ועשה והחזיק* & faciet & capiet ea; nunc cum *נהם* in medio sit positum, alius videri posset sensus emergere. Nulla est difficultas, nam & ita Arabes solent. *Histor. Tamerl. pag. 263.*

وجعل المومنون ايضاً يفعلون ذلك مع الجفّة اي
 & fecerunt Mogulenses etiam egerunt ita cum Sjagatais. Clarius adhuc apud *Eutychn. Alexandr. in Annal. pag. 6.*

الفسق والجور ونها عنها
 Et fecit injustitiam & impietatem & prohibuit utramque, pro وجعل ونها
 عن الفسق والجور
 & fecit & prohibuit impietatem & injustitiam. Sicut ergo in hac locutione *fecit injustitiam & prohibuit* tantundem valet

ac prohibuit injustitiam, ita in loco Danielis fecit ea & cepit nihil aliud notat, quam quod simpliciter diceret cepit ea. Vid. quædam amplius ad Gen. 31: 26.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
H O S E A M.

C A P. V.

Verf. 13. יגהה מכם מזור

Hieron. *solvere poterit à vobis vinculum.* Nec יגהה *solvere*, nec מזור *vinculum* notat. Ad radicem זור respexit forte, vel זור synonymum habuit cum זור. Arabice certe زورت البعير *est constringere: زور* Camelum cinxi, in Camus: زوار *cingulum:* Lexicon Alcamus. الزوار حبل يجعل Zivar *funis est*
me-

medius inter pectorale & posterius cingulum.
 In Lexico Schindleri legitur : **זריא** Chald.
genus phalerarum (imo *cingulorum*, ait Ba-
 chartus) quo *cameli ligabantur*. **זור** Hieronymo
 esse *ligare* patet ex *Esa. I: 6. לא זור non est*
circumligata, ipso vertente. *Jerem. etiam*
30: 13. למוור ad alligandum reddit. Hinc
 Boch. explicat **זור מתנים** *Prov. 30: 31.*
Cinctum lumbis. Sed hæc hæctenus. **זור** hic
ulcus est, & **גהה** *mederi*, uti videtur. Sed
 difficultas est in phrasi. **גהה מכם זור** *me-*
debitur a vobis ulcus; quapropter hoc posi-
 tum dicunt pro *medebitur vos ab ulcere*. Jar-
 chius hinc **גהה** *amovebit* vertebat, tanquam
 pro **גהה**. Quid si **זור מכם** simpliciter *ul-*
cus vestrum dicat? **מן** nota est casus Geni-
 tivi. *Job. 6: 25. מה הוכח הוכח מכם qualis*
est redargutio, redargutio vestra? **Met bestraf-**
fen ban u lleden. Frustra hic supplementa
 cogitant Interpretes, nam ita Arabes sem-
 per fere loquuntur, æque atque nos, uti
 ostendi ad *Prov. 26: 7.* Dubium movere
 posset, quod **מכם** præponatur; verum hoc
 ne quem detineat. Arabes ita frequenter
 faciunt. *Coran. 69: 46. قطعنا منة*
منه *وتين* *pracidimus venam ejus*
ab eo venam, pro venam ab eo, sic alias
 etiam in *Corano*: in *Histor. Tamerlan.*
 fre-

frequentissime idem observari potest. p. 66.
 frequentissime idem observari potest. p. 66.
in transitu ejus: In Arabico
 est; *ab eo in transitu*. Ibidem iterum,
حتى اتي منهم علي الاول والاخر
Donec supervenit omnibus ad unum: In Arab.
 est, *ab iis primo & ultimo*, id est, *primo eo-*
rum & ultimo.

C A P. VII.

Verf. 5. *יום מלכנו החלו שרים חמה מין*

LXX. *חלו caeperunt reddunt*, ut &
Hieron. *חמה illi θυμωσαι*, hic *furere*.
 Videntur pro infinitivo sumsisse a
 חמה. Etiam *Chaldaeus* *חלו* per *שריו caepe-*
runt exponit. At punctatores & Rabbini
 חלו a חלה *agrotare* acceperunt, חמה autem
 alii tanquam pro חמה *ardorem*, alii, re-
 tenta propria vocis significatione, *utrem*
 explicant. חמה hic omnino *uter* est. At
 quid tum מין חמה? Explico simpliciter:
utrem vini. Ut Arabes *كاس من شراب*
poculum vini. מן notam esse Genitivi casus
 multis exemplis ostendi ad Prov. 27: 7.
 Vide etiam annotationem praecedentem.
 Alicubi in Observationis L. *de Dieu* confi-
 militer חמה מין explicasse memini.

C A P.

CAP. VIII.

Verf. 6. שִׁנְיִים יִהְיֶה עֵגֶל שְׁמֵרוֹן

VUlg. in aranearum telas erit vitulus Samaria. Audi Hieron. in Comm. Nos ab Hebraeo didicimus שִׁנְיִים proprie nominari aranearum fila per aerem volitantia &c. Sed ut Hebraeus iste Hieronymo imposuerit vereor; talis enim sign. in Hebraeorum libris non invenitur. Si שִׁנְיִים mendose legissent, posset hæc signif. exculpi ex Arab. شبك intexere, unde Bochartus etiam עֵגֶל derivabat; vel respicere tunc potuit Hebraeus ille ad Thalmud. של כוכיא. Lxx. nihilo rectius: πλανῶν ἢν ὁ μόχος οὐ Σαμάρεια. respicientes verbum שׁוֹבֵב. De Japheto testatur Ab. Esra eum eodem modo locum intellexisse וַאֲנִי נִכְוֵן haud recte. Chaldaeus, Rashi, & Kimchi fragmenta per שִׁנְיִים indicari putant. Hos sequuntur fere omnes. Bochartus etiam & Hottingerus; utrique autem rad. ponunt Thalmudicum שִׁנְבֵי frangere: pace dixerim tantorum virorum, ea signif. firmis rationibus stabiliri non potest. Exemplum enim unicum, quod profert Buxt. in Lex. Thalm. ab aliis aliter

EX-

exponitur, & revera exponi debet. שִׁנֵּה
quidem est *fragmentum*, sed alterius est
originis. Quid ergo? recte censeo שִׁנֵּה
fragmenta exponi, sed originem aliunde re-
petendam. Nempe שִׁנֵּה Hebræis est *ardor*,
flamma; hoc alibi ostendi esse ab Arabico
شِبِّ excitare flammam, ignem. Ab hac
eadem rad. est שִׁנֵּה pro *fragmentis*, *sci-*
diis, quibus scil. ignis foveri & suscitari po-
test; Arabice شَبُّونَ & شَبِّ. Sic وقون
sunt *fragmenta ligni*, a verbo وقد arsit:

سَجْوَر a Golio exponitur *parvula ligna*,
vel omne id, quo accenditur *clibanus*. Radix
est سَجْر accendere ignem: ثَقَاب & ثَقْوَب
fragmenta lignorum, *lignula*, *stipulave* apud
Golium; a verbo ثَقِبَ ardere; sic *cremia* apud
Latinos a cremando & Φρύγωνα Græcorum
ἀπὸ τῆς Φρύγιαν. Ceterum ut de Hieron. ex-
plicatione aliquid addamus, fieri potuit ut
aranearum fila per aerem volitantia שִׁנֵּה
dicta sint ab ardore & æstu, quo excitari
solent; quemadmodum لَهَب est *pulvis*
per aerem volitans in Camuso ab لَهَب
ardere; sed hoc plane incertum est, & li-
cet non esset, tamen alteram signif. *fra-*
gmentorum tanquam longe convenientiorem
præ-

præhaberem. Interim patet hinc, quam absque ratione שניב vulgo & male *scintilla*, cum *flamma* sit, א שניב *frangere* significatione nihili, deducatur.

C A P. IX.

Verf. 6. הנה הלכו משר

VUlg. *Ecce profecti sunt a vastitate. Sequitur מצרים תקבצם מן תקבצם. Putant plurimi ex Interpretibus prioribus verbis fugam *Israëliitarum* ex terra sua indicari, posterioribus locum quo se recipiant: *Ægyptus recipiet eos vel congregabit*, ut habet *Vulg.* Hoc sensu *Chaldæus* etiam vertit. At *Lxx.* aliter hæc conceperunt, quæ n. vertunt; *πορβονταί ἐν ταλαιπωρίαις Αἰγύπτου*. Certe si vs. 3. hujus cap. inspiciamus, fuga ex terra *Israël* hoc vs. denuntiari non potest; nam vs. 3. jam dixerat: *Non habitabunt in terra Domini, Ephraim in Ægyptum revertetur, & in Assyria pollutum comedent.* In *Ægyptum* ergo fuga jam delapsos eos hoc vs. videt Propheta, non tamen Dei vindictam eos effugisse sic indicat: הלכו משר *Ecce intereunt fame, Ægyptus colligit eos in sepulcrum, Memphis sepe-*
*lis**

lit eos. Ita totum locum vertendum puto, cujus nunc singulatim rationem reddam. הָלַךְ *Abire* sæpe de morte sumi apud Latinos, Græcos & Hebræos probationis fere non indiget; videat tamen, si quis addubitet, Psalm. 125: 5. ubi הוֹלֵךְ est *exitio dare*. Confirmat usus Arabum. Arab. هلك est *perit, interiit, & simplic. mori*. Alcor. 40: 36. *Venit ad vos Joseph cum signis evidentibus, at addubitare non destitistis.* هلكى *donec mortuus est*: Sic הָלַךְ Gen. 15: 2. Alias هلك est *perire, interire, in exitium lethale cadere*: porro שָׂר reddidi *famem* ex *Kimchii* auctoritate, & sensu ita postulante: *Kimch.* כּוֹבֵר הָרֵעַ *gravitas famis*, quam notionem qui Hebræo שָׂר contineri probatum cupit, adeat not. m. ad *Jobum* cap. 5: 22. quæ hic non repeto: Tandem מְצָרִים expressi, *Ægyptus terræ mandabit*, ob sequens תְּקַבְּרֵם *sepeliet*; & quia in *Ægyptum congregatio* vs. 3. jam erat prædicta. נִקְבָּץ *sepeliri* notat absque controversia Ezech. 29: 5. Eodem modo quo נֶאֱסָף, quod *colligi* proprie cum notet sæpissime pro *sepeliri* ponitur, ut 2 Reg 22: 20. & Jer. 8: 2. L. de Dieu in hanc mentem capiebat illud אֶקְבְּצֵם *Hof.* 8: 10. Ubi mihi

omnium maxime arridet *Belgarum* versio; valde autem dubito, an קָבַץ colligere pro sepelire possit dici, quia extra passivum in *Niphal* non invenio: si tamen τὸ ε in קָבַץ ad Judæos referendum quis purat, quomodo *Chaldaeus* fecit & *Salom. Farchi*, sensu vicino quidem, at non eodem cum *Cl. de Dieu* vertam; jam nunc letho eos dabo. Sic קָבַץ colligere non semel perdere notat & morte afficere; unde & huic verbo לשון כליון notionem exitii tribuunt Rabbini. Vid. Psalm. 26: 9. & ibid. not. Belg. ubi multa exstant exempla. Parilem usum קָבַץ habuisse videtur, quod Arabum lingua confirmat. *Hist. Tam.* p. 340. بعد قبض قليمور post mortem *Timuri* *Histor. Sar.* يوم قبض النبي Die quo *Propheta* mortuus est. *Abulphar.* 162. عن قنوة بحجرة حيث قبض In eodem, ubi mortuus est, conclavi eum sepelierunt. Tamen, ut dixi, potior mihi est *Belgarum* versio, quomodo & *Kimchius* locum intelligebat.

Verf. 7. *Venerunt dies visitationis*, באו ימי
 ידעו השלום *venerunt dies re-*
tributionis, noscent Israël.

Quid noscent? יהיו מתנבן להון נביי
 קשטא *Quod Prophetæ ipsis vera prædixerunt,*
 & *quod falsi Prophetæ dementes sunt &c.*
Sic Chaldaeus & Vulgat. nempe sequentia
connectunt: Sic Kimchius & Nostri vulgo.
 Ego ex collatione *Jobi 21: 19.* fere non
 dubito aliud hic notare ידעו. Verba *Jobi*
 nostris plane similia sunt: ידעו וירע
 ידעו וירע *retribuit ei, Deus, pœnam, ex priori mem-*
bro, dabit שלום; & noscet impius. Ad
 hunc locum ex Arabismo idoneis auctori-
 bus demonstravi, *noscere esse pœnas dare;*
 quæ consuli possunt. Certe in isto *Jobi* lo-
 co ידעו aliter exponi nequit, & in hoc no-
 stro ita sumtum percommodum & liqui-
 dum dat sensum, eoque magis in id incli-
 no, ut quemadmodum in *Jobo*, sic hic
 primo habeamus שלום deinde ידעו. Lxx.
 habent καλωθήσεται Ἰσραὴλ qui ידעו per
Resh legisse videntur.

C A P. X.

Verf. 7. *Excisus est rex Samariæ*; בקצף
על פני המים.

VOX inusitata & obscurior קצף distrahit Interpretes. Vulg. *spumam* intelligit. *Chaldaeus* רוחא *fervorem* dedit; hic autem *Escume* id notat, ut vult *Raschi Gallus* & *Kimchius*. Sic hodierni Interpretes fere omnes קצף *spumam* habent, ut & *Belg. nostri*, qui *schuym*; neque difficile est divinare unde hanc notionem excogitaverint; scil. קצף est *irasci* & quidem *ira effervescente*, uti vulgo creditur, ac si קצף primaria signif. nihil aliud diceret quam *effervescente*; ab *effervescencia* autem aquarum *Spuma* existit; quod eo magis placuit, quod adderetur על פני המים. Hisce sequentia oppono: primo קצף *irasci* ab *effervescendi* metaphora dici incertum est, & ut mox ostendam, falsum; *fervoris* ergo signif. sublata, *spumæ* illa vehementer labefactatur: Secundo apud *Joel* cap. 1:7. ubi itidem קצף seu קצפה occurrit, *spumæ* signif. non convenit; unde *Vulg.* parum hic constans, *decorticationem* vertit; *Chald.* & *Rashi*

Rashi inepte *iram*, rectius Græci κλασμὸν & συγκλασμὸν, ut ostendam. Tertio auctoritati *Vulg.* oppono Lxx. qui קצר non *spiritum*, sed φρύγανα *cremia* exposuerunt; nec absimiliter *Kimchius*, qui sibi constans hic & apud *Joëlem* קצר קליפה *cortices ligni* intelligit. Ex Arabismo rem extricabo. Arabice קצר seu قصف est *frangere, rumpere*. Abulphar. pag. 240. ما بينكم

وبين ان ينقص ظاهرا
انقصاف الشجر من الريح

Nil impedit quominus Dhaherum frangatis, ut arbor a vento diffringitur. ریح

قاصف est *ventus frangens* in *Corano*, quam locutionem alibi explico. לקצר apud *Zjauhar.* & *Ibno Maruph* est *fractus arboris ramus*. Hinc patet Græcos optime apud *Joëlem* קצר συγκλασμὸν reddidisse; & Syrum & Arabem قاصف & قاصف, id

est, *discerptionem*. Neque minus recte in hoc loco nostro φρύγανα dederunt, quam veram vocis קצר signif. esse mihi vero maxime est simile, quod quomodo a קצר *frangendo* derivetur palam est; atque æque vox hæc vocibus על פני המים *super aquas*,

quam *spuma* conjungetur: Similem metaph.
adhibet *Moham.* in *Corano Sur.* 23: 43.

فأخذهم الصيحة وجعلناهم غلًا

Pœna ipsos corripuit, eosque *quisquillas* fecimus aqua asportandas. غلًا teste *Zjauh.*

sunt *quisquilia*, arborum folia, festucae, quæ deferuntur ab aquæ fluxu. Ab hac frangendi aut rumpendi primaria notione *ירא* irasci potuit dici, quasi *ira rumpi* dicas, quæ locutio & Latinis nota est & Græcis.

Ara-
bes ita loquuntur: *ירא* rupit, fregit, dis-

secuit; inde in pass. est الغبط *تمير من*

in *Histor. Tamerl.* & *Alcorano Sur.* 67: 8.

Ruptus fuit *ira*. Qui *ירא* irasci a fervendo dici volunt, frustra sunt; in nullo enim

Orientis dialecto *fervere* *ירא* est; neque si *ירא*, *ירא* & irascendi alia verba fervorem denotant, inde statim assumere licet, idem

in *ירא* accidisse; illa enim exemplorum agmine se defendunt, quæ fervoris notionem iis evidenter tribuunt; at *ירא* nusquam pro *fervere* invenitur; neque linguarum peritis ignotum esse potest, variis sæpe metaphoris verba in eandem conspirare significationem.

Verf. 10. באותי ואטרם ואספו עליהם
עמים באטרם לשת' עינותם.

Cum pleraque omnia, quæ in Prophe-
tia *Hoseæ* continentur, tam quoad res,
quam quoad verba, haud exigua obscuri-
tate premuntur, tum locus hicce in primis:
in quo explicando quot fere Interpretes,
tot diversæ proveniunt Interpretationes.

Primum monendum est mihi, *Masore-
thas* pro עינותם *fontes eorum*, quod est in
textu, legendum proponere עינותם *iniqui-
tates eorum*; in quem sensum jam olim *Hie-
ronymus* Lxx. fecutus vertit: לשת' עינותם
propter duas iniquitates eorum, quem non
pauci sequuntur. Verum infeliciter valde
ac contra ingenium linguæ mutatio hæc in-
stituta est: genus enim repugnat, cum שתי
duæ fœminini sit, at עינותם masculini gene-
ris, neque hic ad enallagen generis recur-
rendum est, cum ista figura absque summa
necessitate admittenda non sit. Mirum au-
tem fortasse videbitur quod עינותם fœmineum
genus terminatione præferens, masculinum
esse dicam; ita tamen omnia, quæ observa-
vi exempla, docent, neque diversum ullum
animadverti. Psalm. 38: 5. עינותי יכבדו Psal.

Hh 4

79:

עונותיכם היו Esai. 59: 2. עונות ראשנים 79: 8. מנרלים ne plura nunc enumerem. Et quis nescit quam plurima apud Hebræos masculina pluralem habere terminationis, non potestatis fœmininæ. Jam vidimus, mutationem illam haud bene succedere, neque bene legi עונות a עון *iniquitas*.

Minori studio ii refelli possunt Interpretes, qui עונות *habitationes, mansiones*, quasi a מעון exponunt; aut *fulcos*, quasi a פענית seu potius מענות ut legitur in textu, quæ mens est *Ab. Esræ & Kimchii*, & hisce assentientium Belgarum: *Als ikse binden sal in haar twee bozen.* באסרם לשתי עונותם. Huic versioni, quia plerosque in ea acquiescere video, hæcce oppono rationes: Primo מענות unquam *fulcum* notasse valde dubitem; unico enim in loco, ubi tantum occurrit, convenit ea quidem notio, neque tamen plane necessaria est, Psalm. scil. 129: 3. Unde nec ea a Veteribus Interpretibus agnita fuit. Convenit etiam *afflictio*, aut ut Vulg. *prolongaverunt iniquitatem*: id est, iniqui in me fuerunt, affligunt me diu multumque. Vides hoc pacto fundamentum, quo עונות *fulcos* reddunt, non leviter subruui ac moveri. At detur eum esse vocis מענות significatum, quid voci huic commune

mune cum עינות, quod & alterius est formæ, & aliam præfert radicem. Sed & hoc concedatur עינות esse *fulcos*, quis tandem iste erit sensus? *Quum ligabo eos ad duos fulcos eorum.* Quid hic *fulci*? quid *duo fulci*? aut quo tandem pacto *fulcis alligabuntur*? Quam aliena hæc interpretatio, quam longe petita, quam parum ad rem! Mitto jam נאסרם coacte reddi, cum *ligabo eos*, quod esset נאסרי אתם: illud tantum addam, cum textus Hebraicus legat עינותם *fontes eorum*, non עינותם, id est, ut illi volunt, *fulci eorum*, vel hac sola ratione receptam versionem immensum labefactari, tutiusque multo τῶ Chetibh quam τῶ Keri posse adhæreri. Huic ergo viæ insistens R. Salomo ita verba extricare conatur: *Ad ligandum eos לשתי עינותם ad duos eorum oculos*, instar vitulæ aut vaccæ, cui inter arandum oculos utrimque religare solent. Atque in hanc mentem Jonathan paraphr. habet; כמיסר פרנא על תרתין עינותו *Sicut ligatur par boum ad duos eorum oculos.* Aliter tamen exemplaria nostra verba Jonathanis præferunt, L. de Dieu hoc pacto rem expedire conatur: *Et congregabuntur adversum eos populi נאסרם conspirantes, in ambos ipsorum oculos; conspirant ut ambobus eos oculis privarent,*

quod extremæ est miseræ. Hæc vir Doctus. Quod si sensus hicce placeret, nec quid impediât video, commodiore longe ac Hebraismo convenientiore modo verba explicarem. Illud enim in *L. de Dieu* versione incongruum videtur, quod primo non verbum לִּיג de *liga*, id est, *conspiratione* usu veniat, sed verbum שָׁרַף : tum, si concederetur illud hujus naturam imitari, constructio repugnaret, dicendum enim fuisset $\text{שָׂרַף לִּי$ non לִּי שָׂרַף ; denique durius videtur & insolens: *Conspirare in oculos*. Limpida magis & naturalis, ac Hebraismo propior erit dictio, si ita verba exprimas: *Et congregabuntur adversum eos populi, ad duos eorum oculos ligandum*; eodem, quo Vir Doctus, sensu. *Ligare enim oculos est excæcare*. Ita dicunt Arabes شمل عينيه *ligavit oculos ejus*, id est, *lumine privavit*, cujus locutionis exempla quædam ex *Abulphar. & Hist. Sar.* dedi in specim. meo *Observ. ad Gen. cap. 3.* Sic & a verbo كف *ligare* dicunt كف بصره in pass. *ligatus fuit visus ejus*, id est, *occæcatus & extinctus fuit* *Toph. Dissert. p. 9.* $\text{تخيل حال من خالف مكفوف البصر}$
Animo finge statum cujusdam, qui cæcus natus

tus sit. In Arabico est *ligatus visu*. Fundamento etiam interpretatio hæc non destituitur ex Hebraismo: phrasis enim illa quæ bis apud Esai. legitur, עָרַב עֵינָיו *excacavit oculos ejus*, vera ac propria verborum significatione notat, *ligavit oculos ejus*, prout loco citato aperui. Magis tamen huc faceret, si vera esset, quam ibidem loci propòsui conjecturam, אֶסְרִים *ligatos* apud Esai. cap. 61: 1. nihil aliud esse quam *cacos*. Est tamen, quod tum hanc, tum *Jarchii* etiam expositionem labefactat & evertit, quod linguæ consuetudo perpetua ferat, ut מַנְיָם *fontes* sint, עֵינַיִם *oculi* dicantur; neque diversum unquam exemplum observavi. Itaque & hic, si accurati interpretis officio defungi velimus, illud מַנְיָם de *fontibus* erit explicandum, quod ut justo procedat modo, שְׁנַיִם non capio pro voce numerica, quid enim *duo* essent *fontes*? verum deduco a verbo שָׁתָה *bibere*, unde est שְׁתִּי *potatio* Eccles. 10: 17. Hinc talis evadet sensus: *Ad potationem fontium eorum*. Vel, si omnino puncta retinenda sunt, *ad potationes*, formæ pluralis מַנְיָם כְּלֵי קֵיִי ac similia. *Fontes eorum* vocat, terræ Israhæliticæ abundantiam, ac rerum omnium affluentiam, inexhaustasque & perennes mellis, ut loquitur

tur Scriptura, ac lactis scaturigines. Ad has epotandas hostes Israëlitis congregarentur. Unicum est, quod negotium mihi juxta cum ceteris Interpretibus faceffit, sermonemque liquidum alias ac leniter decurrentem turbat; באטרם nimirum, quod hisce conjungi solet, ac eo quidem, quod *Lamed* ל post אטר id denotet, cui quid alligatur, ut Gen. 49. ויט אטרי לגפן עיריה *viti alligans pullum suum*. Incommodus vero hoc pacto reddetur sensus, nec juste procedens, si illud באטרם cum sequent. copuletur; qua enim ratione dici possit *ad alligandum eos potationi fontium*, equidem non video. Coactus igitur ad Arabismum confugio, atque באטרם non sequentibus aggreco, sed cum præcedenti עמים conjungo. באטרם elegantiore Arabum locutione, sunt *populi universi*: امم باسرها.

Abulphar. pag. 150. Hist. Dyn. Apparuit in caelo signum mirum وبروت حرارة الشمس

Remissusque toto anno fuit calor solis. In Arabico pro toto anno est ان الارض االسنة باسرها. Et pag. 428.

باسرها اعطيتها لتروجي من
 Univerſam ego terram Tamusjino dedi
 באטרם. Iterum pag. 130. misitque eos

الي

أبي بلان المشرق بأسره

per universum orientem, Indiam usque & extremos Sinas. Sic in Histor. Sar. pag. 220.

وملك الجبل بأسره *imperioque universam regionem montanam subjecit :*

ומלך אלגבל , כאסרה , id est, partem Persiæ ita dictam, Parthiam alias appellatam. Non recte Erpenius. Plura ac luculentiora suppetunt exempla, verum hæc sufficere puto. Unicum tantum addo ex *Locmanni Fabul.*

أن العالم بأسره يحب الحياة الدنيا

Mundus profecto universus vitam diligit mundanam עולם כאסרו . Ita & *Hoseas* עמים

universi populi. Totus ergo locus ita vertendus : באותי ואסרם *voluntas mea est* (proprie, in voluntate mea est, quæra Arabifimum, cum alii, tum ego ad Jobi cap. 23 :

13. aperui) *ut castigem eos; itaque congregabuntur adversus eos* באסרם *populi universi,* alias כלם dicunt Prophetæ, לשתי עינותם

ad epotandos eorum fontes; quod quo modo intelligendum sit, jam supra declaravi.

Ne tamen contentione magis, & dissentendi insana libidine (quam invidiam toto animo deprecor) quam veritatis studio duci videamur, diffiteri nolo, locutionem hanc, licet sensum perfacilem reddat at-

que

que perspicuum, non satis genuinum Hebraicum redolere; mihi hoc saltem, aliis fecus judicare licet; quapropter ita libentius, coactius licet nec æque fluide, verba exprimerem: *Itaque congregabuntur adversus eos populi, ad ligandum eos, quid tum? ut epotent fontes, ad fontium epotationes.* Non possum hic non addere, si ita באסרם capere velis, percommode illud ac Prophetiæ scopo convenienter intelligi posse de *abductione in captivitatem*, quum enim Deorum *Israëlis* deportationem in *Assyriam* vs. 5, 6. Regis etiam vs. 7. prædixisset, hoc vs. universam totius populi calamitatem & exilium ab *Assyriis* imminens denuntiat. Magis hoc etiam orationis series postulat, hostium enim irruptionem in terram captivæ multitudinis deportatio consequi solet. Hoc usu verbum אסר seu اسر Arabibus frequens est, scil. *captivum abduxit in bello*, ut *Golius* exponit. Sexcentis hoc ex Arabum Historicis petitis exemplis confirmari posset; verum ex multis pauca hæc ex *Abulphar.* habeto. *Histor. Dynast.* pag. 381. *وقتل من عسكرهم جماعة واسر جماعة* *Multique ex eorum exercitu casi, multi etiam capti sunt.* Iterum pag. 378. *Cæsaque est magna*

magna eorum multitudo, decem parasangarum spatio insequentibus ipsos Gorgianis

وَيَسْرُونَ وَيَقْتُلُونَ *cadentibusque & capientibus, وقاتل اكثرهم واسر اربعة*

وقتل الف رجل *occiderunt autem eorum plerique, captivi vero abducti quater mille. اسر اربعة*

ونقلت عساكر المغول *Et p. 473. אלף*

الى المدينة وذهبوا واسروا البنين *Exercitus autem Mogulenses urbem ingressi, ea direpta, pueros & puellas captivos abduxerunt.*

والبنات *Exercitus autem Mogulenses urbem ingressi, ea direpta, pueros & puellas captivos abduxerunt. אסרו ligarunt in Arabico est.*

واخرجوا مالهم *Adde Hist. Tam. p. 282.*

قباة وحردهم شبايا واولادهم اساري *Opes eorum in pradam, uxores captivas & liberos vinctos abduxerunt.*

Unde patet *אסר idem esse quod שנה; Hebraeis etiam ita אסר*

venisse monui ad *Jesai. 22: 3.*

 ANIMADVERSIONES
 PHILOLOGICÆ
 I N
 O B A D J A M.

C A P. I.

Verf. 3. שבני בחגוי סלע

Interpretes τὸ ἰ in שבני mere
 habent paragoricum. Ego
 vim affixi hic & alibi retine-
 ri ostendi ad Genes. 49: 11.
 חגוי quod vulgo absque pro-
 batione, *fissuras* notare docent, vi vocis
asyla, refugia significare ex Arabismo pa-
 lam feci ad Esai. 19: 17. ubi ejus singula-
 re exstat. Sequitur אמר בלבן & מרום שבנו,
 quæ pro שבחך & לבך sunt posita; Arabes sic
 solere monui ad Jobum cap. 18: 4. ubi
 exemplum habes ex eloquentiæ apud A-
 rabas facile principe *Hariræo*. Recte er-
 go

go *Vulg.* utrobique *tuum*; neque hoc nomine taxandus.

Verf. 7. לחמך ישמו מזור תחתך

Novum licet hic incipiat colon a priori membro per *Atnach* discretum, tamen Interpretes illud לחמך ad antecedentia rejiciunt: *prævaluerunt tibi viri pacis tuæ אנשי שלמך; qui comedunt panem tuum.* Ita לחמך vertit *Vulg.* Sic *Chald.* אכלי פתורך *qui ad mensam tuam comedunt.* Supplet אכלי prout plene exstat *Psalms.* 41: 10. quapropter hæc rejicere non ausim. Difficultas tamen est, ut dixi, novum hic incipi sensum; quæ tollitur, si ita vertas: *Carnem tuam ulcerosam tibi ponunt.* לחם esse *carnem* quandoque, diu est quod Eruditi monuerunt. Quibus addo *belli* signif. sub hac radice hinc repetendam esse, tanquam *faire du carnage.* Lxx. & *Vulg.* מזור *insidias*, vertunt; ut & *Chaldæus*, qui תקלא habet; qua ratione aut fundamento non video.

Verf. 16. לעו והיו כלא היו

Occurrit verbum obscurius לעו, ut vulgo ponitur; quod *absorbere* notare putant

Interpretes Judæi & Christiani; vel intransitivam potius ei tribuendam volunt significationem nonnulli: *Absorberi*. Tria in universon exstant loca, ubi verbum reperitur; scilicet præter hunc Jobi cap. 6: 3. & Prov. 20: 25. Non præfracte rejicere velim receptam hanc significationem: valde tamen incertam eam video. Lxx. quidem & Hieron. hic *absorbere* vertunt, scilicet quia שׁוּב præcedebat, ut & Chald. qui שׁוּבִיחַ habet, quod Raschi tamen aliter explicat, *Etourdisson* scilicet hodie *étourdissement*. At aliis in locis sibi non constant. Job. 6: 3. Lxx. לוֹ explicant φαῦλον εἶναι. Vulg. *dolore plenum esse*: Chald. אִישׁוּחַלָּהי *fatigari*. Prov. 20: 25. קִישׁ יֵלַע reddunt Lxx. ταχὺ τῆ ἰδίων ἀγιάσαι. An Arab. وِلَع, quod est *avide & leviter rem aggredi*, respexerunt? num potius rad. لَعِ *temere aliquid effutire*. Chaldæus דְּנִירִי לְקוּרִישָׁא *qui votum concipit Sanctitatis*. Vulg. sui hic satis similis: *Devorare Sanctos*. Sic fere hodie: *Devorare Sanctum*; hoc sensu: *Laqueus est homini, devorare Sanctum*; ואחר נדרים לבקר *Et postea votis requirere*. Locus est perquam difficilis, cujus diversissimæ sunt Eruditorum expositiones. Causa est, quod לוֹ *absorbere* hic reddendum putant. Revera si

ילע בקרש *absorbet Sanctum* notat, qua tandem via sensus explanetur non video. Quid enim? an Sanctum, seu caro, ut volunt, Sacrificiorum contra legem devorata requiri potest votis? nihil tale in Lege. Hæc difficultas alios verba אחר נררים לבקר a priori sententia disjungere coëgit, & duplicem ponere laqueum: *Devorare Sanctum*: & *post vota inquirere*; num scil. solvere velis, an potius ea dissolvere. Referral hic potest, satis manifesto duo cola sibi respondere, neque duplicem sententiam esse fingendam, alias enim ut in priori ילע dixerat, sic in posteriori יבקר dixisset. Tum hoc adde, בקר non esse *inquirere* & *ad examen revocare* aliquid. *Kimchius* putabat לוע hic posse sumi hoc sensu: *Laqueus est homini temere ut nuncupet; Sanctum esto: Atque tunc de votis inquirere*. Huic suffragaretur Arabismus ubi لغى est *temere effutire*; attamen rejicio hanc interpretationem, quia signif. ista omnibus locis non quadrat; tum etiam quod בקר non notet *ad examen revocare*. Vidimus jam signif. *absorbendi* nec certam esse adeo, nec commodam, & a suis auctoribus deferri. Arabicum لغى eam possidet significationem, qua tribus locis convenientior nulla inveniri posset alia.

Nempe **باطل** & **خاب** **لغي** exponitur per *Vanus, irritus, frustraneus fuit*. Videamus loca. Job. 6: 3. על כן דברי לעו. Lxx. Chald. & Vulg. *absorbendi* sign. hic non agnoscunt, ut supra vidimus. R. Levi נשחתו *perduntur*. Raschi מגומגמים *submissee pronuntiantur*; non a **לוע** *absorberi*, quod *absorbeantur* quasi, uti videri posset, citat enim Obad. vs. 16. ubi *stuporem* eum explicare monui; hic autem *stuporem* se debilitatemque, *lingua*, qualis ebriorum esse solet, intelligere declarat. Huic iterum faveret Arabismus, ubi **لغي** est *temere effutire*, & **اخطا** *errare in dicendo*. Hæc a *vani* notione, quam verbo **לוע** tribui posse conjicio, non longe absunt; strictius tamen retinere eam volo hoc pacto: *Ideo verba mea vana sunt*, **φάλαξ ἐστίν**, quod varie præc. vel conseq. aptari posset. Prov. 20: 25. *Laqueus est hominibus* **לוע קרש ואחר נדרים לבקר** *quum Sanctitas vana est & inanis, votis eam quærere*. Hic est sensus: Quum vera quis sanctimonia destitutus est, eamque in votis suis & cultu externo quærendam putat, atque ita in cortice hæret religionis, salutemque sibi ex operibus istis externis promittit, illud equidem laqueus est misere animas irretiens, & in certissimam trahens damnationem.

Quid

Quid clarius hoc effato, quid verius?
 Arabs id diceret **ان بطلت القدس**.
 contra **حقى** quum vera est, nam **بطل**
vanum esse & **حقى** *verum esse* sæpissime op-
 ponuntur. Tandem videamus de loco
 Obad. ubi etiam convenientissima est signif.
 nostra **והיו כלה והיו ולעו** *Et vani erunt*, id
 est, *in vanum, in nihilum recident, & erunt*
tanquam qui non fuerant. Verba **خاب**
frustra esse & **بطل** *vanum esse*, per quæ
 declarari dicebam, sæpe hunc usum assu-
 munt. Apud Metaphysicos **بطل** *vanum*
esse constanter notat *annihilari*, apud Hi-
 storicos frequentissime, *aboleri, extirpari,*
perire. Sic **خاب** usitate in Corano.
 Sur. 20: 64. **يسحلكم بعذاب وقد**
خاب من افري
Perdet vos pœna, & frustra est, qui Deo
mendacia assuit. Frustra est, est extirpa-
tur, perit: sic sæpe alibi. Negotium non
faceffit **בלע** Prov. 23. unde **לוע** *gula esse*
dicitur, quid ni enim ad בלע quod indu-
bie absorbere notat referatur, unde בלוע
gula. Arabice certe بلع & مبلع *gula*
est a بلع. Idem sensisse videntur

Aben Esra & R. Levi, בִּירַח הַבְּלִיעָה expou-
 nunt, nulla mentione radicis לוֹעַ facta,
 sed clare ad בָּלַע respicientes. Raschi ex
 Chald. vocis signif. לחיים maxillas intelli-
 git, nam לוֹעַ in Targum לחי respondet.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
N A H U M.

C A P. I.

Verf. 12. Sic ait Dominus אִם שְׁלֹמִים וְכֵן
רְבִים וְכֵן נִגְזָו וְעֵבֶר.

LXX. κατάρχων ὑδάτων πολ-
λῶν, καὶ ἕτως ἀφασαλήσονται.
Legerunt רְבִים וְכֵן שְׁלֹמִים.
Rectius *Vulg.* Si perfecti fue-
rint, & ita plures, וְכֵן נִגְזָו
sic quoque attenduntur & pertransibit. Eodem
modo illud וְכֵן נִגְזָו sumunt cum aliis Interpre-
tibus *Belgæ*; quasi a rad. נָגַז & opportune
conferri jubent *Esai.* 7: 20. Alii a נָגַז avel-

Ientur, vel abscidentur. LXX. ἀσφαλίσονται; quod non spernendum. Radix enim נגז hoc sensu potissimum venit, uti ostendi ad *Psal.* 90. R. Salomo similiter locum explicuit hic, & ad *Num.* 11: 31.

C A P. II.

Verf. 7. *Et Hutzab in exilium acta est*
 ואמהתיה מנהגות בקורל יונים
 מתפפות על לבנהן.

Non una Interpretum de verbis hisce mens est. *Vulg. vers.* ita habet: *Et ancillæ ejus minabantur, gementes ut columbæ, murmurantes in cordibus suis.* מנהגות vertit *minabantur*, id est, *agebantur pecorum ritu.* Festus. *Agasones equos agentes, id est, minantes.* Certum est נהג sæpe esse *minare*, ut *Pf.* 80: 2. נהג בצאן יוסף *Qui minat ut oves Josephum*; tamen ea significatio hic non convenit, quia מנהגות est transitivum & vim habet activam, unde male in passivo expressum fuit a *Vulg.* Supplet dein ante בקורל *gementes*, quod in Hebraico, ubi semel נהג pro *minare* sumferis, non apparet. Alii מנהגות vertunt *deducentes*, & duplici supplemento sensum expediunt, hoc pacto: *Et an-*

ancillæ ejus deducentes (supplet eam) *instar columbarum voce* (supplet iterum gementes) & *pectora pulsantes*. Belgæ nostri duplex etiam supplementum immittunt, pronominis scil. *illam*; *sullense geleiden* / cum in Hebraico tantum sit; *sullen geleiden*; & dein כקול אש [met] een stemme der duiven.

Supplet & paraphrastes *Chaldaus* cum *Aben Esra* verbum *gemere* in hoc loco.

ומהתהיה מרבין אולן בתרהיה מנהמן בקל יונים

Ancillæ ejus ducunt & incedunt post eam, gementes instar vocis columbarum. Nec sine

ratione ita ab Interpretibus fuit repositum, nam & sensus omnino hoc postulabat, & naturæ columbarum apprime conveniebat.

Nihil enim frequentius omnibus in linguis, quam ut *gemitus* columbis adscribatur.

Esai. 38: 14. אהגה כיונה *gemebam ut columba.* Lxx. ὡς εἰσεραὶ ἔτω μελετῶ quod non

recte *Vulg.* expressisse videtur, *meditabar ut columba*; *meditari* enim, quod sciam, de columbis querulis non dicunt Latini, ut Græci

de iis μελετᾶν. sed in viam: Arabibus columbæ species *Onun* اذن audit, quam

ita dictam testatur *Demirius* a verbo اذن

gemere. Græcis τρυγῶν *turtur* dicitur ὡς τὸ τρυγεῖν & verbum γενεῖν *gemere* (stemmen

Belgica voce consonante) columbarum etiam proprium est, unde apud Theocr. ἔσειε τρυγών. Tandem *gemere* apud Latinos peculiariter de columbis dicitur. Auctor *Philomela* :

Et castus turtur atque columba gemunt.

Hiscæ adducti viri quidam Eruditi, & ut supplementa evitarent pro מנהגות *ducentes* legi volebant מנהגות *gementes*, una literula exempta. At temere mutatio instituitur; constanter enim in omnibus Codicibus lectio מנהגות retinetur, & a vetustissimis Interpretibus ita lectum fuit. Quid ergo? dico מנהגות omnino reddendum esse *gementes*, at nulla facta mutatione textus; Arabice enim נהג seu notat *suspirare gemere, suspiria ducere*, ut sensum ab omnibus Interpretibus expetitur sine ullis supplementis hoc pacto ex Arabismo habeamus.

Et ancillæ ejus gementes tanquam vocem columbarum, &c.

Maxime proclive est a significatione *ducendi*, qua נהג gaudet, *gemendi* alteram illam derivare; *gemere* enim nihil aliud est quam *suspiria ducere*. Alcoran. Sur. 35: vl. 9.

لا تنهوا عن نفسك عليهم حسرات
Ne

Ne ducat anima tua propter eos suspiria.
 Exemplo plane simili res clara fiet. Ver-
 bum נגד est *ducere*, unde נגד *Dux*, *antistes*;
 hinc Hebræi posteriores & Arabes signifi-
 cationem *gemendi*, *suspiria ducendi* efforma-
 runt. *Thalmud Babyl. Berach. cap. 9.* נגד רב
 חסדא ואתנה *Duxit Raf Chasda & suspiravit;*
duxit, intellige *suspiria*, *gemuit*. Est & alius
 locus a *Buxtorf. in Lex. Thalmud.* citatus
 ex *Megill. fol. 16: 1.* דuxit אינגד ואתנה
Duxit suspiria & ingemuit. Arabice etiam נגד seu
 نغدى notat *angi*, *suspirare*.

C A P. III.

Verf. 18. *Consopiti sunt pastores tui, ô rex*
Affur, decubuerunt magnifici tui. נפשו
 עמך על ההרים ואין מקבץ

Variant Interpretes in expositione
 verbi נפשו quod ἀπαξ λεγόμενοις me-
 rito accensemus; licet enim ad ra-
 dicem נוש plerumque referri soleat, signi-
 ficationem tamen aliunde petere coacti fue-
 runt. Scil. quum נוש *abundantiam* & *af-*
fluentiam bonorum, saltem ex mente In-
 terpretum, notet, signif. hanc plane huic
 loco non convenire facile animadverterunt.
 Re-

Recurrerunt ergo ad rad. פוץ quod est *dispergi* ut *Lud. Capell.* qui ita ad locum hunc :
 » נפש videtur positum pro נפצו ob litera-
 » rum *Schin & Tzade* soni affinitatem :
 » sunt enim ambæ ejusdem organi : פוץ au-
 » tem est *dispergi, dissipari* huc & illuc. «
 Eodem etiam plane modo rem instituit *L. de Dieu.* Alii tamen, quum viderent *Schin & Tzade* apud Hebræos non esse literas permutabiles, satis duxerunt ex sensu, quem locus postulat, reddere : *Dissipatus est populus tuus super montes, & non est qui congreget, vel diffugit populus tuus, vel diffudit se, vel latitavit, & similia* veram verbi notionem & originem ignorantes. Ipse etiam *Kimch.* in *Libr. Rad.* locum hunc explicare ausus non est, contentus monuisse a *Jonathane* redditum esse אתבררו עמך *dispersi sunt populus tuus.* Ut tandem certi aliquid Eruditis proponam, relicta rad. פוץ recurro ad Arabicum نפש seu نفش, quod significationem habet egregie adeo loco huic convenientem, ut eam hic admittere proclive sit. Scil. نפש نفش dicitur de gregibus ovium, camelorum &c. quum sine pastore divagantur & neglectui habentur, nemine curante aut dirigente. Ita dicunt نפשت الغنم نפשت אלענבט *sine pastore vagata*

gata fuit & neglectui habita grex. Annotant etiam *Lexicographi* peculiariter dici נפש si noctu id fiat; nam *המל המל* dicitur de grege, quæ libere evagatur *לילא ותהארא בלא* noctu & interdium sine pastore; at verbum *נפש דפש*, quum noctu tantum *לילא فقط* Sjaubarius. Alcoran. Sur. 21: vl. 78. *ون اون وشايبهم ان يجكم ان في الحرت* Et Davidem & Salomonem, quum judicarent in agro, quum in eo libere divagaretur grex populi. Optime Gallice expressit Ryerius: *Dans le champ ou les troupeaux du village étoient entrez la nuit sans bergers.* Vides eum omnem significatum verbi *נפש דפש* exprimere. Dicunt porro *ابل نפש* Ibil Naphasch noctu sine pastore divagantes cameli; & *تركة نپشا* relinquit eum incustoditum, ejus nullam gerit curam. De nihilo non est, quod verbum *נפש* special. noctu evagari notet: nam hoc cum præced. convenit, ubi pastores dormire dicuntur, & difficultatem congregationis adauget, quæ noctu non æque facile atque interdium fieri potest. Totus ergo locus noster ita vertendus: *Somno sopiti sunt pastores*

stores tui, ô Rex Assur, decubuerunt magnifici tui ποιμνες λαῶν, *populus tuus tanquam grex sine pastore noctu divagatur per montes, nec est qui eos congreget.* Ubi insuper notari meretur, קנין etiam esse pastorum proprium, quum oves dispersas congregant; patet id ex Ezech. 34: 12. ubi Deus, postquam Israëlem gregi dispersæ comparasset, addit se eos tanquam pastorem esse congregaturum מן הארצות וקבצתיים *eosque ait ex terris congregabo ורעייתים & pascam eos in montibus Israëlis.* Non putem cuiquam hanc expositionem improbatum iri eo nomine, quod *Cholem* in נפשו *Naposchu* occurrat, ac proinde radicem פוש potius postulet: nam quis ignorat etiam apud Hebræos multa verba in Kâl *Cholem* possidere, ut יכל *Jachol*, יגור *Jagor*, קטן *Katon* & similia; apud Arabes autem omnia fere verba *Cholem* in prima conjug. recipere possunt. Ceterum פוש in cuius significatione ponenda fluctuant Interpretes, proprie *superbire* dicere; ut فاشى ex conjectura aperio ad *Ferem.* cap. 50.

Ibid.

Ibid. vers. 18. נמו רעך מלך אשור ישכנו
 ארריך *dormitant pastores tui, ó Rex*
Assur, ישכנו magnifici tui.

Turbat hic Interpretes illud ישכנו; nam cum שכן *habitare* notet, significatio ea cum prioribus non recte cohærere visa est; non enim apte hæc fluunt, *dormitant pastores tui, habitant magnifici tui.* Unde *Vulg.* maluit ישכנו reddere *sepelientur*, quem secutus est *Kimchi* in *Comment.* suo: *Erant quasi jacerent in sepulcro*, & in *Lex. ad h. l.* והוא מנוחה המות *intelligenda est quies mortis*, atque ad hoc adducit locum *Pf. 94: 17.* Certum est verbum שכן aliquoties in *Sacro Codice* eam vim habere, quam ei hic tribuunt *Vulg. & Kimch.* quod pluribus etiam ex *Arabismo* illustravi ad *Jes. 22: 16.* quo minus tamen hoc loco שכן ita capi possit, hisce efficitur rationibus. Primum, שכן absolute positum non significat *jacere in sepulcro*, ubi autem ita sumendum sit circumstantiæ loci indicant; ut *Pf. 94.* quem citat *Kimch.* ad eam signif. restringitur שכן quia conjunctum sit cum דומה *sepulcro* ita ab *silentio* dicto. Eodem modo *Esai. 26: 19.* cum עפר conjungitur itidem *sepulcrum*

lo-

notante: conf. not. meas ad Job. 17: 16. in Ps. 16: 9. Christus tanquam ex sepulcro loquitur: *Caro mea* כָּרֹם *secure*. Verum hic nihil tale quicquam apparet, quod signif. hanc admittendam indicet.

Deinde ne quidem ea loco nostro recte convenit, quid enim *sepultos & terræ mandatos* necesse erat dicere pastores, ut inde gregis divagatio oriatur, cum sufficiat eos vel *mortuos*, vel lenius adhuc, *somno sopitos* dixisse; proinde inconcinne valde *sepulturæ* mentio hoc loco fieret. Postremo aliud exigit conjunctio cum verbo וַיִּדְרֹמְתוּ *dormitaverunt*. Refutatione sententiæ hujus viam aperire volui Arabismo, ubi enim *Vulg.* versionem non convenire concesseris, nulla huius loco explicando ratio supererit, nisi ex Arabica lingua. Examina enim sensum, quem dant Interpretes, qui a *Vulg.* recedunt, & coactum admodum aut obscurum eum animadvertes: *Et habitant magnifici tui*, quod cum præced. non cohæret; rectius paulo *Gallic. vers. ils se sont tenus en leurs tentes*; sed & illud coactum, neque satis apte antecedenti וַיִּדְרֹמְתוּ *dormitarunt* respondet, neque etiam כָּרֹם recte ita exponi potest: est quidem *habitare in tentorio*; $\sigma\kappa\eta\nu\tilde{\nu}$ Græca voce conveniente; at plane id differt

fert a *reſter dans les tentes*. Et ſane adeo difficile eſt hoc loco illud שכנו convenien-
 ter orationis ſeriei explicare, ut non du-
 bitarint audaciores Critici ex Lxx. virali
 verſione novam procudere lectionem, ut
 ſcil. pro שכנו legatur שכבו *cubabunt, dormient,*
 quia Lxx. hic κοιμίζειν dederunt. „ Eſt au-
 „ tem (ſunt verba L. Cap.) illa τῶν Lxx.
 „ lectio hodiernæ hoc loco præferenda,
 „ hodierna enim coactum admodum &
 „ obſcurum parit ſenſum, illa vero pla-
 „ num & apertum &c. Ut ergo hodie-
 nam lectionem probam eſſe oſtendam, ſi-
 mulque veram verbi hujus ſignificationem
 in hoc loco eruam, noto radicem שָׁן quæ
habitare fere ſemper notat, primario ſigni-
 ficare *quieſcere*; ita ſcil. Arabum Lexicogr.
 ſignificationem verbi hujus ordi-
 nant; primo *quieſcere*, dein *habitare*; ha-
 bitatio enim quies eſt; jure autem me ſignif.
quieſcendi primariam ſtabilire patebit ex
 I Chron. 17: 9. ubi שָׁן & רָגַז *commoveri*
 opponuntur. Conferri etiam velim L. de
 Dieu ad Pf. 68: 19. unde videbis idem eum
 mecum ſentire. Ab hac prima ſignif. *quieſ-*
cendi proclive eſt ſenſum loci hujus planum
 reddere & apertum, hoc pacto: *Dormi-*
tant paſtores tui, ô rex Aſſur, quieſcunt ma-

gnifici tui; quietem autem somni hic intelligas necesse est, ut cum anteced. נוח conveniat; nempe idem mutatis verbis repetitur a Propheta. Verbum שכן seu *شكنا*

ab Arabibus ad quietem nocturnam somni notandam usurpari duobus exemplis ex Alcorano docebo. Surat. 40: v. 63. الله

الذي جعل لكم الليل لتسكنوا فيه Deus est, qui fecit vobis noctem, ut in ea quietem somni capiatis. לחשכנו פיה. Iterum Sur. 28: 72.

قل ارايتم ان جعل الله عليكم النهار ثم ردها الى يوم القيامة من اله غير الله يا ايكم بليل تسكنون فية

Dic, videtisne si Deus continuum vobis protenderet diem usque ad resurrectionem, quis esset Deus prater Deum verum Alla, qui noctem vobis immitteret לחשכנו פיה ut in ea somno reficiamini. Alia suppetunt exempla, sed hæc sufficere puto. Non parum roboris observationi hinc accedit ex eo, quod duo quiescendi verba נוח & שנת in similem usum adhibeantur ad Hebræis; scil. ad quietem somni notandam: illud Esai. 57: 2. ינוחו על משכבותם. Quiescent in cubilibus suis; hoc Ps. 127: 2. uti ibi ex Arabismo ostendo; sic & *سبات* de quiete nocturna usurpatur, ne Græcorum *ἀναπαύσεως* & Lat. quiescere nunc memorem.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
HABACUK.

C A P. I.

Verf. 4. לא יצא לנצח משפט

XX. ἢ διεξάγεται εἰς τέλος
κείμενα. Vulgat. *Non pervenit
usque ad finem iudicium.* At
נצח nunquam rei finem de-
notat. Vulgo sumitur sen-
su, qui etiam verbis רֹוֹן Lxx. tribui po-
test, *duci lites nec dirimi: In aeternum non
prodit iudicium.* At tunc potius dicendum
fuisset; לא יצא משפט לנצח. Adde mox sub-
jungi לקח משפט מעקל. Ergo aliquando נצח.
Commodissime exponetur: *Verum non exit
iudicium, sed לקח perversum.* נצח sumo ut
Arab. *veritas, non fucata sinceritas.*

Hanc explicationem confirmare videtur Esai. 42: 3. ubi eadem est locutio לאמר ויציא משפט. Quod Esaiæ est לאמת, in Habacuko לנצח est. Sane loca quædam occurrunt, ubi נצח *veritatis* potius quam *æternitatis* notione sumetur. 1 Sam. 15: 29. נצח ישראל לא ישקר. Quidam: *æternitas Israël*. Alii: *Victoria*, וִיחָֿ. Alii: *Robur Israël non mentitur*. Magis puto apposite & opposite: *Veritas Israël non mentitur*. Thren. 3: 18. אבר נצחי ותוחלתי מיהוה. Non convenit hic *æternitas*, unde multi iterum *robur*: Quidni potius? *Veritas mea & spes perit apud Dominum*, id est; spes quam ex integritate & sinceritate mea conceperam. Sic videmus Jehizkiam ad אמת *veritatem suam* provocare Jesai. 38. Itidem נצח *veritatem* dicere videtur Job. 34: 36. uti ad illum locum monui in Animadv. in Jobum. Tandem sic sumi potest Prov. 21: 28. Adeoque certa videtur significatio hæc, ut putem non male eam hujus radicis primariam statui posse, unde *inconcussa firmitas*, indeque *æternitas* deducantur. Ita in אמן fit. *Monendi etiam & urgendi* significata commode hinc derivabuntur.

Verf. 6, *Ecce suscitabo Chaldaeos הגוי המר והנמהר*
gentem acrem & velocem.

Ita verto, quia ut Latinis *acer* dicitur, qui *fortis est*, teste Servio & Non. Marcel. sic מר eodem sensu hic venire puto. Arabice certe radix مرر *amarum esse ad robur & virtutem* usitatissime transfertur, unde قى مرة *Mirra robur, potentia*; & قى مرة idem qui قوى in Zjauh. *fortis, robustus, validus*. Sic in Alcor. Sur. 53: 6. hæc duo conjunguntur قوى nempe & قى مرة: Sic مرير *acris est validus, fortis*. Contra מר quod *fortem* proprie sonat, de amaro sumtum invenio Jud. 14: 14. in ænigmate Simsonis יצא מן חוק מר de forte exiit dulce, quæ non opposita videri possent, nisi acris & fortis notiones confundi constaret. Eodem modo Chald. חקר *fortem esse*, ad *acrimoniam* refertur in Thalmude; & Arab. مضر *acrem esse* videtur ab Hebr. מר transsumtum. Si tamen מר de amarulentia potius & *acerbitate* Chaldæorum hic capere lubeat, non multum repugnabo.

Ibid. חולך למרחבי ארץ לרשת משכנות
למלך לו.

Vulg. *ambulantem super latitudinem terra, ut possideat tabernacula non sua.* מרחבי ארץ quomodo hic sumi possit, quædam videri poterunt ad Deut. 33 : 20. משכנות quod domos, tabernacula stricte sumtum denotat, moneo latius extendi posse ad ditiones, regna, dominationes. Arabicum مسكن *domus* est; pro regione sumtum invenio in Corano Sur. 34 : 14. لقد كان

يدسكنهم اية جناحان عن يمين وشمال

Erat Sabiis in domo sua signum: Paradisi duo ab austro, & septentrione. Domo, id est, ditione. Sic Sur. 28 : 58. & 29 : 37. & 20 : 128. Abulph. Hist. Dyn. p. 3. de Sinensibus

مسكنهم محبطة باقصي مشارق المعمورة

Cingunt territoria eorum (in Arab. domus) qua longissime ad Orientem spectat terra habitabilis. Sic pag. 34. ubi de Hebræis

كانت مساكنهم بلان الشام

Sedes eis erant regiones Syriæ. Pari modo domus regionem denotat. Abulph. p. 79.

الفرس اوسط الامم دارا

inter

inter ceteras nationes domum habent. Sic in Alcorano etiam. Hujus plur. **ديار** *Diâr* unice fere *regiones, regna* designat. Mesopotamia hodie *Diâr becir* audit, Arab. **ديار بكر** *Domus Becri*. Sic **ديار التاتار** *Domus Tatarorum*: **ديار المصرية** *Domus Ægyptiacæ*; **ديار الرومية** *Domus Rummæ*, pro *regionibus*, nec umquam aliter. Ad Persas etiam usitatissime transit hæc significatio. *Sadio* nihil frequentius: Poëta Persa de Viro incomparabili.

اورا قيونى قرين در ديار

Ei in terris æqualis non fuit. Pers. in domibus.

Græcos etiam **οἶκον** *dominationem & regnum* dicere, docuit Casaub. in Exerc. contra Baron. ex *Herodot. Thucyd. Josepho*.

Verf. 8. *Leviore sunt pardis equi ejus*
הרו מזאבי ערב.

Vulg. *Velociores lupis vespertinis.* Lxx. **ὄξύτεροι ἢ πρὸς τὰς λύκας τῆς Ἀργείας.** Idem dicunt; sed Græcorum versio ideo præferenda, quod Hebrææ vocis vim aperiat, nam **הרו** **ὄξυν** **εἶναι** est. **Ὀξεῖς** autem sæpe

Kk 4

Græ-

Græcis ταχῆς *celer* dicuntur. Proprie autem aves sunt ὄξεις nimirum ἐν τῷ Ἰλιάδῃ Scol. Hom. ad Iliad. P. Latina tamen versio hoc nomine potior est, quod ערב *vespertinum* non Arabicum dederit. Alii Interpretes חור *acuti sunt*, aliorum referunt. Belgæ ad *oculorum & visus* ὄξυτη, quod quibusdam ideo improbat, quod verbum חור *oculorum acumen* non indicet; tum quod equos visu acutos esse non constet. Sed utrumque ratione non caret. Quod ad verbum חור *acutum esse*; Arabibus id usitate de *acuto visu* venit, teste Golio. احد البصر *visum intendit* legitur apud Zjauhar. & البصر الحدين *visus acutus*. Alcor. Sur. 50: 21. كشفنا عنك غطاك وبصرك *integumenta quibus involutus eras reteximus, acrique nunc polles visu*. Alterum quod pro Belgarum sententia afferri potest, hoc habeo; Latinis licet & Græcis equi ab oculorum acie non celebrentur, Arabibus tamen hanc eorum virtutem cognitam esse satis. Hoc docet Proverbium apud eos vulgatum ابر من الفرس *Equo oculatior*. Boch. etiam ex Damirio profert, equum بوصف بجدة البصر *describi esse*

esse acuti visus. Hinc Arab. **تفرس** est, acerrime aliquid oculis intentis contemplari; unde **فراسته** *phirasa* vocatur *physiognomonice*, ars per signa externa judicandi de interiori veritate. *Histor. Tamerl. pag. 398.* **يفرق بين الحق والمبطل بفراسته**
Inter verum & fictum acerrime discernebat Tamerlanes. Nil mirum, nam de se ipse prædicat pag. 37. **ان فراستى ايساسية**
Physiognomonica Ijasum refero. Respicit proverbium Arabum **افرس من ايساس**
Φυσιγνωμονέσερ & *quam Ijas*, in regione *Basræ* sic dictus *Judex*, qui ex signis externis de culpa aut innocentia hominum felicissime judicabat. Has signif. **فرس** induere videtur a **فرس** *equum* notante, quasi *acrem & equinam dicas contemplationem.* Equis hoc pacto visus **ὄξύτητα** tribui videmus; de lupis res clara est & probatione haud indiget; hoc autem magis **לון** ad visum referre placet, quod additur **ערב** *Acutiores sunt visu, quam lupi vespertini*; id enim **ὄξυδεχίαν** immensum auget, quod noctu cernant. Lupos autem in tenebris cernere abunde testantur Scriptores. *Adi sis Hieroz. Boch. cap. de Lupis.* Interim moneo *Boch.* illud **לון** referre ad animum, & tam *lupos*

quam equos hic ὄξεις & acres dici, quia quidquid agendum sibi proponunt acriter exsequuntur, & summa contentione. Virgil.

Et genus acre luporum;

Atque iterum

— *acri Gaudet equo.*

Hanc animi ὄξύτητα in verbo חרר contineri ex Arabismo docuit Vir Magnus.

Ibid. ופשו פרשיו ופרשיו מרחוק באו

Vulg. *Et diffundentur equites ejus, equites namque ejus de longe venient.* Lxx. quibus repetitio illa odiosa videbatur, unum פרשיו ex vers. sua omiserunt: פשו autem reddunt ἐξῆπιπασσονται, an quod פרשיו legerint? quia فرس Arab. est equitare. Vulg. qui *diffundentur* vertit, ad rad. פוץ videtur respexisse. Hodie vel *abundabunt*, vel *multiplicabunt*, vel denique *sani erunt*. Ego nove: *Et superbia exultant equi ejus.* Verbum פשו, in cujus vera signif. non consentiunt Interpretes, nullam æque omnibus in locis signif. admittit, quam *superbia*, quod ad Jer. 50: 11. late ostendi: פרשיו equos verito, non *equites*, quia tautologiæ speciem haberet oratio, si utrumque פרשיו *equites* verteremus; neque obstat quod in præced. jam

jam ענין אהר במלות סוסים dixerat, nam est quod Scripturæ familiarissimum est. שונות equitem esse & equum docuerunt jam L. de Dieu ad Esai. 22: & Boch. Hieroz. p. 1. L. 2. c. 6. Sic Arabicum فرس utrumque notat. Apud Latinos idem usu venit: *Macrob. Saturn. Lib. 6: cap. 9. Omnes antiqui Scriptores, ut hominem equo infidentem, ita & equum quum portaret hominem, equitem vocaverunt & equitare non hominem tantum sed & equum dixerunt.* Ex Ennio citat Boch. *quadrupes eques.* Quæ ad ulteriorem hujus explicationis intellectum faciunt ad Jer. 50: 11. videri possunt.

C A P. II.

Verf. 15. הו' משקה רעהו מספח המתך.

VÆ potanti amicum suum, id est, tuum, ut Job. 18: 4. ubi vid. not. m. *Qui infundis venenum tuum, quin & inebrias.* Ita verto מספח a signif. verbi ספח **فلس** apud Arabes. Vulg. illa מספח המתך vertit; *mittens fel suum: Lxx. ἀνατροπή θολερᾶ.* Quid viderint non video. Ex nostris alii vertunt: *Addens venenum tuum,* alii a המה *adjungens lagenam tuam.* Sed hoc potius

tius esset מוסף : sensum etiam minus clarum efficit. Ex Veteribus Theodotion *fundendi* signif. in hac radice agnovit, quum hic vertit ἐκ χύσεως מוספח. In hac Interpretatione confirmor ex Jobi cap. 14: 19. אבנים שחקו מים השטף כפיחיה עפר ארץ *Montes cadentes defluunt, saxa transferuntur de locis suis. Lapides comminuunt aqua; addunt* Interpretes vulgo, & *pulvis terræ inundat sponte nascentia sua*: quæ infra majestatem præcedentium longe subsidunt, quod jam monui ad Jobum. Addo in hac exposit. multipliciter impingi. Primo השטף foemin. jungitur cum עפר quod semper mascul. est, unde hic עפר naturam vocis ארץ imitari comminiscuntur Interpretes: Secundo כפיחיה quod naturaliter ad proxime præcedens referri debuit מים scil. cum subsequenter. nequitur. Tertio nulla reddi potest ratio, cur terræ desolatio & everfio, quam his verbis describi consentiunt Eruditi, ad *sponte nascentia* determinetur, præsertim cum non quævis *sponte nascentia* dicat כפיחיה, sed *frumenti* tantum, scil. quæ ex præcedentis anni relictis aristis sponte renascuntur. Tandem שטף metaph. hic, non proprie accipere coguntur. Hæc omnia evitantur si כפיחיה intelligamus de *effusionibus, fluxibus.*

La-

Lapides comminuunt aquæ, eorumque fluxus inundant pulverem terræ: pulvis terræ pro terra usitatus est Hebraismus; qui etiam in Dan. occurrit. רגלים תעוב טפיהה est ut רגלים תעוב טפיהה Job. 39: 14. & לא תמער אשיריו Pf. 37: 31. Et sic forte Jer. 22: 22. רעין תרעה רוח *Pastores tui ventum pascunt*, non ut vulgo solet. In Arabismo nihil est frequentius. Lxx. in hoc loco Jobi ספיהה ἵπλοα reddunt. Non multum differt Arab. *سفياء* quod *imum montis pedem* dicit. Tertius locus, ubi טפיהה *fundere, effundere* notare videtur, est Esai. 5: 7. quem vide suo loco. Quartus hisce adjungi potest, at non adeo evidens, Job. 30: 7. *Effunduntur* יספיהו forte *præ morore*; ut mox inf. vs. 16. השהתן. Sed טפיהה hic deest; quod tamen semper adest. *Vir Doctus vulnerantur: An fusio hic sanguinis respici potest?* hæreo, nec quicquam satisfacit. Commoda etiam est *fundendi* notio ad vim & naturam derivatorum explicandam: ספיהה *sponde renatum*, quasi, quæ terra fundit: מספיהה *abscessus, apostema, suppuratio major*, est locus quo humores purulenti confluunt: Esai. 3: 17. טפיהה quod multi *decalvabit* exponendum censent, *defluvium* dicit *capillorum, vertice defluere faciet capillos*; quamquam *malignorum hu-*

morum effluvia fatis etiam commode hic intelligi possint. Hæc ab *aggregando*, quam vim vulgo nunc τῶν ספח attribuunt, incommodius & violentius multo deducerentur. Quid si tria illa loca, ubi *aggregare* verunt, ad signif. *fundendi* revocare possimus. Veteres certe Interpretes hanc signif. ignorarunt, & ubique ex sensu & varie reddiderunt. Primus est locus 1 Sam. 2: 36. ספחתי נח אל אחת הכהנות *Aggregatio* hic convenit, fateor; non tamen ita Veteres. Lxx. παράρριψόν με ex sensu. Vulg. *dimitte me*: Chaldæus מניי *præfice me*. Forte, *effunde mihi unum ex Sacerdotiis*, id est, *largitor*. Arabibus, aliisque linguis, *fundendi* verba ad *largitionem* transferuntur quod satis notum est. 1 Sam. 26: 19. מהספח נחלה יהיה Lxx. μη ἐσθῆσαι. Vulg. *ut non habitem*: Sic Chald. מלמיר *ne habitem*. Tinto: *Ne effundam me cum Domini hæreditate*. Varie id posset explicari; intelligi potest de *effusione ad templum*, de qua Psalm. 42. quorsum ducit, quod mox subjungitur. Hanc usum in Arab. فاض observare est, quod in 4. *effundere* usurpatur ad *confluxum* & impetum, quo ad sacra feruntur homines, indicandum. Vid. Alcor. Sur. 2: 193. Atque sic tandem נספחו Jes. 14: 1.

poterit exponi *effusi feruntur*. Sic Arabice *effundi* est *præcipitem ferri* instar torrentis; in verbis **نوف** & **فاض** aliisque potest etiam *confluunt* reddi. Ignoscant Eruditi si peccatum fuerit; in re obscura & difficili omnes veri inveniendi vias tentare licet. Plene hæc satisfactura non confido, & multa opponi posse video; atque *aggregandi* signif. in tribus hisce locis retineri poterit, donec aliunde certiora doceantur.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
ZEPHANIAM.

C A P. I.

Verf. 14. קול יום יהוה מר צרה שם גבור

LXX. Φωνὴ ἡμέρας κυρίας πικρὰ καὶ σκληρὰ τέτακται. צרὴ σκληρὰν reddunt: שם ipsis est a שם ultimum: גבור ad vs. seq. rejectum est. Vulg. צר ex sensu reddit *tribulabitur*. L. de Dieu totum locum sic vertendum putabat: *Vox diei Domini amara est, clamat; ibi est fortis, seu: En fortem, qui te bello petat. Videtur Vir Doctus vim verbi צר ignorasse, quæ non*

non simplic. clamare est, sed *auxilium, opem inclamare*. Hanc vim verbo huic subjectam fuisse docet nos Arabismus; ubi **صرخ** est *exclamare* ut *auxilium feratur*; in 10. **اصرخ** sæpe apud Hist. *opem implorare, in auxilium advocare*: inde **صرخ** est **סודס** Alcor. Sur. 36: 43. **لا صرخ** **لا ينجون** **لهم وهم** *Non est qui opem ipsis ferat, neque liberabuntur*. In 4. conj. **اصرخ** seu **יצרח** est cum clamore *in auxilium venire*; **סודס**. Alcor. Sur. 14: 27. **ما انا به صرخكم وما انتم به صرخي** *Non vobis ego, nec vos mihi opem feretis*. Inde lux loco Jesai. 42: 13. **יצרח** quod explico: *Tanquam auxiliator victoriosus exclamabit*. Inde ratio etiam constat nominis **צרח** quod *arcem, propugnaculum* notat; unde *auxilium scilicet expetas contra hostem adventantem*.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
ZACHARIAM.

C A P. I.

Verf. 17. עור תפוזנה ערי מטוב.

I Re non possum in eorum sententiam, qui פון *dispergi* hic explicant, & de *dilatatione & extensione* intelligunt: *Et extendentur adhuc urbes meæ propter bonum.* Minus etiam eorum arridet Interpretatio, qui פון *superspergi* exponunt. Proba omnino est & sequenda verf. *Vulgat. Adhuc affluent civitates meæ bonis.* Verbum פון فاض Arabice est *af-*
flue-

fluere, abundare, exundare: فاض الماء

In Camus كثر حتى سال كالوادي

Crevit aqua, donec fluxerit torrentis instar.

Hanc puto primariam esse radicis hujus notionem, unde secundo *dispergi* quasi *effundi*, *diffundi*. Certe פוץ *effluere*, *effundi* notasse, patet etiam ex Prov. 5: 16. ubi vide n. m. & Job. 40: 6. quod alias ostendi. Non moror, quod *diffringi* quandoque significare dicatur vox, ut Jer. 23: 29. פוצץ Hab. 3: 6. יתפוצצו & Job. 16: 12. פפפפני quæ signif. ab *exundando* derivari nequit; nam ad radicem פוצ hæc referenda puto: فاض Arabice est *diffringere*.

C A P. III.

Verf. 9. משתי את עון

Verti solet: *Amovebo, removebo iniquitatem*. Sensus est satis commodus, at duplex in Hebraismum peccatum.

Primo מוש *recedendi* signif. semper est intransitivum & *amoveri* notat. Secundo, *amoveri* non denotat, nisi cum præpos. מן constructum, unde proprie *amoveri* aut *recedere* designare non puto, sed *moveri*, *mutari*. Confirmat hanc conjecturam Arabismus,

532 ANIMADVERS. PHILOL:
 in quo radix מוש מاس *inconstantiam* di-
 cit & *mutationem*. Ex *Micha* etiam quo-
 dammodo firmari videtur Cap. 2: 4. ubi
 המיר *mutare* & המיש conjuguntur; notan-
 dum vero illic loci non cum מן construi,
 unde illa ל' ימיש אן vertenda sunt: *Quomo-
 do mutat mihi?* Nunc ad rem. Lxx. ex al-
 tera verbi מוש vel שוש significatione, hic
 vertere maluerunt: φιλαφήσω τὴν ἀδικίαν.
 Quo sensu id intellexerint, nunc non dis-
 puto. Mihi etiam *palpandi* significatio hic
 perplacet, seu *palpando manum ducere super
 aliqua re*, & id explices licet *delere*. Arabi-
 ca radix مش مش & pro eo مش utraque
delere, abstergere est, quæ ab Hebr. *palpan-
 di* signif. profluxisse puto. Sicut autem
 Græci & Latini *palpandi* verbo, propter
 convenientiam, *inquirendi* illi, hi *demul-
 cendi*, & *deliniendi* notiones subjecerunt,
 sic Hebræos *delendi* eidem verbo tribuisse
 existimo. Sic مش est *manum duxit super
 re, palpavit, & deleuit*. Vertere ergo li-
 cet: *Et delebo iniquitatem terræ, &c. Dele-
 re peccata* dici ad stylum Spirit. S. notissi-
 mum est.

C A P.

CAP. VII.

Verf. 5. הַצּוֹם צִמְתָּנִי אֲנִי

NUmquid jejunium jejunastis mihi ego. Pleonasmus est ἐμφατικὸς, ab Eru-
ditis nondum recte satis perceptus;
scilicet ut affixo subjungatur pronomen
ejus personæ. Exemplum primæ hic habe-
mus. Sic 1 Sam. 25 : 24. בִּי אֲנִי אֲדַנִּי הָעֵץ
in me ego, Domine, peccatum est. Ex Ara-
bibus sexcenta talia observari possunt. *Hist.*
Tamerl. p. 53. کانی انا كنت الحاضر
Tanquam si me ego præsentem vidisset. Sic
pag. 353. ااین دصیبی ایا *Ubinam est*
portio mea ego. Abülphar. p. 43. *Filii Israëlis*
لم یعصوک انت لکن لی ایا عصوا
In te tu rebelles non fuerunt, verum in me
ego. Ubi etiam exemplum secundæ, qua-
le & hoc pag. 221. ما یدریک انت
quid docuit te tu. p. 54. انک انت الله
Sciant populi, te tu solum esse Deum
te. Nihil hac phrasi in Corano est frequen-
tius انک انت الوهاب Sur. 3 : 6. & 2 :
121. انک انت السميع vl. 122 & 123.

iterum, & infinitis aliis in locis. Vid. nunc quæ notavi ad Psalm. 9: 7. ubi confimilis est pleonasmus, quem non intelligebant Interpretes. Aliquando pronomen præponi solet, ut Genes. 49: 8. *Jehuda*, אחך אחה ירוך אחך *Tu laudabunt te fratres tui.* Exempla ex Arabibus ad istum locum dedi. Hinc explica 2 Chron. 28: 10. הלא רק אשמות עמכם אהם variant Interpretes. Belgæ: *An non vos, estis illi? Vobiscum sunt reatus.* Propius aliquanto de Dieu: *An non profecto vos estis, quibuscum reatus sunt.* Suppleri vult אשר. Nihil eo opus est. Ver-te absque supplementis: *An non profecto, vel tantummodo vos vobiscum sunt reatus; pro simplici, an non vobiscum sunt reatus.*

Verf. 11. אוניהם הכבירו משמוע

Locutio quæ etiam Jes 6: 10. invenitur, & Jes. 59: 1. Arabes eadem plane ratione, nisi quod pro כביר habeant radicem יקר Alcoran. Sur. 6: 25. جعلنا في اذانهم وقرا *Aures eorum graves fecimus.* Sur. 41: 44. الذين لا يؤمنون في اذانهم وقرا *Qui non credunt, eorum aures graves sunt.* Ceterum יקר

קָּי Hebræis primario *gravem* etiam notasse ostendo ad Prov. 17: 27.

CAP. IX.

Verf. 13. דרכתי לי יהודה קשת מלאתי
אפרים.

PLerumque hoc sensu ista exponi solent:
Tetendi mihi Jebudam arcum, implevi Ephraimum tanquam pharetram sagittis. Disjungunt quæ copulanda erant. Scilicet דרכתי לי יהודה קשת ad præcedens מלאתי pertinet, vimque ejus & significationem intendit. *Tetendi arcum, implevi* Hebraismus est, pro *valide attraxi*: sic Jerem. 4: 5. קראו מלאו
Clamate, implete, id est, *clamate fortiter*, uti vertit *Hieron.* Sic Arabes loquuntur. *املا النزع في القوس* *Implevit attrahere arcum*: sed & absolute dicunt *املا في القوس* *implevit arcum*, plane uti Hebræi, 2 Reg. 9: 24. מלא בקשת. Locutionem ellipticam esse dixi ad istum locum, & subintelligendum esse דרך, ut apud Arabes *دزع*. Fieri tamen potest ut alia adhuc loquendi ratio fuerit. In *Camuso* legitur

اغرق في القوس *implevit arcum*, id est, attracto nervo incurvavit ad longitudinem sagittæ. An arcum tanquam lunam semiplenam considerant, quem validissime attractum, ut cornua utrimque coire videantur, impleri dicunt? Dicunt etiam اغرق في القوس *submersit arcum*, quod Golius exponit: *Quoad potuit tetendit, traxitve arcum.* In *Camus* in radice قاف diversa paulo ratione. اغرق السهم في القوس *Demersit sagittam in arcum*, scilicet tam valide arcum extendit, ut sagitta in eo demergi videatur. Utramque locutionem in Sacris Literis invenire mihi videor; Psalm. 18: 35. *נחתה קשת נחושה ורעותי* quæ verto: *Descendere fecerunt brachia mea arcum aneum* Et Psalm. 38: 3. *נחתו בי חצין* *descendere factæ sunt contra me sagittæ tuæ*: sed ulterius hæc suis locis examinare visum est, Adi Animadvers. nostras ad loca citata. Interim hæc nostra ita reddenda videntur: *Tetendi mihi Judam arcum, valide attraxi Ephraimum.*

CAP. XI.

Verf. 8. ותקצר נפשי בהם וגם נפשם
בחלה בי:

DIsquirunt Interpretes de vera signif. verbi בחל. Lxx. πορῶν vertunt: *Vulgat. variare*; Recentiores *aspernari, fastidire*. Id eliciunt ex præced. קצר נפש quod *fastidire* exponunt; atque huic Synonymum volunt בחל, propter illud גם *etiam*. Non satis attendunt, nam קצר נפש quod proprie *angusta, contracta est anima* significat, nunquam est *aversari, fastidire, sed tædere, tædio premi, contrahi, angi*. Vid. exempla Jud. 10, 16. & 16: 16. Num. 21: 4. Inde, si idem dicit בחל, *tædere* potius notare dicerem. Arabice radix جخل unice & usitatissime *avarum esse* notat; libenter equidem eam signif. Hebræo בחל adsignarem, quia radix ea non alia convenientiore signif. in ulla vicinarum linguarum invenitur. Convenientissima est notio ea Prov. 20: 21. ubi MSS. & Codices antiquissimi constanter מבחלת legunt. Vid. quæ ego ad locum istum. Ut & huic loco eam aptem, cum Hieron. ותקצר נפשי בהם

Et contracta est anima mea in eis verto, quod explicari potest *avara fuit*. Fateor קצר נפש sæpe aliter, & de *tædio* sumi; at nihil impedit, quo minus aliter hic intelligamus. Sic Latinum *contractus* ex locorum circumstantiis *agritudine pressum* dicit & *avarum*. Arabicum ضاق *angustus fuit* itidem *tædio premi* alias notat, alias *avarum esse*. Eo autem facilius קצר נפש hic *avaritiam* dicere intelligi poterat, quod cum verbo נחל conjungeretur. Exemplis res illustrari amplius potest. רחב לב Psalm. 101: 5. *malum est, & superbum* notat. At 1. Reg. 4: 29. רחב לב est *sapientia*. Phrasis נשא חרפה aliter sumi debet in Psalm. 15: 3. aliter vero Psal. 69: 8. quod loca conferenti patebit. נשא עון pro vario situ, nunc *tollere peccata & condonare*, nunc *pœnam eorum portare* denotat. Similia plura in Hebraismo omnibusque linguis ostendi possent. At forte necesse non est, tam accuratam inter קצר נפש & נחל convenientiam quærere. Vertamus: *Tædet me eorum, nam & illorum anima avara fuit in me*. Qui Christum 30 siclis, אור היקר *pretium ingens!* vendiderunt, an non avari in eum fuerunt? Fateri tamen debeo תò גמ expositionem hanc ægre pati; ideoque quæro an

non

non avarum esse, parcum esse in aliquem, fastidium aut tædium, satietatem indicare possit. Certe in Alcorano اشحة عليكم

Avari sunt in vos, vicino sensu usurpatur. Tentabo adhuc aliter: Phrasis est usitata Arabum بحل بالشي tenax fuit rei, id est, magni fecit ejusque curam habuit. Inde est מבחלה id, cujus quis tenax est, quod magni facit. Ita dicunt الولد بمخلة Proles res est, cujus tenaces sumus. Hinc verto: Et tædium eorum cepit animam meam, quin etiam anima eorum, מבחלה בי an tenax mei fuit? Interrogatio est, quæ vehementer negat. Nequaquam & illi mei tenaces & cupidi fuerunt, sed fatias eos & tædium mei cepit. Per interrogationem sensum sæpissime extricandum esse infinitis exemplis demonstratur. Videantur L. de Dieu Animadv. eandem etiam interrogationem, fortissimam esse apud Hebræos negationem nemini ignotum esse existimo.

Verf. 16. *Ecce ego suscito pastores, pereuntes non visitabit* וְהַנֶּעֱר לֹא יִבְקֶשׁ
confractæ non medebitur.

Hebræa illa וְהַנֶּעֱר לֹא יִבְקֶשׁ diversimode capiunt Eruditi Interpretes. נַעַר centies in
Sacro

Sacro Codice *puerum* sonat. Illud hic loci non quadrat. Hinc Rabbinī, ut aliquid quod ad rem facere videatur, dicant, *pueri* nomine intelligunt *oviculam*, seu ut quibusdam ex iis placuit, *tenerum* e grege *agnum*. At præterquam quod נַעַר non alibi uspiam nisi de hominibus sumatur, illud maxime in hac Interpretatione desidero, quod נַעַר *oviculam*, vel *agnum tenellum* si notare posse detur, non satis hoc orationis instituto convenire videatur; quum enim de נַחֲרוֹת *pereuntibus*, de נִשְׁבֵּרָה *confractis*, de נִצְנָה *lassis*, ut mox dicam, è grege loquatur, נַעַר absolute positum nullo modo convenit, & vitium quoddam designare hoc verbum omnino vero est simile. Hoc *Ab. Efram* נַעַר exponere coëgit שֶׁה אוֹבֵר הַקֶּמֶן *Oviculam perditam*: Et *Farchium* הַשּׁוֹטוֹת שֶׁאֵינָן *Stultas oves, quæ caulam adire nesciunt*. Hos sequuntur nostri. Veterum Interpretum alia de hoc verbo mens fuit, quod versiones eorum palam ostendunt. Lxx. enim ἐσκαρπησάμενον hic habent, Hieron. *dispersum*. *Chaldaus* דִּאֲחַשְׁלִטּוֹ *quæ migrarunt*. Hanc verissimam esse puto Interpretationem, quam confirmat Arabum verbi נַעַר usus, & locus parallelus ex *Ezechiele*, Cap. 34, 4. ubi quod hic נַעַר est, illic

נַחֲחָה

נרחח vocatur, id est, *expulsa* seu potius *oberrans*, nam נרה ubi de grege fermo est, non vi ejici & dispelli, sed a caula aberrare notat. Ita apud Golium verbum **فوح** exponitur; *dispersæ & longius a caulis suis digressæ sunt oves*, uti fit pascendo. Proinde qui Exod. 23: 4. תעה erat, is Deut. 22: 1. נרה appellatur. Idem notare nostrum נעו errantem scil. conducet Arabismus. Verbum **نعر** est huc illuc oberravit. In Zjauhar. **النعير من الرجل** Naïron de viro, qui nullo loco quiescit, sed continuo oberrat. Et apud Giggejum in Lexic. **النعير** instabilis, sedes mutans. Addam aliam interpretationem, etiam ex usu verbi נעו apud Arabes. **نعر** asilum notat vel tabanum, verbum **نعر** ab asilis infestari exponit Golius; **النعير** æstro percussus. Hinc נעו forte erit, æstro percussus. Sed hoc incertum pono: prius ut simplicius præhabeo.

Ibid. הנצבה לא יכלכל

Duplex & opposita est Interpretum de his verbis mens. Una Hieron. est & Lxx. & Syri Interpretis. Vertit Hieron. id quod stat

stat non enutriet. Syrus : *לֹא יִתְרַם לָא יִתְרַם*
stantes non alet; per *stantes* videntur *sanos*
ὀλοκλήρους, ut Lxx. habent, intellexisse, ut
 contra *jacens* est *ex morbo decumbens*. Alia
 plane est *Chaldæi Interpretis* mens, qui
 נצב hic sensu contrario sumit, de iis quæ
immobiles subsistunt, loco se movere non pos-
sunt. Hoc sequuntur *Jarchius & Kimchi* qui
 in *Lexico* השה החולה העומת נצב declarat
 לזו תוכל שלא במקומה *Ovis morbo languens,*
subsistens, quæ loco se movere non valet. Sic
 Belgæ: *Stantem*, id est, *lassam non feret*
 לא יסבול uti *Kimch.* sed כלכל in *ferendi, por-*
tandi notione nusquam occurrit. Ceterum
 נצב de *lassa & ægra* hic accipi, perplacet;
 nam id series & ordo verborum postulat.
 Collatio etiam loci paralleli id confirmat.
 Ezech. 34: 4, 16. est primo אבה *perdita*
 quæ hic נכחה, tum נחה, quæ hic נער;
 deinde נשברה utrobique, tandem החולה
ægotans, quæ hic הנצב. Arabismus du-
 bitare amplius non finet. Verbum نصاب
 Arabice est *stare*. Ita & Hebræis no-
 tasse palam est ex derivatis נציב *statua &*
statio, & נצב *capulus*, ut Arab. نصاب
 a *stando*. Sic قايم itidem *capulus a*
 قام *stare*. Secundario נצב *stare* apud A-
 rabes

rabes *lassum esse* notat. Ratio in propatulo est. *Alcoran. Sur. 18: 61.*

قلما جاوزا
قال لغديه اتنا غدا لعد لقينا
من سفرنا هذا نصبا:

Quumque trajecissent, dixit puero, affer quo vescamur, nam ex hoc itinere nostro subit nos defatigatio, lassitudo נצב.

Hunc locum ideo cito, quia lassos cibo refici & sustentari opus habere indicat; atqui id Hebræis כלכל est. Verto ergo: *Lassam non sustentabit.* Verum quia in *Ezech.*

חולה *agram* huic voci respondere vidimus, *agra* signif. & hic admittenda videtur.

Hanc etiam exhibet Arabismus, nam נצב a *lassi* signif. etiam *agroti* notionem assumit:

مرض est نصب morbo laboravit. نصب est مرض morbus in *Camus*. نصب est مرض

agrotans מרע, per quam vocem *Chaldeus* חולה apud *Ezech.* cap. 34: 16. reddidit.

Radix etiam יצב vicina, ad quam נצבה nostrum solent referre, apud Arabes & *standi* primariam possidet notionem, & *agrotandi* alteram. Apud *Golium* יצב וصب *agrotavit*:

in 4. conj. אوصב morbum intulit Deus. Nomen וصب plur. وصب morbus

موصب *agrotus, morbidus.* وصابي & وصاب

מוצב *morbo affectus*, proprie *consistere fac-*
ius. Hinc non dubitandum est, quin נצב
 hic *lassam & morbidam* dicat. כלל non ex-
 pono *portare*, sed *sustentare*, & קין quod
 in *Ezechiele* legitur, quomodo & *Kimchius*
 in rad. כול, & *Chaldaeus* qui hic יסובר ver-
 tit, eodem verbo quo apud *Ezech.* loc. cit.
 קין reddiderat. Verbo addendum est, ra-
 dices, quæ primam Nun & Fe habent,
 sæpissime apud Hebræos æque atque Ara-
 bes permutari aut confundi. Exemplum in
 נצב & יצב vidimus. Sic נקש & יקש. Et נקע
 pro יקע, & נקף pro יקף, sic נפח cum יפח.
 Apud Arabes وصف cum وكتب, & وصف
 cum وكتب, & وكتب pro وكتب, & وصف
 pro وكتب, & وكتب pro وكتب confimilia sex-
 centa, si id ageretur, colligerem.

Ibid. בשר הנריאה יאכל ופרסיהן יפרק

Lxx. καὶ τὰ κρέα τῶν ἐκλεκτῶν καταφάγεται
 καὶ τὰς ἀσραγάλους αὐτῶν ἐκσρέψῃ. *Hieron.*
Carnes pinguium comedet, & ungulas eorum
dissolvet. Lxx. בריאים alibi etiam ἐκλεκτὸς
 reddunt a rad. ברה. Alii σερεμνίς *solidos.*
 At rectius *Hieron. pingues.* An *robustos* pro-
 prie aut *sanos* signat vox, quia Arabice جرا
 crea-

creare, secundario est sanare? Incertum est; mihi potius a rad. ברה *alimentum capere*, unde בריה *alimentum*, nomen traxisse videntur, quasi *altitia*. Huc facit quod 1 Reg. 4: 23. בקר רעי & בקר מראים distinguantur; utrumque *pingues* dicit, at hoc *pascuales*, illud *domi saginatas & altiles*. Ezech. 34: 20. בריה שוה *ovis pinguis* manifesta ab radice ברה origine. Sequentia פרסיהן יפרק *ungulas frangit* verti solet, quod nostri exponunt, malum pastorem oviculas suas per aspera & invia acturum, quo pedes diffindantur. Pro hac Interpretatione advocari posset locus ex Thren. cap. 3: 11. דרכי סורר ויפשני *Via mea rebelles sunt*, id est, *aspera, iniqua*, prout ego ad istum locum, & *discerpfit me*. Ordini tamen verborum convenientiorem fore puto hanc Interpretationem: *Carnes pinguium devorat, etiam ungues earum avellit*. Hyperbole est, quæ ne quidem minimum a rapacibus istis lupis verius quam pastoribus relinqui indicat. Sæpe ita Arabes loquuntur. *Alcamus*. *أخذ الشئ بظلفه* *totam cepit rem: proprie rem cum ungula sua*. In Golio etiam ex Zjauhari legitur: *Cepit rem بظلفه* *totam (ad verbum cum ungula) nullam relinquens*

partem. Sic & الشئ بظليفة *tota res, res cum ungula sua.* Nescio an notari mereatur, Arabicum ظلف idem esse præcise, quod Hebraicum פרסה, unde Arabs *Levit. 11: 3.* מפרסת פרסה dat مظلغة بظلف. Sic dicunt porro حتى الظفر *ad ungulam usque pro plenissime;* itidemque cum حافر حافر, quod proprie *ungulam equinam* significat a حفر حفر *fodiendo*, quia unguæ crebro motu terram fodit, atque atterit equus. *Job. 39: 20.* de equis: יחפרו בעמק *Fodiunt in valle.* Vana ergo est *Farchii* expositio, qui per equos *fodientes* hic *insidiantes* in valle equites intelligebat. Sed in viam. Dicunt ergo cum hac voce Arabes حتى الحافر *ad ungulam usque equinam*, id est, *ne minimo quidem excepto.* Commodè nunc & peropportune incidit locus *Exod. 10: 26.* *Greges nostri nobiscum ibunt* לא תשאיר פרסה *ne ungula quidem relinquetur.* Græcorum etiam & Latinorum linguas tales ἀνελείας habere, notius est, quam ut ego ostendere debeam.

CAP. XII.

Verf. 10. והביטו אלי את אשר דקרו
וספרו עליו:

TUrbat hic Interpretes τὸ ἐλίου quia non concordat cum præcedenti אלי. *Et respicient ad me, quem transfixerunt. Et plangent super illum; potius super me dici debuisset.* Hoc magni nominis Viros sentire coëgit, Deum Patrem esse, qui loquitur hic, & sensum sic ordinare: *Et respicient ad me patrem, cum eo quem transfixerunt filio, & plangent super eum.* Vitabitur inconvenientia hæc, si ἢ illud in עליו non de persona sed de re capiamus: *Et respicient ad me quem transfixerunt. Et plangent ea de re, nempe conversi ex Judæis, super quos Spiritus gratiæ effusus erit, plangent super horrendum illud peccatum, quod Dominum gloriæ cruci affixerint.* De Judæis convertendis hæc dici, præter ea quæ de effusione Sp. S. in eos dixerat Prophetæ, comprobatur etiam τὸ הביטו אלי quæ phrasim *amorem & fiduciam, seu potius spem reperiundæ in aliquo salutis* constanter indicat. In Arabismo affixum *He* Hebræorum *Vau* usu referens, *rem* non minus designat

M m 2 quam

quam *personam*. At longe utilius fuerit versionem nostram ex ipsa scriptura confirmasse. Job. 36: 33. עליו plurimi Interpretes *ea de re* exponunt. Et Amos 1. אשיבנו *avertam illud*. Similiter explico Eccles. 8: 15. *Non est bonum homini, nisi edere, bibere, gaudere, יהוה ילונו בעמלו* vertunt: *Nam hoc adherbit ei, id est, hac sola erit portio ejus: vel, ut Vulg. hoc solum secum auferet.* At primo לוה in *Kal* constanter est *mutuo accipere*. Secundo לוה *adhærere* non notat, ut alias docebo. Verto: *Nam hoc est quod mutuo capiet ex labore suo.* Sic suppleo אשר. At nec eo opus est: *Nam hoc mutuo sumet illud ex labore suo: Hoc illud pleonasmus usitatus.* Eadem ratione עליו explicandum videtur Job. 14: 22. *propter id, ea de re, vñ. præc. memorata.* Ceterum Belgæ non alieni fuisse videntur ab eo in hoc loco nostro sensu, quem tribuo τῷ עליו, nam in notis עליו explicant: *Propter detestandum peccatum.* Et quid lugerent eum, quem vivum vident, & gloria & honore coronatum?

CAP. XIII.

. Vers. I. מקור נפתח

Fons patens habet *Vulgat.* & Lxx. πᾶς
 τόπος διανοιγόμενος. מקום legerunt.

Scio quæ hic de fonte aperto & cuius
 patenti dici possunt, cui opponitur גל ועל
 & מעין חתום ad quem nemini nisi solo spon-
 so aditus patebat, in *Cantico*. Hæc ex O-
 rientalium ritibus immensum illustrari pos-
 sunt. Ambigo tamen an non alius sit ver-
 borum sensus; nam & hoc pacto commo-
 de satis exponi possunt: *Scaturiet fons*. Et
 sic forte nativa vis vocis מקור magis servabi-
 tur. מקור נפתח plane uti *Esai.* 35: 6. בקעו
 מים ונחלים Orientalium solennis est locu-
 tio, ut *fontes, aquas findi, aperiri* dicant
 quum *erumpunt*. Verbum פתח in multis ver-
 ba *findendi* imitatur. *Esai.* 28: 25. est *finde-
 re* terram *aratro* quod alias Hebræis est פלח
findere. *Cant.* 7: 13. פתח כמרר *fidit grossulus*,
 id est, *prorupit*, locutione Arabibus usita-
 tissima. Verbum פתח ad *scaturigines* adhi-
 bitum fuisse, confirmat Arabum usus in
 voce ماء, quod exponitur *aqua è fonte
 manans*.

ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICÆ
IN
MALACHIAM.

C A P. II.

Verf. 16. וכסה חמם על לבושו

Ocus est qui forte nullum Interpretationum finem inveniet. Vulgo vertitur: *Et tegit, celat violentiam veste sua.* Recte id improbat *L. de Dieu*, neque Hebraicum id pati demonstrat, *לע* enim post *כסה* non *id quo tegitur*, sed *rem tegendam* semper denotare docet. Hinc explicandum foret, ut *Lxx.* & *Vulg.* fecerunt: *Operiet iniquitas vestimentum ejus.* Hoc iterum diversissime intelligunt. *Cel. de Dieu*, *vestem* hic de *fide conjugali* explicat: *Et operit violentia vestem ejus*, id est, *adversus fidem conjugalem violenter agit.* Mirari factis non possum Viros Eruditos tam diu in hoc loco hæsisse, nam cum phrasis *כסה חמם* aliquoties in Sac. Script. exstet, verus ejus sensus hic latere eos non debuisset. Non notat ea locutio, *celare violentiam*, quod ferri nequit, nec *כסה חמם על לבושו* est *operit violentia vestem*, quia hic *על* a *כסה* non

non

non regitur, at a propiori חמס, sed כסה חמס
 constanter denotat: *Operit violentiæ pœna.* כסה,
tegit, operit instar vestis, vestit; Arab. كسى
vestire, كساء vestitus, كسوة amiculum.
 Hebræis confirmilem habuit usum. 1 Reg. 11: 29.
 מתכסה בשלמה. *Pœnam, maledictionem homini*
incumbentem sæpissime Spiritus S. vestire dicit &
operire instar vestis. Vid. Psalm. 109: 18, 19.
 חמס *pœnam violentiæ sæpe notat, ut חטאת pecca-*
ti pœna, עון iniquitatis pœna, aliaque confirmilia.
 Jud. 9: 24. חמס *ut veniat violentia, id est,*
pœna violentiæ, uti monent Belgæ. Phrasin כסה
 חמס eo quo dixi sensu sumi patet ex Hab. 2: 17.
 חמס *Violentiæ contra Libanum pœna*
operiet te: Prov. 10: 6. *Benedictiones in caput*
justi חמס יכסה ופי רשעים. *At os improborum ope-*
rit violentia, pœna violentiæ in eos recidit. Et
 vers. 11. *Os justi fons est vitæ, puta, sibi ipsi*
אפי רשעים חמס יכסה חמס *At os impiorum operit iniqui-*
tas; iniquitatis pœnam adeoque mortem (ad Rom.
 6.) *sibi contrahit.* Vidimus illud חמס כסה red-
 dendum esse, *Operit instar vestis iniquitatis pœ-*
na; inde necessario על לבוש חמס a regi dicendum
 erit. Verbum חמס cum על construitur. Job. 21:
 27. *Contra me violenti estis.* Quid er-
 go est על לבוש חמס *violentiæ contra vestem?* Ni-
 hil æque ad rem facere video, quam לבוש חמס
 uxorem interpretari liceat. Arabice لباس
 ita usurpatur. Alcor. Sur. 2: 183. *احل لكم*
لبلة الصيام الرفق الي فسايتكم حين
Nocte jejunii permissus vobis est

congressus cum uxoribus **הן לבוש לכם** sunt enim
 ea vestis vestra. Apud *Golium* لباس conjugem
 exponi reperias. Similiter **ازار & لحاف**
 vestem notant & uxorem. Eo hoc mihi verosimi-
 lius videtur, quod verbum etiam לבוש vestire
 in *Psal.* 65 : 14. φιλότῳτι μιγῆνοι significare videat-
 ur. Confer not. mea in eum locum. Totum ergo
 vers. hoc pacto commodissime verto : *Quia odio
 habet* (Deus **אלהים** ex vs. præc.) **שלח** *Sjallach*
repudiatorem (formæ *gallab*, *gannab* quæ fre-
 quentativa fere sunt, ut & apud Arabes) *Et ope-
 riet cum pœna violentiæ in vestem suam*, ונשמרתם.
Ideo caveatis vobis. 1 ultimum hic *ideo* est; ut
 2 *Reg.* 15 : 16. **כי לא פתח ויך** & *Genes.* 3 : 19.
כי עפר אתה ואל עפר תשוב. Duplici ratione dissua-
 det a *Divortio* & **חמס** in לבוש uxorem, quod vs.
 præc. dixerat **בגד באשרו**. Aliquando exponere
 tentabam : *Operiet cum pœna violentiæ על לבוש
 pro vestimento suo*, uti *Psal.* 109. **היה לו קללה**.
 כבגר יעטה. At stare hoc non potest, quia על ita
 nunquam apparet. Si לבוש de uxore sumi displi-
 cet, cape illud cum *L. de Dieu de fide & pro-
 tectione conjugali*, at alio quam ille sensu : *Et
 operiet cum iniquitas contra fidem matrimonia-
 lem*. Sic Arab. **ثوب** vestis est **حصاة** in *Ca-
 mus*, id est, *protectio*.

F I N I S.

h

V. Hill

UNED

*Schultens
Amien*

**BAP FA
033**

7.40	b
111	6